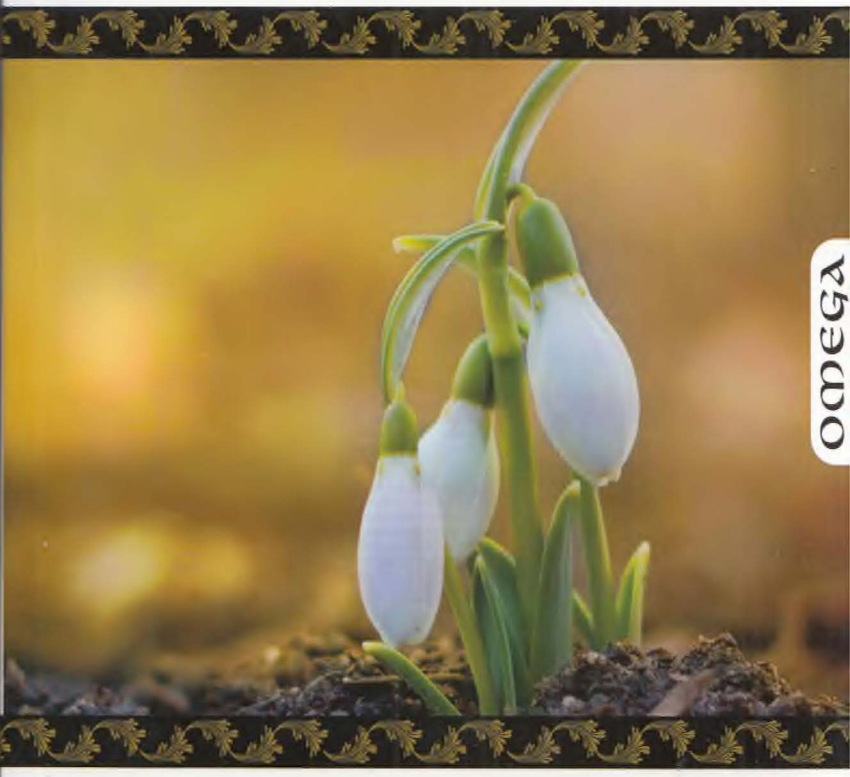
J. Krishnamurti

Yaşamla Buluşmak

OMEGA

Krishnamurti Kitaplığı - 14

J. KRISHNAMURTI

YAŞAMLA BULUŞMAK

Toplumsal hayatta yolunuzu bulmanız
üzerine yazılar ve konuşmalar

İngilizceden Çeviren:
Orhan Düz

Jiddu Krishnamurti (12 Mayıs 1895 - 17 Şubat 1986)

Hindistan'ın Madanapalle kentinde doğdu. 1909 yılında C. W. Leadbeater tarafından keşfedildi. 13 yaşındayken Theosophical Society tarafından "dünya öğretmeni" seçildi. Konuşmaları ve yazıları herhangi bir dinle bağlantılı değildi. Kendisine mesihlik yakıştırılmış olmasına rağmen bunu hiçbir zaman kabul etmedi. Dünyanın her yerinde geniş bir izleyici kitlesine ulaşmış olmasına rağmen iradesi dışında oluşturulan bu topluluğu kendi isteğiyle dağıttı. Çünkü hiçbir zaman kendisini bir otorite olarak görmedi ve çevresinde müritlerin oluşmasına izin vermedi. Onun yaklaşımı bir birey olarak başka bir bireyle iletişim kurmak üzerineydi.

Eserleri, dünyayı dolaşarak yaptığı konuşmalardan, başkaları tarafından derlendi. Konuşmalarında "hakikatin/gerçeğin, yolları olmayan bir ülke" olduğuna ve bireyin ancak farkındalıkla ve yaşamla bütünleşerek gerçeğe/hakikate ulaşabileceğine işaret etti. Ölümle yaşamın bir ve tekliği, yaşamın durağan olamayacağı, korku, özgürlük, şiddet, doğa ve çevre üzerine konuşmalar yaptı.

Yaşamının büyük bölümünü Hindistan, İngiltere ve Amerika arasında gidip gelerek geçiren Jiddu Krishnamurti ardında sayısız eser bırakarak, 17 Şubat 1986'da 91 yaşındayken kanserden öldü.

J. Krishnamurti'nin Omega Yayınları'ndan Çıkan Kitapları

Bunları Düşün
Bilinenden Kurtulmak
Sen Dünyasın
İlk ve Son Özgürlük
İçsel Devrim
Yeni Bir Yaşam
Zihinsel Kurtuluş
Kendimize Dair
Huzura ve Barışa Doğru
Kendini Değiştirmek Dünyayı Değiştirmek
Eğitim ve Yaşamın Anlamı
Aşk, Seks ve Namus
Dünya Bunalımda
Yaşamla Buluşmak

1. baskı: Omega Yayınları, 2012

J. Krishnamurti

YAŞAMLA BULUŞMAK

Krishnamurti Kitaplığı - 14

Özgün Adı: Meeting Life

Copyright © 1991 Krishnamurti Foundation Trust Ltd.

Krishnamurti Foundation Trust Ltd. Brockwood Park, Bramdean

Hampshire, SO24 0LQ, England

J. Krishnamurti ve Krishnamurti Foundation hakkında bilgi almak için www.jkrishnamurti.com adresini ziyaret edebilirsiniz.

Yayın Hakları © Omega Yayınları
Bu eserin tüm hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN 978-605-02-0194-9
Sertifika No: 10962

İngilizceden Çeviren: Orhan Düz
Editör: Derya Önder

Baskı: Engin Ofset
Topkapı / İstanbul
Tel.: (212) 612 05 53
Matbaa Sertifika No: 11254

Omega Yayınları
Ankara Cad. 22/12 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Telefon: 0 212 - 512 21 58 • Faks: 0 212 - 512 50 80
www.omegayayincilik.com • e-posta: omega@omegayayincilik.com

Genel Dağıtım: Say Dağıtım Ltd. Şti.
Ankara Cad. 22/4 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Telefon: 0 212 - 528 17 54 • Faks: 0 212 - 512 50 80
online satış: www.saykitap.com • e-posta: dagitim@saykitap.com

İÇİNDEKİLER

Giriş Notu 7

Birinci Bölüm: Kısa Yazılar

Göl 11
Geçmişe Ölü Kalmak 13
Bahçe 16
Yaşama Meselesi 19
Meşe Ağacı 21
Özgürlük Düzendir 23
Zekâ ve Ani Eylem 26
Nehir 28
İlişki Nedir? 30
Vasat Zihin 33
Yalnız Olmak 36
İbrik Asla Doldurulamaz 38
Tevazunun Doğası 39
Meditasyon ve Sevgi 40
Meditasyon ve Deneyim 41
Genç Bir Adam'a 42
Sevgi Düşünce Değildir 44
İlişki Ne Demektir? 49
Güzellik Tehlikelidir 54

İkinci Bölüm: Sorular ve Cevalar

Meditasyon ve Zamansız An 59
Korku ve Karışıklık 61

Bilmeme Hali 65
Sevgi, Seks ve Dinî Hayat 70
Bir Televizyon Söyleşisi 74
Dinleme Kapasitesi 80
Dostluk Üzerine 81
Güzellik Nedir? 83
Bağlılıklardan Kurtulmak 87
Eğer İnsan Dünyaysa 89
Saldırganlık 91
İrade ve Arzu 93
Bilginin Gerekli Olmadığı Yer 97
Yardım İstemeyin 100
Krishnamurti Okullarının Amacı 105
Topluma Karşı Durmak 107
Hayatla Nasıl Başa Çıkmalı? 115
Toplumun Talepleri 118

Üçüncü Bölüm: Konuşmalar
Dindar Bir Zihin Nedir? 123
Gençliğin Sorunları 130
Ayrılık Tanımayan Zihnin Niteliği 135
Sevgi Öğretilemez 144
Acıyı Anlamak 152
Yüksüz Zihin 161
Şefkatin Işığı 168
Meditasyon Üzerine 175
Özgürlük 181
Düşüncenin ve Zamanın Ötesinde 188
Zaman, Eylem ve Korku 195
Hayatın Bir Anlamı Var mı? 201
Sessiz Bir Zihin 210
Acının Bitmesi Sevgidir 219
Güzellik, Acı ve Sevgi 229

Giriş Notu

Bu kitabın içindeki yazıların büyük bir kısmı Krishnamurti Foundation bünyesinde yayınlanan bültenlerden alınmıştır. Yazıların bir bölümü ilkin Hindistan ve Amerikan bültenlerinde yer almış, ardından İngiltere bülteninde yeniden basılmıştır. Yazıların numaraları İngilizce bülten esas alınarak konulmuştur.

Kitap üç bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm Krishnamurti'nin dikte ettirdiği on altı yazıyı içermektedir. Üç konuşma hariç hepsi tarihlidir ve bültenlerdeki sıraya göre dizilmiştir. Bu bölüm ayrıca Krishnamurti'nin yazdığı üç uzun ve tarihli yazıyı da içermektedir.

İkinci Bölüm Krishnamurti'nin konuşmalarının sonunda ve küçük tartışmalarda kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevaplardan oluşmaktadır. Bu cevapların ikisi hariç geri kalan hepsi tarihli olduğundan yayımlandıkları bültenlerdeki tarihler hesaba katılmaksızın kronolojik olarak sıralanmıştır.

Üçüncü Bölüm Krishnamurti'nin Hindistan, İngiltere ve Kaliforniya'da yaptığı konuşmaları içermektedir. Tarihli olan bu konuşmalar da kronolojik olarak sıralanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KISA YAZILAR

Göl

Her iki yanında yükselen kayalıklarıyla göl çok derindi. İlkbahar yapraklarıyla dolu ağaçların yer aldığı diğer kıyıyı görebiliyordunuz; ve gölün bu yakası daha fazla yeşillikle kaplı daha sık ağaçlarıyla daha sarptı. O sabah durgun olan sular maviyle yeşil karışımı bir renge bürünmüştü. Kuğuları, ördekleri ve arada bir geçen yolcu gemisini görmek mümkündü.

Gayet iyi bakılan bir parktaki bankta otururken sulara çok yakın oluyordunuz. Tertemiz suların güzelliği ve dokusu içinize işliyordu. Kokuyu alabiliyordunuz; mis gibi kokan yumuşak hava ve yeşil çimenler. Üzerindeki yansımalarla hafifçe akan suların derin sessizliğiyle bütünleştiğinizi hissediyordunuz.

Garip olan şey, içinizde engin bir sevgi hissinin uyanmasıydı, birisine veya bir şeye duyulan bir sevgi değil de bizatihi sevginin taşkınlığı. Önemli olan tek şey düşüncenin bitmeyen gevezelikleriyle değil sessizlikle bu sevginin dibine inmekti. Sessizlik, hayli kirlenmiş olan zihinden kaçan bir şeye nüfuz etmek için tek yol veya araçtır.

Sevginin ne olduğunu bilmiyoruz. Onun belirtilerini biliyoruz, hazzı, acıyı, korkuyu, endişeyi vs. Belirtileri çözmeye çalışıyoruz, ki bu da karanlıkta dolaşmak demektir. Günlerimizi ve gecelerimizi bununla harcıyoruz ve çok geçmeden ölümle son buluyor her şey.

Orada bankta oturup suların güzelliğini sessizce seyrederken, bütün insani sorunlar ve kurumlar, insanın başka insanlarla, toplumla ilişkisi, hepsi yerli yerini buluyor ve sevgi denen şeye nüfuz edebiliyordunuz.

Sevgi hakkında çok konuştuk. Her genç adam bir kadını, din adamı Tanrı'yı, anne çocuklarını sevdiğini söyler ve tabii politikacılar da sevgiyle oynarlar. Bizler gerçekten bu sözcüğü istismar ettik ve ona saçma anlamlar yükledik, kendi kısıtlı ve zavallı benliğimizin saçmalıklarını. İşte bu kısıtlı zavallı bağlam içinde öteki şeyi bulmaya çalışıyoruz ve acı çekerek günlük kargaşamıza ve sefaletimize geri dönüyoruz.

Fakat işte o suların üstünde, o yaprakta, büyük bir ekmek parçasını yutmaya çalışan ördekte, yanınızdan geçen sakat kadında size dair her şey vardı. Romantik bir özdeşleşme veya zekice bir laf ebeliği değildi o. Bir arabanın veya geminin varlığı kadar gerçek bir olguydu.

O, sizin bütün sorunlarınıza cevap sunacak tek şeydi. Hayır, cevap değil, o zaman hiçbir sorun kalmaz. Türlü türlü sorunlarımız var ve bu sorunları sevgisiz bir şekilde çözmeye çalıştığımız için azalmak yerine artıyorlar. Soruna yaklaşmanın veya onu ele almanın bir yolu yok, ama bazen bir yol kenarında veya bir gölün kenarında durup bir ağacı, bir çiçeği veya toprağı işleyen bir çiftçiyi sessizce, hayal kurmadan, anı biriktirmeye çalışmadan, yorgunluğa düşmeden, tamamen sessizlik içinde seyrederseniz o zaman belki o cevap sizi bulabilir.

Cevap geldiğinde ona sarılmayın, onu bir deneyim olarak değerlendirmeyin. O size bir kez dokunduğunda bir daha asla eskisi gibi olmazsınız. Bırakın o içinize işlesin, öfkeniz, açgözlülüğünüz ya da haklı sosyal isyanınız değil. O sahiden oldukça vahşi, yabanidir ve onun güzelliği hiç de saygın değildir.

Fakat biz onu hiç istemiyoruz, çünkü onun çok tehlikeli olabileceğini düşünüyoruz. Bizler kendimiz için inşa ettiğimiz bir kafeste dönüp duran evcil hayvanlarız; kendimizi beğenmişliğimizi kibarca veya kabaca sömüren gurularıyla, inanılmaz politik liderleriyle, kavga ve çekişmeleriyle bu kafesi biz kurduk. Bu kafeste sonuçta kargaşaya yol açan düzene veya kaosa sahip olabilirsiniz, nitekim asırlardır olup biten de bu: sömürü, geriye dönüş ve sosyal yapı kalıplarını değiştirmek, belki orada burada yoksulluğu bitirmek. Ne var ki eğer bütün bunları elzem olarak görürseniz o zaman ötekini kaçırırsınız.

Bazen yalnız kalın ve eğer şanslıysanız, düşen bir yaprakta ya da boş bir tarlada uzakta tek başına duran bir ağaçta o sizi bulabilir.

Bülten 1, 1968

Geçmişe Ölü Kalmak

Ölüm bir şeylere ve bir dinlenme yerine sahip olanlar içindir sadece. Hayat ilişki ve bağlanma içinde bir harekettir. Bu hareketin inkârı ölümdür. İçsel veya dışsal anlamda bir korunağınız olmasın; bir odanız, bir eviniz veya bir aileniz olsun ama bunun bir saklanma yeri olmasma, kendinizden kaçışa dönüşmesine izin vermeyin.

Zihninizin erdem edinme, batıl inanca bağlanma, akıl yürütme veya faaliyette bulunma suretiyle inşa ettiği güvenli liman kaçınılmaz olarak ölümü getirecektir. Eğer bu dünyaya, bir parçasını oluşturduğunuz topluma bağlanırsanız ölümden kaçamazsınız. Bitişikte veya çok uzakta ölen adam sizsiniz. O da sizin gibi yıllardır büyük bir itinayla ölüme hazırlanıyor. Keza sizin gibi hayatı bir mücadele, sefalet veya keyifli güzel

bir gösteri diye adlandırmış. Ancak ölüm her zaman orada pusuda bekliyor. Öte yandan her gün ölen adam artık ölümü aşmıştır.

Ölmek sevmek demektir. Sevginin güzelliği geçmiş anılarda veya geleceğin düşlerinde yatmaz. Sevginin ne geçmişi ne de geleceği vardır; geçmiş olan anı sevgi değildir. Tutku dolu sevgi toplumun, yani sizin hemen ötenizdedir. Ölüm, orada durur her zaman.

Meditasyon bilinmeyenin içinde ve ona ait bir harekettir. Siz orada yoksunuz, sadece hareket var. Siz bu hareket için ya çok küçük ya da çok büyüksünüz. Onun arkasında veya önünde bir şey yok. O, düşüncenin dokunamayacağı bir enerjidir. Düşünce sapmadır, çünkü geçmişin ürünüdür, asırların birikimine hapsolmuştur ve bu yüzden berrak değil, karışıktır. Ne yaparsanız yapın bilinen bilinmeyene erişemez. Meditasyon bilinene karşı ölü gibi kayıtsız kalmaktır.

Sessizlik içinde durup dinleyin. Sessizlik gürültünün bitmesi değildir; zihnin ve kalbin bitmeyen gürültüsü sessizlik içinde sona ermez; o ne arzunun bir ürünü, bir sonucu ne de iradenin bir eseridir. Tüm bilinç kendi yapımı olan sınırların içinde durmadan hareket eder. Bu sınırlar içinde sessizlik veya dinginlik gevezeliğin sadece geçici bir süre sona ermesidir; zamanın değdiği bir sessizliktir bu. Zaman hafızadır ve ona göre sessizlik uzun veya kısa olur; ölçülebilir. Ona yer ve süreklilik verince o da başka bir oyuncağa dönüşür. Fakat sessizlik değildir bu. Düşüncenin bir araya getirdiği her şey gürültünün alanı içindedir ve düşünce hiçbir surette kendini dinginleştiremez. Bir sessizlik imgesi yaratıp ona uyabilir, ona tapınabilir, tıpkı kendi yaptığı diğer pek çok imgeye tapındığı gibi, ama onun sessizlik formülü tam da sessizliğin reddedilmesidir; onun sembolleri gerçekliğin inkârıdır. Sessizliğin oluşabilmesi için düşüncenin kendisinin susması ge-

rekir. Sessizlik her zaman şimdidedir, düşünce öyle değildir. Her zaman eski olan düşünce, her zaman yeni olan düşüncenin içine sızamaz. Düşünce ona değdiğinde yeni eski olur. Sessizlik içinde durup konuşun. Asıl alçakgönüllülük bu sessizlikten doğar ve başka bir alçakgönüllülük yoktur. Onları sert ve kırılgan gösteren alçakgönüllülük kisvesine bürünseler de boş insanlar her zaman boştur. Öte yandan bu sessizlikten doğan "sevgi" sözcüğü tamamen farklı bir anlam kazanır. Bu sessizlik orada, dışarıda değil, gözlemcinin gürültüsünün bittiği yerdedir.

Yalnızca masumiyet tutkulu olabilir. Masum olan, binlerce deneyime sahip olsa bile acı ve ıstırap duymaz. Zihni çürüten şey deneyimler değildir, onların ardında yatan izler, yaralar, anılardır. Bunlar birikir, birbiri üstüne biner ve sonra acı başlar. Bu, acı zamandır. Zamanın olduğu yerde masumiyet olmaz. Tutku ıstıraptan doğmaz. Istırap deneyimdir, günlük hayatın deneyimi, fani zevklerin, korkuların, kesinliklerin ve acıların hayatının deneyimi. Deneyimlerden kaçamazsınız, ama onların zihnin toprağında kök salması gerekmez. Bu kökler sorunlara, çatışmalara ve bitmeyen mücadeleye sebep olur. Bundan tek çıkış yolu geçmişe her gün ölüm gibi kayıtsız kalmaktır. Yalnızca berrak zihin tutkulu olabilir. Tutku yoksa yaprakların arasındaki esintiyi veya suların üzerindeki gün ışığını duyumsayamazsınız. Tutku yoksa sevgi de yoktur.

Görmek yapmaktır. Görmek ile yapmak arasındaki aralık enerji israfıdır.

Ancak zihin dinginse sevgi ortaya çıkabilir. Bu dinginliğe hiçbir surette düşünceyle ulaşamazsınız. Düşünce sadece imgeleri, formülleri, kavramları oluşturabilir, ama bu dinginliğe asla erişemez. Düşünce hep eskidir ama sevgi öyle değil.

Fiziksel organizma zevk alışkanlıklarıyla körelmiş bir zekâya sahiptir. Bu alışkanlıklar organizmanın duyarlılığını

yok eder ve duyarlılığın kaybolması zihni köreltir. Böyle bir zihin dar ve sınırlı bir yönde açık olsa da duyarlı değildir. Böyle bir zihnin derinliği ölçülebilir ve imgeler ve yanılsamalarla doludur. Yüzeyselliği onun tek parlaklığıdır. Meditasyon için aydınlık ve zeki bir organizma gereklidir. Meditatif zihin ile onun organizması arasındaki karşılıklı ilişki duyarlılık içinde devam eden bir ayarlamadır; zira meditasyon özgürlüğe ihtiyaç duyar. Özgürlük onun kendi disiplinidir. Yalnızca özgürlük içinde dikkat oluşabilir. Dikkatsizliğin farkına varmak, dikkatli olmak demektir. Mükemmel bir dikkat sevgidir; yalnızca o görebilir ve görmek yapmaktır.

Arzu ve zevk acıyla sonuçlanır ve sevgi acı barındırmaz. Acıyı taşıyan şey düşüncedir; zevke süreklilik kazandıran düşünce. Düşünce zevki besler, güçlendirir. Düşünce sürekli zevk peşindedir ve dolayısıyla acıyı davet eder. Düşüncenin ektiği erdem bir zevk halidir ve onda çaba ve başarı yatar. İyiliğin filizlenmesi düşüncenin toprağında değil acıdan kurtuluşta olur. Acının sona ermesi sevgidir.

Bülten 4, 1969

Bahçe

Şehrin dışına yayılmış birkaç dönümlük çok geniş bir bahçeydi. Çok büyük ağaçlar ve derin gölgeler vardı: demirhindi ağaçları, mangolar, palmiyeler ve çiçeklenmiş ağaçlar. Her yer rengârenkti ve havuz zambaklarla doluydu. Büyüyüp ulu ağaçlara dönüşecek yeni dikilmiş fideler vardı. Bahçe kesik dikenli tellerle çevrilmişti ve arada bir içeriye giren keçilerin ve bir iki ineğin kovulması gerekiyordu.

Ev çok genişti ve fazla kullanışlı değildi. Güneş ışığı yumuşak çimenler için fazla güçlü olduğundan günde iki kez sulanması gereken bir çimenliğe bakıyordu oda. Ve çimenlikte daima kuşlar vardı: mina kuşları, papağanlar, baştankaralar, kargalar ve gelip çiçekleri gagalayan uzun kuyruklu ve çilli büyük bir kuş ve yaprakların arasından ikide bir pat diye ortaya çıkan çok parlak sarı bir kuş.

Bahçe sessizdi ve her sabah dört buçuk sularında nehrin karşısından radyolar bangır bangır çalıyor, şarkılar söyleniyor ve yer yer ilahiler okunuyordu, çünkü o ay, bayram ayıydı. İlahiler güzeldi ama devamındaki müzik oldukça sıkıcıydı. Bir öğleden sonra birkaç yüz metre ilerideki yoksul bir mahallede insanlar gramafonun sesisini sonuna kadar açmışlar, film müziği çalıyorlardı. Müzik akşama kadar devam etti ve yaklaşık saat dokuzda zirve noktasına vardı.

Siyasi bir yürüyüş vardı, neon ışıkları pırıl pırıl parlıyordu ve siyasi konuşmacı ön safta yer alıyordu. Açıkçası insanlara hayli abartılı şeyler vaat ediyordu ve keyfine göre oy verecek olan dinleyiciler kadar değişkendi. Saatlerce süren tam bir eğlenceydi.

Yine sabahın erken saatlerinde dini müzik başladı; palmiye ağaçlarının üzerinden Güneyhaçı'nı görebiliyordunuz ve her yer sessizdi.

Siyasetçi, partisi için destek arayışı içindeydi. Hükmetme, dayatma, itaat altına alma eğilimleri yüksekti. Bütün bu sinsiliği, zalimliği ve çirkinliği küçük bir çocukta da, sözümona olgun bir adamda da görebilirsiniz. İster kadın ister erkek olsun diktatörler, din adamları ve aile reisleri bu itaati talep ederler. Gaspettikleri veya geleneğin kendilerine verdiği ya da yaşlandıkları için ele geçirdikleri otoriteyi üstlenirler. Her yerde bunu görürsünüz.

Sahiplenmek ve sahiplenilmek bu yapıya güç kazandırmaktadır. Güç, makam, mevki, itibar arzusu kıyaslama ve ölçme yoluyla ta çocukluktan beri teşvik edilir. Bunun sonucunda çatışma, başarma, tatmin olma, falanca veya filan olma mücadelesi doğar. Ve haddinden fazla saygı gören adam başkalarına saygısızlık eder, büyük arabası olan yönetici saygı görür ve sonuçta kendisi de daha büyük arabaya, daha pahalı eve, daha fazla maaşa saygı gösterir.

Tanrıların hiyerarşik düzeni ve din kurumlarının yapısında da aynı şey geçerlidir. Devrim bu yapıyı yıkmaya çalışır ama tepedeki diktatörler çok geçmeden aynı yapıyı tekrar kurarlar. Bu yaşam tarzında tevazu sergilemek istenmeyen bir şey olur. İtaat şiddet içerir ve alçakgönüllülüğün şiddetle ilişkisi yoktur. İnsan neden bu korkuya, saygıya ve saygısızlığa sahip olsun ki? İnsan bütün belirsizlikleri ve endişeleriyle hayattan ve kendi zihninin yarattığı tanrılarından da korkuyor. Onu güce ve saldırganlığa iten şey korkudur.

Zekâ bu korkunun farkında ama elinden bir şey gelmiyor ve dolayısıyla pek çok çehresiyle bu korkunun canlanıp devam ettiği bir toplum, bir kilise inşa ediyor. Düşünce korkuyu yenemez, çünkü düşünce korkuyu besliyor. Ancak düşünse sessizleştiğinde korkunun kaybolması söz konusu olabilir. Güç sahibi rekabetçi insanda kesinlikle sevgi yoktur, sevdiğini iddia ettiği bir aileye ve çocuklara sahip olsa bile.

Burası sahiden büyük acıların dünyası ve birini sevmek için bu dünyanın dışına çıkmalı. Dışarıda olmak yalnız olmak, özgür olmaktır.

Bülten 5, 1970

Yaşama Meselesi

Malibu, Kaliforniya, 3 Mart 1970

Dağlar ıpıssızdı. Günlerce yağan yağmur kesilmiş ve dağların yeşil örtüsü güneş ışığıyla ışıl ışıl olmuştu. Dağların rengi maviye çalıyor ve gökyüzünü canlı ve güzel kılıyordu. Büyük bir sessizlik ortalığı kaplamıştı, sahilde ıslak kumları yalayan dalgaların çıkardığı sesi saymazsak. Okyanusun yakınında sadece kalbinizin sesini duyuyordunuz. Dağların arasında ise rüzgârlı patikayı büsbütün sessizlik bürümüştü. Ne şehrin uğultusu, ne trafiğin gürültüsü, ne de dalgaların sesini duyabiliyordunuz.

İnsanın aklı eylem konusunda hep karışıktır. Ve hayatın karmaşıklığını görünce daha da sersemler. Yapılması gereken çok şey var; keza acil eyleme geçmeyi gerektiren şeyler de var. Çevremizdeki dünya hızla değişiyor: değerleri, ahlakı, savaşları ve barışı. İnsan eylemin aciliyeti karşısında kendini tamamen kaybediyor. Öte yandan bu muazzam yaşama meselesiyle karşılaşan insan kendisine hep ne yapmalıyım diye soruyor. İnsan birçok şeye inancını yitirmiş durumda: liderlere, öğretmenlere ve inançlara. İnsan çoğu zaman yolunu aydınlatacak apaçık bir ilkenin veya ne yapması gerektiğini söyleyecek bir otoritenin olmasını istiyor. Fakat biz bunun miadını doldurmuş ölü bir şey olduğunu kalben biliyoruz. Hep dönüp dönüp kendimize bütün bunların anlamı ne ve ne yapmalıyım sorularını soruyoruz.

İnsan gözlem yaptığında şunu görüyor ki bizler her zaman bir merkezden hareket ederiz: daralıp genişleyen bir merkez. Bazen o çok küçük bir dairedir, bazen de kuşatıcı, özel ve bütünüyle tatmin edicidir. Bununla birlikte o her zaman keder ve ıstırabın, kısa süreli sevinçlerin ve sefaletin, mest eden ya da acı veren geçmişin bir merkezidir. O çoğumuzun bilinçli

ya da bilinçsizce farkında olduğu bir merkezdir ve bu merkezden hareket ederiz, köklerimiz bu merkezdedir. Şimdi ya da yarın ne yapmalıyız sorusu hep merkezden sorulur ve cevabın her zaman merkez tarafından tanınması gerekir. Kendimizden veya bir başkasından cevabı aldığımızda merkezin sınırlamalarına göre eyleme geçeriz. Bu durum bir direğe bağlanmış hayvanın durumuna benzer, onun eylemi ipinin uzunluğuna bağlı olacaktır. Bu eylem asla özgür değildir ve dolayısıyla daima acı, kötülük ve kargaşa taşır.

Bunu fark eden merkez kendine şunu sorar: Mutlu bir halde yaşamak için nasıl tam anlamıyla özgür olabilirim ve ıstırap ve pişmanlık duymadan nasıl eylemde bulunabilirim? Ne var ki bunu soran yine merkezdir. Merkez geçmiştir. Merkez, eylemi ancak sebepleri ve sonuçları açısından, ödül ve ceza açısından, başarı ve başarısızlık açısmdan tanıyan bencilce etkinlikleriyle "ben"dir. O bu zincire saplanmıştır ve zincir merkez ve hapishanedir.

Öte yandan merkezsiz bir alan olduğunda, sebep ve sonucun olmadığı bir boyut olduğunda meydana gelen başka bir eylem de vardır. Bu eylem, yaşamaktır. Burada merkez olmayınca ne yaparsanız yapın acıdan ve zevkten arınmış, serbest ve keyifli olur. Bu alan ve özgürlük çabanın ve başarının bir sonucu değildir; merkez yok olduğunda, sözünü ettiğimiz eylem gerçekleşir.

Öte yandan şu soruları sormaktan kendinizi alamazsınız: Merkez nasıl sonlanabilir? Onu sonlandırmak için ne yapmalıyım? Hangi disiplinler, fedakârlıklar ve çabalar beni bekliyor? Hiçbiri. Sadece merkezin etkinliklerini seçimsiz, ama bir gözlemci olarak değil, içeriye bakan dışarıdan biri olarak değil, yalnızca sansürsüz gözlemleyin. Ne var ki şunu da diyebilirsiniz: Bunu yapamam, çünkü her zaman geçmişin gözleriyle bakıyorum. O zaman geçmişin gözleriyle baktığınızın farkına varın ve öylece kalın. Onun için herhangi bir şey yap-

maya kalkışmayın; yalın olun ve ne yaparsanız yapın onun, sadece merkezi güçlendireceğini, kendi kaçma arzunuzun bir sonucu olduğunu bilin.

Öyleyse kaçmak yok, çabalamak yok ve ıstırap yok. O zaman merkezi ve onun tehlikesini tam anlamıyla kavrarsınız ve bu size yeter.

Bülten 6, 1970

Meşe Ağacı

O sabah meşe ağacı çok sessizdi. Korulukta ulu bir ağaçtı; kocaman bir gövdesi vardı ve her yöne uzanan dalları yerden epeyce yüksekteydi; sessiz, sabit ve hareketsizdi. Çevresindeki diğer ağaçlar gibi o da yeryüzünün bir parçasıydı. Diğerleri yapraklarla oynayan rüzgârla uğulduyordu ve her yaprak rüzgâra tâbiydi. Meşe ağacının küçük yaprakları da rüzgârla oynuyordu ama onu seyrederken hayatın derinliğini ve büyük bir yüceliği görebiliyordunuz. Çoğu ağacı sarmaşıklar sarmıştı ve bu sarmaşıklar en yüksek dallara kadar çıkmıştı ama meşe ağacının hiç sarmaşığı yoktu. Çamların bile izin verildiğinde onları devirecek gövdelerine sımsıkı sarılmış sarmaşıkları vardı. Bu korulukta muhtemelen asırlar önce dikilmiş yedi ya da sekiz tane uzun, kalın sekoya vardı. Onların çevresini yaprak dökmeyen büyük çiçekli bodur ağaçlar sarmıştı; bahar mevsiminde koruluk sadece kuşlar, tavşanlar, sülünler ve küçük hayvanlar için değil, ayrıca oraya gitmeyi seven insanlar için de sığınaktır. Nergisler ve açelyaların içinde sessizce dakikalarca oturabilir ve yaprakların arasından mavi gökyüzünü seyredebilirdiniz. Büyüleyici bir yerdi ve eğer dost arıyorduysanız, bu kalm ağaçların hepsi sizin dostlarmızdı.

Ender görülen bir güzellik, sessizlik ve huşuya sahipti ve insanlar burayı bozmamıştı. İnsanların gürültüleriyle, gaddarlıklarıyla ve canilikleriyle doğanın kutsallığını bozmaları garip bir durumdur. Fakat sekoyaları, meşe ağacı ve olanca bahar çiçekleriyle burası, dingin bir zihin için, o ağaçlar gibi dengeli ve sağlam bir zihin için, sahiden bir sığınaktı. Bir dogmaya, bir inanca veya bir amaca adanmamış bir zihin için bulunmaz sığınaktı. Özgür bir zihnin bunlara ihtiyacı yoktur. Ortalıkta hiçbir makine sesi de olmadığından öğleden sonra olağanüstü dingin olan o ağaçlara bakmak harikulade bir şeydi. Yol uzaktaydı ve yakındaki ev sessizdi; etrafı tam bir sessizlik kaplamıştı. Esinti bile durmuş, tek bir yaprak kımıldamıyordu. İlk bahar çimenleri zarif bir yeşile bürünmüştü. Onlara dokunmaya kıyamıyordunuz. Size bakan nergisler, ağaçlar ve toprak birbirinden ayrılamazdı. Hepsi hayatın olağanüstü deviniminin bir parçasıydı ve düşünce yaşamın bu derinliğine asla dokunamıyordu. Zekâ bununla ilgili bir sürü kuram geliştirebilir, bunun üstünden felsefi bir yapı kurabilirdi ama tanım, tanımlanan şeyin kendisi değildir. Bütün geçmişten uzakta kalıp sessizce oturduğunuzda belki bu duyguyu hissedebilirsiniz, bunu hisseden ayrı bir insan olarak değil; zihin son derece dingin olduğundan gözlemci ayrımı olmadan engin bir farkındalık oluşmaktadır.

Ve biraz öteye geçtiğinizde koca domuzlarıyla bir çiftlikle karşılaşıyordunuz: homurdanan, pembe, semiz, pazara uygun domuzlar. Domuz işinin para kazanmak için çok kârlı olduğunu söylüyorlardı. Sık sık bir kamyonun engebeli rüzgârlı çiftlik patikasından çıkıp geldiğini görüyordunuz. Ertesi gün domuzların sayısı azalmış oluyordu. "Fakat biz de yaşamak zorundayız" diyorladı ve yeryüzünün güzelliği unutuluyordu.

Bülten 8, 1970

Özgürlük Düzendir

Eğer şehirde yaşayan biriyseniz belki de tenha bir ormanın tekinsiz tehditlerini hiç yaşamamışsınızdır. Gürültüsü, kirliliği, bakımsızlığı, kalabalık caddeleri ve evleriyle çirkin bir şehre oldukça yakın bir geyik sığınağıydı orman. Bu ormana çok az insan geliyordu. Bir ya da iki köylüden başka kimseyi göremiyordunuz; bu insanlar da kendilerinin ne denli önemli olduklarının farkında olmayan sakin kişilerdi. Çalışmaktan yorgun ve bitap düşmüşlerdi, cılız ve oldukça açtılar, gözlerinde acı vardı.

Bu sığınak dikenli telleri olan yüksek direklerle çevrilmişti. Ve içerideki geyikler yılanlar kadar çekingendi. Sizin geldiğinizi gördüklerinde usulca çalıların arasmda kayboluyorlardı. Zarif cazibeleri, sonsuz meraklarıyla benekli geyiklerin insanlara karşı besledikleri korku, meraklarından daha fazlaydı. Bazıları oldukça iriydi. Ayrıca havaya doğru kıvrılan boynuzlarıyla siyah geyikler de vardı. Onlar daha da çekingenlerdi. Ve çitin ötesinde oldukça uysal başka geyikler de bulunuyordu. Epey yakınlarına sokulmanıza izin veriyorlardı. Elbette onlara dokunamazdınız ama yine de fazla korktukları söylenemezdi. Kısa kuyruklarını sallayıp kulaklarını havaya dikerek sizi dakikalarca seyredebiliyorlardı. Çitin içindekiler küçük bir çayırda akşamları bir araya geliyorlardı. Belki yüz civarında geyiği bir arada görebiliyordunuz. Bu ormanda hiçbir canlı insanlar tarafından öldürülmüyordu; ne kuşlar, ne yılanlar ve elbette ne de geyikler.

Yılanlara nadiren rastlıyordunuz ama onlardan bir sürü vardı, hem çok tehlikeli olanlarından hem de zararsızlarından. Bir gün karıncaların yaptığı küçük bir tepeciğin üzerinden geçerken bir yılan gördük. Yanına çıktık, iyice yaklaştık, bir iki adım ötemizdeydi. Akşamın ışığında parlayan koca,

uzun bir yılandı. Siyah dilini ağzına çekip çıkarıyordu. Yanımızdan geçen bazı işçiler onun kobra olduğunu ve ondan uzak durmamız gerektiğini söylediler.

Bu yerde geçirdiğimiz ilk akşamda ormanın tekinsizliğini derinden hissediyorduk. Güneş batmıştı, ortalık kapkaranlık olmuştu. Olası tehditlerin çevrenizi sardığını ve yol boyunca size eşlik ettiğini seziyordunuz. Fakat ikinci ve üçüncü günler gayet rahattınız.

Aklı başında biri disipline ihtiyaç duymaz. Yalnızca dengesiz biri kısıtlamaya, dirence ihtiyaç duyar ve böyleleri kolayca baştan çıkarılabilir. Aklı başında insan arzularının, dürtülerinin farkındadır ve baştan çıkmaya karşı dirençlidir. Sağlıklı insan bunu bilmese bile güçlüdür. Yalnızca zayıflar zayıflıklarını bilirler ve böylece etkilenme ve ayartılmaya karşı mücadele başlar. Eğer gözlerinizi açık tutarsanız, sadece kalp gözünüzü değil, aynı zamanda duyu gözünüzü de, o zaman ayartılamazsınız. Dikkatsiz kişiler dikkatsizliklerinin beslediği sorunların içinde boğulurlar. Bu demek değildir ki aklı başında sağlıklı insanların arzuları yoktur. Ama arzularının olması bu insanlar için sorun değildir. Sorun, arzular düşünceyle zevke dönüştürüldüğünde başlar.

İnsanın ona karşı direnç geliştirdiği şey işte bu zevk arayışıdır, çünkü insan zevkin içinde acı olduğunu bilir. Yahut çevre, kültür ona sürekliliği olan bir zevkin korkusunu aşılamıştır.

Hangi türde olursa olsun direnç şiddettir ve bütün hayatımız bu dirence dayanıyor. Direnç sonradan disipline dönüşür. Diğer pek çok sözcük gibi "disiplin" sözcüğüne de çok anlam yüklenmiştir ve aileler, toplumlar ve kültürler tarafından değişik şekilde yorumlanmaktadır. Disiplin, öğrenmek demektir. Öğrenmek bir talim, bir taklit veya uyum sağlamak demek değildir. Davranış şeklini, ilişkideki eylem biçimini öğrenmek, kendine ve yaptıklarına bakma özgürlüğüdür.

Fakat insanın kendini olduğu gibi görmesi, özgürlük reddedildiğinde mümkün olmaz. Demek ki özgürlük herhangi bir şeyi, geyiği, yılanı veya kendinizin ne olduğunu öğrenmek için şarttır.

Askeri talim yapmak ve din adamına itaat etmek aynı şeydir ve itaat, özgürlüğe karşı direnmek demektir. Baskı, kontrol, itaat ve kitabın otoritesinin dar alanının ötesine geçmemiş olmamız tuhaftır. Çünkü bunların hiçbirinde zihin tazelenemez. Korkunun karanlığında ne filizlenebilir ki?

Fakat yine de insanın düzene sahip olması gerek; disiplinin, talimin düzeni sevginin ölümüdür. İnsan dakik ve anlayışlı olmalıdır. Ne var ki bu anlayış eğer zoraki olursa sığlaşır ve biçimsel bir kibarlığa dönüşür. Düzen itaatte bulunamaz. İtaatin kaosu anlaşıldığında matematikte olduğu gibi mutlak bir düzen söz konusu olur. Önce düzen sonra özgürlük gelmez, özgürlüğün kendisi düzendir zaten.

Arzusuz olmak düzensiz olmaktır, zevkiyle birlikte arzuyu anlamak düzenli olmaktır.

Hiç kuşkusuz bütün bunlarda zarif bir düzeni doğuran şey, düzenleyen, derleyen, ortaya koyan iradesiz sevgidir. Ve sevgisiz kurulan düzen anarşidir.

Sevgiyi geliştiremezsiniz, keza düzeni de. İnsana sevgiyi aşılayamazsınız. Bu aşılama ve talimden saldırganlık ve korku doğar.

Öyleyse insan ne yapacak? Her şeyi görüyorsunuz, insanın insana yaptığı bitmeyen kötülüğü görüyorsunuz. Fakat karşı çıkmanın, olumsuzlamanın ne denli olumlu bir şey olduğunu görmüyorsunuz; yanlışı olumsuzlamak doğruluktur. Bu demek değil ki olumsuzlamanın yerine doğruyu koyuyorsunuz, bizzat olumsuzlama edimi doğruluktur. Görmek yapmak demektir ve bundan daha fazlasını yapmak zorunda değilsiniz...

Bülten 10, 1974

Zekâ ve Ani Eylem

Sabahın çok erken vaktiydi ve vadi sessizliğe gömülmüştü. Tepelerin ardından güneş henüz doğmamıştı ve karlı tepeler hâlâ karanlıktı. Güneş günlerdir berrak, kuvvetli ve oldukça sıcaktı. Bu sabah da yine gökyüzü masmaviydi ve güneş ışığı karlı tepeye vurmaya başlamıştı ve batı tarafında kara bulutlar vardı. Hava temizdi ve bu yükseklikte dağlar çok yakınımızdaymış gibi görünüyordu. Soğuk ve yalnızdılar. Hem bir yakınlık hissi hem de engin bir mesafe duygusu hissediyorduk. Onlara baktığınızda yeryüzünün yaşının ve faniliğinizin farkına varıyordunuz. Siz geçip gidiyordunuz ama onlar kalıyordu; dağlar, tepeler, yeşil tarlalar ve nehir. Onlar hep oradaydılar ve siz endişeleriniz, zayıflıklarınız, acılarınızla geçip gidiyordunuz.

Bu fanilik hissi, insanı her zaman tepelerin ötesine bakmaya, onlara kalıcılık, yücelik, güzellik, kendinde olmayan şeyleri atfetmeye itmiştir. Ama bu, insanın acılarını dindirmez, kötülüklerini ve dertlerini ortadan kaldırmaz. Aksine insanın zalimliklerini ve şiddetini katmerler. Tanrıları, ütopyaları, devlete tapınması onun ıstırabını sona erdirmez.

Köknar ağacının üstündeki saksağan yoldan aceleyle geçen küçük fareyi görüp yakaladı ve alıp götürdü. Yalnızca uzaktaki ineklerin çanlarının çıkardığı sesler ve vadiden akan nehrin çağıltısı duyuluyordu. Fakat sabahın sessizliği kamyonların gürültüsü içinde yavaş yavaş kayboldu. Yolun karşı tarafında inşaat halindeki bir evden çekiç sesleri geliyordu.

Sahi, bireysellik var mıdır? Yoksa şartlanmanın değişik türlerine sahip kolektif bir kitle mi vardır? Her şeyden önce birey, dünyadır, kültürdür, sosyal ve ekonomik çevredir. O dünyadır ve dünya da odur; ve birey kendini dünyadan ayırıp kendi becerilerinin, hırslarının, eğilimlerinin ve zevkleri-

nin peşinde gittiğinde bütün kötülükler ve sefalet de başlar. Sadece görünür düzeyde değil, varlığımızın özünde de kendimizin dünya olduğunu derinlemesine kavramış değiliz. Bir beceriyi hayata geçirirken, kendimizi birey olarak ifade ettiğimizi sanıyoruz ve her türlü meydan okumaya karşı koyarak yapmak istediğimiz şeyi tamamlamaya çalışıyoruz. İnsan ne ölçüde becerili olursa olsun, irade ve zevk dürtüsü dünyanın bu yapısının bir parçasıdır.

Bizler sadece içinde yetiştiğimiz kültürün köleleri değiliz, ayrıca bütün insanlığın sefaletinin ve acılarının devasa bulutunun, kargaşanın, şiddetin ve gaddarlığın büyüklüğünün de köleleriyiz. İnsanın birikmiş acılarını hiç umursamıyoruz. Keza nesilden nesile artan korkunç şiddettin de pek farkında değiliz. Bizler adeletsizliği, savaşları ve yoksulluğuyla sosyal yapının dışsal değişimi veya reformuyla ilgileniyoruz ama onu ya şiddetle ya da yavaş adımlarla ilerleyen yasama yoluyla değiştirmeye çalışıyoruz. Bu arada insanlar arasındaki açlık, yoksulluk, savaşlar ve kötülükler sürüp gidiyor. Asırlar boyunca birikmiş bu büyük kara bulutları tamamen göz ardı ediyoruz; ıstırabı, şiddeti, nefreti ve din ve ırkın yüzeysel farklılıklarını umursamıyoruz. Bunlar orada, toplumun dışsal yapısı olarak varlar, gayet gerçek, hayati ve etkinler. Bizler bu gizli birikimleri göz ardı edip dışsal reforma odaklanıyoruz. Bu bölünme herhalde bizim çöküşümüzün en büyük nedenidir.

Önemli olan nokta hayatı, içsel ve dışsal diye ikiye ayırmamak, bir bütün olarak, bölünmemiş topyekûn bir devinim olarak görmek. O zaman eylem oldukça farklı bir anlam kazanır, çünkü o zaman eylem kısmi olmaz. Sefalet bulutunu büyüten şey, kısmi veya parçalı eylemdir. İyi kötünün zıddı değildir. İyinin kötüyle bir ilişkisi yoktur ve iyinin peşinde gidilemez. İyi ancak ıstırap bittiğinde filizlenir.

O halde insan kendini bu kargaşadan, şiddetten ve ıstıraptan nasıl kurtaracak? Bütün etkinliği, kararlılığı, direnci ve mücadelesiyle iradenin işlemesi yoluyla değil tabii ki. Bunu anlamak veya algılamak zekâdır. İşte bu zekâ bütün ıstırabı, şiddeti ve didinmeyi bir kenara atacaktır. Bir tehlikeyi fark etmeye benzer bu. O zaman ani bir eylemde bulunursunuz, düşüncenin ürünü olan iradi bir eylemde değil. Düşünce zekâ değildir. Zekâ düşünceyi kullanabilir ama düşünce kendi faydası için bu zekâyı ele geçirmeye çalıştığında, kurnaz, kötücül ve yıkıcı olur.

Öyleyse zekâ ne size, ne de bana aittir. O ne politikacıya, ne öğretmene ne de kurtarıcıya aittir. Bu zekâ ölçülemez. O bir hiçlik halidir.

Bülten 11, 1971

Nehir

Amsterdam, Hollanda, Mayıs 1968

Buradaki nehir bilhassa geniş, derin ve berraktı. Yukarılarda çok eski, belki de dünyanın en eski şehri vardı. Fakat iki km kadar uzaktaydı ve nehir şehrin bütün pisliğini temizlemişti. Burada sular berraktı, özellikle nehrin ortasında. Kıyının bu yakasında bir sürü güzel bina vardı, diğer yakasında ise yeni ekilmiş kış buğdayları; nehir yağmurlu mevsimde bir iki metre yükseldiğinde her iki yakanın da toprağı verimliydi. Nehir kıyılarının ötesinde köyler, ağaçlar, buğday ve yeni ekilmiş tarlalar görülüyordu.

Burası açık, düz ve ufka doğru uzanan güzel bir ülkeydi. Özellikle ağaçlar çok yaşlıydı, demirhindi ve mango ağaçları. Ve akşam olup güneş batarken her yeri fevkalade bir huzur

kaplıyordu, herhangi bir tapınakta bulamayacağınız bir kutsallık duygusu dört bir yanı sarıyordu.

Nehrin bu yakasında her biri kendi ilah heykellerini satan dört sannyasi (keşişi) vardı. Satarken bağırıyorlar ve çevrelerine bir insan kalabalığı topluyorlardı. Fakat tesbihleri ve mesleğinin diğer nişanlarıyla donatılmış olan bir keşiş, Sanskritçe kelimeleri tekrarlayarak avazı çıktığı kadar bağırıyor ve daha fazla insanı kendine çekiyordu. Çok geçmeden diğer keşişlerin oradan sıvışıp bu keşişi ilahları, tespihleri ve ilahileriyle orada bıraktıklarını görüyordunuz.

Hayal gücü ve romantizm sevgiyi reddeder, çünkü sevgi kendi sonsuzluğunu taşır. İnsan çeşitli tanrılar, ideolojiler ve umutlarla zamanın ötesinde olan bir şeyi aramıştır. Yeni bir bebeğin doğumu ebedi bir şeyin göstergesi değildir. Ölüm var, acılar var ve insanın yaptığı onca kötülük de öyle. Bu değişim, bozulma ve doğum hareketi yine zaman dairesinin içindedir.

Zaman düşüncedir; ve düşünce geçmişin ürünüdür. Devamlılığı olan –sonucu üreten neden ve sonra nedene dönüşen sonuç– zamanın bu hareketinin bir parçasıdır. İnsan zamanın bu tuzağına yakalanmıştır ve ebediyetin bir taklidini yapmak için hayal gücünün ve romantizmin her aracını kullanır. Ve bundan zevkiyle birlikte sonsuzluk arzusu doğar, zihninin hayalleriyle yaşamayı umduğu ölümsüzlük haline duyduğu arzu.

Din gerçeğin bir taklidini sunmuştur. İçtenlikli insan bütün bunlarm ve yanlışın doğurduğu kötülüğün farkındadır. İmgelem veya romantik hayal olmayan, zamanın, düşüncenin ve deneyimin ürünü olmayan bir hal vardır. Fakat bu hale erişmek için kullandığımız bütün sahte paraları bir kenara atmalıyız, başkalarının bulamayacağı kadar derinlere gömmeliyiz. Çünkü o başkası, sizin bıraktığınız şeylerle yola devam

etmesi gerektiğini düşünür. Bu yüzden sizin bir kenara attığınız şeyi başkası bulmamalıdır. Aksi halde bundan taklit doğar ve sahte paralar basılır. Onları bir kenara atmak için ne çaba, ne güçlü irade ne de yüce bir şeyin çekimi gerekir; basitçe onların boşunalığını, tehlikesini, doğalarındaki değersizliği ve bayağılığı gördüğünüz için onları bir kenara atarsınız.

Zihin sonsuzluk denen şeyi üretemez, tıpkı sevgiyi üretemeyeceği gibi. Ne de sonsuzluk, onu arayan bir zihin tarafından keşfedilebilir. Ve onu aramayan bir zihin ziyan olmuş bir zihindir. Zihin merkezde çok derin bir akıştır, merkezin çevresinde ise çok sığ; tıpkı ortasında güçlü bir akıntı olan, kıyılarındaysa suların dinginleştiği bir nehir gibi.

Öte yandan derin akıntı, kendinin ardında yatan büyük hafızaya sahiptir ve bu hafıza şehirden geçen, bulanıklaşıp sonra tekrar berraklaşan sürekliliktir. Hafızanın büyüklüğü güç, itki, atılganlık ve incelik verir. İşte bu derin hafıza kendisinin geçmişin külleri olduğunu bilir ve böylece sona ermek zorundadır.

Onu sona erdirmenin bir yöntemi yoktur, para hiçbir şekilde yeni bir hal satın alamaz. Bütün bunları görmek ona son vermek demektir. Ancak bu hafızanın bu büyüklüğü sona erdiğinde yeni bir başlangıç gerçekleşir. Sözcük gerçek değildir; sözcüğün ölçüsü gerçeği inkâr eder.

Bülten 12, 1971-2

İlişki Nedir?

Sisten dolayı uçuşun ertelendiği ve hepimizin bir saat kadar daha sabırla beklememiz gerektiği anons edildi ve bekledik. Hepimiz Roma'ya gidecektik. Bekleme salonunda büyük bir kalabalık vardı; uzun saçlı ve kısa saçlı, iyi görünümlü kişiler.

Bir delikanlı kolunu kız arkadaşının omuzuna atmış, hiç kimseyle ilgilenmiyordu. Başka bir delikanlı gitarını tıngırdatmaya başlamıştı. Bazıları sigara içiyordu, bazıları da içki. Salon sıcaktı ve yoğun bir kötü koku vardı.

İlişki nedir? Şu delikanlıyla kızın, şu güzel kadınla kocasının, şu ihtiyar kadınla Roma'nın eski kentlerini göstermeye götürdüğü sıkılmış görünen oğlunun arasındaki ilişki nedir? Eğer insan hırslı ve bu hırsla bencil, tamamen ben-merkezci ise bir kadınla bir erkek arasında veya herhangi iki insan arasında ilişki nasıl olabilir? Bütün yapıp ettikleri "ben" ve "sen" etrafından dönen insanların yüzlerindeki sertliği görebilirsiniz. Fiziksel bir temas olabilir ve muhtemelen yüzeysel veya ciddi, bütün ilişkiler orada kalır. Eğer şüpheciyseniz, her zaman sadece kendinizin haklı olduğunu düşünüyorsanız, yanılıyor olabileceğinizi hiç kabullenmiyorsanız bir başkasıyla nasıl ilişki kurabilirsiniz? Eğer insan, soyunun geçmişteki gururunu veya hayali önemini taşıyorsa ilişkileri sığ veya fiziksel olmanın ötesine nasıl geçebilir? Kendilerine karı koca diyen ve aynı evde yaşayan iki nevrotik insan ne tür bir ilişkiye sahip olabilir? Sıkıntılardan, acılardan, çilelerden, pişmanlıklardan ve hüsranlardan geçerek birbirlerine yakınlaşmış ve mutlu görünen çiftler vardır. Onların, ilişkilerinde gerek maddi gerekse manevi olarak mutlu olduklarını söylüyorsunuz, ama eğer en önemli şey "ben"se, eğer biri kıskanç ve kibirli, diğeri yumuşak huyluysa aralarında nasıl bir ilişki olabilir? Hiç kuşkusuz bu durumda iyi bir ilişki filizlenemez.

Evin dışında yapılan etkinliklere yönelik pek az ortak ilgi alanları olan, akşamları dışarı pek çıkmayan, aynı odada oturmakla yetinen, birbirlerini iyice içselleştirmiş çiftler vardır. Bu tarz bir ilişki belki de çok sıradışıdır ama hayat iyi bir ilişkiden ibaret değildir. Hayat, mutlu bir ilişkinin kendini tatmin eden devinimden çok daha fazlasını içerir. Ancak

bütün acısı, öfkesi ve hüsranıyla hırs, şüphe, rekabet, sahiplenme duygusu olmadığı zaman insanlar arasında sahici ilişki kurulabilir.

Böyle bir ilişkiye ender rastlanır ama böyle olmasaydı da hayat sıradanlaşırdı. Hayat ölümü, sevgiyi ve zevkin anlaşılmasını ve bütün bunlardan daha fazlasını içerir. Dindar insanların, içinde yuvarlandıkları mitin veya analistin "hakikati"nin gerçeklikle bir ilgisi yoktur. İlişki ne kadar iyi olursa olsun bu gerçeklikle temas kurulmadığı sürece sığ, yüzeysel, gelişigüzel, teslimiyetçi veya çatışmacı olarak kalır. Gerçeğin güzelliği hissedilmediğinde ilişki kaçınılmaz olarak daraltıcı bir sürece girer.

Bekleme odasında yaşadıkları gecikmeye sinirlenip canları sıkılan yolcular sahip olduklarından başka bir ilişki istemiyorlardı.

Tanınmış bir yazar bizimle sohbete başladı ve eften püften mevzuları geçip insanın acılarına, kilisenin inanılmaz mitolojisine ve insanın Tanrı ya da hakikat dediği şeyle ve çeşitli siyasi hiziplerle asırlardır sömürülmesine dair ciddi konulara girdik. Bu arada yazar tek çözümün komünizm olduğunu söylüyordu. Acılar, sevgideki kıskançlık çatışması, sahiplenmecilik, güç ve mevki isteği siyasi bir görüşle çözülebilir mi diye sorduk. "Ben acı çekmiyorum, onlar acı çekiyorlar; sevgi budur, bu çatışma, bu kıskançlık, husumet ve korku. Bunlar olmadan sevgi de olmaz" diye cevap verdi.

Tam o sırada uçağa binmemiz gerektiği anons edildi. Çok geçmeden 30.000 fit yükseğe çıktık ve önümüzde Blanc Dağı, Ceneviz, Floransa ve mavi Akdeniz'in kıvrılan koyları vardı. Işıl ışıl berrak ve hoş bir gündü.

Bülten 13, 1972

Vasat Zihin

Malibu, Kaliforniya, Aralık 1971

Yağmur günlerdir sağanak halinde yağıyordu ve kuzeydoğudan şiddetli fırtınalar esiyordu. Ama bu sabah hava bulutsuzdu; mavi gökyüzü, sıcak güneş ve mavi deniz.

Bir alışveriş semtinde arabada oturmuş, her türden şeyle dolu dükkânlara ve oralara üşüşüp her çeşit üründen satın alan müşterilere bakıyordum. Batı dünyasında büyük bir tatil günüydü ve gürültü, koşuşturmaca, bitmeyen gevezelikler güne damgasını vuruyordu. Dükkânlarda herkes alelacele bir şeyler alma derdindeydi.

İnsan bütün bunları, enfes mavi gökyüzünü, durgun denizi ve tüm açgözlülükleri ve endişeleriyle insanları seyrederken, bunun sonu nereye varacak diye merak etmekten kendini alamıyor. Dünya neden bu kadar, deyim yerindeyse burjuva, maddiyatçı oldu? Burjuvanın sizin zihninizdeki anlamı nedir bilmiyorum. Ona ya çok yüzeysel bir anlam verip bir kenara atarsınız ya da içerdiği anlamı araştırırsınız. Bu dar, kısıtlı, zavallı zihin neden dünyadaki diğer bütün zihinleri, duyguları ve etkinlikleri geçersiz kılıp hepsine galebe çaldı?

Burjuva nedir? İnsan bu kelimeyi oldukça tereddütlü kullanıyor, çünkü bir sürü politik anlama sahip ve çok sayıda insan tarafından küçültücü bir sıfat olarak kullanılıyor. Ve bu küçümseme içinde onların da burjuvanın bir parçası oldukları hissi vardır. Öyleyse burjuvanın ne anlama geldiğini ortaya çıkarmak oldukça ilgi çekicidir. Hiç kuşkusuz burjuva kendisinde mal mülk, para ve öz-çıkarın baskın olduğu kişidir, her ne kadar mala mülke, bolca paraya sahip olmasa veya bunlara bağlı olmasa bile. Dünyada bu tarz insanlardan çokça var.

Dinî alanda ve sanatçılar ve aydınlar dünyasında da öz-çıkar hüküm sürüyor. Dolayısıyla burjuva bir öz-çıkar faktörüne sahip bir zihin olabilir. Yine, bu "öz-çıkar" ifadesini tanımlamak oldukça zor. Çok fazla örtük anlama sahip, onu yorumlamanın birçok yolu var. Fakat ona biraz daha derinlikli baktığımızda, öz-çıkar ne kadar geniş kapsamlı olursa olsun, ne kadar çok alana uzanırsa uzansın onun daraltıcı bir niteliğe, etkinliğe, sınırlandırıcı bir eyleme sahip olduğunu görürüz. Dindar insan, keşiş ya da sannyasi (keşiş) dünyevi şeylerden, mülkiyet, para, mevki ve hatta itibardan el etek çekmiş olabilir ama onun öz-çıkarı sadece daha üst bir seviyeye çıkmıştır. Kendini kurtarıcısıyla, gurusuyla, inancıyla özdeşleştirir. Ve tam da bu özdeşleştirme, bütün düşüncelerini ve duygularını bir kişiye, bir imgeye, mistik bir umuda yükleme girişimi öz-çıkarı oluşturur. Dolayısıyla öz-çıkarın olduğu yerde şu korkunç milliyetçiliğin, insanlar arası bölünmelerin, ırkların ve ülkelerin bölünmesinin tohumları ekilmiştir. Bu öz-çıkar zihnin daralmasına yol açar, böylece zihin esnekliğini ve kıvrak algılama özelliğini yitirir. Teknisyen teknik alanında kıvrak bir uyum yeteneğine sahiptir. Bir teknikten başta bir tekniğe, bir işten başka bir işe, hatta bir inançtan başka bir inanca, bir milliyetten başka bir milliyete geçebilir ama zihnin bu sınırlı uyum ve esneklik yeteneği özgürlük getirmez. Belli bir inanç veya ideolojiyle donanmış bir insan, esneyen ama kırılmayan bir bitki sapı gibi son derece esnek bir zihne ve kalbe nasıl sahip olabilir? Demek ki burjuva mülkiyete, paraya ve öz-çıkara bağlı olan kişidir. İlişkinizde öz-çıkarın olup olmadığını karınıza veya arkadaşınıza sorabilirsiniz. Eğer o kişinin ona dair oluşturduğunuz imgeye uymasını bekliyorsanız bu öz-çıkardır. Ama belli bir imgeye sahip olmadan kimi fiziksel ve psikolojik gerçeklere işaret etmeniz öz-çıkar değildir.

Bütün bunları düşününce, mavi gökyüzünü, onun enginliğini ve denizle gökyüzünün ufukta buluştuğu o harika çizgiyi seyredince, diğer yandan ağaçları, kuşları ve hayvanları öldürmenize yol açan o telaşlı alışveriş gününü, sigara içen, içki içen, flört eden, pahalı veya küçük arabalarda seyahat eden insanları düşününce kendi kendinize şu soruyu sormadan edemiyorsunuz: Ben burjuva mıyım? Sanatçı, siyasetçi, işadamı veya kendi küçük işini yürüten sıradan biri ya da mutfağında veya ofisinde işini yapan bir kadın olabilirsiniz; ne olursanız olun, başkalarıyla olan ilişkinizde, sahip olduğunuz mevkide veya bir inanç ya da ideolojide hangi türden olursa olsun öz-çıkara sahipseniz, o zaman siz kaçınılmaz olarak dar, yetersiz, zavallı bir zihne sahipsiniz demektir. İyi bir iş yapıyor olabilirsiniz, başkalarına cömertçe yardımda bulunuyor olabilirsiniz veya sözüm ona mutlu bir evliliğiniz olabilir; aşktan bahsedebilirsiniz, karınızı, çocuklarınızı veya dostlarınızı seviyor olabilirsiniz ama bu yıkıcı öz-çıkara sahipseniz mülkiyete, mevkiye, paraya ve güce büyük önem veren sıradanlık damgasını yemişsiniz demektir. Bu küçük zavallı zihin duvarın ötesine geçemez, insanın kendi etrafına ördüğü engelleri aşamaz.

Bu düşüncelerle arabanın içinde oturmuş birini beklerken, sıcak güneş benim ve oradan geçenlerin yüzlerine vuruyordu. Tüm o insanlara bakınca insanlığa ne olmuş demekten kendinizi alamıyordunuz. Gençler de ihtiyarlar kadar alışkanlıkların esiri. Modalar değişiyor, dolayısıyla alışkanlıklar da. Fakat bir geleneğe, bir duruma saplanıp kalmak zihne şu garip esneklik yetisini vermez. Yine bu sözcüğün de açıklamaya ihtiyacı var. Zihin ya da bilinç fazla bilgi, deneyim, acı veya büyük bir neşeyle açılıp genişleyebilir. Zevk zihne esneklik kazandırmaz, neşe kazandırır. Fakat neşeyi sürdürmek, keyfi sürdürmek –ki zevke dönüşür– özgürlüğe, kıvraklığa ve es-

nekliğe engel olur. Söylediğimiz gibi, zihin teknikten tekniğe, işten işe, eylemden eyleme, inançtan inanca, ideolojiden ideolojiye geçebilir ama bu gerçekte esneklik değildir. Ve zihin bir noktaya, bir deneyime, bir bilgiye zincirlendiği veya bağlandığı sürece çok öteye geçemez. Ve bilincin içeriği bilinci oluşturduğu için işte o içerik, özgürlüğü, kıvraklığı ve fevkalade hareket halini engeller. Bilincin içeriği öz-çıkar olur. Bu içerikle bir mobilya parçasına, bir tekniğe ya da bir inanç veya deneyime önem verirsiniz. Bu deneyim, bu bilgi, bu olay özçıkarın merkezi olur. Bilinci tüm içeriğinden boşaltmak algı ve eylemde tam bir devinime sahip olmaktır.

Bülten 14, 1972

Yalnız Olmak

Meditasyon yalnız olma eylemidir. Bu eylem izolasyon eylemlerinden tamamen farklıdır. "Ben", benlik, egonun asıl doğası konsantrasyonla, değişik meditasyon yöntemleriyle ve günlük ayrılma eylemleriyle kendini izole etmektir. Ama yalnız olmak dünyadan el etek çekmek değildir. İnsanın dünyası sosyaldir, karşılıklı etkileşime, fikir alışverişine ve geleneğin ağırlığına dayanır. Düşüncenin keyfini ve kendi içine dalma etkinliğini içerir. Bu kaçınılmaz olarak yalnızlığa ve kendini izole etme sefaletine götürür.

Ancak zihin toplum etkisinin dışında olduğu zaman, içsel dünyamızda sosyal düzensizlikten sıyrıldığımız zaman yalnızlık mümkün olabilir. Bu özgürlük bir erdemdir ve erdem her zaman yalnızdır; toplumun ahlakı düzensizliğin devamıdır. Meditasyon bu düzensizliği aşmaktır ve görülerin ve genişleyen deneyimlerin kişisel zevki değildir. Bu deneyimler her zaman izole edicidir.

Sevgi ayrılıkçı değildir ve zamanla kazanılmadığından, yalnızlık bir düşünce ürünü değildir. O günışığı gibi doğal olarak gelir, yeter ki düşüncenin etkinliklerinden uzak olunsun.

Akşam güneşi taze çimlere düşmüştü ve her yaprakta görkem vardı. Başımızın üstünde duran bahar yaprakları öylesine narindi ki onlara dokunduğunuzda bile hissetmiyordunuz ve öyle ortalıktaydılar ki oradan geçen bir çocuk onları koparabilirdi. Ağaçların üzerinde masmavi gökyüzü uzanıyordu ve karatavuklar ötüşüyordu. Arkın suyu öylesine duruydu ki gerçeği aksinden ayıramıyordunuz. Bir ördek yuvasının içinde yarım düzine kadar yumurta vardı ve anne ördek o yumurtaların üstünü kuru yapraklarla güzelce örtmüştü. Siz geri çekildiğinizde o da yumurtaların üstüne oturuyor ve sanki yumurtalar yokmuş izlenimi veriyordu. Harika taze yapraklarla bezeli uzun kumsalların ortasında ark boyu yürüdüğünüzde başka bir anne ördeğe rastlıyordunuz. Çevresini muhtemelen o sabah yumurtadan çıkardığı on iki civarında yavru ördek sarmış. Onların bazıları geceleyin fareler tarafından avlanacak ve ertesi sabaha sayıları eksilmiş olacak. Yuvasmdaki anne ördek hâlâ orada. Baharın kalbini oluşturan o ilgi çekici ihtişamla dolu güzel bir akşamdı. Orada hiçbir şey düşünmeden dikiliyorsunuz, her ağacı, her otu duyumsuyorsunuz ve civardan geçen insan yüklü otobüsün çıkardığı sesi duyuyorsunuz.

Her şeyden önce fiziksel olarak bile yalnız kalmak giderek güçleşiyor. Çoğu insan yalnız olmak istemiyor; yalnızlık korkusu söz konusu; herkes meşgul ve meşgul olmaktan hoşnutlar, uyandıkları andan yatana kadar ve sonrasında da rüyalarla meşguller. Mağaralarında tek başına yaşayanlar veya hücrelerinde keşiş hayatı sürenler de asla yalnız değildirler, çünkü onlar kendi imgeleriyle, kendi düşünceleriyle ve gele-

cekte onlara tatmin olmayı vaat eden uğraşlarıyla yaşıyorlar. Onlar asla yalnız değiller; mağaranın ya da hücrenin karanlığıyla ve bilgiyle dolu haldeler.

İnsan hiçbir düşünceye ve kişiye bağlanmadan gerçekten dışarıda kalmalıdır. Fakat dışarıda, kalabalığı yararak ilerleyemezsiniz, çünkü hâlâ o kalabalığa aitsinizdir. Kalabalığı yararak ilerleme eyleminin bizzat kendisi toplumu işler kılar. Dolayısıyla ne içerisi vardır ne de dışarısı. Dışarıda olduğunuzun farkına varır varmaz içeridesinizdir. Öyleyse topluma karşı tıpkı bir ölü gibi kayıtsız kalmalısınız, böylece siz farkına varmasanız bile yeni bir hayat alanı oluşur. Yeni, bir deneyim değildir; yeniyi bilmek eski olmak demektir. Öyleyse toplum içinde yaşasan dahi yalnızlık içinde yürü.

Bülten 21, 1974

İbrik Asla Doldurulamaz

Meditasyon suları bitmeyen bir kuyuya her zaman altı delik bir ibrikle gitmeye benzer. İbrik asla doldurulamaz. Önemli olan, suyu içmektir, ibriğin ne kadar dolu olduğu değil. Suyu içmek için ibrikte delik olmalıdır. İbrik, her zaman arayan merkezdir, dolayısıyla asla bulamaz.

Aramak tam önünüzdeki hakikati inkâr etmektir. Gözleriniz en yakında olanı görmelidir, onu görmek bitimsiz bir harekettir. Arayan kişi aradığını yansıtır ve dolayısıyla bir yanılsama içinde yaşar, her zaman kendi gölgesinin sınırları içinde didinip durur. Aramamak bulmaktır; ve buluş gelecekte gerçekleşmez; o oradadır, bakmadığınız yerde. Bakış her zaman vardır ve ondan tüm hayat ve eylem doğar. Meditasyon bu eylemin nimetidir.

Görmek merkezden gelen sahip olmaya, ait olmaya, elde tutmaya yönelik kişisel bir dürtüdür. Araştırmada baştan itibaren bir özgürlük vardır; bakmak geçmişin ağırlığından kurtulmak demektir.

Bülten 22, 1974

Tevazunun Doğası

Sadeliğin özü tevazudur. Tevazuyu bilmek onu reddetmektir. Ancak kibri bilebilirsiniz. Kibrin bilincinde olabilirsiniz ama tevazunun olamazsınız. Sadelik, bir keşişin veya azizin sadeliği, sert bir oluş hareketidir ve yanılsamadır. Bu sertlik, şiddet, taklit, itaat barındırır ki bunda anonimlik yoktur. Keşiş ve aziz farklı isimler alabilir ama bu isim çatışmanın yaralarını örten kılıftır. Ve bu hepimiz için geçerlidir, çünkü bizler idealistiz. Kibri tanıyoruz ve tüm zıtlar birbirini içerir. Ne kadar gizli, ne kadar anonim olursa olsun "oluş" asla tevazunun doğasına sahip olamaz. Tevazunun zıddı yoktur ve ancak zıtlara sahip olanlar birbirini tanıyabilir.

Kibre karşı çıkmak tevazuyu bilmek değildir. Bilinene ölü gibi kayıtsız kalmak bilinmeyenin olumlanmasıdır. Bütün sonuçlarıyla ve tam bilgiyle donanarak, bilinçlice ve kasten, bilinene ölü gibi kayıtsız kalabilirsin ama bunda bilinmeyenin bilgisi yer almaz. Tevazu gibi bilinmeyeni bilemezsin. Oluş alanı içinde hareket bilinenden bilinene doğru gerçekleşir; eğer buna karşı ölü gibi kayıtsız kalırsak, o zaman bilinenin, hafızanın, deneyimin, bilginin sınırlamaları içinde olan bir zihnin kavrayamayacağı bir şey varlık kazanır. "Varlık" "oluşun" sonu değildir. O "varlık" olarak tanındığında yine çaba, mücadele, kargaşa ve sefalet içeren "oluş"un bir parçasıdır.

Meditasyon çözümsüz bir sorunla karşılaşan ve bu nedenle kendini dingin olmaya zorlayan zihnin bir oyunu değildir. Afallamış bir zihin kuşkusuz duyarsızlaşmıştır, alıcı değildir ve dolayısıyla yeni olan bir şeyi göremez. Ve yeni eskinin zıddı değildir.

Meditasyon oluş ve varlığın tüm bu sürecini açığa vurmak demektir: Olmak için oluşu olumsuzlamaktır. Bütün bunları meditatif bir zihin bir bakışta kavrar ve bu bakış zamanı içermez. Hakikati görmek bir zaman meselesi değildir; ya görürsünüz ya da görmezsiniz. Görme yetersizliği görme kabiliyetine dönüşemez.

Sonuç olarak, olumsuzlama meditasyonun hareketidir ve geveze bir sığ zihni mutluluğun zirvelerine çıkaracak bir yol, yordam ve sistem yoktur. Bu gerçeği hemen fark etmek sığ zihni kendinden kurtaran hakikate sahip olmak demektir.

Ve tevazu her zaman başlangıçtadır ama ne başlangıç vardır ne de son. Ve bu ölçülemeyen bir mutluluktur.

Bülten 24, 1974-5

Meditasyon ve Sevgi

Meditasyonun püf noktası düşüncenin hakikat, aydınlanma veya gerçeklik olarak bellediği bir yolu takip etmemektir. Hakikatin yolu yoktur. Herhangi bir yolu takip etmek düşüncenin zaten formüle etmiş olduğu şeye götürür ve o şey ne kadar hoş veya tatmin edici olursa olsun hakikat değildir. Bir meditasyon sisteminin, her gün veya belli zamanlarda bu sistemi düzenli olarak uygulamanın veya gün içinde tekrarlamanın insanı berraklığa veya anlayışa götüreceğini sanmak hatadır. Meditasyon bütün bunların ötesinde yatar ve sevgi

gibi düşünceyle filizlendirilemez. Meditasyon yapacak düşünür kişi var olduğu sürece meditasyon, insanın gündelik hayatının ortak bir etkinliği olan kendini izole etmenin bir parçası olacaktır sadece.

Sevgi meditasyondur. Sevgi anımsama değildir, düşüncenin zevk olarak sürdürdüğü bir imge de değildir, ne de duyumsallığın inşa ettiği romantik bir imgedir. Sevgi bütün duyuların ve hayatın ekonomik ve sosyal baskılarının ötesinde yatar. Geçmişte kökü olmayan, sevginin bu ani kavranışı meditasyondur; çünkü sevgi hakikattir ve meditasyon bu hakikatin güzelliğini keşfetmektir. Düşünce bunu keşfedemez; o asla "Keşfettim" veya "Cennete ait sevgiyi yakaladım" diyemez.

Bülten 29, 1976

Meditasyon ve Deneyim

Meditasyonda yeni bir deneyim var mıdır? Deneyim, gündeliğin veya sıradanlığın ötesinde ve üstünde yer alan yüksek deneyim arzusu, kaynağı boş tutar. Daha fazla deneyim, görü, yüksek algı, anlayış veya başka bir şey özlemi zihni dışarıya bakmaya iter ki bu da çevreye ve insanlara bağlı olmaktan farksız değildir. Meditasyonun garip yolu bir olayın deneyime dönüştürülmemesidir. O orada vardır, gökteki yeni bir yıldız gibi, onu alıp hatırında tutacak hafıza olmaksızın, tanıyıp hoşlanma ve hoşlanmamaya göre tepki verme işlemi olmaksızın. Arayışımız hep dışa dönük. Deneyim peşindeki zihin dışa yönelmiştir. İçe dönük arayışa hiç rastlamıyoruz; oysa bu algılamaktır. Tepki her zaman tekrar eder, çünkü her zaman aynı hafıza bankasından gelir.

Bülten 31, 1977

Genç Bir Adam'a

Yakın zamanda evlenmiş genç bir adamdı ve işinin çok iyi olmadığını ama karısıyla geçinmelerine olanak tanıyacak kadar kazandığını söylemişti. Üniversite eğitimi almış zeki biriydi ve dindar bir hayatın dünyanın gidişhatından çok daha önemli olduğu şu eski cemaatlerden birine bağlıydı.

Sözlerine şöyle devam etmişti: "Benim eğitimim zihnimi oldukça köreltti. Ezberci bir eğitim olmanın ötesine geçmedi. Çeşitli dereceler aldım ama hepsi beni biraz boş ve kuru bıraktı. Bütün duygularımı, ilgilerimi kaybedip bir rutine saplanmış gibi görünüyorum. Cinsel etkinliklerimin de aynı rutinin bir parçası olduğunu fark ediyorum. Ne yapacağımı bilmiyorum. Sizi bir gün dinledikten sonra bu konuları sizinle konuşarak işimin ve günlük alışkanlıklarımın ölümcül ağırlığını üzerimden atabileceğimi düşündüm. Oldukça genç olduğum için işimi değiştirebilirim ama bulacağım iş ne kadar ilginç olursa olsun çok geçmeden rutinleşeceğini biliyorum. Karımla bu konuyu konuştuk. O bu sabah gelemedi, bu nedenle hem onun yerine hem de kendi adıma konuşuyorum." Güzel bir gülümseyişi vardı ve toplum henüz onu bütünüyle yıkmamıştı.

Rutin ve alışkanlık gündelik hayatımızı oluşturuyor. Bazıları alışkanlıklarının farkında, diğerleri değil. Eğer kişi alışkanlıklarının, bedenin ya da zihninin tekrarlanan hareketinin farkına varırsa, nispeten onlardan kurtulması kolaylaşır. Fakat burada önemli olan nokta bütün duyarlılığı yavaş yavaş yok eden veya körelten alışkanlık oluşturma mekanizmasını teoride değil pratikte kavramaktır. Bu mekanizma gelenek gibi bizim mirasımızın bir parçasını oluşturan muazzam bir atalete neden olur. Rahatımız kaçsın istemiyoruz ve bu atalet rutine dönüşüyor. Bir kez öğrendiğimizde, öğrendiğimiz şeye göre hareket ediyoruz, öğrendiğimiz şeye eklemeler yapıyoruz veya onu değiştiriyoruz.

Değişim korkusu alışkanlığı pekiştiriyor, sadece fiziksel olarak değil, bizzat beyin hücrelerinde de. Dolayısıyla bir kez bir rutin oluşturduğumuzda onu sürdürüyoruz, raylar üzerinde kayan tramvay gibi. Bütün ilişkilerde her şeye emin bir gözle bakıyoruz ve bu bizim duyarsızlığımızı oluşturan faktörlerinden birisi. Böylece alışkanlık doğal bir şeye dönüşüyor. Sonra diyoruz ki: İnsan her gün yaptığı şeylere neden özel bir dikkat sarf etsin ki? Böylece umursamazlık alışkanlığı kökleştiriyor ve sonra o alışkanlığa saplanıp kalıyoruz. Sonra da o alışkanlıktan nasıl kurtulacağımız sorunu başlıyor. Ve ardından çatışma. Böylece çatışma doğal olarak kabullendiğimiz hayat tarzına dönüşüyor.

O halde insan bütün bunları; yerleşik hafızaya göre işleyen, bu hafızadan hareket eden alışkanlıkların mekanizmasını fark ettiğinde, bunun bilincine vardığında, zevkin işleyişine geliyoruz. Çünkü her şeyden önce zevk bizim derinden istediğimiz şeydir ve bütün değerlerimiz ona dayanıyor. Zevk bizim kendimizi ona feda etmeye, onu savunmaya, onun için şiddet göstermeye can attığımız değişmeyen faktördür. Fakat eğer zevki gözlemlersek, çok geçmeden onun bir alışkanlığa dönüştüğünü görürüz ve zevk alışkanlığı reddedilirse, o zaman rahatsızlık, acı ve ıstırap başlar. Ve bundan uzak durmak için başka bir zevk tuzağına düşeriz. İnsan güzelliğe veya çirkinliğe, bir ağacın güzelliğine veya bir yolun kötülüğüne alışabilir. Odamıza bir tablo asarız ve ona bakarız. Çok geçmeden bu eylem alışkanlığa döner. Yahut bazı insanların yaptığı gibi, manzarayı güzelleştirmek için resmi değiştiririz. Bu da duyarsızlığın üstesinden gelmek için başvurduğumuz bir başka oyundur.

İşte bizim benimsediğimiz hayat tarzı budur. Her gün sabahtan akşama ve gece boyunca bunu yaşıyoruz. Dolayısıyla bütün bir bilinç, zevk ve acının sınırları içinde devamlı bir

hareket, etkinlik olması bakımından mekaniktir. İnsan bu sınırları aşabilmek için değişik yollar denemiştir. Ama her şey çok geçmeden alışkanlık ve zevkin monotonluğuna indirgenmiştir. Eğer enerjiniz varsa dışa dönük ve hayli aktif olursunuz. Şimdi, bunun can alıcı noktası gerçekte olan biteni teoride değil de uygulamada görmektir. Teorik olmayan görme gözlemcisiz görme demektir, çünkü gözlemci alışkanlığın ve çelişkilerin, yani hafızanın esasıdır. Demek ki görme asla alışkanlık olamaz, çünkü görme birikimle oluşmaz. Birikim üzerinden görüyorsanız alışkanlıklarınız aracılığıyla görüyorsunuzdur. Oysa görmek alışkanlıktan bağımsız bir eylemdir.

Her şeyden önce sevgi alışkanlık değildir, ama zevk alışkanlıktır. Demek ki görme eylemi doğal olan tek şeydir; şiddete eğilimli, saldırgan ve rekabetçi olan, içimizdeki hayvanın doğal kalıntısını görmek. Eğer sahiden hayati önem taşıyan bu noktayı, görme eylemini anlarsanız, o zaman "ben" ve "benim" diye bir birikimin olmadığını, o zaman bütün rutini ve sıkıcılığıyla alışkanlığın nasıl oluştuğunu fark edersiniz. Kısacası, olanı görmek, sevmektir.

Bülten 36, 1979

Sevgi Düşünce Değildir

Gstaad, İsviçre, 3 Ağustos 1981

Vadi doğudan batıya uzanıyordu; doğu ucu 1820 metre yükseklikte bir dağın bulunduğu bir kanyonda bitiyordu. Dağın üstünden yükselen sabah güneşi uzun derin gölgeler ve sonsuz bir sessizlik bırakıyordu yeryüzüne. Birkaç asırlık eski bir meşe ağacı vardı, sabah güneşinin altın sarısı ışıkları dalların arasından süzülüyor ve öylece hareketsiz duruyordu. En te-

pede kıpırdamadan duran yapraklar nefes kesiyordu. Sabah kumrusunun uzun yumuşak, ilginç ötüşüne eşi karşılık veriyordu. Ve gün başlamıştı. İlkbaharın şafağı kayalık dağların hatlarını ve ağaçlı tepelerin uzun sırasını göstermeye başladığında büyük orman baykuşu ötüşünü kesmişti. Güneş doğmadan önce büyük bir sessizlik vadiyi kaplamıştı. Enginliği içinde zamansız yeryüzü ne kadar da güzeldi! Herhangi bir grubun, topluluğun veya ülkenin değil de bizim yeryüzümüz. O bizim; her birimize ait.

İyi yapılmış düz, geniş yol fazla keskin virajlar almadan tırmanıyor, özenle bakılıp sulanan meyve bahçelerinden ve sonu gelmeyen avokado koruluklarından geçip kilometrelerce yol alıyor, derelerden aşağı iniyor, yamaçlara tırmanıyordu. Vadi portakal çiçeklerinin ve avokadoların mis gibi kokularıyla doluydu. Yol belki de 1500 metre yükseklikteki bir zirveden geçip sonra yavaş yavaş çöle iniyordu. Araba yolun en yüksek noktasında durdu. Güney tarafında engin tepeleri ağaçlar, çalılıklar, pembe ve sarı çiçekler kaplamıştı. Kuzeyde ise hiç ağaç yoktu; kuzey çoraktı, kayalıktı, engindi ve ufka doğru uzanıyordu; tamamen bakirdi ve her kaya en az bin yıllık olsa gerekti. Uçsuz bucaksız bir boşluk ve sonsuz bir sessizlik.

İnziva ile yalnız olmak aynı şey değildir. İnziva tecrit, kaçış, istenmeyen bir şey olabilir; ama hayatın yükünü çekmeksizin, zaman ve düşüncenin hiç olmadığı tam bir özgürlüğü yaşamak, evrenle bir olmak demektir. İnzivada çaresiz yalnızlık, terk edilmişlik duygusu, kaybolmuşluk hissi, bir tür ilişki özlemi vardır, denizde kaybolmuş bir gemi gibi. Bitmeyen çatışmaları ve sefaleti ve ender sevinçleriyle bütün gündelik etkinliklerimiz bizi bu yalıtılmışlığa götürür. Bu yalıtılmışlık kendini siyaset, iş ve elbette örgütlü dinlerde gösteren bir bozulmadır. Bozulma hem çok yüksek yerlerde hem de kapı eşiklerinde gerçekleşmektedir. Bağlı olmak bozulmadır;

ister inanç, ister ideal, ister deneyim, isterse de çıkarım olsun fark etmez, her tür bağlanma bozulmaya götürür. Psikolojik bozulma insanda ortak bir faktördür. Para, mevki ve güç, arzunun artan zevkinin, düşüncenin arzunun etrafına ördüğü imgenin içsel bozulmasının yüzeysel tepkileridir. Bozulma parçalanmadır.

Mavi berrak gökyüzü ile yeryüzünün güzelliği arasındaki engin boşlukta bilinç sona erer. Bütün duyular temiz havaya, çölün ve uzaktaki çiçeklerin kokusuna, sıcak kayanın üzerindeki kertenkelenin hareketine ve derin sessizliğe tamamen açık olur. O sadece yüksek tepelerin sessizliği, güneş battıktan sonra oluşan garip sessizlik veya şafağın sökmesiyle tüm şehirlerin ve köylerin uzağında yeryüzüne çöken sessizlik değil, düşüncenin gürültüsünün hiç dokunmadığı derin sessizliktir. İşte bu sessizliğin ölçüsü yoktur ve saflık ve berraklığı bilincin her tür hareketini aşar. Zaman tam anlamıyla durur.

Arabamız meyve bahçelerinin ve koruluların arasından aşağıya inerken bu sessizlik bize eşlik ediyordu. Bu noktada uygarlık, vahşi kabalık, inanılmaz hız, kendilerini öne çıkaran ve güç ve iradelerini ortaya döken insanların süslü gösterişi başlıyordu. Öyle ki harika arabamız bile birden sessizleşti, ki bu elbette saçmaydı. Sabah gazeteleri başsayfalarından nükleer bir bombanın büyük bir şehrin üzerinde patlaması halinde yapacağı etkiyi bildiriyordu. Milyonlar buharlaşıp yok olacak, toplum enkaza dönüşecek ve esaslı bir kargaşa çıkacaktı. Böylece dehşet üzerine dehşet oluşacaktı. Ve insanlar politikacılara ve hükümetlere inanmaya devam ediyordu.

Herhangi bir uzman, cerrah, başpiskopos, şef veya tesisatçı beyninin sadece bir bölümünü kullanarak onun toplam işlevini daraltır. Siyasetçiler ve gurular beynin olağanüstü kapasitesinin ve enerjisinin sadece küçük bir kısmını kullanırlar. Bu sınırlı, kısmi etkinlik dünyada zarar ziyana yol açıyor.

Beynin bu küçük kısmı programlanma biçimlerine göre ritüellerini, anlamsız sözlerini, iki bin ya da beş bin yıllık geleneğin âdetlerini tekrarlayan tüm dinlerde işlemektedir. Bazıları bunu güzel kılıflarda zarifçe yapmaktadır, diğerleriyse kabaca. Devlet çevrelerinde de iktidarın çürümesi söz konusudur. Beynin küçük bölümü bir sürü bilgi toplayabilir, ama bu bilgi dağarcığı beynin o kısmını güçlendirmekten öteye geçmez. İnsanın yükselişi asla bilgiyle olamaz, çünkü bilgi hiçbir zaman tam değildir; o her zaman bilgisizliğin gölgesi içindedir. Ultra zeki makine, uzmanlarca programlanmış hızla gelişen bilgisayar insanın düşüncesini ve yavaş yetilerini geçebilir; daha hızlı öğrenebilir, kendi hatalarını düzeltebilir, kendi sorunlarını çözebilir. İnsan kendi psikolojik sorunlarının, çok karmaşıklaşmış meselelerinin hiçbirini çözememiştir. Görünüşe bakılırsa o bu sorunların yükünü en eski zamanlardan beri de taşımaktadır. Bizler hâlâ bu sorunlarla, devlet, din, ilişki, şiddet, savaşlar ve dünya kirliliğiyle birlikte yaşıyoruz. Sadece beynin küçük bir bölümünü kullandığımız sürece, Amerikalı, İngiliz, Fransız ve benzer şekilde programlandığımız sürece, Katolik, Hindu veya Müslüman olduğumuz sürece bu sorunlar çözülmeden kalacak. Görünüşe bakılırsa insanlar beyinlerinin o küçük bölümünün ne kadar şartlanmış, programlanmış olduğunun farkında değiller. Bu durum, programlamaya yanıltıcı bir güvence hissi, barbarlara karşı sözel bir yapı kazandırıyor. Fakat tek barbar, insan; bizzat kendisi dünyada gerçekleşen bütün çürümenin ve dehşetin sebebi. Çevresinde olup biten her şeyden tamamen sorumlu olan da kendisi.

Beynin o küçük bölümü bizim bilincimizdir; zamanın, ölçümün, uzamın ve düşüncenin otağıdır. Zaman gerek biyolojik gerekse psikolojik anlamda evrimdir; doğan ve batan güneştir o; oluş duygusudur. Ölçüm olan ve olması gereken,

başarılacak ideal, barışçıl olacak şedit, değişime ulaşmak, sürekli oluştur; kıyaslama, taklit, uyum; daha iyisi ve daha fazlası. Uzay yeryüzünün ve göklerin engin genişliğidir ve kalabalık şehirlerdeki dar alan ve eğer varsa bilinçteki uzam. Düşünce efendidir. Düşünce insan hayatındaki en baskın faktördür. Batı düşüncesi veya Doğu düşüncesi diye bir şey yoktur; sadece farklı şekillerde ifade edilen düşünce vardır ve o yine düşüncenin hareketidir. Düşünce tüm insanlıkta ortaktır, en ilkelinden en gelişmişine kadar. Düşünce, insanı aya çıkardı; düşünce, atom bombası yaptı. İçinde kutsal sayılan her şeyle bütün tapınakları, büyük katedralleri, ayrıntılı ritüelleri, dogmaları, inançları, imanı ve benzeri şeyleri üretti. Bilgisayarları ve onların kullandığı programları geliştirdi. Sayısız değişik yolla insana yardım etti ama aynı zamanda savaşları ve ölümün bütün araçlarını besledi. İdealleri, muazzam şiddeti, işkenceleri hayata geçirdi, insanlığı ülkelere, sınıflara ve sayısız dinlere böldü, insanı insana kırdırdı. Sevgi, anıları ve imgeleriyle düşünce değildir.

Düşünce, bilinci sürdürüp besler. Bilincin içeriği düşüncenin, arzuların, çatışmaların, korkuların, zevklerin, acıların, yalnızlığın, acının hiç bitmeyen devinimidir. Çürütülemez zekâsıyla sevgi ve şefkat bu sınırlı bilincin ötesindedir. Sevgi düşük ve yüksek diye bölünemez, çünkü düşük ve yüksek yine bilinçle ilgilidir, her zaman gürültü çıkaran ve gevezelik yapan bilinçle. Bilinç hep zaman, ölçüm, mekândır, çünkü düşünceden doğar. Düşünce hiçbir surette bütün olamaz. Bütüne ilişkin varsayımlarda bulunabilir ve onun deneyimine dair gevezelik yapabilir ama düşünce onun güzelliğini, enginliğini asla algılayamaz.

Düşünce deneyimin ve bilginin kısır çocuğu olduğundan asla tam ve bütün olamaz. Dolayısıyla düşünce her zaman sınırlı ve parçalı olacaktır. Düşüncenin insanın önüne koyduğu

ve boşu boşuna çözmeye çalıştığı ve bu nedenle giderek artırdığı sorunlar vardır. Ancak düşünce, doğurduğu sorunları psikolojik açıdan çözme kapasitesinin farkına vardığında, algı, içgörü o sorunları sona erdirebilir.

Bülten 56, 1989

İlişki Ne Demektir?

Saanen, İsviçre, Ağustos 1981

Ağaç sevgisi nefes almak gibi doğamızın bir parçasıdır veya olmalıdır. Şu garip mesafede güzellikle dolu olan ağaçlar bizim gibi yeryüzünün bir parçasıdırlar. Çok sessizler, bir sürü yaprak ve parlak ışıkla dolulular, uzun gölgeler bırakıyor ve fırtına çıkınca sevinçten çılgına dönüyorlar. En tepede bile olsa her yaprak hafif esintide dans ediyor ve gölgeler kuvvetli güneş ışığını karşılıyorlar. Eğer sırtınızı bir ağaç gövdesine yaslayıp sesiz sakin öylece otururseniz doğayla kalıcı bir ilişki kurarsınız. Çoğu insan bu ilişkiyi kaybetmiş durumda. İnsanlar arabalarıyla geçerken veya konuşarak tepelere tırmanırken bu dağlara, vadilere, nehirlere bakıyorlar ama göremeyecek ve sessizleşmeyecek kadar kendi sorunlarına gömülmüşler. Vadinin üstünde duman kıvrılarak yükseliyor ve aşağıdan geçen kamyon yeni kesilmiş ağaçların kütüklerini taşıyor; ağaç kabukları hâlâ kütüklerin üzerinde. Kızlı erkekli bir grup genç konuşarak geçiyor ve ormanın sessizliğini dağıtıyor.

İnsanın ölümünden farklı olarak ağacın ölümü sonu itibarıyla güzel. Çölde kabuğundan sıyrılmış ölü bir ağaç, güneş ve rüzgâr tarafından parlatılıyor; bütün çıplak dalları gökyüzüne bakıyor ve muhteşem bir manzara sunuyor. Yüzlerce yıllık büyük bir sekoya çit ve oturak yapmak ve ev inşa et-

mek ya da bir bahçedeki toprağı zenginleştirmek için birkaç dakikada kesilip yere devriliyor. O muhteşem dev artık yok. İnsan giderek ormanın içlerine sokuluyor, otlak ve mesken için ağaçları kesiyor. Doğa ortadan kayboluyor. Çevresindeki tepelerin belki de yeryüzünün en eski tepeleri olduğu bir vadi var. Bir zamanlar o tepelerde görülen çitalar, ayılar ve geyikler insanın yıkıcı eli her yere uzandığı için tamamen yok oldular. Yeryüzünün güzelliği yavaş yavaş silinip kirletiliyor. Hiç umulmadık yerlerde arabalara ve yüksek binalara rastlıyoruz. Doğa ve engin gökyüzüyle ilişkinizi kopardığınızda insanla olan ilişkinizi de koparırsınız.

Adam, karısıyla birlikte gelip epey konuştu. Karısı oldukça utangaç ve akıllı görünüyordu. Kendisi ise oldukça zorba ve saldırgan. Bir iki kitap okuduktan sonra, bazı konuşmalara kulak verip diyalogların bazılarını dinlediklerini söyledi.

"Biz aslında buraya sizinle bizim başlıca sorunumuzu birebir konuşmaya geldik. Umarım sizin için bir mahsuru yoktur. Biri kız biri oğlan iki çocuğumuz var. Neyse ki okuldalar. Aramızdaki gerilimi onlara yansıtmak istemiyoruz ama er geç bunu sezecekler. Biz ikimiz birbirimize çok düşkünüz. Bu sözcükle neyi kastettiğinizi anladığımdan 'aşk' sözcüğünü kullanmayacağım. Oldukça gençken evlendik. Küçük bir bahçesi olan güzel bir evimiz var. Para sorunumuz yok. Eşimin çok parası var, ben de babamdan miktar miras kalmasına rağmen çalışıyorum. Size bir evlilik danışmanı olasınız diye başvurmadık ama müsaade ederseniz ilişkimizi sizinle konuşmak istiyoruz. Karım oldukça çekingendir ama konuşmaya birazdan katılacağına eminim. Bir yerden başlamamız gerektiği konusunda hemfikiriz. İlişkimiz konusunda epey sıkıntılıyız. Sık sık aramızda bunu konuşuyoruz ama hiçbir netice çıkmıyor. Bu girişten sonra size şunu sormak istiyorum: Bizim ilişkimizde yanlış olan nedir veya doğru ilişki nedir?"

Akşam güneşiyle dolu şu bulutlarla veya sessiz ağaçlarla olan ilişkiniz nedir? Şu tarlada oynayan çocukları, eski arabayı görüyor musunuz? Eğer bütün bunları görüyorsanız tepkiniz ne oluyor?

"Ne olduğundan emin değilim. Çocukları seyretmeyi seviyorum. Karım da öyle. O bulutlara veya şu ağaca karşı özel bir şey hissetmiyorum. Onları düşünmedim; muhtemelen onlara hiç bakmadım bile."

Karısı da şunları söyledi: "Onlar bana bir şey ifade ediyorlar ama kelimelere dökemiyorum. Oradaki çocuklar benim çocuklarım olabilirdi. Ne de olsa ben de bir anneyim."

Beyefendi, sanki ilk kez bakıyormuşsunuz gibi şu bulutlara ve ağaca bakın. Doğrudan, pürdikkat onlara bakın. Onları bulut veya ağaç diye adlandırmadan seyredin. Sadece kalbinizle ve gözlerinizle seyredin. Bizler gibi, şu çocuklar ve hatta şu eski araba gibi onlar da yeryüzüne ait. Onların ismi bizim düşüncemizin bir ürünü.

"Onlara isim vermeden bakmak neredeyse imkânsız. Formun kendisi sözcüktür."

Demek ki sözcükler hayatımızda çok önemli bir rol oynuyor. Görünüşe bakılırsa hayatımız birbiriyle bağlantılı karmaşık bir sözcük ağı. "Tanrı", "demokrasi", "özgürlük", "totalitarizm" gibi sözcüklerin üzerimizdeki etkisi büyük. "Karı" ve "koca" gibi sözcükler günlük hayatımızın bir parçası. Fakat "koca" sözcüğü aslında bütün sıkıntıları ve dertleriyle yaşayan kişi değildir. Dolayısıyla sözcük asla gerçeğin yerini tutmaz. Sözcük her şeyden önemli olunca yaşayan gerçek önemsizleşir.

"Ne var ki sözcükten ve onun beraberinde getirdiği imgeden kaçamam."

İnsan sözcükle imgeyi birbirinden ayıramaz. Sözcük imgedir. Sözcüksüz/imgesiz gözlemlemektir asıl mesele.

"Ama bu imkânsız."

Fakat bunu hiçbir zaman ciddi olarak denemediniz. "İmkânsız" sözcüğü denemenize engel oluyor. Bu nedenle lütfen mümkün veya imkânsız demeyin, yalnızca yapın. Sorunuza geri dönelim: Doğru ilişki nedir? İlişkiyi anladığımızda, doğru ilişkinin ne olduğunu kendi başınıza göreceksiniz. İlişki sözcüğü size ne ifade ediyor?

"Biraz düşüneyim. Şartlara bağlı olarak çok şey ifade ediyor. Bir gün belli bir tepki vermekse, bir başka gün tamamen farklı bir anlama bürünüyor. Sorumluluk, sıkılmak, sinirlenme, duyumsal tepkiler ve hepsinden kaçma dürtüsü."

İşte bu sizin ilişki dediğiniz şey. Durum, duyum tepkilerinin farklı dereceleri. Kişinin eğilimine bağlı olarak romantik, şefkatli bağlılık veya korku (fiili korkudan ziyade endişe) ve yalnızlık. Bu veya şu kişi bağlamında ilişki böyle adlandırılıyor. Ayrıca idealleriniz, umutlarınız, deneyimleriniz ve çıkarımlarınızla da ilişkiniz var. Bütün bunlar sizsiniz ve sizin ilişkiniz; diğer kişi de biyolojik, kültürel, dışsal farklılıklar sergilese bile size benziyor. Öyleyse siz hep ben-merkezci bir etkinlik içinde değil misiniz ve o da benzer bir biçimde hareket etmiyor mu? İki paralel çizgi hiç birleşebilir mi?

"Ne söylemek istediğiniz anlamaya başladım ama lütfen devam edin."

Gerçek fiili bir ilişki olmadığı açıklık kazandı. İnsan temelde kendisiyle, kendi zevkleriyle ve başkasına teslim olarak tatmin olmakla meşgul. Başka bir şekilde ifade edelim. İnsanlar neden bilinçli olarak bu kadar ben-merkezci veya bencil olmanın derin kuytuları içinde? Neden? Evcil olmayan hayvanlar insanlar gibi ben-merkezci görünmüyorlar. Eğer doğru ilişkiyi kendimizde keşfedeceksek bu meseleyi derinlemesine ele almalıyız. Güdüsüz algı, deneyimdir. Çoğumuz bir tür güdü olmadan gözlemlemeyi zor buluyoruz. Samimi olsun veya olmasın iki kişinin ilişkisinde gerçekte ne olup bit-

tiğini çok nesnel bir şekilde birlikte inceleyebilir miyiz? Neredeyse bütün tepkiler, özellikle zevk ve acı verenleri bilinçli bir şekilde beynin derin bir katmanına kaydedilmektedir. Bu kayıt da çocukluktan başlayıp ölüme kadar sürer. Bu kayıt, her bir kişinin kendine dair bir imgesini veya resmini yavaş yavaş oluşturur. Eğer bir kişi bir aylığına veya yıllarca başka biriyle evli olursa veya birlikte yaşarsa eşlerin her biri diğerine dair bir imge oluşturur: incinmeler, sinirlenmeler, sert sözler, pohpohlamalar, duyusal tepkiler, zihinsel gözlemler, birliktelik ve yumuşak kalplilik, tatmin olma hayali ve kültürel birliktelikler. Bunlar farklı koşullarda uyanan değişik imgeler oluştururlar. Gerçek fiziksel ilişkilerden ayrı olarak bu imgeler sevgi, şefkat ve zekâ dolu köklü bir ilişkiyi çarpıtır veya inkâr eder.

"Öyleyse bu imgeleri oluşturmamak nasıl mümkün olabilir?"

Yanlış bir soru sormuyor musunuz? Bunu önleyecek kişi kim? Soruyu soran başka bir imge veya fikir olmasın sakın? Hâlâ birinden diğerine geçip imgelerle meşgul değil misiniz? Bu arayışlar sizi hiçbir yere götürmez. İnsan çocukluğundan itibaren psikolojik olarak incindiğinde veya yaralandığında bu yaralanmanın neticeleri bellidir: daha fazla yaralanma korkusu, çevresine duvar örerek kendi kabuğuna çekilme, daha fazla tecrit falan filan: Nevrotik bir süreç. Eğer insan bu yaraların, bu çatışmaların farkına varıp gözlemlerse, o zaman yaralanmayı nasıl önleyeceğini içgüdüsel olarak öğrenmek ister. Nihai imge "Ben" dir, büyük harf "B" ve küçük harf "b" ile benlik. İnsan beynin, düşüncenin, bu imgeleri neden oluşturduğunu, bu imgelerin varlığının hakikatini kavrarsa, işte bu kavrayış bütün imge oluşumlarını yok eder. Nihai özgürlük de budur.

"Söylediğiniz gibi, beynin veya düşüncenin bu imgeleri oluşturmasının nedeni nedir?"

Güvence arzusu mu? Bütün tehlikelerden korunmak mı? Emin olmak, kargaşadan uzak durmak mı? Beynin hangi küçük bölümü çalışıyorsa, o bölüm verimli, etkin şekilde çalışabilmesi için kendini emin ve güvende hissetmelidir. Beynin sınırlı bölümü kendini emin, kesin ve güvende hissettiği sürece bu kesinliğin, güvencenin zihnin inanç veya iman gibi bir icadı mı yoksa bir yanılsama mı olduğu pek önemli değildir. Bizler bu yanılsama içinde yaşıyoruz. İnsan, dünyanın bütün tapmaklarındaki imgeler ve milliyetçilik gibi imgelerle yaşıyor ve çatışmayı, zevki ve acıyı geleceğe taşıyor. Bu imgelerin oluşmasının sonu hiç gelmiyor. Fakat onların bizim kendimizle, birbirimizle ve şu bulutla, şu ağaçla ve şu çocuklarla olan gerçek köklü ilişkimizi önledikleri, gölgeledikleri fark edilirse, işte ancak o zaman sevgi olabilir.

Bülten 56, 1989

Güzellik Tehlikelidir

Saanen, İsviçre, 11Ağustos 1981

Güzellik tehlikelidir. İnsan o tepede dikildiğinde 480 kilometrelik Himalayalar'ı, bir ufuktan diğerine uzanan, engin karanlık vadileri, üzerinden kalkmayan karlarıyla dağların zirvelerini görebiliyor; görüş alanında ne bir ev var, ne de bir köy veya kulübe. Güneş en yüksek zirvelere değiyor ve ansızın gözün alabildiği her yer ışıyor. Sanki inanılmaz yoğunluktaki bir parlaklıkla ışık içlerinden doğuyor. Vadiler kararınca sessizlik çöküyor. Yeryüzü tüm görkemiyle nefes kesici. Güneş uzak doğudan yükselirken, enginlik, heybetli

dağların saflığı insana öylesine yakınlaşıyor ki sanki onlara dokunacakmışsınız gibi hissediyorsunuz, oysa onlar binlerce kilometre uzaktalar.

Ve gün başlıyor. İnsanın onlara tapındığına şüphe yok; onlar uzaktan hayran olunası kutsal şeylerdir. Eski insanların hepsi onları kendine tanrı edinmiştir, çünkü orada gökyüzünün tanrıları oturmakta. Şimdiyse oralara oteller, yüzme havuzları ve gürültüsüyle gökdelenler yapılmakta. Ama amansız ve bozulmayan karların arasına değil. Güzellik, yok olmaz ve tehlikelidir.

Derin sessizliği geride bırakıp, taşlıklı yoldan aşağı inince, büyük sedir ağaçlarının ve çeşit çeşit çamların arasından geçince çimenlerle kaplı yol genişliyor. Zengin ormanın güzel kokusunun yayıldığı hoş bir sabahtı. Patikamız birçok virajla kıvrılıyor ve hava ısınıyordu. Yakındaki ağaçların üstünde bir grup maymun sabah güneşinde parlayan yüzleri, uzun kır kuyrukları ve kırçıl tüylü vücutlarıyla duruyorlardı. Bebekler annelerine sarılmıştı ve bütün bir grup korkmadan sessizce yekvücut bize bakıyordu. Yerlerinden kıpırdamadan bizi seyrediyorlardı. Ve bir grup sannyasi ilahiler okuyarak uzak bir köye doğru yol almıştı. Uzak güneyden geldiklerini gösteren Sanskritçeleri düzgün ve anlaşılırdı. İlahileri her şeye hayat veren ve nimetlerini tüm canlılara dağıtan sabah güneşi içindi. Sekiz kişiydiler, üç veya dördü oldukça gençti. Hepsinin başı tıraşlıydı, safran cüppeler giymişlerdi ve başlarını yere eğmiş yürüyorlardı; ulu ağaçları, binlerce çiçeği ve yeşil kavisli tepeleri görmüyorlardı; çünkü güzellik tehlikelidir, arzuyu uyandırabilir.

Köy, sabah yemeğini hazırlıyordu ve yakılmış ağaçların kokusu havaya sinmişti. Elini yüzünü yeni yıkamış çocuklar bağrışmalar ve kahkahalar içinde okula hazırlanıyorlardı. Köyün alışıldık gürültüsü içinde hüzünlü bir yorgunluk duygusu hâkimdi. Din adamları, inananlar ve inanmayanlar

aynı yorgunluğu taşıyorlardı. Çok eski zamanlardan beri din adamlarının insan beynini inanca, inanmaya, itaat etmeye şartlandırmış olmaları ilginçtir. Âlimler, hocalar ve hukuk yaptı bunu. Saygın ve sorumlu davranışlarıyla bu insanlar, sosyal koruyucular ve geleneğin taşıyıcıları oldular. Korku aracılığıyla kralları ve halkı kontrol ettiler. Bir zamanlar toplumun dışında, uzağında idiler, böylece toplumu estetik, ahlaki ve dinî açılarından kontrol edebiliyorlardı. Yavaş yavaş Tanrı ile insan arasındaki aracılara dönüştüler. Tapmakların, kiliselerin ve camilerin müthiş zenginliğine, güce ve mevkiiye kavuştular. Doğu'da bedenlerini kendine özgü renkleri olan sade kıyafetlerle örttüler. Batı'da ritüel kıyafetleri giderek daha sembolik, daha pahalı oldu. Ayrıca manastırlarda ve saraylarda sade keşişler vardı. Dindar insanlar oluşturdukları bürokrasiyle halkı inanç, dogma, ritüel ve anlamsız sözlerle oyaladılar. Doğu'da ve Batı'da batıl inanç, kurnazlık ve ikiyüzlülük bütün örgütlü dinlerin geçer akçesi oldu. Pencere ne kadar güzel olursa olsun, en kutsal şey pencerenin dışındadır.

Dolayısıyla insan aracıların, yorumcuların, din adamlarının, guruların, meditasyon madrabazlarının tuzağına hiç düşmeden ebediyen kutsal olanı yeniden keşfetmeye başlamalıdır. Kendinize ışık olmalısınız. Gelenek tarafından ne kadar saygın görülse de bir başkası, herhangi bir filozof veya psikolog asla size ışık veremez.

Özgürlük tek başına durmaktır, bağlanmadan korkusuzca durmak, yanılsamayı besleyen anlama arzusuna kapılmadan. Yalnız olmakta müthiş bir güç vardır. Şartlanmış, programlanmış bir beyin asla yalnız olamaz, çünkü o bilgiyle dolmuştur. Dinsel veya teknolojik açıdan programlanmış bir beyin her zaman sınırlıdır. Bu sınırlama çatışmanın başlıca etmenidir.

Arzu insanı için güzellik tehlikelidir.

Bülten 57, 1989

İKİNCİ BÖLÜM

SORULAR VE CEVAPLAR

Meditasyon ve Zamansız An

Yeni Delhi'de yapılan bir tartışmadan alıntıdır, 1956

Soru: Meditasyonun içeriği nedir?

Krishnamurti: Birinci husus zihni bildiği her şeyden tamamen arındırmaktır; ikinci husus ise yönlendirilmemiş, kontrol edilmemiş bir enerjidir. Ayrıca en yüksek düzeyde düzene, yani çelişkilerin doğurduğu düzensizliğin sona ermesi anlamında düzene, karakteri olmayan bir zihinsel niteliğe gerek vardır. Bir yöntem edinme fikrini veya uygulamasını tamamen bir kenara atmalıyız. Esas mesele zihnin, kalbi, beyni ve tüm fiziksel organizmayı içeren herhangi bir çarpıtma, herhangi bir zorlama ve dolayısıyla herhangi bir çaba olmadan yaşayıp yaşayamayacağıdır. Lütfen bu soruyu kendinize sorun; işte bütün bunlar meditasyondur.

Zihinlerimiz çarpıtılmış; içinde yaşadığımız kültür, din, ekonomik yapılar, yediğimiz yiyecekler vesaire tarafından şekillendirilmiştir. Zihne belirli bir form verilmiş, şartlandırılmıştır ve bu şartlandırılma bir çarpıtmadır. Bir zihin ancak çarpıtma olmazsa gayet açık, saf, bütüncül ve lekesiz görebilir. İlk hamle bakabilmektir, çarpıtmasız bakmak; bu da zihnin tamamen devinimsiz ve dingin olması anlamına gelir. Sürekli devinim halindeki bir zihin, hareketten, yöntemden, sistemden, pratikten, uygulamadan arındırılmış bir halde tamamen ve kesin olarak sessiz sakin olabilir mi?

Zihnin bütünüyle duyarlı olabilmesi için geçmişin izleri tamamen silinmelidir. Aksi halde zihin, geçmişin yükünü taşıyarak duyarlı olamaz. Ancak bunu kavrayan bir zihin bahsettiğimiz soruyu kendisine sorabilir. Ve bu sorunun cevabı yoktur, çünkü bir cevap yoktur. Zihin son derece duyarlı hale gelir ve dolayısıyla fevkalade zeki olur ve zekânın bir cevabı yoktur. Zekâ kendi içinde cevaptır. Gözlemcinin yeri yoktur, çünkü zekâ üstündür.

O zaman zihin artık yüksek deneyimleri aramaz, istemez ve dolayısıyla kontrole de gerek duymaz. Bunun ne kadar güzel bir şey olduğunu hissedebiliyor musunuz? Zihin kontrol etmez, çünkü zekidir. İşliyor, çalışıyordur. Bu nedenle zekânın ana işleyişi sırasında ikilik ortadan kalkar. Bütün bunlar meditasyondur. Bu tıpkı bir tepenin üzerinde yükselen birkaç küçük bulutun hareket ederek bütün bir gökyüzünü, ovayı, dağları, nehirleri, insanları, yeryüzünü kaplamasına benzer; o her şeyi kaplar. Bu meditasyondur, çünkü meditasyon bütün canlılarla ilgilidir, onların bir kısmıyla değil.

Ancak o zaman zihin hiçbir faaliyette bulunmadan tamamen dingin olabilir, sadece o an için değil, çünkü zamana ait olmadığı için o anın bir süresi yoktur. Ancak bu sessizliği deneyimleyip "Keşke bunun daha fazlasına sahip olsaydım" diyen gözlemci varsa, zaman da var olur. Dolayısıyla bu mutlak dinginlik, hareketsizlik anı zamana ait olmadığı için ne geçmişe ne de geleceğe sahiptir. Bu nedenle bu mutlak devinimsiz durağanlık bütün düşüncenin ötesindedir. Ve bu an zamansız olduğu için sonsuzdur.

Her tür çarpıtmadan uzak bir zihin sahiden dindar bir zihindir; tapınağa giden, kutsal kitaplar okuyan, ritüelleri tekrarlamayan, kendisine dayatılan veya kendisinin yarattığı imgelerle dolu bir zihin değildir.

Yaşamak öğrenmekten bağımsız bir şey değildir ve bunda büyük bir güzellik vardır. Zira her şeyden önce sevgi budur. Sevgi şefkattir, tutkudur, her şeye yönelik tutku. Sevgi olduğunda, gözlemci olmaz, ikilik olmaz: "beni" seven "sen" ve "seni" seven "ben" gibi bir ikilik olmaz. Sırf sevgi olur, bu birini veya binlerce kişiyi sevmek şeklinde olsa da sadece sevgi olur.

Sevgi olduğunda ne isterseniz isteyin yanlış yapamazsınız. Ama sevgi olmayınca aya gitmek, müthiş bilimsel keşifler yapmak gibi her şeyi yapmaya çalışıyoruz ve dolayısıyla her şey yanlış gidiyor. Ancak gözlemci olmadığında sevgi ortaya çıkabilir. Yani zihin kendini gözlemleyen ve gözlemlenen diye ikiye ayırmadığında, ancak o zaman sevgi vasfı oluşur. Buna sahip olmak ne yüce bir şeydir!

Bülten 35, 1978

Korku ve Karışıklık

Paris'te genç insanlarla yapılan bir tartışmadan alıntıdır, Paris, Nisan 1967

Krishnamurti: Karışıklık korkunun başlıca nedenlerinden biridir. Kafamızın karışık olmasından ve bir çıkış yolu bulamamaktan korkuyoruz. Istırap içinde acılarımıza son veremeyince çaresizce "Durum umutsuz, durum şöyle, durum böyle" diyoruz. Peki, bir çıkış yolu var mı? Gelin bakalım.

"Kafam karışık" dediğimizde bunu bir gerçeklik olarak görüyor muyuz? Ne söylemek istediğimi anlıyor musunuz? Aç olduğumun farkında mıyım yoksa bana aç olduğum mu söyleniyor? Bu iki şey tamamen farklıdır. Peki, hangisi? Kafamın karışık olduğunun farkında mıyım yoksa kafa karışıklığımı sadece bir şeyle ilişkisi içinde mi hissediyorum?

Soruyu Soran: Bir durumla ilişki içinde hayal ediyoruz.

Krishnamurti: Bu doğru. Dolayısıyla karışıklık doğrudan bir deneyim mi, yoksa sadece bir duruma kıyasla yaşanılacak bir deneyim mi? Lütfen beyler, bu noktayı tartışmak çok önemli. Kafam karışık: Bunu aç olduğumu bildiğim gibi mi biliyorum, yoksa düşündüğüm veya yaşadığım ya da berraklık olarak anladığım bir şeye kıyasla mı biliyorum? Beyefendi, aç olduğunuzda bunu aç olmadığınız durumla kıyaslar mısınız? Kıyaslamazsınız; açsınızdır sadece, hepsi o. Aynı şekilde kafamın karışık olduğunu da anlayabilir miyim? Eğer anlayabilirseniz, o zaman bu çok önemli olur, o zaman bir cevap bulmak zorunda kalırsınız.

Soru: O zaman neden anlamıyoruz?

Krishnamurti: Bekleyin, bekleyin. Önce aradaki farkı görün. Aç olduğunuzu anladığınızda eyleme geçersiniz; yalvarırsınız, ödünç alırsınız veya çalarsınız, yani bir şey yaparsınız. Eğer "Aç olabilirim" derseniz, zaman harcayıp, açlığı konuşursunuz, ne yiyeceğinizi tartışırsınız vesaire. Anladığınızda ise hemen eyleme geçersiniz. İşte bütün mesele bu. Kafam karışık ve yapacağım her hareketin –düşünce bazında her hareket veya düşüncenin doğurduğu her hareket– yine karışıklık olacağını idrak ederim. Doğru mu? Bu gerçeği anlıyor muyum? Bu da demektir ki karışıklığı yaratan düşünce ve dolayısıyla korkudur.

Soruyu Soran: Ama sorun şu ki insan bunu duyar duymaz düşüncenin olmadığı bir durumu hayal ediyor.

Krishnamurti: Hayır, beyefendi. Gördüğünüz gibi, gerçekten gerçeğe doğru yol almıyorsunuz; gerçeğin zaten uza-

ğındasınız. Kafam karışık ve hangi hareketi yaparsam yapayım onun yine karışıklığın bir ürünü olacağını fark ediyorum. Bunu bildiğimde dururum; icat etmem, kuramsallaştırmam veya umutsuzluğa kapılmam. "Tanrım, kafam karışık" derim. Sonra ne olur, teoride değil de pratikte ne olur? Kafamın karışık olduğunu ve neyi düşünürsem düşüneyim veya hangi eylemde bulursam bulunayım, hangi etkinliği başarırsam başarayım, hangi hareketi yaparsam yapayım, onun yine karışıklığın ürünü olduğunu ve dolayısıyla daha fazla karışıklığa yol açtığını idrak ederim. Kafamın karışık olduğunu ve psişenin yapacağı her hareketin yine karışıklık alanı içinde yer alacağını psikolojik olarak fark ettiğimde, dururum, değil mi? Psişenin hareketi durur ve dolayısıyla korkmam, çünkü korku karışıklığın bir parçasıdır. Şimdi bu hepimizin yaşadığı bir durum değil mi? Yoksa bunu tartışıyor olmazdık.

Soruyu Soran: Benim için değil. Ben hâlâ umutsuz bir haldeyim.

Krishnamurti: Bir çıkış yolunun olmadığını, yolun herhangi bir yere götürmediğini, çıkmazda olduğumu görüyorum. Ne yaparım? "Ne yapacağımı bilmiyorum" demezsiniz. Orada kalmazsınız; geri dönersiniz, değil mi?

Soru: Ama bunu nasıl anlayacağım?

Krishnamurti: Mesele de bu işte. İnsan karışıklığı, ondan nasıl kurtulacağını değil de topyekûn karışıklığın kendisini nasıl anlayabilir? O zaman karışıklığın nedenlerini ortaya çıkarmaya başlarsınız, aradığınız için değil de durduğunuz için. Farkı görebiliyor musunuz, bilmiyorum. Önce onları ortadan kaldırmak için karışıklığın nedenlerine bakıyordum;

dolayısıyla benim bakışım, analizim şimdikinden tamamen farklıydı, çünkü şimdi kafamın karışık olduğunu anladığımda, yapılacak bir şeyin olmadığını da görebiliyorum. Bu bakış gözlemden tamamen farklıdır.

Soruyu Soran: Birinde güdüler yer almıyor.

Krishnamurti: Evet, doğru. Biri güdüsüz, diğeri değil.

Soruyu Soran: Karışıklığın içinden baktığınızda farklı görüyorsunuz, çünkü onun ardında bir güdü var; gerçekte olanı değil, görmek istediğinizi görüyorsunuz. Ama güdünüz olmazsa doğrudan olanı görürsünüz.

Krishnamurti: Evet, doğru. Lütfen bu noktayı görün, beyefendinin ne dediğine bakın. Diyor ki, eğer bir güdünüz varsa, güdü olanı çarpıtır. Öte yandan bir güdünüz yoksa her şeyi apaçık görürsünüz.

Soru: Fakat bu güdülenmeyi nasıl durdurabiliriz?

Krishnamurti: Bekleyin, bekleyin. Hiçbir şeyi durduramazsınız, sadece gözlemleyin. Beyefendi, meselenin can alıcı noktasını kaçırıyorsunuz, düşünceye bu kadar yoğunlaşmayın. Bu pratik bir sorun, teorik bir sorun değil. Benim yapacağım her hareket karışıklığa yol açacak ve sorun da bu. Şimdi, bir güdüyle baktığım sürece bakışımın çarpık olacağını kavrıyorum. Öyleyse güdüsüz bakmak mümkün müdür? Korkuyu besleyen elbette güdüdür. Öyleyse bunun altında çok temel bir soru yatıyor: Herhangi bir eylemin güdüsüz gerçekleşmesi mümkün müdür?

Bülten 22, 1974

Bilmeme Hali

Hollanda, Huizen'de öğrencilerle yapılan bir tartışmadan alıntıdır, Haziran 1967

Soru: Uyanıkken güçlü bir farkındalıkla içinizde gelip giden öfkenizi, bilincinize dokunmasına izin vermeden gözlemleyebileceğiniz bir gerçek değil mi?

Krishnamurti: Gelin, bu konuda biraz daha dikkatli olalım. Bilinçli benlik öfkeden farklı mıdır? Diyelim, ben kıskancım. "Ben" kıskançlıktan farklı mıdır? Bu kıskançlık, kıskançlığı gözlemleyen kişiden farklı mıdır? Ben deneyimleyenim ve deneyimlediğim şey, kıskançlık. Deneyimleyen deneyimden farklı mıdır?

Öğrenmenin ne olduğu üzerinden bu konuyu tartışmak hayli ilginç olacaktır. Seni kıskanıyorum, sana imreniyorum ve bununla ilgili her şeyi öğrenmek istiyorum, çünkü bunun tüm içeriğini öğrendiğimde, artık bitecek; artık beni rahatsız etmeyecek. Peki, nasıl öğreneceğim? Öğrenme nedir? Bir dili, araba sürmeyi ve benzeri şeyleri öğrenmekten farklı olarak öğrenme nedir? Ne zaman öğrenirsiniz? Hiçbir şeyi bilmediğinizde öğrenirsiniz. Dili öğrenirim, çünkü onu bilmiyorumdur. Doğru mu? Eğer zaten bir dili biliyorsam onu öğrenemem. Bunun üzerinde duralım. Şimdi, yani aktif şimdiki zaman içinde mi öğreniyoruz, yoksa sonradan üzerinde düşünülmek üzere söylenenleri biriktirip depoluyor muyuz? Farkı görebiliyor musunuz?

Rüyalardan söz ettik. Kendimi, rüya gören "kendimi" tanımak istiyorum. Şimdi, ona Jung, Freud veya teologları okuyarak öğrendiğim bilgilerle mi yaklaşacağım?

Soruyu Soran: Freud'u okuyarak Freud'u öğrenirsiniz.

Krishnamurti: Evet, doğru. Freud'u öğrenirim. Kendimi öğrenmem. Bu nedenle Freud aracılığıyla kendimi öğrenmeye çalıştığımda kendimi gözlemlemiyorumdur. Freud'un benimle ilgili yarattığı bir imgeyi gözlemliyorumdur. Öyleyse Freud'u bir kenara koymalıyım. Şimdi lütfen yavaş ilerleyelim. Kendime bakarken kendim hakkında bir şeyler öğrenirim. Kendim hakkında bilgi toplayıp sonra o bilgiyle mi gözlem yapıyorum? Ki bu da Freud aracılığıyla kendime bakmakla aynıdır. Takip edebiliyor musunuz? Öyleyse hiçbir birikim olmadan kendimi öğrenebilir miyim? Öğrenmenin tek yolu budur, çünkü "kendim" her zaman hareket halindedir, her zaman fevkalade etkindir ve bu etkinliği, ister kendimin kendim hakkında topladığım bilgilerle, isterse Freud'dan aldığım bilgilerle olsun statik bir şeyle öğrenemem. Bu nedenle özgür olmalıyım, sadece Freud'dan değil aynı zamanda geçmişte kendime dair topladığım bilgilerden de bağımsız olmalıyım. Çok karmaşık bir şey bu, basit bir oyun değil.

Soru: Görünüşe bakılırsa bilgiyi bir kenara atıp gerçekleri öğrenmemiz gerekiyor, değil mi?

Krishnamurti: Evet, öyle. Yani bilgi olmadan gerçeği gözlemlediğinizde öğrenebilirsiniz. Diğer türlü "bilirsiniz" veya bildiğinizi sanırsınız. Demek ki öğrenmek yaratıcıdır, yeni bir şeydir. Her zaman öğreniyorsunuz. Öyleyse sadece Freud ve Jung'u değil, geçmişte kendim hakkında topladığım bilgileri de bir kenara atmalıyım. Öncelikle bu mümkün müdür?

Soruyu Soran: Geçmişten söz ettiniz. Bilinçli olarak unuttuğumuz ama bilinçaltımızda yatan uzun bir geçmiş var. Bunların hepsinden kurtulmalıyız, değil mi?

Krishnamurti: Evet. Kurtulabilir misiniz?

Soruyu Soran: Sanırım kurtulabiliriz...

Krishnamurti: Kurtulabileceğinizi düşünüyorsunuz, yani bilmiyorsunuz. Tek söyleyeceğiniz, bilmediğiniz. Şimdi, yavaş gidelim, sessizce dinleyelim. Lütfen, "Bilmiyorum" diyen şu zihin haline bakalım.

Soruyu Soran: Sessiz ve açık.

Krishnamurti: Hayır, hayır! Bir şey söylemeyin, sadece bakın. İki milyon yıllık miras var, binlerce deneyim, izlenim, koşullar, bilgi. Bütün bunlar benim geçmişim ve bunu öğrenmek istiyorum, hepsini bulup kurtulmak istiyorum, çünkü bunlar benim şimdimi kontrol ediyor ve geleceğimi şekillendiriyor, bu yüzden bir kafes içinde yaşamayı sürdürüyorum. Dolayısıyla kendime şöyle diyorum: "Bu korkunç. Bundan kurtulmalıyım." Ne yapacağımı bilmiyorum. Bilmiyorum. Sonra kendime soruyorum: Gerçekten bilmiyorum dediğimde zihin halim nasıldır? Siz ve ben iki milyon yıllık şartlanmanın sonucuyuz. Değil mi? Bu iki milyon yıl içinde sadece doğanın mirası yok, ayrıca gelişmeye, oluşmaya yönelik insani çabalar da var; bir sürü şey. Biz buyuz. Ve tüm bunlar şimdiki zamanda ve gelecekte işliyor. İşte bu içinde yaşadığım koşuşturma. Dolayısıyla bu koşuşturmaya bakıp "Bundan kurtulmalıyım" diyorum. Bunu size soruyorum, siz de bilmiyorsunuz. Papa'ya, düzinelerce insana soruyorum, onlar da bilmiyorlar. Yalnızca kendi inanışlarına göre, yani İsa'ya inanmalarına, Tanrı'ya inanmalarına göre biliyorlar, siz de buna göre bildiğinizi düşünüyorsunuz. Bu durumda şimdi ben "Gerçekte bilmiyorum" dediğim zamanki zihin halimi keşfetme konumundayım. Kendi kendinize "Gerçekte bir şey bilmiyorum" dediniz mi hiç?

Soru Soran: Aslında bu çok güzel ve mütevazı bir deneyim.

Krishnamurti: Hayır, hayır! Hiç de deneyim değil. Onu deneyim diye adlandırmıyorum ben. Üzücü veya harika bir deneyim değil; kendi başına bir gerçek. Onun iyi veya kötü olduğunu söyleyemem. O bir gerçek, bu mikrofon gibi. Kuzeye, güneye, doğuya, batıya, aşağıya ve yukarıya bakıyorum ve aslında bilmiyorum. O zaman ne olur?

Soru Soran: Bir yol bulmaya devam edersiniz.

Krishnamurti: O zaman artık "Bilmiyorum" demiyorsunuzdur.

Soru Soran: "Nasıl"ı bilmiyorum.

Krishnamurti: O zaman "nasıl"ı arıyorsunuz. İki milyon yıllık tuzağa yakalandım. Hiç kimseye inanamıyorum; ne kurtarıcılara, ne ustalara, ne hocalara, ne de din adamlarına, çünkü onların hepsi beni bu tuzağa ittiler ve ben bu tuzağın bir parçası oldum. Buradan nasıl çıkacağımı bilmiyorum. "Bilmiyorum" dediğimde gerçekten bunu mu kastediyorum, yoksa bir çıkış yolu mu arıyorum?

Soru Soran: Seçenekler arasında bir cevabın olmadığını kastediyorum.

Krishnamurti: Hepsi bu. Seçenekleriniz arasında bir cevap yok, bu yüzden cevabı olan başka bir liste bulmak istiyorsunuz.

Soru Soran: Bir yol bulmaya devam ediyorsunuz.

Krishnamurti: O zaman tekrar tuzağa dönüyorsunuz. "Bilmiyorum" dedik. Zihnimiz karışık, bu karışıklıkla din adamlarını, psikologları, politikacıları arıyoruz. Karışıklık daha da fazla karışıklık yaratıyor. Neden basitçe "Pekâlâ, kafam karışık. Harekete geçmeyeceğim" demiyoruz? Tabii ki işe gideceğim, günlük etkinliklerime devam edeceğim, ama psikolojik karışıklığım için hiçbir şey yapmayacağım, çünkü herhangi bir şey yaparsam daha fazla karışıklığa yol açacağımı biliyorum. Bu nedenle psikolojik olarak hiç hareket etmeyeceğim. Herhangi bir hareket tuzağa götürür. O halde tuzağa karşı için psikolojik olarak hiçbir şey yapmamayı becerebilir misiniz?

Lütfen dikkatle dinleyin. Eğer tuzağa karşı hiçbir şey yapmazsanız ondan kurtulursunuz. Ancak tuzaktan kurtulmak için sürekli bir şey yapmak sizi tuzağın içinde tutar. Bunu fark ettiğinizde, durursunuz, değil mi? Bütün eylemlerinize bir son verirsiniz. Peki, bu ne anlama geliyor? Psikolojik olarak ölmek istediğiniz anlamına geliyor. Öyleyse bilmediğinizde ve gerçekten bunu idrak ettiğinizde, tuzaktan kurtulursunuz, çünkü geçmiş sona erer. Sürekli "Arıyorum, soruyorum, bilmek istiyorum" dediğinizde geçmiş tekerrür etmeye devam eder.

Soru Soran: Halbuki sessiz kaldığınızda...

Krishnamurti: Hayır! O sessiz kalmak değildir, en güçlü eylemdir.

Soru Soran: Fakat hiçbir şeyi bilmediğinizde...

Krishnamurti: O zaman kendinize sahip olursunuz.

Soru Soran: Ama bu çok az bir şey.

Krishnamurti: Çok az değil, iki milyon yıldır olagelen şey bu. En girift, karmaşık olan şey bu ve siz bunu öğrenmelisiniz. Onu ya hemen öğrenirsiniz ya da iki milyon yıl daha zaman alır. Fakat gelin sadece geçmiş elli yılı ele alalım. Bu süre zarfında muazzam şeyler oldu: İki ölümcül savaş, katliam, vahşet, çekişmeler, ayrılıklar, hakaretler, hepsi var. İşte tuzak bu. Bizler tuzağız. Öyleyse bu tuzaktan hemen çıkmak mümkün mü?

Soru: Bir anda mı?

Krishnamurti: Elbette bir anda olmalı. Eğer olamaz derseniz, bitmiştir. Sorun kalmaz. Öte yandan eğer "olabilir" derseniz, bunun da bir anlamı yoktur. Ama eğer umutsuzluğa, acıya, öfkeye kapılmadan "Ne yapacağımı gerçekten bilmiyorum" derseniz, bu halin içinde hiç hareket yoktur, o zaman kapılar açılır.

Bülten 18, 1973

Sevgi, Seks ve Dinî Hayat

Kingston, İngiltere, 2 Ekim 1967

I

Soru: Yıllar önce dinî hayat denilen hayatla ilk kez ilgilenmeye başladığımda, hayatımdan seksi tamamen çıkarmak gibi güçlü bir

karar aldım. Böylece hayatın temel gerekleri olarak gördüğüm şeylere katı şekilde uymaya başladım ve bir keşiş bekârlığının kılı kırk yaran sadeliği içinde yaşadım. İçinde baskılama ve şiddetin yattığı bu tarz püriten uyumun aptalca olduğunu şimdi fark ediyorum ama eski hayatıma da dönmek istemiyorum. Bu durumda seksle ilgili nasıl bir tavır almalıyım?

Krishnamurti: Arzu söz konusu olduğunda niçin ne yapacağınızı bilemiyorsunuz? Nedenini size söyleyeceğim. Çünkü sizin verdiğiniz katı karar hâlâ yürürlükte. Bütün dinler sekse karşı çıkmamızı, onu bastırmamızı söylediler, çünkü onun bir enerji kaybı olduğunu ve Tanrı'yı bulmak için ona harcanan enerjiye ihtiyaç duyduğunuzu söylediler. Fakat bu tür yalıtım, katı bir bastırma ve bir kalıba uyma zorunluluğu tüm ince güdülerimize vahşice bir şiddet uygular. Bu tarz zoraki bir sadelik, sekse bulaşmanın yol açtığından daha büyük enerji kaybına yol açar.

Neden seksi bir sorun haline getiriyorsunuz? Birisiyle birlikte olmanızın aslında o kadar önemi yok. Onunla olursunuz veya olmazsınız, ama bunu bir sorun haline getirmeyin. Sorun bu bitmeyen kaygıdan kaynaklanıyor. Asıl ilginç olan nokta biriyle yatıp yatmadığımız değil, hayatımızdaki tüm bu bölünmüşlüklerin sebebidir. Bir yanda bütün endişeleriyle seks var; diğer bir yanda başka bir hengame; yine bir diğerinde başka bir koşuşturmaca. Ve her bir yanda zihin sürekli gevezelik yapıyor. Enerjiyi israf etmenin bir sürü yolu var.

Eğer hayatımın herhangi bir alanı düzensizse o zaman bütün hayatım düzensiz demektir. Eğer seks hayatım düzensizse, hayatımın geri kalan anları da düzensizlik içindedir. Öyleyse bir alanı nasıl düzene sokacağım diye sormamalıyım; onun yerine hayatımı niçin parçalara, kendi içinde düzensiz

olan ve birbiriyle çatışan pek çok parçaya ayırdığımı sormalıyım. Bu parçalılığı fark edince ne yapabilirim? Onlarla nasıl başa çıkabilirim? İçimde bir bütün oluşturmadığım için bu parçalara sahibim. Eğer yeni bir parçalanma yaratmadan bu sorunu ele alırsam, her bir parçanın sonuna kadar gidebilirsem, o zaman bu farkındalık içinde, bu bakışta parçalanma olmaz. Her bir parça ayrı bir zevktir. Hayatımın küçük sefil bir köşesinde kalıp kalmayacağımı kendime sormalıyım. Her bir hazzın, her bir parçanın köleliğini irdele ve kendine şöyle de: Tanrım, ben köleyim. Bütün bu küçük köşelerin kölesiyim. Hayatım bundan mı ibaret? Bununla kal ve bak bakalım, neler oluyor.

II

Soru: Âşık oldum ama bu ilişkinin geleceğinin olmadığını biliyorum. Daha önce de bunu defalarca yaşamıştım. Tekrar bu sefalete ve kargaşaya girmek istemiyorum. Ne var ki o kişi olmayınca kendimi çaresiz, mutsuz hissediyorum. Bu durumdan nasıl kurtulacağım?

Krishnamurti: Yalnızlık, umutsuzluk ve perişanlığı o kişiyi sevmeden önce de hissediyordunuz. Sizin aşk dediğiniz şey sadece uyarımdır, yalnızlığınızı geçici olarak örtbas etmektir. Bir kişi vasıtasıyla yalnızlığınızdan kaçtınız, yalnızlığınızı örtbas etmek için bu kişiyi kullandınız. Sizin sorununuz bu ilişki değil, kendi yalnızlığınız. Kaçış çok tehlikelidir, çünkü bazı ilaçların yaptığı gibi ana sorunu gizler. İçinizde sevgi yok ve dışarıdan içinizi doldurmak için sürekli sevgiyi arıyorsunuz. Bu sevgi yokluğu sizin yalnızlığınız ve bunun gerçekliğini fark ettiğinizde bir daha asla dışarıdan şeylerle ve insanlarla içinizi doldurmaya çalışmazsınız.

Bu kaçışın boşunalığını anlamak ile bu tür bir ilişkiye girmemeye karar vermek arasında bir fark vardır. Karar iyi değildir, çünkü aleyhine karar verdiğiniz şeyi güçlendirir. Karar bastırmak, şiddet, çatışmadır, ama bu yalnızlığı, içinizdeki bu boşluğu görmek ve gözlemcinin bunu değiştirmeye yönelik her eyleminin bunu pekiştirmekten öteye gitmeyeceğini fark etmek önemli bir anlayıştır. Onu yalnızlık diye adlandırmak bile gözlemcinin ondan kurtulma edimidir. Bu edim hiçbir şeyi değiştirmez, yalnızlığı artırır sadece, ama bu yalnızlığa karşı tamamen eylemsiz kalmak değişimdir. Bu, duyguları ve düşünceleri aşıp öteye geçmektir. İçinizde ne olup bitiyorsa –öfke, kıskançlık, depresyon, bu ya da şu çatışma– hemen bırakın. Durdurun onu.

III

Soru Soran: Bir erkekle bir kadının ilişkilerinde hiçbir karışıklık, acı ve çatışma olmadan birlikte yaşamaları, seks ve çocuk yapmaları mümkün müdür? Her iki tarafın da özgür olması mümkün müdür? Özgürlük derken karı veya kocanın başka ilişkilere açık olmasını kastetmiyorum. İnsanlar genellikle hayatlarını birleştirip evlenirler, çünkü birbirlerini seviyorlardır ve bunda arzu, tercih, zevk, sahiplenmecilik ve müthiş bir dürtü vardır. Bu birlikteliğin doğasında daha baştan çatışmanın tohumları ekilidir.

Krishnamurti: Öyle mi? Mutlaka öyle mi olmalı? Bunu çok sorguluyorum. Âşık olup sahiplenmeci olmadığınız bir ilişki yaşayamaz mısınız? Ben birini seviyorum, o da beni seviyor ve evleniyoruz; düpedüz gayet basitçe bu oluyor, bunda hiç çatışma yoktur. Evlendik dediğimde, birlikte yaşamaya karar verdik demek istiyorum; sözcüklere takılıp kalmayın.

İnsan birini sahiplenmeden sevebilir mi? İki insan birbirini sevip çatışma yaratan bir alan oluşturmadan özgürce, akıllıca ve duyarlı yaşayabilir mi? Çatışma âşık olma duygusundan kaynaklanmıyor. Âşık olma duygusu kesinlikle çatışma barındırmaz. Âşık olmakta enerji kaybı yoktur. Enerji kaybı, sürekli bir şeylerin peşinde koşmakta yatar, kıskançlıkta, sahiplenmecilikte, şüphede, sevgiyi kaybetme korkusunda, hep güvende olma isteğinde yatar. Genellikle sonrasında yaşanan bir kâbus olmadan biriyle ilişki kurmak mümkün olsa gerektir. Elbette mümkündür.

Bülten 3, 1969

Bir Televizyon Söyleşisi

7 Aralık 1970'te BBC kanalı Krishnamurti'yle bir söyleşi yapıp, söyleşiyi ertesi yılın başlarında Brockwood Park Hampshire'deki Krishnamurti Okulu'nda gösterdi. Söyleşi konuları geniş bir yelpazeye yayılıyordu: Otorite, korku, zevk, düşüncenin işlevi, ilişki, sevgi ve meditasyon. Söyleşiden parçalar aşağıda alıntılanmıştır.

Otorite Üzerine

Görüşmeci: *Sayın Krishnamurti, bütün sorunlarımızın tek bir sorundan kaynaklandığını söylüyorsunuz: Biz bize söylendiği gibi yaşıyoruz ve asırlardır her türden otoriteye teslim olduk. Şimdi günümüzde gençler otoriteye isyan ediyorlar. Kişisel olarak sizin otoriteyle ilişkiniz nedir?*

Krishnamurti: Kişisel olarak otoriteye karşı çıktığımı düşünmüyorum ama dünyanın her yerinde otorite zihni körelti-

yor, sadece dinsel olarak değil, içsel olarak da, çünkü bir din tarafından dayatılan bir inancın otoritesi hiç kuşkusuz gerçekliğin keşfini engelliyor. İnsan tek başına durmaktan korktuğu için bir otoriteye bel bağlıyor.

Görüşmeci: Bu biraz kafamı karıştırdı, çünkü hiç kuşkusuz insan soyunun birikmiş bilgeliği olduğu gibi bir kenara atılamaz.

Krishnamurti: Hayır, ama bilgelik nedir? Bilgelik sırf bilgi toplamak mıdır, yoksa bilgelik acı sona erdiğinde mi oluşur? Her şeyden önce, bilgelik kitaplarda olmadığı gibi, bir başkasının deneyiminin birikmiş bilgisinde de değildir. Hiç kuşkusuz bilgelik kişinin tüm yapısını kendi başına anlayıp keşfetmesiyle oluşur. İnsanın kendini anlamasıyla acı sona erer ve bilgelik başlar. Korku ve acıya saplanmış bir zihin nasıl bilge olabilir? Ancak ıstırap, yani korku sona erdiğinde bilgelik ihtimali ortaya çıkar.

Sevgi Üzerine

Görüşmeci: Neden hepimiz çaresiz bir şekilde sevilmek istiyoruz?

Krishnamurti: Çünkü çaresiz bir şekilde yalnızız.

Görüşmeci: Ama siz sevmek sevilmekten daha önemlidir diyorsunuz.

Krishnamurti: Evet, elbette. Yani insan içindeki bu yalnızlığı, hissettiği bu boşluğu anlamalıdır. Kendi hırsları, tamahları, korkuları, suçlulukları, acılarıyla meşgul bir zihin sevme kapasitesine sahip değildir. Kendi içinde bölünmüş parça par-

ça yaşayan bir zihin elbette sevemez. Bölünme acıyı ima eder; acının temel sebebi "ben" ile "sen", "biz" ile "onlar", siyah ile beyaz arasındaki bölünmedir. Dolayısıyla nerede bölünme, parçalanma varsa, orada sevgi olmaz, çünkü iyilik bölünmemişlik hali içinde yatar. Dünyanın kendisi bölünemez.

Görüşmeci: Aslında insan ancak benliğinden tamamen sıyrıldığında sevgi varlık kazanabilir diyorsunuz. Fakat insan benliğinden nasıl sıyrılabilir?

Krishnamurti: Benlikten tamamen sıyrılmak ancak insanın kendini anlamasıyla mümkün olabilir. Kendilik bilgisi bilgeliğin başlangıcıdır ve dolayısıyla bilgelikle sevgi beraber gider. Bu da demektir ki ancak kendimi sahiden anladığımda ve dolayısıyla içimde hiç bölünme, öfke, hırs, açgözlülük, ayrılıkçılığın olmadığını bildiğimde sevgi varlık kazanır.

Görüşmeci: Fakat gördüğünüz gibi, bizler toplum içinde yaşamak zorundayız ve toplumun hastalıklı yapısı bizi de etkiliyor. Toplum yüzünden tamamen kendimiz olma özgürlüğüne kavuşamıyoruz.

Krishnamurti: Öte yandan bizim de toplumun bir parçası olduğumuza hiç kuşku yok. Toplumu biz inşa ettik. Toplum içimizde, dünya içimizde. Dünya benden ayrı bir şey değil. Ben içinde yaşadığım dünyanın, toplumun, kültürün, dinin, sonucuyum.

Görüşmeci: Bizi yıkanın çaba olduğunu, hayatın bir dizi mücadeleden ibaret olduğunu ve tek mutlu insanın çabalamayan insan olduğunu söylediniz. Fakat dünyadaki herhangi bir işi azıcık da olsa çabalamadan yapmak mümkün müdür?

Krishnamurti: Neden olmasın? Ama öncelikle çaba nedir? Enerjilerin çatışması değil midir? Bir enerjinin bir başkasına karşı çıkması.

Görüşmeci: Tek bir yönde ilerleyen sabit bir dürtü olamaz mı?

Krishnamurti: Eğer belli bir dürtü, bir çaba varsa bunun neresinde çelişki olur ki? O zaman ne enerji kaybı olur, ne de zaman kaybı. Eğer yürüyüşe çıkıyorsam, yürüyüşe çıkıyorumdur. Ama yürüyüşe çıkmak istediğim halde yapmam gereken başka bir şey varsa, o zaman çelişki başlar, ardından da çatışma ve çaba gelir. İşte bu nedenle çabayı anlamak için çelişkilerimiz olduğunu fark etmemiz gerek.

Meditasyon Üzerine

Görüşmeci: Meditasyondan kastettiğiniz şey? Bu sözcük kitaplarınızda sıkça geçiyor. Sizinle görüşmeye gelmeden önce Oxford Sözlüğü'ne baktım. Meditasyon için düşünceye dalmak diyor. Ama siz bizden bunu yapmamızı istemiyorsunuz.

Krishnamurti: Meditasyonun ne anlama geldiğini öğrenmek için konunun derinlerine inmek gerek. Benim için bu en önemli şeylerden biridir.

Görüşmeci: Belki de en iyi açıklama, sizin bana dediğiniz gibi, meditasyonun ne olmadığı söylenerek yapılabilir.

Krishnamurti: Ben bunu öneriyorum. Bildiğiniz gibi, değişik meditasyon ekolleri var. Çeşitli yöntemler öneriyorlar ve bu yöntemleri günbegün uygularsanız belli bir aydınlamaya, sıradışı bir deneyime ulaşacağınızı söylüyorlar. Öncelikle, daha baştan sistem, yöntem fikri mekanik tekrarı ima eder ve

bu da meditasyon değildir. Şimdi, tekrarlama yoluyla zihni köreltmemek, onun yerine düşüncenin hareketini bastırmadan, kontrol etmeden fark etmek, sadece bu düşünce devinimi, bu sürgit gevezeliği fark etmek mümkün müdür?

Görüşmeci: Fakat bizler her zaman düşüncelerimizi kelimelere döküyoruz, değil mi?

Krishnamurti: Evet, öyle. Düşünce sadece kelimlerde veya imgelerde var oluyor. Meditayson olağanüstü bir disiplin ister, bastırma ve uyumun disiplini değildir bu; kendi düşüncenizi gözlemlediğinizde, düşüncenin bir gözlemi yapıldığında ortaya çıkan disiplindir sözünü ettiğim. İşte bu gözlem kendi sıradışı hassas disiplinini beraberinde getirir. Bu kesinlikle şarttır.

Gözlemci: İnsan bunun için zaman ayırmalı mı?

Krishnamurti: Bunu istediğiniz zaman yapabilirsiniz. Otobüste otururken de yapabilirsiniz, etrafa bakıp her şeyi seyredeceksiniz. Çevrenizde olan bitenlere, içinizde olanlara, tüm devinime dikkat kesileceksiniz. Gördüğünüz gibi, meditasyon zihindeki bilinen her şeyi boşaltmaktır. Bu olmadan bilinmeyeni öğrenemezsiniz. Yeni olanı, tamamen yeni olanı görmek için zihnin bütün geçmişten arınması gerekir. Ona hangi ismi veriseniz verin, Hakikat ya da Tanrı yeni olmalıdır, propagandanın, şartlanmanın bir sonucu olmamalıdır. Hıristiyanlar 2000 yıllık propagandayla şartlanmış durumdalar; keza Hindular, Budistler de aynı şekilde şartlanmış haldeler. Dolayısıyla onlar için Tanrı veya Hakikat, propagandanın sonucudur. Ama gerçekte Hakikat bu değildir. Hakikat, her

gün yaşayan bir şeydir. Bu nedenle zihnin Hakikat'i görebilmesi için önce boşaltılması gerek.

Görüşmeci: Konuyu tamamen bitirmiş oldunuz.

Krishnamurti: Meditasyon budur.

Görüşmeci: Ve sonra "olan"ın bu bütünlüklü rahat algısına sahip oluyorsunuz.

Krishnamurti: "Olan"m evet. Ve "olan" durağan bir şey değildir; son derece canlıdır. Bu nedenle meditasyon halindeki zihin, meditatif zihin çok sessiz bir zihindir ve bu sessizlik gürültünün bastırılmasının ürünü değildir. Gürültünün tersi değildir o. Zihin kendini büsbütün anladığında ortaya çıkan sessizliktir. Dolayısıyla bu durumda hiçbir hareket olmaz. Beyin hücreleri sessizleşir. Eğer gözlemlerseniz bunun olağanüstü bir şey olduğunu görürsünüz. Gerçek meditasyon budur, yoksa o otoriteyi kabullenip kimi sözcükleri tekrarlamak gibi zırvalıklar değil. Bunlar tamamen saçma şeylerdir.

Görüşmeci: Yeniden söyleyecek olursam, lütfen yanılırsam beni düzeltin, meditasyon, bana öyle geliyor ki, temelde koşullanmadan kurtulma sürecidir.

Krishnamurti: Evet, doğru.

Görüşmeci: Ve otoritenin o ölümcül yükünü atarsam sırtımdan, bana söylenen her şeyi bir kenara bırakırsam, o zaman tamamen yalnız olurum ama bu yalnızlıkta gerçekte kim olduğumu anlama imkânını bulabilirim.

Krishnamurti: Ve işte bu Hakikat veya Tanrı, ya da hangi ismi verirseniz verin, odur.

Bülten 9, 1970-71

Dinleme Kapasitesi

Santa Monica, Kaliforniya, Mart 1974

Soru Soran: *Bir süredir sizi dinliyorum ama bende hiçbir değişim olmadı.*

Krishnamurti: "Birkaç yıldır konuşmalarınızı dinliyorum ama bende hiç değişim olmadı." O zaman artık dinlemeyin.

Bakın, birini yıllarca dinliyorsanız ve söylenenlerin güzelliğini kendinizde görebiliyorsanız, onu daha fazla dinlemek istersiniz; o zaman size daha önce görmediğiniz kapılar açılır. Ama açılmıyorsa, sorun nedir? Bu şeyleri anlatan konuşmacıdaki sorun nedir, onu dinleyendeki sorun nedir? Yıllarca bir konuşmacıyı dinlemiş bir kadın veya erkek niye değişmiyor? Bunda büyük bir ıstırap vardır, değil mi?

Yol kenarında güzel bir çiçek görüyorsunuz, bakıp yanından geçiyorsunuz. Durup ona bakmıyorsunuz, onun güzelliğini, sessiz asaletini, canlılığını görmüyorsunuz. Yanından geçip gidiyorsunuz. Yanlış olan ne? Sizin ciddi olmamanız mı? Umursamamanız mı? Cebelleştiğiniz bir sürü sorun yüzünden durup çiçeğe bakmaya vaktinizin olmaması mı? Yoksa konuşmacının söylediklerinin hiçbir değerinin olmaması mı? Söylenenler hakkında sizin düşüncelerinizin değil de bizzat söylenenlerin değersiz olması mı? Onların hiç değeri yok mu? Değerinin olup olmadığını saptamak için konuşmacının

ne söylediğini incelemeniz gerek. İncelemek için de dinleme kapasitesine sahip olmanız, bakabilmeniz, zaman ayırabilmeniz gerek.

Öyleyse sorumluluk size mi düşüyor, yoksa konuşmacıya mı? Yoksa her ikisine de mi? Her ikimizin de bakması gerek. Konuşmacı işaret edebilir ama sizin bakmanız şart, içine dalmalısınız, öğrenmelisiniz. Eğer zihniniz özenle ve sebat ederek çalışmıyor da ihmalkârsa; bakmıyorsa, yüksek duyarlılığa sahip değilse, bu sizin kabahatiniz. Demek oluyor ki yaşam tarzınızı değiştirmek zorundasınız; tamamen farklı bir yaşam tarzını öğrenmek için her şeyin değişmesi gerek. Ve bu, enerji ister; bunu yaparken tembel miskin olamazsınız. Şu halde eğer karşılıklı sorumluluk –siz konuşmacıdan daha fazla sorumlusunuz– söz konusuysa belki de hayatınızı buna vakfetmediniz. Biz hayattan bahsediyoruz, fikirlerden, kuramlardan, pratiklerden, tekniklerden değil; tüm hayata, sizin hayatınıza bakmaktan ve ona özen göstermekten söz ediyoruz. Yani hayatı ziyan etmemekten. Çok kısa bir ömrünüz var, belki on belki de elli yıl ama onu boşuna harcamayın. Ona bakın, onu anlamaya çalışın.

Bülten 27, 1975

Dostluk Üzerine

Santa Monica, Kaliforniya (Tarihsiz)

Soru: Eğer güven ve saygı yoksa, gerçek dostluk nasıl olabilir ki?

Krishnamurti: Güven ve saygı olmadan nasıl dostluk kurabilirsiniz? Gerçekten bilmiyorum. Bakın, öncelikle neden

bir dost istiyorsunuz? Çünkü ona bağlı olmak, bel bağlamak, birliktelik istediğiniz için mi? Yalnız olduğunuz, kendinize yetemediğiniz için, bu boşluğu doldurmak için bir başkasına bağlanıyorsunuz ve dolayısıyla kendi yetersizliğinizi, kendi boşluğunuzu örtbas etmek için bir başkasını kullanıyor, sömürüyorsunuz ve ona dost diyorsunuz. Kendi zevkiniz, kendi rahatınız için onu kullandığınızda o sizin dostunuz mu oluyor? Bunu düşünün, lütfen, söylediklerimi kabullenmeyin hemen. Çoğumuz çok yalnızız ve yaşımız ilerledikçe daha fazla yalnızlık hissediyor ve içimizdeki boşluğun daha çok farkına varıyoruz.

Gençken böyle şeyler hissetmezsiniz. Ama olgunlaştıkça –eğer sahiden olgunsanız– boşluk duygusunun, yalnız olmanın, hiç dost sahibi olmamanın ne anlama geldiğini anlıyorsunuz; çünkü yüzeysel bir hayat yaşayıp, başkalarına bağlı olmuş, onları sömürmüşsünüz. Kalbinizi, duygularınızı başkalarına vermişsiniz ve o kişiler öldüğünde veya sizden ayrıldığında kendinizi yapayalnız ve boşlukta hissediyorsunuz; ve bu boşluktan kendinize acıma doğuyor, o zaman bu boşluğu doldurmak için yeni birisini bulmayı düşlüyorsunuz. Hayatımızın her günü olan biten, işte bu.

Şimdi bunu görüp idrak edebilir misiniz? Yalnız olmanın anlamını öğrenin ve ondan asla kaçmayın. Ona bakın, onu yaşayın, onun anlamını keşfedin, böylece psikolojik olarak, içsel anlamda hiç kimseye bağlı olmazsınız. O zaman sevmenin anlamını keşfedersiniz.

Bülten 30, 1976

Güzellik Nedir?

Londra, İngiltere (Tarihsiz)

Soru: Güzelliğin ne olduğunu bilmiyorum. Siz bahsedene kadar onu hiç düşünmedim bile. Ben bir mühendisim ve bir sürü bina, köprü ve yol inşa ettim. Az sayıda ağacın olduğu açık alanlarda ve taşralarda zor bir hayat yaşadım. Yürüyüş yaptığımız bir gün güzel bir ağaca işaret etmiştiniz. Ona bakıp "Ne kadar da güzel!" deyip durdum, ama aslına bakarsanız içimin derinliklerinde hiçbir şey hissetmiyordum. Siz nezaketle bana katıldınız ama ben güzelliğin ne olduğunu aslında bilmiyordum. Bazen düz bir trenyolu bana güzel gelebilir, kimi zaman da koca bir nehrin üzerinden veya bir limanın ağzından geçen o muhteşem modern köprülere hayran kalırım. İşlevseldirler ve oldukça güzel görünürler ama aslında o güzelliği görmem ben. Modern uçaklar çok işlevseldir. Onları bana gösterip çok güzel olduklarını söylediğinizde onların sırf kullanılacak şeyler olduğunu düşündüm ve onlar karşısında neden bu kadar heyecanlandığınızı merak ettim. Şu yolumuzun üstündeki sarı çiçek sizde uyandırdığı duygu kadar şiddetli bir duyguyu bende uyandırmadı. Biraz kaba olduğumu itiraf etmeliyim. Sizin zihniniz benimkinden daha keskin. Duygulara yakından bakma zahmetine hiç katlanmadım. Çocuklarım var, düzenli bir cinsel hayatım da... Ama bu bile o kadar banal ve sıkıcı ki. Ve şimdi sizin güzellik dediğiniz şeyden mahrum olup olmadığımı ve bu yaşımda güzelliği gerçekten hissedip hissedemeyeceğimi, dünyayı, gökyüzünü, ormanları, nehirleri harikulade görüp göremeyeceğimi merak ediyorum. Güzellik nedir?

Krishnamurti: Yaşamanın güzelliğinden mi bahsediyorsunuz, yoksa bir şeyde gördüğünüz güzellikten mi, yahut bir şiirin veya bir şarkının güzelliğinden mi? Muhtemelen bütün bunlar size oldukça duygusal ve heyecan verici geliyordur,

ama sizin bildiğiniz matematikte de güzellik var. Bunda yüce bir düzen var. Keza hayattaki aynı düzen de güzel değil mi?

Soru: Güzel olup olmadığını bilmiyorum, ama kendi hayatıma ne yaptığımı biliyorum. Gaddarlığa varan bir sertlikle kendimi disiplin altına soktum ve bunda eziyet verici bir düzen var. Fakat siz muhtemelen bunun hiç de düzen olmadığım söyleyeceksiniz. Güzel yaşamanın ne anlama geldiğini sahiden bilmiyorum. Aslında işimle ilişkili birkaç mekanik mevzu dışında hiçbir şey bilmiyorum. Sizinle konuşunca hayatım, daha doğrusu ruhumun son derece sönük, cansız olduğunu görüyorum. Hayatı size fevkalade güzel kılan o duyarlılığa, o zekâya nasıl ulaşacağım?

Krishnamurti: Öncelikle, insan bakarak, dokunarak, gözlem yaparak, sadece kuşları ve yaprakların hışırtısını değil, ayrıca kullandığınız kelimeleri, ne kadar önemsiz olursa olursa olsun hissettiğiniz duyguları da dinlemelisiniz, çünkü bütün bunlar zihninizin gizli işaretleridir. Onları dinleyin, bastırmayın, kontrol etmeyin, yüceltmeyin. Onları dinleyin sadece. Duyguları dinlemek onlara boyun eğmek, dürtülere teslim olmak veya direnmek anlamına gelmez, sadece gözlemlemek anlamına gelir; böylece zihin her zaman uyanık olur, bir trenyolu üzerinde yürürken uyanık olduğunuz gibi. Bir ara dengenizi kaybedip yoldan çıkabilirsiniz ama hemen kendinizi toplayıp yola geri dönersiniz. Böylece bütün organizma canlı, duyarlı, zeki, dengeli ve uyanık olur.

Muhtemelen bedeninize hiç önem vermediniz. Sizi yemek yerken görmüştüm. Tıka basa yiyordunuz. Yemeğin tadını sevmiş olabilirsiniz ama çok mekanik, çok baştan savma davranıyordunuz, tabağınızdaki yiyecekleri abur cubur karıştırıyordunuz. Bütün bunların bilincine varınca, parmaklarınız, gözleriniz, kulaklarınız, bedeniniz tümüyle duyarlı, can-

lı, esnek olur. Bu nispeten kolaydır. Ama daha önemli olan nokta, zihni mekanik düşünce alışkanlıklarından, koşulların –kocanın veya karının, çocukların, işin– sürüklediği duygu ve eylem biçimlerinden arındırmaktır. Zihnin kendisi esnekliğini yitirmiş. Hassas gözlem yapma yetisi körelmiş. Hassas gözlemden kastım, düzeltmeye çalışmadan ve gördüğünüzü değiştirmeye veya ondan kaçmaya çalışmadan kendinizi gerçekte olduğunuz gibi görebilmektir. Kendinizi olduğunuz gibi görün, böylece zihin başka bir alışkanlıklar silsilesine kapılmaz. Böyle bir zihin bir çiçeğe, bir elbisenin rengine, ağaçtan düşen kuru bir yaprağa bakınca, o yaprağın düşerken sergilediği hareketi ve o çiçeğin rengini capcanlı görebilir artık. Böylece zihin hem dışarıda hem de içeride olan bitenlere karşı son derece uyanık, canlı ve esnek olur. Zihni zeki yapan bir duyarlılık oluşur. Aktif haldeki duyarlılık, zekâ ve özgürlük yaşamanın güzelliğidir.

Soru: Peki. Öyleyse kişi gözlemliyor, çok hassas, çok uyanık oluyor, peki ya sonra? Hepsi bu mu, yani tamamen sıradan şeylere sürekli hayret etmek mi? Eminim ki herkes her zaman bunu yapıyor, en azından gençken. Bunda öyle sarsıcı bir şey yok. Ya sonra? Sizin söz ettiğiniz bu gözlemden bir adım sonrası yok mu?

Krishnamurti: Güzelliğin ne olduğunu sorarak, onu hissetmediğinizi söyleyerek bu sohbeti siz başlattınız. Ayrıca hayatınızda güzelliğin olmadığını söylediniz. Böylece güzelliğin ne olduğu meselesine girdik, sadece tanım olarak veya zihinsel olarak değil de güzelliğin kıpırtısını hissetmek bakımından da.

Soruyu Soran: Evet, bu doğru. Fakat ben sorumu sorarken, anlattığınız duyarlı bakışın hemen ötesinde bir şeyin olup olmadığını da merak ediyordum.

Krishnamurti: Elbette var, insan gözlem duyarlılığına sahip olmazsa sonsuz ölçüde büyük, yüce olanı göremez.

Soruyu Soran: *Çok sayıda insan yüksek duyarlılıkla görebiliyor. Şairler derin duygularla bakabiliyorlar ama yine de bütün bunlarda insanların ilahi diye adlandırdıkları sonsuz büyük, sonsuz yüce, sonsuz güzel şey ölçeğinde yepyeni bir şey bulunmuşa benzemiyor. Zira bana kalırsa, insan ister çok duyarlı olsun, isterse de benim gibi oldukça körelmiş, bizim basitçe değişik gölgelerini algıladığımız oldukça farklı bir boyutta çığır açıcı bir şey var. Sizin gözlemle oluştuğunu söylediğiniz bu duyarlılıkta, bana göre, sadece niceliksel bir farklılık var, sahiden çok muazzam bir farklılık değil de, küçük bir gelişme söz konusu. Açıkçası ben aynı şeyin biraz fazlasıyla ilgilenmiyorum.*

Krishnamurti: Öyleyse şimdi neyi soruyorsunuz? Hayatın renksiz monotonluğunu oldukça farklı bir boyuta nasıl taşıyacağımızı mı?

Soruyu Soran: *Evet. Gerçek güzellik, şairin, sanatçının, taze uyanık zihnin güzelliğinden –bu güzelliği kesinlikle küçümsemiyorum– farklı bir şey olmalı.*

Krishnamurti: Gerçekten aradığınız şey bu mu? Onu sahiden istiyor musunuz? Eğer istiyorsanız bütün varlığınızda bir devrim yaratmalısınız. İstediğiniz bu mu? Bütün kavramlarınızı, değerlerinizi, ahlakınızı, saygınlığınızı, bilginizi paramparça edecek bir devrimi istiyor musunuz? Öyle ki sizi tamamen hiçlik seviyesine düşürecek kadar sarsacak bir devrim olacak bu; artık karakteriniz kalmayacak; artık arayışçı, hüküm verici, saldırgan veya mülayim olmayacaksınız, yani sizi oluşturan her şeyden sıyrılacaksınız. İşte bu boşluk en

ufak bir saldırganca kanaat veya sertlik barındırmayan son derece sade bir güzelliktir. İşte yenilik budur. Aradığınız şey bu mu? Bunun için bilgiye veya öğrenmeye değil de şaşırtıcı bir zekâya ihtiyaç var. Bu zekâ ister uyanık ister uykuda olun fark etmez, her zaman işler. İşte bu nedenle beyni keskinleştiren bir iç ve dış gözlemin olması gerekir dedik. Ve beynin bu keskinliği onu sessiz kılar. Ve bu duyarlılık ve zekâ düşüncenin yalnızca gerektiği zaman işlemesine olanak verir. Geri kalan zamanlarda beyin uykuda değil, uyanık bir sessizlik hali içindedir. Böylece beyin tepkileriyle çatışma yaratmaz. Mücadele etmeden, dolayısıyla çarpıtmada bulunmadan çalışır. O zaman tehlikeyi gördüğünüzde derhal harekete geçersiniz. Bu nedenle kavramsal birikimin olumsuz etkilerinden her zaman uzaksınızdır. Gözlemci, ego, "ben" olan bu kavramsal birikim böler, direnir ve engeller inşa eder. "Ben" olmadığı zaman engel ortadan kalkar, her şey yepyeni bir hal alır; o zaman bütün hayat yaşamanın güzelliğine, ilişkinin güzelliğine sahip olur, bir imgenin yerine bir başkasını koymadan. Ancak o zaman sonsuz büyük olan varlık, varlık sahasına çıkar.

Bülten 32, 1977

Bağlılıklardan Kurtulmak

Saanen, İsviçre, 16 Temmuz 1974

Soru: Bağlanmanın ne olduğunun bilincindeyim, ama yine de size şunu sormak istiyorum: Belli bir biyolojik bağlılık söz konusu değil mi? Hayvanlar âleminde bile bağlanmalar var. Milyonlarca insandan, ailelerden oluşan insan soyunu birbirlerine bağlanmadan düşünebiliyor musunuz?

Krishnamurti: Burda bir dakika duralım. Bağlanma hakkında milyonlarca kişiye mi konuşuyoruz, yoksa sadece sizinle mi konuşuyoruz? Sorumu anladınız mı? Çünkü milyonlarca insan bu meseleyle ilgilenmiyor. Hindistan'da, Güney Amerika'da ve başka yerlerde milyonlar, bu meseleyle ilgilenmiyor. Onlar şöyle diyor: "Tanrı aşkına bana yiyecek, giyecek ve barınak ver. Açım. Hastayım." Ve siz şunu diyorsunuz: "Bu milyonlarca insandan bağlanmamayı nasıl isteyebilirsiniz?" İsteyemezsiniz. Fakat biz şu anda sizinle konuşuyoruz, değil mi? Lütfen bunu iyi dinleyin. Eğer sizin bilincinizde, yani milyonlarca insanın bilincinde, bir dönüşüm gerçekleşirse, o dönüşüm milyonları etkiler. O zaman farklı türde bir eğitime, farklı türde bir topluma sahip olursunuz. Anlıyor musunuz?

Elbette annenize bağlısınız. Çocukken size bakmaları için annenize ve babanıza ihtiyaç duyarsınız. Çocuk tam bir güvence ister; ne kadar güvende olursa o kadar mutlu olur. Öte yandan milyonlarca insan da güvence istiyor ve bu güvenceyi ülkelerine, küçük evlerine bağlılık duyarak bulabileceklerini düşünüyorlar. Kendi ülkeleri için dünyayla savaşmaya razılar. Onların bağlılık anlayışı bu. Bu bağlılık uğruna Katolik Protestanla kavga ediyor. Fakat biz şimdi bu çadırda olanları hesaba katıyoruz. Eğer dışarı çıkıp yoldan geçen bir işçiyle konuşacak olsam bana "Lütfen başımdan git, bizim ihtiyacımız olan şey bira" diyecek. Ben sizinle konuşuyorum. Bilincinizin içeriğini, bu değişim diğer insanların da bilincini etkileyecek şekilde değiştirebilir misiniz?

Bakın, binlerce yıldır sözümona dinler insanlara hitap etti ve sizin bilinciniz bu şartlanmayı Katolik veya Protestan olarak kabullendi. Ve şartlandığınız şey hakkında ciddiyseniz bu şartlanmadan yola çıkıp bilincinizle dünyanın bilincini etkilediniz. Biz şimdi diyoruz ki eğer topyekûn insan varoluşunun

farkındaysanız, tüm içeriğiyle, bilincinizin dönüşümünde, bu özgürlükte muazzam bir enerjiye sahip olursunuz ve zekânın özü olan bu enerji her alanda işler. Bakın ne oluyor: Herkesin giysiye, yiyeceğe ve barınağa ihtiyacı var ama bölünmeden, radikal bölünmeden, ulusal bölünmeden, ekonomik bölünmeden, uluslar arasındaki iktidar kavgalarından dolayı insanlar temel ihtiyaçlarını gideremiyorlar. Bir gün bu konuyu kabine üyesi saygın bir politikacıyla konuşurken, bana şöyle demişti: "Sevgili dostum, bu harika bir düşünce ama en azından kısa vadede olanaksız bir ideal. Sözlerin hoşuma gitti ama pratiğe geçirilemez. Biz acil olanla ilgilenmeliyiz." Anlıyor musunuz? Acil olan ise onların iktidarı, mevkisi, ideolojisi, en yıkıcı ve en zararlı olan şey. Bütün bunları biliyorsunuz. Eğer yeryüzündeki bütün politikacılar bir araya gelip "Bakın, sistemlerinizi unutun, ideolojilerinizi unutun, gücünüzü unutun, yalnızca insanların acılarıyla, ihtiyaçlarıyla, yiyecek, giyecek ve barınakla ilgilenin" deseler bu sorunu çözebilir miyiz? Elbette çözebiliriz. Ama kimse bunu istemiyor. Herkes kendi acil hastalığıyla ve ideolojisiyle meşgul.

Bülten 32, 1977

Eğer İnsan Dünyaysa

Ojai, Kaliforniya, 13 Mayıs 1980

Soru: *Eğer insan dünyaysa, bu akıntının dışına çıkmak ne anlama gelir ve dışarı çıkan bu kişi "kim"dir?*

Krishnamurti: Bir fikir olarak, romantik bir eğilim olarak değil de olgusal bir gerçek olarak, insan kendisinin bizzat dünya olduğunu -psikolojik, içsel anlamda- fark ederse ne

olur diye düşünüyorum. Hindistan'a gidin, buradaki sorunların aynılarıyla karşılaşırsınız: acı, yalnızlık, ölüm, endişe, sefalet. Nereye giderseniz gidin, insanların ortak gerçeği bu. İnsanın psikolojik olarak, içsel anlamda dünya olduğunu duyduğunuzda bunu bir fikir olarak mı algılıyorsunuz? Yoksa kolunuza veya ayağınıza bir iğnenin batması halinde gerçek acıyı duyumsadığınız gibi bilfiil duyumsuyor musunuz? Bu konuda bir fikriniz olmaz, acı orada vardır. Öyleyse insan bu derin gerçeği bilfiil idrak ediyor mu, canlı bir şey olarak, hayatın tam içinden bir şey olarak hissediyor mu? Eğer hissediyorsa, bu psikolojik gerçek zihni, beyni, insanın ulusal veya ailevi kaygılarıyla daraltılmış küçük zihnini etkiler, insan beynini etkiler. İnsan bunu anladığında, hiç suçluluk duygusuna kapılmadan, büyük bir sorumluluk duyar, çocuklarını nasıl eğiteceğinden, davranışlarına vesaireye varıncaya kadar insanı ilgilendiren her konuda büyük bir sorumluluk duyar. Eğer insan bu derinliği kavrarsa, artık "ben" denilen o şahsi varlık önemsizleşir, küçük endişeler yok olup gider.

İnsan bu gerçeği anladığında, bunu kalbinde ve zihninde hissettiğinde, yeryüzünü sarıp sarmalar, her şeyi korur, çünkü artık sorumlu biridir o.

Soruyu soran şahıs şöyle diyor: "Bu akıntının dışına çıkmak ne anlama gelir ve çıkan bu kişi 'kim'dir?" Akıntı ister komünist, ister sosyalist, isterse de emperyalist olsun insanlığın bitmeyen mücadelesi ve sefaletidir; hepimizin üzerinde durduğu ortak zemindir. Bundan kurtulmak için, dışarı adım atacak "kişi"nin ortadan kalkması lazım; o zaman zihin tamamen farklı bir niteliğe bürünür. "Ben dışarı çıktım" mevzusu değildir bu; zihnin artık onun içinde olmaması gerek.

Eğer bir bağlılığınız varsa ve bağlılığa son verirseniz, tamamen farklı bir şey gerçekleşir; bu, bağlılıktan azade oldu-

ğunuz anlamına gelmez. Şu müthiş gerçeği, insan olduğumuzu kavradığımızda tüm hayatımız farklı bir niteliğe, farkı bir renge bürünür.

Bülten 40, 1981

Saldırganlık

Ojai, Kaliforniya, 15 Mayıs 1980

Soru: Gözlemcisiz bir gözlemde, dikkati artıran gerçekle baş başa kalarak bir dönüşüm gerçekleşir mi? Yaratılan enerjinin bir yönelimi var mıdır?

Krishnamurti: Bu sorular ne yazık ki gerçek yaşamla ilişkili değil. Bu soruları sormayın demek istemiyorum; ama bu sorular günlük hayatınızı gerçekten ilgilendiriyorlar mı, bunu düşünün. Böyle sorular, teoriktir, soyuttur, birisinden duyduğunuz şeylere dairdir. Neden insan kendi hayatına bakıp hayat tarzını, neden endişeli olduğunu, zihninin neden sürekli gevezelik yaptığını, neden zalim olduğunu, neden doğru ilişkiler kuramadığını sorgulamıyor? İnsanın zihni niçin bu kadar dar? İnsan neden bu kadar nevrotik? Doğrusu insan günlük varoluşunu etkileyen sorulara hiç kafa yormuyor. Bunun nedenini merak ediyorum. Ancak insan hayatını derinden etkileyen hakiki bir soru sorarsa bunun hayati önemi olur.

Öyleyse ben de bir soru soracağım: Neden her birimiz bu şekilde yaşıyoruz, uyuşturucu alıyoruz, içki içiyoruz, sigara içiyoruz, zevk peşindeyiz ve saldırganlık gösteriyoruz? Neden bu haldeyiz? Niye saldırganız? Yaşadığımız toplumda en

önemli meselelerden biri saldırganlık ve rekabettir; bunlar bir arada yürüyor. Belli dönemlerde çiftleşirken hayvanlarda da bu saldırganlığı görebilirsiniz. Ama diğer zamanlarda rekabete girişmezler. Bir aslan zebrayı öldürür ve diğer aslanlarla paylaşır. Ama açıkçası bizde saldırganlık çok derinlere işlemiş.

Neden rekabet ediyoruz? Bu toplumun, bu eğitim sisteminin mi hatası bu? Bunun için toplumu suçlamayın; toplum bizim yapıp ettiklerimizdir ve eğer kişi rekabetçi değilse, saldırgan değilse bu toplumda aşağılanıyor, dışlanıyor, hor görülüyor. Bireysel özgürlüğe, özellikle Batı'da her ne pahasına olursa olsun insanın kendini ifade etmesini isteyen özgürlüğe vurgu yaptığımız için mi saldırganız? Eğer insan bir şey yapmak isterse, yapabilir şeklinde bir inanç var; geri durmayın, ölçüp tartmayın, yapmak istiyorsanız yapın. İnsan saldırganlığın sonuçlarını görebilir. Saldırgan insan aynı iş için, bu veya şu için rekabet eder, hem ruhen hem de bedenen sürekli birileriyle kavga eder.

İnsanların taşıdıkları, sosyal eğitimin bir parçası haline gelen model budur. Bu modeli yıkmak için iradenin kullanılması gerektiği söyleniyor. İnsanın iradesini kullanması "Ben yapmalıyım"ın başka bir türü, başka bir saldırganlık tarzıdır. İnsan saldırgansa bu ta çocukluktan itibaren annenin, babanın, eğitimin, toplumun ve çevresindeki diğer saldırgan çocukların ona aşıladığı bir özelliktir. Ve insan bundan hoşlanabilir, bundan zevk alabilir, bunu kabullenebilir ve dolayısıyla saldırgan olabilir. Sonra büyüdüğünde bir başkası ona saldırganlığın doğasını, topluma neler yaptığını, rekabetin insanları nasıl bozduğunu gösterir. Bunları sadece ben söylemiyorum, bilim insanları da söylemeye başladılar. Belki bilim insanlarının söylediklerini daha kolay kabul edersiniz. Rekabetin ve sürekli kıyaslamanın mantığını, sebebini ve yıkıcı doğasını titizlikle açıklıyorlar. Şimdi, hiç kıyaslama yapmayan bir zihin tamamen farklı nitelikteki bir zihindir; çok canlı bir zihindir o.

Sonuç olarak bütün bunlar insanlara açıklandığı halde insanlar saldırgan ve rekabetçi olmaya, kendilerini başkalarıyla kıyaslamaya, her zaman daha azı değil de daha fazlası için çırpınmaya devam ediyorlar. Zihin, bu yerleşik yapıya, bu örüntüye hapsolmuş durumda.

İnsan bunları duyup "Bundan kurtulmalıyım, bunun için bir şey yapmalıyım" der, ki bu da saldırganlığın bir başka türüdür. Öyleyse insan saldırganlığı kavrayabilir mi? Onun sonuçlarını bilmeyi, yani sürekli onu inceleyip analiz etmeyi, bir sonuca varıp ona göre hareket etmeyi değil; çünkü bu kavrayış değildir. Fakat insan saldırganlığı hemen kavrarsa o zaman onun tüm yapısını yıkabilir.

Öyleyse yaşam tarzınıza dair ne yapacaksınız? Sürekli toplantılara gitmek, düşünürlerle tartışmak ve son psikologların kitaplarını okumak. İnsan hiç şunu demiyor: "Bak, ben böyleyim, bırak bunun nedenini kendim bulayım. İnsanın neden yaraları var, psikolojik sancıları var? İnsan neden bunlarla birlikte yaşıyor?" Öte yandan elli yıldır ve daha fazla Krishnamurti'nin konuşmalarına katılmış biri bütün bunlar yakinen bilir ve benden alıntı yapmaz. Alıntı yapmayın; kendiniz bulun, o zaman büyük bir enerji açığa çıkar ve çok daha canlı olursunuz.

Bülten 40, 1981

İrade ve Arzu

Saanen, İsviçre, 23 Temmuz 1980

Soru: *Arzu ve irade işlemeyince insan kendini tanıma yolunda nasıl mesafe kat edebilir? Değişimin aciliyeti arzunun hareketinin bir parçası değil mi? İlk adımın doğası nedir?*

Krishnamurti: Bu soruyu yüzeysel olarak değil de derinlikli olarak anlamak için arzunun ve iradenin doğasıyla birlikte kendini tanımanın doğasını anlamamız gerek. Soruyu soran kişi şöyle diyor: "İnsan arzunun ve iradenin bir parçası olan değişim dürtüsüne sahip değilse kendini tanıması nasıl mümkün olacak?

Arzunun iradeyle ilişkisi nedir? Arzu nasıl ortaya çıkıyor? Önce görsel ve dokunsal duyumlar geliyor; sonra düşünce bu durumların bir imgesini yaratıyor ve arzu doğuyor. İnsan bunu bir dükkânın vitrinindeki bir giysiye veya gömleğe bakarken de kendi başına deneyimleyebilir; dükkâna girdiğinizde o ürüne dokunduğunuzda dokunma duyunuz uyanır ve sonra düşünce şöyle der: "Bu elbise ne kadar güzel!" Düşünce o elbiseyi giyme imgesini yaratır ve o anda arzu uyanır. Olaylar şu sırayla gerçekleşir; algı, temas, duyum –gayet doğal, sağlıklı–, sonra düşünce duyuma sahiplenir, bir imge yaratır ve arzu doğar. İrade arzunun birikimidir, arzunun pekişmesidir, başarma dürtüsü, arzuyu ifade etme ve sahiplenme dürtüsüdür; iradenin güçlendirdiği arzu böyle işler.

Demek ki arzu ve irade beraber yürür. Şimdi soruyu soran zat şöyle diyor: "Eğer hiç irade ve arzu olmayacaksa insan kendini niçin tanısın ki?" Kendini tanımak nedir? Önce buna bakalım. Eski Yunanlılar ve Hindular kendini tanımaktan bahsetmişlerdir. Kendini bilmek ne demek? İnsan kendini tanıyabilir mi? Doğrusu bilinmesi gereken benlik nedir? Ve "bilmek" sözcüğüyle ne demek istiyoruz? Gstaad Oteli'ni [Krishnamurti'nin kaldığı yere yakın bir otel. Çev. n.] biliyorum, çünkü yirmi yıl önce buraya gelmiştim. Sizi biliyorum, çünkü yirmi yıl kadar önce burada görmüştüm. İnsan "biliyorum" dediğinde bununla sadece yüzü, ismi tanımayı değil, ayrıca anımsamayı da kasteder. Bir çağrışım vardır: "Dün seninle karşılaştım, seni bugün tanıyorum." İşleyen hafızadır

bu. Öyleyse insan "biliyorum" dediğinde bu, şimdiki zamanda kendini ifade eden geçmiştir. İnsan okula, koleje, üniversiteye gider ve bir sürü bilgi edinir. Sonra "ben kimyacıyım, ben fizikçiyim, falan filan" der. Öyleyse insan kendini tanımalıdır derken, benliğini yeniden tanımayı mı kastediyoruz, yoksa zaten biriktirdiği bilgiler ışığında benliğine yaklaşmasını mı kastediyoruz? Aradaki farkı görebiliyor musunuz?

Kendimi tanımak istiyorum. Psikoloji okumuş olabilirim veya psikoterapistlere gitmiş olabilirim ya da bu konuda bir sürü şey okumuşumdur. Benliğin anlaşılmasına bilgi yoluyla mı yaklaşacağım? Yoksa kendim hakkında önceden biriktirdiğim bilgiler olmaksızın mı benliğime yaklaşacağım? "Kendimi tanımalıyım" dediğimde, kendimi nasıl gözlemleyeceğimi söyleyen geçmiş bilgilerimle kendimi halihazırda zaten tanıyor değil miyimdir? Eğer meseleyi dikkatlice ele alacaksak bu noktayı anlamak çok önemlidir. Dolayısıyla kendime dair geçmiş bilgilere sahip olduğumdan, bu bilgileri kendimi anlamakta kullanırım ki bu saçmadır. Öyleyse başkalarının -Freud, Jung, modern psikologlar- bilgilerinden kendime dair öğrendiğim her şeyi bir kenara atıp kendime yeniden, taptaze bakabilir miyim?

Soruyu soran kişi diyor ki: İnsanın kendini gözlemlemesinde arzu ve irade gerekli midir? Bakalım, ne oluyor. İnsan kendi fiili gerçekliğinin karşısında başkalarından kendine dair bilgiler ediniyor. Aradaki farkı görebiliyor musunuz? Benim edindiklerim ile "olan" arasında bir çelişki var. Ve insan bu çelişkiyi aşmak için iradesini kullanıyor. En gözde psikoterapiste gitmiş olabilir ve ondan kendine dair kimi bilgiler edinmiş olabilir; ama bu bilgilerin onun gerçek benliğini yansıtmadığını keşfeder. O zaman çatışma başlar: kendine söylenenleri "olan"a uydurmak. Bu çatışmayı aşmak için bastırma

veya kabullenme mekanizmasını kullanır ve böylece arzu ve irade varlık sahasına çıkar.

Arzu ve irade gerekli midir? İnsan ancak kendini bir şablona, "iyi"nin şablonuna göre ayarlamaya çalıştığında arzu ve irade ortaya çıkmıyor mu? O zaman aşılması, kontrol edilmesi gereken çatışma, mücadele başlamıyor mu?

İnsan arayış içinde sorgular; böylece kendisi hakkında başkalarından öğrendiği bütün bilgileri toptan reddeder. İnsan bunu yapar mı? Yapmaz, çünkü otoriteyi kabullenmek çok daha emin bir yoldur. O zaman insan kendini güvende hisseder. Fakat eğer insan insan başkalarının otoritesini tümden reddederse, o zaman benliğin hareketini nasıl gözlemleyebilir? Zira benlik durağan değildir, devinir, hareket eder, yaşar. İnsan dürtüler, arzular, hırslar, açgözlülük, romantizmle dolu son derece aktif bir şeyi nasıl gözlemleyebilir? Yani insan bütün arzuları, korkularıyla benliğin hareketini, başkalarından bilgi edinmeden veya kendi öz-gözleminin verdiği bilgiler olmadan gözlemleyebilir mi?

Benliğin etkinliklerinden biri açgözlülük. Şimdi insan bu "açgözlülük" sözcüğünü kullandığında, bu reaksiyonu veya bu refleksi ona dair önceden sahip olduğu anıyla ilişkilendirmiştir zaten. İnsan bu duyguyu teşhis etmek, tanımak için "açgözlülük" sözcüğünü kullandığında tanıma işleminin gerçekleştiği anda söz konusu duygu halihazırda pekiştirilmiş ve hafızaya geri atılmıştır. Dolayısıyla insan bu duyguya, bu tepkiye sözcüksüz ve dolayısıyla önceden onu tanımaksızın bakabilir mi? Tek bir tanıma ânı olmadan bile insan bu tepkiyi fark edebilir mi?

İnsan hiçbir yönelim, hiçbir kıyaslama ve dolayısıyla hiçbir dürtü olmaksızın kendini gözlemleyebilir mi? Yani kendini her seferinde yeniden, taptaze tanıyabilir mi? Eğer bu meseleyi ciddiyetle ele alırsak, bunun adım adım, azar azar ilerleyen bir süreç olmadığını, hakikati hemen görme mesele-

si olduğunu anlarız. Sözünü ettiğimiz hakikat, tanımanın gerçekleştiği anda insanın kendini hiç de tanımıyor olduğudur. Bunu fark etmek büyük bir dikkat gerektirir ve çoğumuz çok laçka, çok tembeliz. Ne olmamız veya ne olmamamız geektiği konusunda bir sürü fikrimiz var, bu yüzden muazzam bir yük taşıyoruz ve dolayısıyla kendimizi asla tanıyamıyoruz.

Başka türlü ifade edecek olursak; bizler insanlığın geri kalanı gibiyiz ve insanlık yeryüzünün her yerinde acı çekiyor, büyük bir ıstırap içinde, belirsizlik ve sefaletle cebelleşiyor. Dolayısıyla insan psikolojik açıdan insanlığın geri kalanına benziyor; insan insanlıktır. Bu durumda karşımıza çıkan sorun şu: İnsanın bilincinin içeriği, kendine dair bildiği her şey, yani insanlığın bilinci temizlenebilir mi? İnsan bir birey olarak kendisinin psikolojik açıdan başkalarından farklı olduğuna öylesine şartlanmış ki –bu doğru değildir–, "Kendimi tanımalıyım" dediğinde, "Küçük hücremi tanımalıyım" diyordur ve o küçük hücresini incelediğinde bir hiç olduğunu keşfeder. Oysa asıl hakikat insanın insanlık olduğu, insanlığın geri kalanına benzediğidir. İnsan zihninin muazzam karmaşıklığına dalmak, insanın kendi hikâyesini okumak demektir. İnsan tarihtir ve eğer insan kitabı nasıl okuyacağını öğrenirse, kendi doğasını, bütün insanların bilinci olan bu bilinci keşfetmeye başlar.

Bülten 40, Bahar ve Yaz, 1981

Bilginin Gerekli Olmadığı Yer

Saanen, İsviçre, 29 Temmuz 1981

Soru: Elde edilmesi gereken bilgi ile terk edilmesi gereken bilgi arasındaki sınırı nasıl belirleyeceğiz? Kararımızın ölçüsü ne olacak?

Krishnamurti: Soruyu soran kişi, mühendis, marangoz veya tesisatçı olmak için gereken bilgi ile, şahsi bilgileri, şahsi yaraları, şahsi hırsları kaydetmek –açıkça zararla sonuçlanan bilgiler edindiğimiz bir alan– arasındaki sınırı nerede çekeceğimizi soruyor. Bununla şunun arasındaki sınırı nereye çizeceğimizi ve bu kararımızın ölçütünü soruyor.

Bu sorudaki etkin faktörü anlıyor musunuz? Hepimiz kararlara ne kadar bağlıyız! Oraya değil de buraya gelmeye karar veriyorum. Bu karar neye dayanıyor? Lütfen dikkatle bakın: Zevke dayanıyor. Benim geçmiş bilgim, geçmiş zevkim veya geçmiş acılarım, geçmişe dair anılarım "bunu yapma" veya "şunu yap" diyor. Yani, kararda irade unsuru var. İrade arzunun birikmiş, yoğunlaşmış halidir. Doğru mu? Arzu "bunu yapmalıyım" der, ama biz ona "irade" deriz. Arzu meselesini zaten ele almış olduğumuz için şimdi tekrar bu meseleye girmeyeceğim. İradenin karar vermekte büyük bir unsur olduğunu söylüyoruz ve biz bu geleneği sürdürmeye şartlanmış durumdayız. Biz bu eylemi sorguluyoruz, çünkü temelde arzu olan irade bölücü bir faktördür: başarma iradesi, bir şey yapma iradesi ve karım ona karşı çıkar, ben ve ben-olmayan filan.

Öyleyse, lütfen bu noktayı iyi dinleyin, iradenin işlemediği bir yaşam tarzı var mıdır? Çatışma barındırmayan bir yaşam tarzı; zira çatışma olduğu sürece mutlaka irademi kullanırım. Şimdi gelin bunun mümkün olup olmadığına bakalım.

Soruyu soran kişi, becerikli eylemler için gerekli bilgiyi toplayan faktör ile ruhun kaydetmeyen faktörü arasındaki çizgiyi nasıl çizeceğimizi sordu. Yaralarımı, hakaretleri, övgüleri, zorbalıkları vesaire kaydetmemek. İnsan bu ikisi arasındaki çizgiyi nasıl çizecek? Bu çizgiyi çizdiğiniz anda bir bölünmeye yol açarsınız ve dolayısıyla kaydetmek ile kaydet-

memek arasında çatışma yaratırsınız. Sonra "nasıl kaydetmeyeceğim?" diye sorarsınız. Kişisel olarak hakarete maruz kaldım diyelim; hakareti veya övgüyü nasıl kaydetmeyeceğim? Hakaret ve övgü aynı madalyonun iki yüzüdür. Teknoloji alanında kaydetmem gerekir ve siz bana hakaret ettiğinizde beynim anında bunu kaydeder. Neden kaydedeyim? Neden o hakareti günbegün taşıyayım? Ve bu hakaretten dolayı sizinle tekrar karşılaştığımda misilleme yaparım.

Hiçbir psikolojik faktörü kaydetmemek mümkün müdür? Sorumu anladınız mı? İşten eve yorgun gittiğimde eğer varsa karım bana aksi bir şey söyler, çünkü afacan çocuklarla yorucu bir gün geçirmiştir ve bunu bana yansıtır. Ben de yorgun olduğum ve evde biraz huzur istediğim için bana söyleneni hemen kaydederim. O anda bana söyleneni kaydetmemek mümkün müdür diye soruyorum. Aksi halde karım hakkında bir imge oluştururum, o da benim hakkımda bir imge oluşturur, bu yüzden ilişki kişiler arasında değil de imgeler arasında kurulur. Öyleyse kaydetmemek mümkün müdür? Kayıt işlemi bir merkeze, "ben"e güç ve canlılık verir. Bu apaçık ortada. Ancak ben veya karım gaddarlaştığımız anda olan bitene dikkat kesilirsek, ne kadar yorgun olursak olalım kaydetmemek mümkün olabilir, çünkü önceki gün meditasyon bahsinde açıkladığımız gibi, dikkatin olduğu yerde kayıt olmaz.

Öyleyse şu gerçeği görelim: Bir seviyede bilgiye ihtiyacınız var ve diğer bir seviyede de bilgiye ihtiyacınız yok. Bu hakikati görürseniz özgürleşirsiniz. Gerçek özgürlük budur. Anlıyor musunuz? Eğer bunu anlarsanız bir sınır çizgisi çekmez veya bir karar vermezsiniz. Kayıt söz konusu olmaz o zaman.

Bülten 45, 1983

Yardım İstemeyin

Saanen, İsviçre, 30 Ağustos 1981

Soru: Araştırma yaptım, Asya'ya gittim, orada insanlarla tartıştım; dinlerin yüzeyselliğinden kaçıp, mantıklı bir adam olmama rağmen iliklerime kadar hissettiğim bir şeye, hakikaten gizemli ve kutsal olan bir şeye nüfuz etmeye çalıştım. Ne var ki onu kavramış gibi görünmüyorum. Bana yardım edebilir misiniz?

Krishnamurti: Kiminle bu konuyu konuştuğunuza bağlı. Meseleye girelim mi? İnsan, ticaret yapmayacaksanız niye Asya'ya gittiğinizi merak ediyor. Belki de oraya dini amaçlarla giden insanlar ticaret yapıyorlardır. Siz bana bir şey verirsiniz, ben de size. Hakikat burada değil de orada mı? Hakikat insanlar, bir guru, bir yol, bir sistem, bir peygamber, bir kurtarıcı vasıtasıyla mı bulunur? Yoksa hakikatin bir yolu yok mudur?

Hakikat arayışı içinde evinden ocağından ayrılmış bir gence dair harika bir Hint hikâyesi vardır. Değişik hocalara gider, ülkeyi durmadan köşe bucak dolaşır, her hoca bir şey söyler. Aradan yıllar geçtikten sonra, onca arayış, tefekkür, sorgulama, meditasyon, çeşitli pozisyonlarda durma, doğru nefes alma, oruç, cinsel perhiz vesaireden sonra, yaşlanmış bir adam olarak eski evine döner. Kapıyı açtığında bir de ne görsün! Hakikat tastamam oradadır. Anlıyor musunuz? "O kadar yeri dolaşmasaydı orada bulamayabilirdi" diyebilirsiniz. Bu cinfikirli bir gözlem ama hakikatin aranamayacağı gerçeğini göremezseniz hikâyenin anafikrini anlayamazsınız. Hakikat elde edilebilecek, deneyimlenebilecek, kavranabilecek bir şey değildir. Görebilenler için orada duruyordur. Fakat çoğumuz sürekli arayış içindeyiz, bir hevesten ötekine, bir heyecandan diğerine atılıp, kendimizi heba ediyoruz;

olan biten saçmalıkları siz de biliyorsunuz. Zamanın, hakikati bulmamıza yardım edeceğini sanıyoruz. Oysa zaman bunu yapmaz.

Yani sorun şudur: Ben mantıklı biriyim, yine de hayli gizemli bir şeyin var olduğunu seziyorum ama onu yakalayamıyorum. Onu anlayabiliyorum, mantıklı şekilde görebiliyorum, ama kalbimde, zihnimde, gözlerimde, gülüşümde hissedemiyorum. Soruyu soran kişi "Bana yardım edin" diyor. Şu hususu belirtmeme izin verin: Kimseden yardım istemeyin, çünkü eğer varsa bütün sır sizin içinizde, bütün sancı. İnsanın uğruna mücadele ettiği, peşine düştüğü, bulduğu, yanılsama diye elinin tersiyle ittiği her şey, bilincinizin bir parçasıdır. Yardım istediğinizde, –bunu kinik bir şekilde değil de saygı duyarak dile getiriyorum–, dışarıdan, bir başkasından bir medet umuyorsunuzdur. Başkasının hakikate erdiğini nereden biliyorsunuz? Kendiniz o hakikate erişmediğiniz sürece bir başkasında hakikatin olup olmadığını asla bilemezsiniz.

Öyleyse birinci husus –bunu büyük sevgi ve özenle söylüyorum– yardım istememektir. Eğer isterseniz o zaman din adamları, gurular, yorumcular, hepsi duygusal taşkınlıkla sizi över. Öte yandan soruna baktığınızda şunu görürsünüz: İnsan asırlar boyu kutsal bir şey, zamanın ve düşünce sancılarının bozmayacağı bir şey aramıştır; onu aramış, özlemiş, uğruna fedakârlıkta bulunmuş, çile çekmiş, haftalarca oruç tutmuş, ama onu bulamamıştır. Böylece birisi çıkıp "Onu sana göstereceğim, sana yardım edeceğim" der. Sonra kaybolup gidersin. Fakat hakikaten gizemli, kutsal bir şey var mı diye sorarsan, gizem sadece bir kavram olarak vardır, eğer onu açığa çıkarırsan artık gizem olmaz. Hakikat bir gizem değildir, gizem kavramının ötesinde bir şeydir.

O halde insan ne yapmalı? Ben insanım, gülerim, ağlarım, ama ciddi bir adamım. Dinleri her yönüyle inceledim ve on-

ların yüzeyselliğini gördüm; keza guruların, kiliselerin, tapınakların, camilerin ve vaizlerin yüzeyselliğini de. Eğer birinin fiili yüzeyselliğini görmüşsem hepsininkini görmüşüm demektir. Hepsini tek tek incelemem gerekmez. Öyleyse ne yapmalıyım? Yapılacak bir şey var mı? Yapan kim? Ve yapılan şey nedir? Eğer meseleyle ciddi olarak ilgileniyorsanız, lütfen adım adım ilerleyelim. Bütün o çelenkler, resimler, o saçmalıklarla kendi yüzeyselliğini bir kenara itebilir misin? Bütün bunları elinin tersiyle itip yalnız kalabilir misin? Çünkü insanın yalnız olması gerek. Yalnız sözcüğü "tek başına" anlamına gelir. Münzevilik başka bir şeydir yalnızlık başka. Münzevilik kendi içinde yalnızlık niteliğini taşır. Ormanın içine dalıp yalnız kalabilirsiniz veya ormanda yürürken kendinizi yalnız hissedebilirsiniz. Şimdi ne yapmalıyım ben? Meditasyon yaptım, değişik sistemleri ve pratikleri denedim ve onların yüzeyselliğini fark ettim.

İzin veriseniz size bir olay anlatayım. Bombay'de muazzam bir kalabalığa konuşuyordum ve ertesi gün bir adam yanıma geldi. Kır saçlı ve kır sakallı yaşlı bir adamdı ve bana şu olayı anlattı: Kendisi Hindistan'ın önemli hâkimlerinden biriymiş. Ailesi ve çocuklarıyla birlikte oldukça saygın yüksek tabakadan biriymiş. Bir sabah kendi kendine şunları söylemiş: "Başkaları, suçlular, dolandırıcılar, hırsızlar, zimmetine para geçirenler, işadamları ve politikacılar hakkında hükümler veriyorum ama hakikatin ne olduğunu bilmiyorum. Hakikatin ne olduğunu bilmeden nasıl hüküm verebilirim ki?" Ve böylece dünyadan ve ailesinden elini eteğini çekip meditasyon yapmak üzere ormana sığınmış. Bu, Hindistan'ın günümüze kadar saygı, itibar görmüş eski bir geleneğidir. Bir adam dünyadan elini eteğini çektiğinde Hindistan'da nereye giderse gitsin ona kılık kıyafet, yiyecek verilir ve saygı gösterilir. Adam keşişlerden oluşan örgütlü bir cemaate katılmamış.

Yalnız kalmayı seçmiş. Bir ormana gitmiş ve bana anlattığına bakılırsa, yirmi beş yıl meditasyon yapmış. Ve önceki akşam benim konuşmamı dinleyince bana dedi ki: "Kendime ne kadar derin bir telkinde bulunmuşum ve bu telkin içinde kendimi ne denli kandırmışım! Bunu size söylemeye geldim." Kendini kandırdığını fark etmesi için yirmi beş yıl meditasyon yapmış bir adamın bunu kabul edip insan doğasını anlaması ne menem bir şeydir?

Dolayısıyla burada ben ciddi bir adam olarak, boş zamanımı birisinin peşinden giderek değerlendirmiyorum, çünkü eğer birisinin peşinden giderseniz bu her şeyin sonu demektir. Lütfen bunu iyi kavrayın. Ebedi olana nüfuz etmenizin sonu demektir. Tamamen kendi kendinizin ışığı olmalısınız. Bunu idrak ettiğimde hiç kimseyi, hiçbir tapınmayı, hiçbir ritüeli takip etmem; buna rağmen ebedi olanı yakalayamıyorum. O benim nefesimde, gözlerimde, kalbimde değil. Bu durumda ne yapacağım?

Öncelikle beyin, merkezden yani benden bağımsız olabilir mi? Sorumu anlıyor musunuz? Benlik ister süper, ister ultra benlik olsun yine de benliktir. Çok basit bir şekilde ifade edecek olursak bencilliği büsbütün yok etmek mümkün müdür? Ben merkezi çok kurnazdır, bütün bencillikten, kendi varlığına, varoluşuna dair bütün endişelerden kurtulduğunu düşünebilir; buna rağmen çok gizlice, derinlerde size bir tutamaç uzatır. Öyleyse insanın kendi başına bütün bencillikten, yani ben-merkezci etkinlikten kurtulup kurtulamayacağını keşfetmesi şart. Meditasyon budur: bu dünyada bencil, ben-merkezci olmadan egosantrik etknilikte ve harekette bulunmadan yaşamanın bir yolunu bulmak. Eğer ben-merkezci etkinliğin bir gölgesi, bir devinimi olursa o zaman kendinizi kaybedersiniz. Demek ki insanın, düşüncesinin her hareketine karşı son derece uyanık olması gerek.

Bu çok kolaydır, karmaşıklaştırmanıza gerek yok. Şu anda öfkeliyseniz bu duyguyu tanımıyorsunuzdur bile. Ama onu yokladığınızda, nasıl doğduğunu, açgözlülüğün, hasetin, hırsın, saldırganlığın nasıl doğduğunu gözlemleyebilirsiniz. O doğarken, doğduktan sonra değil onu seyredin. Anlıyor musunuz? O doğarken onu seyrettiğinizde o sönüp gider. Dolayısıyla beyin düşüncenin doğuşunun farkına varabilir ve düşüncenin doğuşunun bu farkındalığı dikkattir. O duyguyu bastırmayın, yok etmeyin, öldürmeyin, sadece farkına varın. Doğarken açlık veya cinsel istek duygusunu tanımaz mısınız? Elbette tanırsınız. Doğarken onun tamamen farkına varın ve bu farkındalık, benim, arzumun, hırsımın hareketine karşı bu uyanıklığım egoist çabamı sona erdirir. Bu farkındalık kesinlikle gereklidir, öyle ki "ben" ayrı olduğu için "ben"in bir gölgesi, bir kırıntısı kalmasın. Bu konuya daha önce girmiştik. Anlamanız gereken ilk husus budur, bedeninizi kontrol etmek, özel nefes teknikleri uygulamak veya yoga yapmak değil. Bütün bunları elinizin tersiyle itin. O zaman kısmen değil de bütünlüklü çalışan bir beyne sahip olursunuz.

Bütün duyularımızla değil de sadece bir kısmıyla hareket ettiğimizi önceki gün söylemiştik. Kısmilik, darlık, benliği vurgular elbette. Bu konunun ayrıntılarına girmeyeceğim, zira bunu kendiniz de görebilirsiniz. Dağları, ağaçları, nehri, mavi gökyüzünü, canı gönülden sevdiğiniz kişiyi gözlemlerken benlik ortadan kalkar. Bunu hisseden bir "ben" yoktur artık ve bu da demektir ki beyin artık bir dişçi, öğretmen, astronom veya işçi olarak çalışmıyordur, beyin bir bütün olarak çalışıyordur. Bu ancak beyin tamamen sessiz kaldığında, benlikten eser kalmadığında, zihin mutlak sessizlik –yanlış bir anlam barındıran boşluk değil– içinde olduğunda gerçekleşir. Çoğu insanın beyni bir şekilde boştur. Fakat sadece Tanrı dahil hiçbir şeyle meşgul olmayan bir beyin sessiz kalabilir,

canlılıkla dolup taşabilir ve böyle bir beyin büyük bir sevgi, şefkat duygusuna ve dolayısıyla zekâya sahiptir.

Bülten 47, 1984

Krishnamurti Okullarının Amacı

Brockwood Park, İngiltere, 1 Eylül 1981

Soru: Hiç kimsenin hakikate giden yolu gösteremeyeceğini sıkça dile getiriyorsunuz. Buna rağmen okullarınızın üyelerine kendilerini anlamada yardımcı olduğu söyleniyor. Bu bir çelişki değil mi? Elit bir hava yaratmıyor mu?

Krishnamurti: Bendeniz hakikate giden yolun olmadığını, hiç kimsenin bir başkasına o yola sokamayacağını söyledim. Geçen altmış yıl zarfında bu sözümü sıkça tekrarladım. Ve başkalarının yardımıyla burada, Hindistan'da ve Amerika'da okullar kurdum. Soruyu soran kişi, bu okullarda öğretmenler ve öğrenciler kendi şartlanmalarını anlamaya çalışırken, kendilerini sadece akademik anlamda eğitmekle kalmayıp, tüm şartlanmalarını, doğalarını ve ruhlarını anlamaya çalışırken kendinizle çelişmiyor musunuz diye soruyor. Bunda bir çelişki görmüyorum.

Eski Yunan ve eski Hindistan zamanlarından bu yana okullar insanların bir şeyler öğrendikleri yerler olmuştur. Boş zamanlarında öğrenim yaptıkları yer. Lütfen benimle yavaş yavaş ilerleyin. Boş zamanınız yoksa öğrenemezsiniz. Yani kendinize ayıracağınız zaman, başkalarını dinlemeye ayıracağınız zaman, araştırmaya ve incelemeye ayıracağınız zamanı kastediyorum. İşte okul böyle bir yerdir. Dünyanın her yerinde modern okullar beynin sadece bir bölümünü geliştiriyor

ve bilgi, teknoloji, bilim, biyoloji, teoloji ve benzeri alanlarda ilerleme amacı güdüyor. Bu okullar büyük ölçüde bilgi, dışsal bilgi edinen beynin belli bir kısmını geliştirmeye çalışıyorlar. Bu bilgi kişiye bağlı olarak geçimini sürdürmek için ustaca kullanılabileceği gibi beceriksizce de kullanılabilir. Bu okullar binlerce yıldır mevcut.

Oysa bizim okullarımızda tamamen farklı bir şeyi deniyoruz. İnsanları sadece "O" veya "A" seviyesine gelmeleri için akademik olarak eğitmekle kalmıyoruz, aynı zamanda bir anlayışı yerleştirmeye, insan doğasının bütün psikolojik yapısını araştırmaya çalışıyoruz. Öğrenciler şartlanmış halde geliyorlar, dolayısıyla bu noktada bir sıkıntı başlıyor. Onların şartlanmadan kurtulması için genel olarak yardım görmeleri gerekiyor, ama bununla da kalmayıp çok daha derinlemesine bir araştırma yapmaları şart. İşte bizim de bu okullarda yapmaya çalıştığımız şey budur. Başarılı olur veya olmaz. Ama bu zor bir iş olduğundan insanın her zaman en kolay olanı takip etmesi yerine, zor olan için çabalaması gerek. Bu konuya girmek biraz zor, ama şurası kesin ki okullar elit bir hava yaratmıyor. Elitlerle ilgili sorunumuz nedir? Herkesin ve her şeyin ortak bir paydaya inmesini mi istiyorsunuz? Sözde demokrasinin en büyük sorunlarından biri budur.

Öyleyse görebildiğim kadarıyla ortada bir çelişki yok. Çelişki ancak bugün bir şey ortaya atıp yarın başka bir şeyi savunursanız ortaya çıkar. Fakat biz burada hiç kimsenin sizi hakikete, aydınlığa, doğru meditasyon sistemine, doğru davranışa sevk edemeyeceğini söylüyoruz, hiç kimse bunu yapamaz çünkü hepimiz başka birine bağlı olmadan kendimizden mesulüz. Biz bu okullarda holistik, bütüncül bir zihin, beyin geliştirmeye çalışıyoruz, bu dünyadaki yaşamda kullanmak üzere bilgi ediniyoruz, insanın psikolojik yapısını

göz ardı etmiyoruz, çünkü bu, akademik kariyerden çok daha önemlidir. Bu dünyada, bu uygarlıkta –hangi uygarlık olursa olsun– geçimini kazanmak için kapasiteye sahip olmak, belli bir eğitimi almak mutlaka gerekli, ama Doğu ve Batı'da çoğu okul meselenin çok daha derin ve önemli olan diğer yanını ihmal ediyor. Biz ise her iki boyuta da önem veriyoruz, ki bu diğer okullarda olmayan bir şey. Başarılı olabiliriz de olmayabiliriz de ama umarım oluruz. İşte bizim yaptığımız budur ve bunda bir çelişki yok.

Bülten 46, 1985

Topluma Karşı Durmak

Madras, Hindistan, 1981

Soru Soran: İlk konuşmanızda bir nehir akıntısından çıkıntı yapmış bir taş gibi bozulmuş ve ahlaksız olan topluma karşı durmaktan söz etmiştiniz. Bunu biraz kafa karıştıcı buldum, çünkü bana göre taş dışarıdaki bir şeydir ve dışarıdaki bir şeyin kendi hayatında herhangi bir şeye veya kişiye karşı durmaya ihtiyacı yoktur. Açıklamalarınız ve cevabınız benim için çok önemli.

Krishnamurti: Öncelikle "bozulma" kelimesini hangi düzeyde, hangi derinlikte kullandığımız konusunda net olmamız lazım. Bu kelime ne ifade ediyor? Fiziksel bozulma vardır, şehirlerde ve kasabalardaki hava kirliği gibi. İnsanlar denizi kirletiyor, elli milyondan fazla balinayı katlettiler, yavru fokları öldürüyorlar. Öte yandan siyasi, dini ve benzeri bozulmalar, yozlaşmalar var. Gezip görüp, insanlarla konuştuğunuzda dünyanın her yerinde yozlaşmaya, çürümeye tanık oluyorsunuz ve ne yazık ki dünyanın başka yerlerinden ziyade bu bölgesinde yolsuzluk yapılıyor. Bilet almak istiyor-

sanız rüşvet vermek zorundasınız. "Bozulma" kelimesi parçalanma, fesat karıştırma anlamına geliyor. Fakat temelde her yerde rastladığımız bozulma, beynin ve kalbin bozulması. Şu halde finansal, bürokratik ve siyasi bozulmadan mı yoksa her türlü bâtıl inançla, anlamını yitirmiş bir sürü sözcük ve ritüelle dolmuş dinsel dünyanın bozulmasından mı söz ediyoruz, bu konuyu açıklığa kavuşturmamız lazım. İdealler bir tür bozulma değil mi? İdeallere, diyelim ki şiddetsizlik idealine sahip olabilirsiniz. Şiddet dolu olduğunuz için şiddetsizlik idealine sahipsiniz ama idealin peşinden giderken de şiddet dolusunuzdur. Dolayısıyla bu, şiddeti yok etmek için eylemi göz ardı eden beynin bozulması değil midir? Sevginin hiç olmaması, sadece zevkin, yani acı çekmenin olması da bir bozulma değil midir? Dünyanın her yerinde "sevgi" kelimesine bir sürü anlam yükleniyor ve zevkle, endişeyle, kıskançlıkla, bağlanmayla ilişkilendiriliyor; bu da yozlaşma değil mi? Bizzat bağlanma bir yozlaşma değil mi?

İnsan bir ideale, bir eve veya bir kişiye bağlandığında sonuçları apaçık ortadadır: kıskançlık, endişe, sahiplenmecilik, bunlar ve daha fazlası. Bağlanmayı irdelediğinizde ondaki bozulmayı görmüyor musunuz? Bir akıntının ortasında çıkıntı yapan taş benzetmesiyle ilgili meseleye gelince benzetmede aşırıya kaçmayın. Benzetme olan biten şeyin bir betimlemesidir, ama benzetmeyi öne çıkarırsanız gerçekte olan şeyin anlamını kaybedersiniz.

İçinde yaşadığımız toplum temelde birbirimizle kurduğumuz ilişkiye dayanıyor. Eğer bu ilişkide sevgi yoksa, sadece çeşitli açılardan karşıklı menfaat, karşılıklı rahatlık varsa kaçınılmaz olarak bozulmayı doğurur. O halde bununla ilgili ne yapacaksınız? Harikulade bir dünyada yaşıyoruz; dünya, yeryüzü, bir ağaç olağanüstü güzel ve bizler kendimizi mahvettiğimiz gibi dünyayı da mahvediyoruz. Şu halde bir insan olarak burada nasıl yaşayıp, nasıl hareket edeceksiniz? Bizler,

her birimiz bozulduğumuzu fark etmiyor muyuz? Eğer birbirimizle olan ilişkimiz yakıcı ise, sürekli kavga, mücadele, acı, umutsuzluk taşıyorsa o zaman kaçınılmaz olarak olduğumuz hali yansıtan bir çevre yaratacaktır. Öyleyse bu konuda her birimiz ne yapmalıyız? Bu çürüme, bu parçalanma bir soyutlama, bir ideal mi yoksa değiştirmek istediğimiz bir gerçeklik mi? Bu size kalmış.

Soru: Dönüşüm diye bir şey var mıdır? Dönüşecek olan nedir?

Krishnamurti: Gözlemlediğiniz zaman, yoldaki kirliliği gördüğünüzde, politikacıların nasıl davrandığını gördüğünüzde, eşinize ve çocuklarınıza karşı tutumunuzu gözlemlediğinizde orada dönüşüm vardır. Anlıyor musunuz? Günlük hayatta bir tür düzeni sağlamak; işte dönüşüm budur. Olağanüstü, dünya dışı bir şey değildir dönüşüm. İnsan apaçık, nesnel ve rasyonel düşünmediğinde bunun farkına varıp değiştirmelidir. İşte dönüşüm budur. Eğer kıskançsanız bunu gözlemleyin, filizlenmesine zaman tanımayın, hemen değiştirin. Dönüşüm budur. Tamahkâr, şiddet dolu, hırslı biri olduğunuzda, kutsal biri olmaya çalıştığınızda bunun nasıl da muazzam bir kötülükle dolu bir dünya yarattığını görün. Bu gerçeğin farkında mısınız bilmiyorum. Rekabet dünyayı yıkıma sürüklüyor. Dünya giderek daha fazla rekabetçi, daha fazla saldırgan oluyor ve eğer bunu hemen değiştirirseniz, dönüşüm budur işte. Ve eğer sorunun çok derinlerine inerseniz, düşüncenin sevgiye karşı çıktığını apaçık fark edersiniz. Bu nedenle insanın düşünceye zamanla son verip veremeyeceğini keşfetmesi gerek, bunun üzerinde teori geliştirmek ve tartışmak değil de keşfetmek gerek. Doğrusu dönüşüm budur ve meseleyi derinlemesine irdelerseniz dönüşümün asla bir oluş, bir kıyaslama düşüncesi olmadığını görürsünüz; o tamamen hiç olmaktır.

Soru: Sanırım azizler insanlara doğru ve iyi hayatı nasıl yaşayacaklarını öğretmek için idoller ve hikâyeler yarattılar. Nasıl oluyor da buna saçmalık diyorsunuz?

Krishnamurti: Sorunun cevaplanması gerekiyor mu? Öncelikle kimdir aziz, bir şey olmak için müdacele eden insan kimdir? Dünyadan el etek çekmiş kişi midir? O dünyadan el etek çekmiyor, bizzat dünyanın kendisidir. Öfkeli olup öfkesini kontrol edebilir ama içten içe kaynıyordur; kendine işkence ediyor olabilir, biraz nevrotik olabilir ve siz çok geçmeden ona tapınmaya başlarsınız. Bir gün Benaris'te cüppeli bir sannyasi elinde bir değnekle gelip bir ağacın altına oturdu ve bağırmaya başladı. Dört beş gün kimse oralı olmadı. Bense bütün olanları Rajghat'taki (Benaris yakınında bir yer) penceremden seyrediyordum. Sonra yaşlı bir hanımefendi gelip ona bir çiçek verdi. Birkaç gün sonra adamın çevresine yarım düzine insan toplandı. Adamın artık bir demet çiçeği oldu. Ertesi geceden sonra bir azize dönüştü. Bunu fark ettiniz mi bilmiyorum. Batı'da bir adam hafifçe tırlatmışsa akıl hastanesine gönderilir. Burada ise bir aziz muamelesi görüyor. Ben kinik, kaba, küstah biri değilim ama olan biten budur. Bir geleneği takip eden sannyasi artık bir sannyasi değildir. Hem azizler hikâyeleriyle, idolleriyle, idealleriyle farklı bir dünya, iyi bir toplum, iyi bir insan yaratmışlar mıdır? Siz bütün bunların sonucusunuz. Bizler bütünlük, parçalanmamışlık, bozulmamışlık anlamında iyi insanlar mıyız? İyi aynı zamanda kutsal anlamına gelir. Ben sadece iyi davranışı, incelikli olmayı kastetmiyorum; bu, iyiliğin sadece bir parçası. İyi olmak bozulmamış, parçalanmamış, uyumlu insan olmak demektir. Azizler, Upanişadlar ve Gitalarla geçen binlerce yıldan sonya iyi insan olabildik mi? Yoksa biz de diğer herkes gibi miyiz? Bizler insanlığız. İyi olmak takip etmek değildir, iyi olmak hayatın tüm devinimini anlamak demektir.

Soru: Eğer bir birey değişirse dünyayı dönüştürebilir diyorsunuz. Affınıza sığınarak şunu söylemeliyim ki içtenliğinize, sevginize, doğru açıklamalarınıza ve tarifsiz gücünüze rağmen dünya kötüden daha betere doğru gitmiyor mu? Kader diye bir şey var mıdır?

Krishnamurti: Dünya nedir? Birey nedir? Bireyler dünyayı etkileyecek neler yapmışlardır? Hitler dünyayı etkiledi, Mao Tsetung dünyayı etkiledi, Stalin dünyayı etkiledi, Lenin dünyayı etkiledi, keza tüm savaş tüccarları da öyle. Bu apaçık ortada. Tarih savaşlarla dolu. Geçen beş bin yıllık tarih yıldan yıla dünyanın bu veya şu bölgesinde savaşın çıktığına tanık oldu. Bu durum milyonlarca insanın hayatını etkiledi. Öte yandan iyi insanlar da dünyayı etkiledi. Bir tarafta Buddha var; o da insan ruhunu, insan zihnini Doğu'da etkiledi. Dolayısıyla bireysel değişimden söz ederken ve bireysel değişimin toplumda herhangi bir dönüşüme yol açıp açmayacağını sorarken bu sorunun yanlış bir soru olduğu kanısındayım. Bizler gerçekten toplumun, rekabete ve insafsızlığa dayanan yoz ve ahlaksız toplumun dönüşmesiyle ilgileniyor muyuz? İçinde yaşadığımız toplum böyle bir toplum. Bir insan teki olarak bile bu toplumu değiştirmekle sahiden derinlemesine ilgileniyor musunuz? Eğer ilgileniyorsanız o zaman toplumun ne olduğunu araştırmanız gerek. Toplum bir sözcük, bir soyutlama mıdır yoksa bir gerçeklik mi? Toplum bir gerçeklik midir yoksa insani ilişkilerin bir soyutlaması mı? Toplum insani ilişkilerdir. Bütün karmaşıklıkları, koşulları, nefretleriyle insani ilişkileri tümden değiştirebilir misiniz? Evet, değiştirebilirsiniz. Zulmü durdurabilirsiniz ve onunla birlikte her şey de sona erer. İlişkiniz neyse çevreniz de odur. Eğer ilişkiniz sahiplenmeci ve ben-merkezciyse aynı ölçüde yıkıcı bir şeyi çevrenizde yaratırsınız. Demek ki birey sizsiniz ve siz insanlığın geri kalanısınız. Bunun farkında mısınız bilmiyorum.

Soru: Genellikle zihinden beyine geçiyorsunuz. Bu iki arasında bir fark var mı? Eğer varsa zihin nedir?

Krishnamurti: Korkarım bu bir ağız alışkanlığı. Ben sadece beyinden söz ediyorum. Soruyu soran kişi zihnin ne olduğunu öğrenmek istiyor. Zihin beyinden farklı mıdır? Zihin beynin tesir etmediği bir şey midir? Zihin zamanın sonucu değil midir? Öncelikle zihnin ne olduğunu anlamak için, beynin nasıl işlediği konusunu açıklığa kavuşturmamız gerek. Tabii bunun için farelerin ve güvercinlerin beyinlerini çokça incelemiş kimselere, beyin uzmanlarına, nörologlara başvurmayacağız. Her birimiz kendi beynimizin doğasını, nasıl düşündüğümüzü, ne düşündüğümüzü, nasıl hareket ettiğimizi, davranışlarımızın ne olduğunu, anlık kendiliğinden tepkilerimizin ne olduğunu gözlemleyecek. Bunların farkında mıyız? Düşüncemizin dar bir kovuğa fevkalade sıkıştığının, düşüncemizin belli hareket eğilimleri çizgisinde ilerleyen mekanik bir şey olduğunun, eğitimimizin kariyer doğrultusunda çalışmakla şartlandığının farkında mıyız? Günümüzde bilim insanları düşüncenin beynin, yani deneyimin, bilginin, hafızanın, eylemin özü olduğunu söylüyorlar. Nihayet bu noktaya gelebildiler. Biz düşüncenin maddi bir süreç olduğunu usanmadan söyleyip durmuştuk zaten. Düşüncede kutsal bir şey yoktur ve düşünce ne yaratırsa yaratsın, o yaratımı ister mekanik, ister idealist isterse de bir tür mutluluk ve huzur yakalamak adına bir gelecek tasavvur etme şeklinde olsun, hepsi de düşüncenin hareketidir. Bunun farkında mıyız, bir tapınağa gittiğimizde bunun maddi bir süreçten başka bir şey olmadığının farkında mıyız? Bunu duymak hoşunuza gitmeyebilir ama bu somut bir gerçek. Tapınağın, caminin, kilisenin mimarisi ve içindeki her şey düşüncenin ürünüdür. Bunun gerçekten farkında ve dolayısıyla buna göre tamamen farklı bir yol alıyor muyuz?

Geleneği kabullendiğimizde durmadan Gita'yı okusanız dahi zihniniz son derece körelir ve aptallaşır. Geleneğe sarılıyorsunuz; hem Batı'da hem de Doğu'da olan biten bu. İçinizdeki bu duruma bir son verebilir misiniz yoksa karışıklığa, sefalete feci şekilde alışacak kadar körleştiniz mi? Öyleyse beynin etkinliğini, yani bilincimizin edimini, içinde yaşadığımız psikolojik dünyamızın etkinliğini apaçık anlamak zorundayız. Bütün bunlar, beyin, bilinç, psikolojik dünya, hepsi birdir. Bunu sorgulayacak mısınız? Muhtemelen bunu düşünmemişsinizdir bile. Zihnin ne olduğunu anlamak, içinde yaşadığımız psikolojik dünyanın ve bilincimizin içeriğini yaratan düşüncenin etkinliklerini anlamak son derece önemlidir. O, düşüncenin bir parçası, düşüncenin insanın içinde inşa ettiği yapı, "ben" ve "ben-olmayan", "biz" ve "onlar", çekişmeler, insanlar arasındaki kavgalardır. Ve beyin zamanla, milyonlarca yıl boyunca evrilmiş, bilgi, deneyim ve anı toplamıştır. O zamanın sonucudur. Bu konu tartışma götürmez derecede açık. Peki, zekânın eşlik ettiği sevgi ve şefkat, düşüncenin hareketinin sonucu mudur? Sorumu anlıyor musunuz? Sevgiyi filizlendirebilir misiniz?

Soru: Ben muhasebe öğrencisiyim. Her ne kadar J. K.'nin her sözünü anlasam da mesajı muğlak kalıyor. Mesajını tam anlamıyla anlamak için ne yapmalıyım?

Krishnamurti: Mesajını anlama. O mesaj vermiyor. Kendi hayatını değil, kendi mesajını değil, sizin hayatınızı ortaya seriyor. Nasıl yaşadığınızı, günlük hayatınızı gözler önüne seriyor ve insanlar bu gerçekle yüzleşmek istemiyorlar. Acılarımızı, sıkıntılarımızı, endişemizi, yalnızlığımızı, depresyonlarımızı, tatmin olma arzumuzu, falanca veya filanca olma isteğimizi irdelemek istemiyoruz. Bütün bunlarla yüzleşmek istemiyoruz ve konuşmacının veya başka birinin yolundan

gitmek, Gita'nın veya başka bir saçma sapan kitabın mesajını anlamak istiyoruz. Bendeniz defalarca şunu söylüyorum: Ben sizin kendi hayatınızı yansıtan bir ayna işlevi görüyorum. Berrrak görmek için çok dikkatli bakmanız gerek. Eğer ilgiliyseniz dinlemelisiniz; dinleyin ve dinleme sanatını, görme sanatını, öğrenme sanatını keşfedin. Bütün bunlar bir kitap olarak sizde vardır. İnsanlığın kitabı sizsiniz. Lütfen meselenin can alıcı noktasını kavrayın. Siz bu kitabı okumak istemiyorsunuz. Bu kitabı başka birinin size anlatmasını veya kitabı anlamanıza, analiz etmenize yardım etmesini istiyorsunuz. Bu yüzden size kitap hakkında her şeyi söyleyecek rahipler, gurular, sannyasiler uyduruyorsunuz ve böylece kendinizden kaçıyorsunuz. Çok eski olan, insanlığın, yani sizin bütün tarihinizi içeren bu kitabı okuyabilir misiniz? Bu kitabı dikkatlice, kelime kelime, çarpıtmadan, bir bölümü okuyup diğerini atlamadan, sadece bir cümleyi alıp onun üzerinde düşünmeden, bütün kitabı okuyabilir misiniz? Ya bütün kitabı bölüm bölüm, sayfa sayfa okuyacaksınız ki bu uzun zaman, belki bir ömür alacak yahut tek bir bakışta bütün kitabı okumanın bir yolu var mıdır? Sorumu anlıyor musunuz? İnsan bu kitabı, yani "ben"i, "sen"i, bütün sefalet, ıstırap, kargaşa, parçalanmışlık deneyimleriyle insanlığı nasıl okuyabilir? Bu kitabı ay ay değil de bir bakışta nasıl okuyabilirsiniz? Kitap sizsiniz ve okumak için zaman harcarsanız o zaman, kitabı yok eder, zamanın kendisi kitabı yok eder, çünkü beynimiz zamanın içinde çalışıyor. Öyleyse insanın kitabın, tüm kitabın ne dediğini dinleme, apaçık görme kapasitesine sahip olması gerekir; bu da beynin çok uyanık, fevkalade aktif, bütünüyle aktif olması demektir. Kendinizi aynada, kitapta, kendiniz olan kitapta bütünüyle derhal gözlemleyebilir misiniz? O zaman kitabın bir hiç olduğunu fark edersiniz. Beni anlayıp anlamadığınızı merak ediyorum. Kitabı ilk sayfasından son sayfasına kadar okuyabilir, yine de onda hiçbir şey bulamayabilirsiniz. Ne

dediğimi anlıyor musunuz? Hiçbir şey olmamaktan, bir hiç olmaktan bahsediyorum. Kitap oluştur, oluşun tarihidir. Dolayısıyla kendinize baktığınızda, içinize baktığınızda siz nesiniz? Fiziksel bir görünüş, kısa boylu, uzun boylu, sakallı veya sakalsız, erkek veya kadın ve sonradan edinilmiş kapasite, önemsiz gayretler. Bütün bunlar bir şey olma mücadelesidir, değil mi? Ne olma, bir yönetici olma, daha fazla para kazanma, bir aziz olma mı? İnsan aziz olmaya çalıştığında artık aziz değildir, sadece geleneğin çarkına saplanıp kalmıştır. Öyleyse kitaba bakıp onun tamamen bir hiç olduğunu görebilir ve bu dünyada hiçbir şey olmadan yaşayabilirsiniz. Anlıyor musunuz beyefendi? Hayır, anlamıyorsunuz. Yani beyler ve bayanlar, bütün anlattıklarımı dinlediniz ve eğer benimle birlikte yolculuğa devam edecekseniz her konuşmada aynı meseleyi farklı sözlerle, farklı bağlamlarda, farklı cümlelerle dile getirdiğimi duyacaksınız, ama kendi içinizde tam bir anlayış oluşturmak hayattaki her şeyden çok daha önemlidir, çünkü bizler dünyayı mahvediyoruz; ne sevgi ne de özen doluyuz. Kısacası benim bir mesajım yok, mesaj sizsiniz. Ben sadece işaret ediyorum.

Bülten 42, 1982

Hayatla Nasıl Başa Çıkmalı

Brockwood Park, İngiltere, 3 Eylül 1981

Soru: Savaş korkusu, varsa eğer işimizi kaybetme korkusu, terörizm korkusu, çocuklarımızın şiddete meyletmesi korkusu, becerisiz politikacıların insafına kalma korkusu içinde yaşıyoruz. Günümüzde hayatla nasıl başa çıkacağız?

Krishnamurti: Hayatla nasıl başa çıkacağız? Şurası kesin ki dünya giderek daha şiddet dolu bir yer haline geliyor. Sa-

vaş tehditleri de apaçık ortada ve ayrıca çocuklarımızın şiddete eğilim göstermesi de garip bir olgu. Bir gün Hindistan'da bir annenin bizi görmeye gelişini anımsıyorum. Hint geleneğinde annelere büyük saygı duyulur ve bu kadın dehşet içindeydi, çünkü çocukları onu dövmüşlerdi. Hindistan'da hiç görülmemiş bir olaydır bu. Bu şiddet dünyanın her yerine yayılıyor. Öte yandan soruyu soran kişinin de belirttiği gibi işi kaybetme korkusu söz konusu. Bütün bunları görünce, bilince, insan günümüzde hayatla nasıl başa çıkmalı diye sormadan edemiyor.

Bilmiyorum. Sadece kendimin nasıl başa çıktığını biliyorum ama sizin nasıl başa çıkabileceğinizi bilmiyorum. Öncelikle dünyada sürüp giden acılarla, nüfus kalabalığıyla, beceriksiz politikacılarla, düzenbazlıklarla, yalan dolanla, rüşvetle dolu olan hayat, şu varoluş dediğimiz şey nedir? İnsan bununla nasıl başa çıkabilir? Hiç kuşkusuz insan önce yaşamanın ne anlama geldiğini araştırmalıdır. Bu dünyada yaşamak ne demektir? Günlük hayatımızı teoride, felsefi olarak veya idealistçe değil de fiilen, olduğu gibi nasıl yaşıyoruz? Eğer bunu incelersek veya ciddiyetle farkına varırsak sürekli bir kavga, bir mücadele, çaba üstüne çaba içinde olduğumuzu görürüz. Bu sabah uyanmak bir çabadır. Ne yapacağız? Bundan kaçamayız. Dünyanın, içinde yaşanmaz hale geldiğini söyleyip hayattan tamamen el etek çekerek Himalaya Dağları'na sığınıp ortadan kaybolan insanlar tanıyoruz. Bu salt bir sakınma, gerçeklikten bir kaçıştır, tıpkı insanın kendini kalabalık içinde yitirmesi veya varlıklı bir guruya katılıp orada kendini eritmesi gibi. Hiç kuşkusuz bu tip insanlar ne günlük hayatın sorunlarını çözebilirler ne de bir toplumun psikolojik devrimini gerçekleştirebilirler. Bütün bunlardan kaçıyorlar. Ve bizler eğer kaçmıyorsak ve bu dünyada olduğu gibi yaşıyorsak ne yapmalıyız? Hayatımızı değiştirebilir miyiz? Şiddetin bir parçası olan çatışmayı yaşamadan hayatımızı sürdürmemiz mümkün müdür? Falanca veya filanca olma-

ya dönük sürekli mücadele hayatımızın temeli; mücadeleden mücadeleye koşmak. Bu dünyada yaşayan insanlar olarak kendimizi değiştirebilir miyiz? Asıl mesele budur, kendimizi zamanla, gelecekte değil de şimdi kökten değiştirip, psikolojik bir dönüşüm gerçekleştirebilir miyiz? Gerçekten dindar bir insan, ciddi bir insan için yarın diye bir şey yoktur. Katı bir söz bu ama doğru, yarın yoktur, yalnızca bütün zenginliğiyle bugün vardır. Bu hayatı bilfiil, günbegün dolu dolu yaşayıp birbirimizle olan ilişkilerimizi dönüştürebilir miyiz?

Asıl mesele budur işte, dünyanın ne olduğu değil, çünkü dünya biziz. Lütfen bu gerçeği fark edin; dünya sizsiniz ve siz de dünyasınız. Bu apaçık korkunç bir gerçek, tamamen üstesinden gelinmesi gereken bir meydan okuma; yani bizler bütün çirkinliğiyle dünyayız, dünyaya bütün bu kötülükleri biz yaptık, bundan biz sorumluyuz, Ortadoğu'da, Afrika'da olup bitenlerden ve bu dünyada sürüp giden tüm aptallıklardan biz sorumluyuz. Büyükbabalarımızın, atalarımızın yaptıklarından, kölelikten, binlerce yıllık savaşlardan, imparatorlukların gaddarlıklarından sorumlu olmayabiliriz, ama onların bir parçasıyız. Sorumluluğumuzu hissetmezsek, yani kendimizden, yaptıklarımızdan, düşündüklerimizden, davranışlarımızdan mutlak surette sorumlu olmazsak, o zaman dünyanın ne halde olduğunu bilip, bu terör sorununu bireysel olarak ayrı ayrı çözemeyeceğimizi bilip umutsuzluğa düşeriz. Vatandaşlarının korumasını ve güvenliğini sağlamak devletlerin görevi ama bunu pek umursuyor görünmüyorlar. Eğer her devlet kendi halkını sahiden koruma derdinde olsaydı savaşlar olmazdı. Ne var ki açıkçası devletler sağlıklı düşünme yetilerini kaybetmişler, onlar sadece parti politikalarıyla, kendi güçleri, konumları ve itibarlarıyla ilgileniyorlar. Bütün bunları, dönen bu oyunu biliyorsunuz zaten.

Öyleyse zamana, yarına, geleceğe bırakmadan bugünü öne çıkaracak şekilde yaşayabilir miyiz? Bu demektir ki tepkilerimize, kargaşamıza karşı son derece uyanık olmalıyız,

kendimizi her daim yoklamalıyız. Doğrusu yapabileceğimiz tek şey budur. Ve eğer bunu yapmazsak insanın bir geleceği olmaz. Gazetelerdeki bazı manşetleri takip ettiniz mi bilmiyorum. Hepsi savaş ortamını hazırlar nitelikte. Eğer bir şeyi hazırlarsanız o şeye sahip olursunuz, leziz bir yemeği hazırlamak gibi. Bu dünyadaki sıradan insanlar, doğrusu olan bitenleri umursamıyorlar. Silah üretimiyle meşgul bilim insanları, entelektüeller de umursamıyorlar. Onların tek derdi kariyerleri, işleri, araştırmaları; ve eğer düpedüz sıradan insanlarımız, orta sınıf denilen kesim de umursamazsa o zaman bizim gerçekten çekeceğimiz var demektir. Trajedimiz, umursamaz oluşumuz. Bir araya gelip birlikte düşünüp birlikte çalışmıyoruz. Öte yandan savaşları durdururlar, birbirimizi katletmeye son verirler umuduyla kurumlara, organizasyonlara katılmaya çok hevesliyiz. Onlar bunu hiç yapmadılar. Kurumlar, organizasyonlar hiçbir şeyi asla durdurmayacak. Bu meselede asıl önemli olan insan ruhu, insan kalbi. Biz retorik yaparak konuşmuyoruz; gerçekten çok tehlikeli bir şeyle karşı karşıyayız. Meseleye dahil olan bazı seçkin insanlarla karşılaştık ama onlar da umursamaz davrandılar. Fakat eğer biz umursar da günlük hayatımızı düzgün yaşarsak, her birimiz her gün yaptığımız şeylerin bilincinde olursak, o zaman gelecek için bir umut doğabilir diye düşünüyorum.

Bülten 46, 1984

Toplumun Talepleri

Saanen, İsviçre, Temmuz 1984

Soru: Toplumun taleplerini tamamen özgür bir hayatla nasıl bağdaştırabiliriz?

Krishnamurti: Toplumun talepleri nelerdir? Lütfen bana söyleyin. Dokuzdan beşe kadar ofise veya fabrikaya gitmeniz mi, bütün gün sıkıcı bir işte çalıştıktan sonra gece eğlenmek için kulübe gitmek mi, güneşli İspanya veya İtalya'da üç hafta tatil yapmak mı? Toplumun talepleri nelerdir? Geçiminizi kazanmanız mı, avukat, doktor veya fabrikadaysanız sendika lideri olarak bütün hayatınızı ülkenin belli bir kesiminde geçirmeniz mi? Dolayısıyla şu soruyu sormanız gerek: Bu kadar çok şey isteyen toplum nedir ve bu feci şeyi kim yaratmıştır? Bundan kim sorumludur? Kilise, tapınak, cami ve onların içinde dönen tüm oyunlar mı? Bütün bunlardan kim sorumludur? Toplum bizden ayrı mıdır yoksa hırslarımızla, açgözlülüğümüzle, hasetimizle, şiddetimizle, yozlaşmamızla, korkularımızla, toplulukta ve ülkede güvence isteğimizle onu her birimiz mi yarattık? Takip edebiliyor musunuz? Bu toplumu biz yarattık, sonra da tutup bizden talep ettikleri için onu suçluyoruz. Bu yüzden şunu soruyorsunuz: Tam bir özgürlük içinde yaşabilir miyim, yoksa özgürlük arayışımı toplumla bağdaştırabilir miyim? Ne saçma bir soru! Özür dilerim, soruyu soran kişiye kabalık ediyor değilim. Saçma bir soru, çünkü toplum sizsiniz. Bu gerçeği sahiden idrak ediyor musunuz, bir idea, bir kavram veya kabullenmeniz gereken bir şey olarak değil de bir olgu olarak kavrıyor musunuz? Gerçek şu ki bu dünyada her birimiz geçen 40.000 yıl zarfında veya daha bir uzun süre boyunca içinde yaşadığımız bu toplumu yarattık. Dinlerin saçmalığı, silahlanan ulusların saçmalığı hep bizim eserimiz. Kendi ellerimizle yarattık, çünkü Amerikan, Fransız veya Rus olmakta ısrar ettik. Kendimizi Katolik, Protestan, Hindu, Budist veya Müslüman diye tanımlamakta ısrar ettik ve bu bize bir güven duygusu verdi. Fakat tam da bu bölünmeler güvence arayışını engelledi. Bu apaçık ortada olan bir gerçektir.

Demek ki toplum ve onun talepleriyle sizin özgürlük talebiniz arasında bağdaşmazlık söz konusu. Talepler sizin şid-

detinizden, çirkin, kısıtlı bencilliğinizden geliyor. Bencilliğin, egonun kendini nerede ustaca gizlediğini kendi başınıza keşfetmeniz en çetrefil işlerden biridir. O siyasi olarak "ülke için iyilik yapmak" suretiyle kendini gizleyebilir. En güzel dinsel dünyada saklayabilir: "Tanrı'ya inanıyorum, Tanrı'ya hizmet ediyorum" veya sosyal yardımlara inanıyorum demek suretiyle. Ben sosyal yardımlara karşı değilim, hemen bu sonucu çıkarmayın söylediklerimden ama orada da saklanabilir. Benliğin, bencilliğin kurnazlıklarının nerede saklı olduğunu görmek analitik olan değil çok dikkatli ve gözlemleyici bir beyin gerektirir. O zaman benlik ortadan kalktığında toplum da artık var olmaz; toplumla uzlaşmak zorunda değilsiniz. Ancak dikkatsiz, bilinçsiz biri "Ben özgürlüğün peşindeyken topluma nasıl uyum sağlayabilirim" diye sorar. Anlıyor musunuz?

Şunu belirtmeme izin verin, bizlerin yeniden eğitilmeye ihtiyacı var, ama okulla, kolejle, üniversiteyle değil, çünkü bunlar da beyni şartlandırıyor. Ofiste veya fabrikada çalışmak yoluyla da değil. Bizlerin farkında olarak, kelimelere nasıl saplanıp kaldığımızı görerek kendimizi yeniden eğitmeye ihtiyacımız var. Bunu yapabilir miyiz? Eğer yapamazsak sürekli savaşlara sahip olacağız, durmadan gözyaşı dökeceğiz, daima çatışma ve sefalet içinde kalacağız. İyimser veya karamsar değilim; bahsettiğim şeyler gerçeklerdir. Bilgisayarların verdiği verilerle değil de gerçeklerle olduğu gibi yaşarsak, onları gözlemlersek, kendi yapıp ettiklerimizi, egosit çabalarımızı yoklayıp sorgularsak, o zaman bundan bütün güzelliği ve gücüyle müthiş, harikulade bir özgürlük doğar.

Bülten 48, 1985

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KONUŞMALAR

Dindar Bir Zihin Nedir?

Saanen, İsviçre, 13 Ağustos 1961

Bu sabah dindar bir zihnin niteliği üzerine konuşmamızın faydalı olacağı kanısındayım. Bu meseleyi derinlemesine ele almak istiyorum, çünkü ancak dindar bir zihnin tüm sorunlarımızı, yalnızca siyasi ve ekonomik olanlarını değil, ayrıca insan varoluşunun daha köklü sorunlarını da çözebileceğini düşünüyorum. Meseleye girmeden, daha önce belirttiğimiz bir hususu tekrarlamakta fayda var: Ciddi bir zihin şeylerin ta köküne inip doğru ile yanlışı ortaya çıkarma isteğindeki zihindir. Yolun yarısında durmayan ve başka düşüncelerle yoldan sapmayan bir zihin vardır. Umarım içinizden en az birkaçınız bunu yapma potansiyeline ve isteğine sahipsinizdir.

Sanırım günümüz dünyasının durumuna hepimiz aşinayız ve aldatmaları, çürümeyi, sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri, savaşların kötülüğünü, sürekli tehditleri tekrarlamaya gerek yok. Tüm bu kargaşayı anlamak, duruma bir açıklık kazandırmak için bizzat zihinde yamalı bir reform veya sadece ayarlama değil de köklü bir değişimin gerçekleşmesi gerektiğine inanıyorum. Sadece dışımızda değil içimizde de sürüp giden tüm bu kargaşayı silip süpürmek için, artan gerilimlerle ve yükselen taleplerle başa çıkmak için, ruhun kendisinde radikal bir devrime, tamamen farklı bir zihne ihtiyacımız var.

Bana göre devrim dinle eşanlamlıdır. "Devrim" sözcüğünden acil ekonomik veya sosyal değişimi kastetmiyorum; bilincin kendisinde gerçekleşecek bir devrimden söz ediyorum. Diğer bütün devrim türleri, ister Komünist ister Kapitalist isterse de diğerleri olsun hepsi tepkisel şeylerdir. Olanın tamamen yıkılması anlamına gelen zihinsel devrim ise dinin yoludur. Bu devrimle birlikte zihin çarpıtmadan, yanılsamaya düşmeden doğru olanı görebilir. Bence sahiden gerçek dindar zihin vardır, var olabilir.

Eğer insan meselenin içine derinlemesine girerse böyle bir zihni kendi başına keşfedebilir. Toplumun, dinin, dogmanın, inancın kendine dayattığı tüm engelleri, yalanları yıkıp parçalamış ve onların ötesine geçerek doğru olanı keşfetmiş bir zihin hakiki dindar zihindir.

Öyleyse öncelikle deneyim meselesini ele almamız gerek. Beynimiz asırların deneyimlerinin sonucudur. Beyin bir hafıza deposudur. Bu hafıza olmadan, birikmiş bilgi ve deneyim olmadan bizler insan olarak işlev göremeyiz. Deneyim -hafıza- belli bir düzeyde elbette gereklidir ama bence şurası da apaçık ortada ki bilginin, hafızanın şartlanmasına dayanan bütün deneyimler sınırlı olmaya mahkûmdur. Bu nedenle deneyim özgürlük için ön koşul değildir. Bu konuyu hiç düşündünüz mü, bilmiyorum.

Her deneyim geçmiş deneyimle koşullandırılmıştır. Öyleyse yeni deneyim diye bir şey yoktur, deneyim her zaman geçmişin rengini taşır. Tam da deneyimleme süreci içinde geçmişten gelerek varlık kazanan bir çarpıtma söz konusudur. Burada geçmiş derken bilgiyi, hafızayı, çeşitli birikmiş deneyimleri, sadece bireyin değil, aynı zamanda ırkın, toplumun deneyimlerini kastediyorum. Şimdi bütün bu deneyimlere meydan okuyabilir miyiz?

Meydan okuma, bir şeye karşı çıkma meselesini hiç düşündünüz mü? Bilginin otoritesine meydan okumak, deneyimin otoritesine meydan okumak, hafızanın otoritesine meydan okumak, din adamlarına, kiliseye ve ruha dayatılan her şeye karşı çıkmak. Çoğumuz için karşı çıkmanın iki yolu vardır: Ya bilgiyle ya da tepkiyle karşı çıkarız. Ya onları incelediğiniz, araştırdığınız, başka bilgiler edindiğiniz için ya da onlardan hoşlanmadığınız, tepki gösterdiğiniz için din adamlarına, kiliseye, yazılı söze, kitaba karşı çıkarsınız. Öte yandan gerçek meydan okuma ne olacağını bilmeden ve gelecek umudu taşımadan yapılan meydan okuma değil midir? "Doğrusunu bilmiyorum ama bu yanlış" demek elbette tek gerçek karşı çıkıştır, çünkü karşı çıkış birikmiş bilgiden, tepkiden doğmaz. Her şeyden önce, eğer karşı çıkışınızın nereye varacağını biliyorsanız, o salt bir alışveriş, bir piyasa malı olur ve bu nedenle hiç de hakiki bir karşı çıkış olmaz.

Sanırım bu meselenin biraz daha derinine inmemiz gerekiyor, çünkü karşı çıkış yoluyla dindar zihni keşfetmek istiyorum. Olumsuzlama yoluyla doğrunun ne olduğunu bulabileceğimizi düşünüyorum. Doğru olanı olumlama yoluyla bulamazsınız. Keşfetmeden önce sayfayı tamamen temizlemeniz gerek.

Dolayısıyla biz de karşı çıkış, yani olumsuzlama, değillemeci düşünme yoluyla dindar zihnin ne olduğunu ortaya çıkaracağız. Ve eğer karşı çıkış bilgiye, tepkiye dayanıyorsa burada olumsuzlamacı irdelemenin olmadığı açıktır. Umarım bu noktayı enikonu anlamışsınızdır. Eğer din adamının, kitabın, geleneğin otoritesini reddediyorsam, ondan hoşlanmadığım için değil –zira bu salt tepkisel olurdu–, reddettiğim şeyin yerine başka bir şey koyacağım içindir. Yeterince bilgiye, deneyime, olguya, malumata vesaireye sahip olduğum için reddedersem, o zaman bilgim benim sığınağım olur. Öte

yandan bilgiden veya tepkiden değil de gözlemden, bir şeyi olduğu gibi hakikatiyle görmekten kaynaklanan bir reddiye de vardır. İşte bu hakiki reddiyedir, çünkü zihni tüm varsayımlardan, tüm yanılsamalardan, otoritelerden ve arzulardan temizler.

Öyleyse otoriteyi reddetmek mümkün müdür? Polisin otoritesini, ülkenin kanununu ve bu gibi şeyleri kastetmiyorum; bu aptalca ve toycadır ve sonu hapishanede biter. Ben toplumun ruhumuza, bilincimize, içimizin derinliklerine dayattığı otoriteyi reddetmeyi kastediyorum. Bütün deneyimlerin, bütün bilgilerin otoritesini reddetmek; böylece zihin, ne olacağını bilmeme, sadece yanlış olanı bilme hali içinde olacaktır.

Biliyor musunuz, eğer bu meselenin derinine inerseniz, size şaşırtıcı ölçüde bir bütünlük, çatışma ve çelişkili arzularla parçalanmama hissi verir; neyin doğru, neyin yanlış olduğunu veya şerdeki hayrı görmek size sahici bir algı, bir berraklık kazandırır. O zaman zihin bütün güvenceleri, korkuları, hırsları, kibri, vizyonu, amacı, her şeyi yıkan bir hal içinde, her türlü etkiden uzak ve tamamen yalnız bir durumda olur.

Hiç kuşkusuz gerçekliği, "Tanrı"yı veya hangi ismi vermek isterseniz verin, onu bulmak için zihnin her türlü etkiden arınmış ve yalnız olması gerek, çünkü o zaman böyle bir zihin saf bir zihin olur ve saf bir zihin ilerleyebilir. Zihin güvence, umut, umuda karşı direnç, yani umutsuzluk olarak kendi içinde yarattığı her şeyi tamamen yıkarsa o zaman içinde ölümü barındırmayan korkusuz bir hal ortaya çıkar kesinlikle. Yalnız olan bir zihin yaşamla doludur ve bu yaşamda her an bir ölüm vardır ve dolayısıyla böyle bir zihin için ölüm yoktur. Eğer bu meselenin derinine inerseniz, ölüm diye bir şeyin olmadığını kendi başınıza keşfedersiniz. Sadece yalnız olan zihnin saf sadelik hali vardır.

Bu yalnızlık tecrit değildir; bir fildişi kuleye kaçış da değildir, tek başınalık da. Her şey, geride bırakılmış, unutulmuş, dağıtılmış ve yıkılmıştır. Dolayısıyla böyle bir zihin yıkımın ne olduğunu bilir ve yıkımın ne olduğunu bilmemiz gerek, aksi halde yeni bir şey bulamayız. Ne var ki biriktirdiğimiz şeyleri elden çıkarmaktan nasıl da korkuyoruz!

Sanskritçe bir deyiş vardır: "Fikirler kısır kadınların çocuklarıdır." Sanırım çoğumuz fikirlerle meşgulüz. Bu konuşmaları fikir alışverişi, eski fikirlerin atılıp yenilerinin kabul edilmesi işlemi veya yeni fikirleri reddedip eskilerine sarılma işlemi olarak görüyor olabilirsiniz. Bizler hiç de fikirlerle ilgilenmiyoruz. Biz gerçekle ilgileniyoruz. Ve insan gerçekle ilgilendiği zaman, uyum sağlama diye bir şey söz konusu olamaz; onu ya kabul ederseniz veya reddedersiniz. "Ben bu fikirleri sevmiyorum, eskilerini tercih ederim, ben kendi yordamımca yaşayacağım" diyebilirsiniz, yahut gerçekle yola devam edebilirsiniz. Uzlaşamazsınız, uyum sağlamazsınız. Yıkım uyum sağlamak değildir. Uyum sağlamak, "Daha az hırslı olmalıyım, çok tamahkâr olmamalıyım" demek, yıkım değildir. İnsan hırs, haset gibi şeylerin çirkin olduğu gerçeğini mutlaka görmeli ve bütün bu saçmalıkları yok etmelidir. Aşk asla uyum sağlamaz. Uyum sağlayan sadece arzu, korku, umuttur. Bu nedenle aşk yıkıcı bir şeydir, çünkü kendini bir kalıba uydurmaya karşı çıkar.

Yani, insanın içsel güvence arayışı içinde kendisi için yarattığı bütün otoriteleri yıktığı zaman yaratımın ortaya çıktığını keşfetmeye başlayacağız. Yıkım yaratımdır.

O zaman eğer fikirleri terk edip kendinizi varoluş kalıbınıza veya konuşmacının oluşturduğunu sandığınız yeni bir kalıba uydurmazsanız, eğer bu kadar ilerleme katederseniz, o zaman beynin ancak dışsal şeylere göre çalışabildiğini ve çalışması gerektiğini, sadece dışsal şeylere tepki verebildiğini

ve vermesi gerektiğini keşfedersiniz. Böylece beyin tamamen sessizleşir. Bu da demektir ki onun deneyimlerinin otoritesi sona erer ve bu nedenle o artık yanılsama yaratamaz. Doğru olanı bulmak hangi surette olursa olsun yanılsama yaratma gücünü sona erdirmek için elzemdir. Yanılsama yaratma gücü arzunun, hırsın, bunu isteyip şunu istememenin gücüdür.

O halde beyin bu dünyada akılla, mantıkla, açıklıkla çalışmalı ama içsel olarak tamamen sessiz kalmalıdır.

Biyologlar bize beynin bugünkü hale gelmesinin milyonlarca yıl aldığını ve daha fazla gelişmesinin bir o kadar daha süreceğini söylüyorlar. Şimdi dindar zihin gelişmek için zamana bağlı değildir. Söylemek istediğim şey, dışsal varoluşa verdiği tepkilerle çalışması gereken beyin, içsel olarak sessizleştiğinde o zaman bilgi ve deneyim toplama mekanizması artık işlemez. Bu nedenle beyin içsel olarak tamamen sessiz ama yaşamla dolu olur ve o zaman milyon yıllık bir sıçrama yapabilir.

Öyleyse dindar zihin için zaman yoktur. Zaman ancak yeni bir sürekliliğe ve edime doğru ilerleyen bir süreklilik hali içinde var olur. Dindar zihin geçmişin, geleneklerin, kendisine dayatılan değerlerin otoritesini yıktığında, zamansız olabilme gücüne kavuşur. O zaman tamamen gelişmiştir. Zira her şeyden önce zamanı reddettiğinizde, zaman ve mekânla gelen bütün gelişmeleri de reddedersiniz. Bunun bir fikir, oynanacak bir şey olmadığını idrak edin lütfen. Eğer meselenin özüne varırsanız olanı, içinde bulunduğunuz hali öğrenirsiniz ama varmazsanız, o zaman bu fikirlerle oyalanıp durursunuz.

Demek ki yıkım yaratımdır ve yaratımda zaman yoktur. Yaratım bütün geçmişi yıkan beynin tam bir sükûnet haline kavuşmasıdır ve dolayısıyla bu hal içinde oluşma, gelişme ve kendini ifade için gereken zaman ve mekân yoktur. Ve bu ya-

ratım hali az sayıdaki yetenekli insanın, ressamların, müzisyenlerin, yazarların ve mimarların yaratımı değildir. Ancak dindar bir zihin bir yaratım hali içinde olabilir ve dindar zihin kiliseye, inanca, dogmaya bağlı olan bir zihin değildir, çünkü bunlar zihni şartlandırmaktan öteye gitmezler. Her sabah kiliseye gitmek ve buna veya şuna tapınmak sizi dindar bir kişi yapmaz, her ne kadar saygın toplum sizi böyle görse de. Bir kişiyi dindar kılan şey bilineni tamamen yıkmasıdır.

Bu yaratımda güzellik duygusu vardır; insan eliyle oluşmamış bir güzellik, düşünceyi ve duyguyu aşan bir güzellik. Her şeyden önce düşünce ve duygu salt tepkilerdir, oysa güzellik tepki değildir. Dindar bir zihin güzelliğe sahiptir; sadece doğanın, ulu ağaçların ve gürleyen ırmakların takdir edilmesinden ibaret olmayan, epey farklı anlamda bir güzelliktir bu. Sevgiyle el ele giden bir güzellik. Sevgi ile güzelliği birbirinden ayırabileceğinizi sanmıyorum. Bildiğiniz gibi, çoğumuz için sevgi acı verici bir şeydir, çünkü onunla birlikte daima kıskançlık, nefret ve sahiplenme dürtüleri de gelir. Fakat bizim sözünü ettiğim sevgi, dumansız alevin haline benzer.

Şu halde dindar zihin bu tam, topyekûn yıkımı tanıyor ve bir yaratım hali içinde olmanın anlamını biliyordur. Bu yaratım hali kelimelere dökülemez ve onunla birlikte birbirinden ayrılamayan güzellik ve sevgi duygusu da gelir. Sevgi ilahi sevgi ve cismani sevgi diye bölünemez. Sevgi sevgidir. Ve doğal olarak onun tutkuyla ilerlediğini söylemeye gerek yok. Yoğunluk anlamında tutku olmadan insan fazla ilerleyemez. Sözünü ettiğimiz yoğunluk bir şeyi değiştirme isteğinin, bir şey yapma isteğinin yoğunluğu, amaca sahip olan ve bu nedenle amacı ortadan kalktığında kendisi de yok olan bir yoğunluk değildir. Bir coşku hali değildir. Güzellik ancak tutku, yani sadelik olduğunda varlık kazanabilir. Bu hal içinde olan dindar zihin kendine özgü bir güce sahiptir.

Bildiğiniz gibi, bize göre güç iradenin sonucu, iradenin ipiyle dokunmuş pek çok arzunun sonucudur. Ve çoğumuzda bu irade, bir dirençtir. Bir şeye direnme veya bir amaç gütme süreci iradeyi geliştirir ve bu irade genellikle güç diye adlandırılır. Ama bizim sözünü ettiğimiz şeyin gücünün iradeyle ilgisi yoktur. O amaçsız bir güçtür, kullanılamaz ama onsuz hiçbir şey var olamaz.

Yani, eğer kişi kendi içinin derinliklerinde keşifte bulunursa dindar zihnin var olduğunu fark edebilir. Ve o herhangi bir bireye ait değildir. O zihindir. O, tüm insani çabalardan, taleplerden, bireysel dürtülerden, zorlamalardan vesaire ayrı dindar zihindir. Biz sadece farklı kelimeler kullanılmak suretiyle bölünmüş gibi görünen ama gerçekte içinde her şeyi barındıran bütüncül bir şeyi, zihnin bütünlüğünü anlatmaya çalıştık. Nitekim böyle dindar bir zihin beynin ölçemeyeceği şeyi algılayabilir. O şey isimlendirilemez; hiçbir tapmak, hiçbir din adamı, hiçbir kilise, hiçbir dogma onu kavrayamaz. İşte bu hal içinde yaşamak gerçek dindar zihnin niteliğidir.

Bülten 52, 1987.

Gençliğin Sorunları

Saanen, İsviçre, Ağustos 1967

Gençliğin, orta yaşın ve ihtiyarlığın sorunlarının birbirinden ayrılabileceğini sanmıyorum; gençliğin özel bir sorunu yok. Varmış gibi görünmesinin nedeni hayatlarının henüz başında olmaları. Biz ya ta baştan hayatımızı arapsaçına döndürüyoruz ve sorunlar, belirsizlikler, tatminsizlik ve umutsuzluk bataklığına saplanıyoruz ya da gençken –ki bence herhalde tek doğru zamandır– sağlam bir temel atıyoruz. Yaşlı insan-

ların içine düştükleri tuzaktan hiç çıkamayacaklarını kastetmiyorum ama hayatın ne denli olağanüstü bir şey olduğunu kavramaya başlamak gençler için çok daha kolay gibi görünüyor. Hayat seksten, ot içmekten, LSD almaktan, kiliseye gitmekten veya iş hayatında isim yapmaktan, yahut büsbütün umutsuzluğa düşüp, isyankâr, derbeder ve belirsiz bir varoluşu sürdürmekten ibaret değildir. Bence hayatta daha önemli, çok daha derin ve büyük ölçüde ciddiyet gerektiren bir mevzu var. Ve ancak insan gençken ciddiyetin tohumlarını ileride çiçeklenip yemiş vermek üzere ekebilir. Fakat berraklığın, ciddiyetin ve doğru davranışların tohumlarını ekmek için insanın dikkatli gözleme, titiz bir uyanıklılığa ihtiyacı vardır.

İnsan gençken sadece asi değil, aynı zamanda devrimci olur; bu gayet kolaydır, herkes bunu yapar. Öte yandan Çin devrimi veya Komünist devrim anlamında değil de kelimenin doğru anlamıyla sahiden devrimci olmak, psikolojik açıdan devrimci olmak, kendinin veya başkalarının öne sürdüğü kalıpları kabul etmemek, uyum sağlamayı reddetmek, herhangi bir otoriteyi benimsememek, yani korkudan uzak olmak demektir. Ve bu özgürlük içinde insan tamamen farklı bir hayat sürebilir, savaşları, rekabetçiliği, tanrıları, dinleri, kurtarıcıları ve din adamlarıyla eski kuşağın kurduğu hayatı değil. Bütün bunlar ölüp gitmiş ve bitmiştir.

Dolayısıyla bana öyle geliyor ki insan gençken aileye, işe, etkinliklere ve sefalete bağlı olmamalı; ancak o zaman günlük varoluşun o saçma sapan anlamsız uğraşları içinde kaybolmak yerine hayatı boyunca filizlenecek bir tohumu ekmeye başlayabilir. Ve bu da ne cinsel tatminin yüzeysel aciliyeti ne de ot içmek veya uyuşturucu kullanmak gibi belli bir alışkanlık edinmenin yüzeysel aciliyeti değil de başka türde bir acili-

yetin, yoğunluğun ve tutkunun olması halinde gerçekleşecek sürekli bir eylem demektir. Çeşitli türlerde kötü alışkanlıklar ve müptelalık zihni çarpıtır ve insanın yaşı ilerledikçe bu çarpıklıklar daha da kötüleşir. İşte bu nedenle insan sadece dışsal şeylerin değil, aynı zamanda arzuların, uğraşların, dürtülerin, korkuların ve endişelerin derin içsel devinimlerinin de farkında olmalıdır.

Bu bir tarlayı sürüp ekmeye benzer; ne yazık ki çoğumuz durmadan toprağı sürüp eşeliyoruz ama hiç ekmiyoruz. Ekmek eylemdir ama eğer bu eylem belli bir kalıbın sonucu olursa, o zaman sadece eksik olmakla kalmaz, aynı zamanda her türden sorunu ve tasayı besler. Şu hususu hiç fark ettiniz mi bilmiyorum; bir şeyi sadece aklınızla değil, aynı zamanda tüm kalbiniz ve ruhunuzla tastamam yaptığınızda, böyle bir eylem –yani tam bir eylem– ne geçmişe ne de geleceğe sahiptir. O tamdır ve bu tam eylemde güzellik ve sevgi yatar. İşte hayatlarımızda eksik olan budur; ne geçmişin ne de geleceğin gölgesini taşımayan bu tam eylemi tanımıyoruz. Tam, acil ve ani bir eylemdir bu. Ve bu eylemde ışık vardır; gerek dışımızda gerekse içimizde muazzam bir devrim yapabilir. Bir nehrin büyük bir kayayla engellenmesi durumunda akışını nasıl da değiştirdiğini görmüşsünüzdür; bütün bir nehir tamamen farklı bir seyir tutturur. Aynı şekilde, tam, bütün olan ve çevrenin, eğilimlerimizin ve kişisel tercihlerimizin izini taşımayan bir eylem tamamen farklı bir yaşam tarzı doğurabilir. Ve her şeyden önce bizim bu konuşmalarda ilgilendiğimiz konu da budur; fiili günlük hayat ve ayrıca insanın kendisiyle yarın veya gelecek ay kuracağı diyalog. Bu hayatta pek güzellik yok, tam bir eylem hiç yok ve dolayısıyla sevgi diye adlandırabileceğimiz kokudan eser de yok. Çoğumuz ben-merkezciyiz; tüm yapıp ettiklerimiz hayatımızın tam merkezinde yer alan bu özlemin, yani "ben"in damgasını taşıyor.

Kendimize karşı çok basit olmayı öğrenmenin önemli olduğunu düşünüyorum ve basit olmak en zor işlerden biridir. Bizler asla basit olamıyoruz. Zihnimiz çok karışık, zekâmız eğilip bükülmüş ve ayrıntılara boğulmuş. Herhangi bir şeyi yapmak ve yapmamak için bir sürü sebebi var. Bizim sözünü ettiğimiz basitlik yırtık pırtık elbiselerle kir ve pislik içinde yaşamak değildir, doğrudan algının yalınlığından, bir şeyi apaçık görmekten söz ediyoruz ve görmek eylemde bulunmaktır. Bu, eylemin olağanüstü yalın olmasına yol açar. Çok fazla akıl yürütmeden, hiç çarpıtmasız apaçık görerek bir şeyi yaptığınızda, o zaman orada fiilen "olan" bir şey vardır. Ve işte bu görme ve yapma olağanüstü bir özgürlük duygusu uyandırır. Bu özgürlük –bir fikir olarak değil, fiilen içsel özgürlüğü yakalamak– olmazsa, bütün o devasa karmaşık sorunlarıyla, talepleriyle, etkinlikleriyle ve çabalarıyla hayatı nasıl anlamlandırabileceğimi bilemem. Fakat ne yazık ki çoğumuz özgür olmak istemiyoruz; özgürlük sakınılması gereken bir tehlike, yahut varsa da kontrol edilmesi, kafeslenmesi gereken bir şey. Ve zihin bu işi gayet iyi yapıp özgürlüğü kafeste tutabiliyor.

Kafamızda pek çok soru var. Şiddet dolu, delice, vahşi ve zalim olan bu dünyada nasıl yaşayacağım? Dünyayla ilişkim nedir? Bu ilişki içinde nasıl davranmalıyım? Bütün bu sorular ciddi sorulardır. Fakat çoğumuz birtakım ikincil meşgalelerle oyalanıyoruz; dünyayı reforme etmek veya düzeltmek istiyoruz. "Şiddete meyletmemenin gereğini apaçık görüyorum, öyleyse bir şekilde dünyayı etkilemeliyim" diyoruz. Bence insan kendi içinde bir idea olarak değil de gerçeklik olarak şiddet taşımıyorsa dünyayı müthiş şekilde etkileyebilir. İnsanın her günü kendi içinde huzur ve barış ikliminde yaşaması, rekabetçi, hırslı, hasetçi olmayan bir hayat sürmesi, düşmanlık yaratmayan bir hayatı yaşaması gerek. O zaman bu dünyada yaşayan bir fert olarak dünyayla ilişkiye geçerim.

Gördüğünüz gibi, benim ne olduğum son derece önemlidir, çünkü bu toplumu ben yarattım. Kendi taleplerimle, önyargılarımla, nefretlerimle, dinimle ve milliyetçiliğimle bu toplumu oluşturdum. Dünyayı parçalara böldüm ve eğer ben kendi içimde bölünmüşsem dünyayla ilişkim de parçalanır ve pek anlamlı olmaz. Öte yandan eğer parçalı yaşamazsam ve tam ve bütüncül bir hayat sürersem, dünyayla oldukça farklı bir ilişkim olur. Fakat bizler bu ilişkinin kelimeler, imgeler, semboller yoluyla kurulacağını duymak istiyoruz; özgür olan, tam eylemde bulunan bir bireyin ilişki biçimini istiyoruz. Ne var ki kelime, sembol gerçek değildir; buna rağmen kelimeler ve açıklamalarla tatmin oluyoruz. Öte yandan eğer insan olarak içimizde parçalı olmayan bir hayat sürebilirsek, o zaman bütün ilişkilerin muazzam bir değişim geçireceğine inanıyorum. Ve öncelikle değerli olan her hareket, derin anlam taşıyan her eylem içimizde başlamalıdır, her birimizin içinde. Önce ben değişmeliyim. Doğadaki, dünyayla kurduğum ilişkinin yapısındaki manayı keşfetmeliyim; bunu keşfetmek asıl eylemdir. Böylece bu dünyada yaşayan bir insan olarak tamamen farklı bir niteliği ortaya çıkarabilirim ve bu nitelik bana göre dindar bir zihindir.

"Dindar" kelimesinin ne anlama geldiğini içinizin derinliklerinde hiç hissettiniz mi bilmiyorum. Kuşkusuz bu, örgütlü inancın ve propagandanın dini, kiliselerin, din adamlarının, ayinlerin ve ritüellerin dini değildir. Zaten bunlar din değildir. Ben dinin bunlardan tamamen farklı bir şey olduğu kanısındayım. Dinin insanın korkuyla icat ettiği şeylerle hiçbir ilgisi yoktur. Bu sözde din, insanın peşinde olduğu ve organize dinlerin tuzağına düşüp yakalandığı bir şeydir. Çok fazla hususu barındırdığından açıklanması oldukça zor olan bir dindar zihinden söz ediyoruz biz. Hiç kuşkusuz dindar zihin hiç korku barındırmayan ve dolayısıyla asla güvence duygusu taşımayan bir zihin halini işaret eder. Böyle bir zi-

hinde hiçbir inanç yoktur, sadece olan, fiilen olan vardır. Ve yine bu zihinde düşüncenin ürünü olmayan, büyük ölçüde farkındalığın ve dikkatin doğal sonucu olan bir sessizlik hali vardır. Bu, meditasyon yapanın tamamen yok olduğu bir meditasyonun sonucudur; bunun sonucunda bir sessizlik oluşur ki bu sessizlikte ne gözlemleyen vardır ne de gözlemlenen. Ve bu sessizlik içinde insan düşüncenin kökenini ve başlangıcını kendi başına keşfetmeye başlar. O zaman düşüncenin hep eski olduğunu ve dolayısıyla yeni bir şeyi asla keşfedemeyeceğini fark eder. Ve o sessizlikten –dindar zihnin bir parçası olan– bunları çıkaran kişi bir enerji halini tanır ama bu enerji ne çatışmanın enerjisidir ne de didişme, hırs, açgözlülük ve hasetin doğurduğu enerjidir. Hiçbir çatışmanın izini taşımayan bir enerjidir. Bütün bunlar bana öyle geliyor ki dindar zihnin nitelikleridir.

Bu noktaya gelmeden LSD alabilirsiniz, sayısız içgörü ve deneyim yaşayabilirsiniz, yükselmiş bir duyarlılık seviyesine ulaşabilirsiniz veya değişik dogmaları ve gelenekleri tekrarlayarak kendinizi uyuşturabilirsiniz; ama bütün bu duyumlar dindar bir zihnin niteliğini içermez. Öyleyse insan ister çok genç olsun ister yaşlı, önemli olan, tüm yaşam sürecini farklı bir düzeye, farklı bir boyuta, tam da şimdiye, şu âna taşımasıdır.

Bülten 12, 1971-2

Ayrılık Tanımayan Zihnin Niteliği

Bombay, Hindistan, Ocak 1968

Bu kaotik ve oldukça çılgın dünyada bana öyle geliyor ki ilk anlamamız gereken husus, hepimizin sahip olduğu sorunlarla ilgili olarak insanların sundukları çıkarımları, tanımları ve

analizleri nasıl ele alacağımızı öğrenmektir. Pek çok sorunumuz var. Yalnızca bu yozlaşan ülkede değil, ayrıca dünyanın diğer yerlerinde de insanlar son derece çetrefil sorunlarla mücadele ediyorlar. Uzmanlar, aydınlar, gurular, teologlar, din adamları kendi şartlanmalarına, belli inanç sistemlerine göre açıklamalar sunuyorlar. Ve insanın kafası ne kadar karışırsa o kadar çok ıstırap çekiyor, o kadar fazla arayışa giriyor. O zaman da daha fazla rahatlık, daha fazla güvence ve açıklık istiyor. Güvence ve açıklık sunan insanlar var ve sanırım onların (sadece onların değil bendenizin de) sundukları şeyleri dinlemeyi öğrenmek akıllıca olur, çünkü bizler kolayca aldanıyoruz, kaçmak istiyoruz, kanmak istiyoruz, kelimelerin büyüsüne kapılmak istiyoruz, bu kargaşa ve ıstıraptan kurtulmanın kolay bir yolunu bulmak istiyoruz. Ne yazık ki kabullenmeye çok hevesliyiz, özellikle de dünyanın her yerinde cereyan eden krizle nasıl başa çıkacağımızı bir şablona göre açıklayanlara kolaylıkla aldanıyoruz; oysa onların formülleri kendi şartlanmalarına, içinde yetiştikleri kültüre göre değişiyor.

Dünyanın her yerinde insanlar binlerce yıldır süregelen formüller ve kavramlara göre şartlanmışlardır ve bir devinim olan hayat, sizden tam bir dikkat talep ettiğinde onu veremiyorsunuz, çünkü siz ister Shankara, ister Marx, ister, Lenin, isterse de son gurunuz vermiş olsun, belli bir formüle göre düşünüp yaşıyorsunuz. Bu durumda şunu sormak gerek: Neden dünyanın her yerinde insanlar kalıplara göre yaşıyorlar? Neden hep kavramsal düzeyde yaşadığınızı, sürekli bir ideoloji tasarlayıp ona göre düşünmeye ve yaşamaya çalıştığınızı kendinize hiç sordunuz mu? Oysa gerçeklik bundan tamamen farklıdır. Gerçeklik kavramlarla hiç ilişkisi olmayan gündelik yaşamdır; işte ilk anlamamız gereken nokta budur. İnsan bütün formülleri, bütün yöntemleri topyekûn bir kenara atmalıdır; her şeyi yeni baştan düşünmelidir; insan artık

bir Hindu, bir Hıristiyan, bir Budist, bir Müslüman olamaz. Bütün sefaleti, kiri ve pasıyla bu feci ülkede yaşayan insanlar olarak, eğer her anı eksiksiz dolu dolu yaşamak istiyorsak artık formüllerle düşünemeyiz.

Yaşamak ilişkidir. Bir formüle göre başkalarıyla ilişki kuramazsınız, anlıyor musunuz? Çok basit. Yaşamak zorundasınız, işe gitmek zorundasınız, geçiminizi kazanmak ve mücadele etmek zorundasınız. Fakat eğer eski hocalarınızın tasarladığı bir formüle veya imgeye göre yaşamaya çalışırsanız, asla ilişki kuramazsınız, sadece bir fikre göre yaşamış olursunuz. Nitekim insanları şartlandırmak yoluyla, despotizmle bir ideolojiyi tesis eden Komünist devlette de aynı şey geçerli, Hıristiyan veya Hindu âleminde de. Hepsi insanları sözcüklerle, propagandayla, hiç bitmeyen tekrarlarla şartlandırıyorlar.

Zihniniz ideolojik bir düzeyde, kavramsal, soyut bir düzeyde işliyor, oysa yaşamak gündelik münasebettir, gündelik acı, sefalet, yalnızlık, tasadır; anlamamız gereken husus budur, zeki yazarların yazdığı parlak makaleler ve soyutlamalar değil. Günlük hayatımız ideolojilerle sımsıkı örüldüğü zaman anlamsız, kafa karıştıcı ve gelişigüzel bir hal alır.

İnsan kendi şartlanmasının farkına varmalıdır, şartlanmış olduğunu ve asırlarca bunun böylece sürüp geldiğini bilmelidir. Eğer bunu idrak etmezseniz o zaman hem kendiniz hem de başkaları için büyük kargaşa, büyük sefalet yaratmaya devam edersiniz.

Sevginin ne olduğunu bilmiyoruz, sevmiyoruz, gaddar, nasırlaşmış, umursamaz ve insafsız oluyoruz. Sevgi olmadan hiçbir şeyi çözemezsiniz. Neden hiç sevginizin olmadığını kendinize sordunuz mu? Sevgiyle neyi kastettiğimi biliyorsunuz, değil mi? Hiçbir dürtüye kapılmadan iyi ve kibar ol-

mak, cömert olmak, başkalarının halinden anlamak, pis bir sokağın çirkinliğini duyumsamak, yoksulluğu hissetmek. Dünyada giderek büyüyen nüfus patlamasını görmek, bunu düşünmek, çözüm yolu üzerine kafa yormak, ağlamak sadece kendi sefil küçük aileniz için veya çok sevdiğiniz bir tanıdığınızın ölümü için değil, ayrıca bu dünyada hüküm süren devasa kaos için de ağlamak.

Çok zeki varlıklar olduğumuz için bütün duygularımızı yitirdik. Zekilik dünyeviliktir, bunu kavrayın. Zeki olduğumuzda gerçekten dünyevi oluruz. Eğitimle zeki olduk, zeki olduk çünkü nüfus artışı bizi yaşamak için çetin bir mücadele vermeye itiyor; rekabet etmek, zekâmızla başkalarını ekarte etmek, sınavları geçmek, iş bulmak vesaire. Sırf hayatta kalma arzusuyla zeki olduk, kendize bakın. Gerçekleri hiç tartışmıyoruz, savaşları nasıl durduracağımızı, nasıl iyi kalpli ve cömert biri olacağımızı hiç konuşmuyoruz, durmadan soyut şeyler üzerinde tartışıyoruz.

Sevgiden kastım ayrılık tanımayan bir zihin niteliğidir, anlıyor musunuz? Çünkü ayrılık olduğunda, çatışma, kıskançlık, haset, düşmanlık, güç ve mevki isteği gibi şeyler de olur; zeki dünyeviliğimizin ürünleridir bunlar. Sizinle başkası arasında ayrılık olduğunda, evli olsanız, cinsel ilişkiniz ve çocuklarınız olsa dahi ilişki olmaz. Ve kendinizi başkasından ayrı hissettiğinizde sevgi duyamazsınız ve sevgi olmadığında ne bu dünyanın sorunlarını ne de karşılaştığınız herhangi bir sorunu çözebilirsiniz. Bu temel meseleyi lütfen iyi anlayın; sevginiz yok, peki ama neden? Bir güntabımının, bir ağacın güzelliğini gördüğünüzde, insanın acısını, sefaletini, karmaşasını, elemli varoluşunu gördüğünüzde neden içiniz kıpırdamıyor? Neden sevgisizsiniz? İşte temel soru budur, Tanrının var olup olmadığı veya öldüğünüzde ne olacağı değil. Neden insan

olarak bütün ayrılıkların ötesine geçen, bütün milletleri, bütün dinleri, inançları, dogmaları ve insanın kendini korumak için yaptığı bütün icatları aşan bu zihinsel niteliğe, sevgiye sahip değilsiniz? Neden? Lütfen bunu kendinize sorun. Bu çok önemli bir sorudur, bunu elinizin tersiyle itmeyin.

Çok yetenekli, zeki, kurnaz, rekabetçi bir insan olarak bu teknolojik başarıları kazandığınız, aya gittiğiniz, denizler altında yaşadığınız, fevkalade elektronik beyinler icat ettiğiniz halde neden asıl önemli olan şeye, sevgiye sahip değilsiniz? Sevgisiz sertleşirsiniz, korkak olursunuz, bütün ilişkileriniz çatışmaya dayanır. İnsanların kalplerinin neden boş olduğunu kendinize ciddiyetle hiç sordunuz mu bilmiyorum.

Bu içli veya duygusal bir buluşma değil. Sevgi içli veya duygusal bir şey değildir, adanma veya sadakatle hiçbir surette ilintili değildir. İnsanın içinde neden sevgi taşımadığını öğrenmesi gerek ve bunu öğrendiğinde belki sevgiye dokunabilir. İnsan sevgiyi yetiştiremez, bir yöntemi uygulamak suretiyle sevgiye erişemez; gidip onu öğrenebileceğiniz bir okul yok. Ve sevgisiz ne yaparsanız yapın, dünyadaki hangi tapınağa giderseniz gidin, hangi sözümona kutsal kitabı okursanız okuyun hayatınız kargaşadan ve ıstıraplardan kurtulmaz.

Günlük hayatınız nasılsa toplumunuz da öyledir. Anlıyor musunuz baylar? Toplum sizden farklı değildir, siz neyseniz içinde yaşadığınız topluluk da odur. Kendi hayatınız keşmekeş içinde olduğu için sosyal keşmekeş var. Ne var ki düzen düşünsel organizasyonla, bir planla tesis edilemez, bizler bütün bunları binlerce yıldır denedik; çok sayıda insan yeni bir toplum, yeni bir topluluk, yeni bir yaşam tarzı kurmaya çabaladı ama hepsi de başarısız oldu ve her zaman başarısız olmaya mahkûmdur, çünkü bir formüle, bir kavrama, bir ideolojiye yaslanıyorlar.

O halde bu varoluş sorununu, gündelik hayat çilesini, günlük sefaleti, günlük kargaşayı, yaşam denilen kısa ömürlü neşe ve zevk meselesini çözmek için elimizden geleni yapacağız. Hayatı anlamadan, yani onu sevmeden sözünü ettiğimiz sorunu çözemeyiz. Eğer ayrılığın içeriğini ve ilişkinin ne anlama geldiğini bilemezseniz sevemezsiniz. Biz bunları zihinsel veya sözel düzeyde değil fiilen inceleyeceğiz. Bunu yapmak demek fiili ilişkinizi, karınızla, ailenizle, patronunuzla, komşunuzla kurduğunuz fiili ilişkiyi gözlemlemek ve bu ayrılıkçı varoluşun ötesine geçmenin mümkün olup olmadığını görmek demektir.

Öncelikle kelimelere saplanıp kalmayın, anlıyor musunuz? Kelime gerçek varlık değildir, ağaç kelimesi gerçek ağaç değildir, bu kadar basit. Kelime sizin ağaca dokunmanızı sağlamaz; ağaçla temas kurmak zorundasınız, elinizi ona değdirmek zorundasınız. Bizler kelimelerin kölesiyiz, idealarn, imgelerin ve sembollerin... Bir şeyle doğrudan temas kurmak için aradan kelimeyi çıkarmak gerek. İnsanın görme ve dinleme sanatını öğrenmesi lazım; içinde yaşadığı dünyaya nasıl bakacağını, bir ağaca, bir buluta, batan güneşin güzelliğine nasıl bakacağını, kısaca bakma sanatını öğrenmeli insan. Bir şeyi çok açık görebilmek için duyarlı olmalısınız, anlıyor musunuz? Ve eğer elleriniz sertse, gaddarsa, zalimse ağaca dokunamazsınız. Gözleriniz tasalarınızla, tanrılarınızla, karınızla, seksle, korkularınızla körelmişse bulutu, günbatımının güzelliğini göremezsiniz.

İnsan nasıl bakacağını, nasıl göreceğini öğrenmelidir. Bu sanat başkalarından öğrenilemez, kendi başınıza halletmelisiniz. Ben açıklamada bulunduğumda açıklamaya kapılıp gitmeyin, kendiniz bunu fiilen yapın. "Deneyip yapacağım" demeyin; yapabileceğiniz en kaçamaklı beyanat olur bu. Ya yaparsınız ya yapmazsınız, denemek veya elinizden gelenin en iyisini yapmak diye bir şey yoktur.

Bir yaprağa bakarken nasıl bakıyorsunuz? Elbette gözlerinizle, ama aynı zamanda zihninizle de. Zihin kendi yaprak hafızasına, o yaprağın botanikteki ismine sahip. Dolayısıyla hem gözlerinizle, hem de ilgili anılarla bakıyorsunuz. İkili bir işlem gerçekleşiyor. Hem gözlerinizle hem de hafızanızla, yaprağa dair sahip olduğunuz imgeyle görüyorsunuz. Aynı şey karınıza, kocanıza veya buluta bakarken de geçerlidir.

Karınıza veya kocanıza bakarken, seks, zevk, rahatsızlık, çekişme, öfkeli sözler vesaireyle ilgili anılardan yıllarınızı alan bir süreçte oluşturduğunuz imgeyle bakarsınız. Birbirinize dair imgeler oluşturursunuz. Bu fiili bir gerçektir. Şimdi, aslında bu iki imge birbiriyle ilişki kurar ve bundan dolayı sizin doğrudan bir ilişkiniz yoktur; bir ayrılık var, sevginin tamamen boşalttığı alanı çatışma doldurduğu için ayrılık kaçınılmaz. İmgenin mekanizmasının, yapısının ve doğasının farkına varmadığınız sürece ondan asla kurtulamazsınız ve daima çatışma içinde olursunuz.

Dünyanın işbirliğine ihtiyacı var. Bilhassa bu ülkenin buna çok ihtiyacı var. Dilsel bölünmeyle, zavallı ulusal bölünmeyle feci şekilde tabakalaşmış bir ülkenin hayatta kalması için dayanışmaya ihtiyacı var. Eğer sevgisizseniz dayanışma içine girebilir misiniz? Hırslı, ayrılıkçı, rekabetçi iseniz, sözcüklerle, inançlarla, dogmalarla aranıza duvar örüyorsanız "dayanışma" sözcüğünü nasıl kullanabilirsiniz? Öte yandan eğer sahiden nasıl dayanışacağınızı öğrendiğinizde, nasıl dayanışmayacağınızı da öğrenirsiniz; her ikisini de bilmeniz gerek. Dayanışmanın anlamını, derinliğini ve önemini kavradığınızda, ne zaman dayanışma eyleminde bulunmayacağınızı da bilirsiniz. Ama önce insanın nasıl dayanışacağını öğrenmesi gerek ve ayrılığın olduğu yerde dayanışma olmaz. Bir imgeye sahip olduğunuz sürece ayrılık hep olacaktır, her ne kadar bir ailede yaşasanız, eşinizle birlikte uyusanız bile.

Önce şu gerçeği görmelisiniz; hırs, açgözlülük, haset ve başarı imgeniz yüzünden, aynı evde yaşayıp çocuk büyütseniz bile eşinizle ayrısınız, dayanışma içinde değilsiniz. Ancak sevgi olduğunda işbirliği ve dayanışma olur. Sevgi içli bir şey değildir, duygusallıkla bir ilişkisi yoktur. Keza sevgi zevk ve arzu da değildir. Bu olağanüstü şeye, onun güzelliğine dokunmak için nasıl bakacağınızı, ağaca, eşinize ve çocuklarınıza nasıl bakacağınızı öğrenmeniz gerek. İnsanlar bu feci krize, toplumda zahiri ifadesini bulan içlerindeki bu topyekûn düzensizliğe, kargaşaya nasıl vardılar? Binlerce yıldır yeryüzünde yaşayan insan nasıl oldu da bu sefalete ve çatışmaya vardı? Neden? Bu kaos çok ürkütücü bir hal aldı. Bunun sebebi nedir? "Aşırı nüfus artışı" diyebilirsiniz; zaten aşırı nüfusa sahip olan Hindistan'da her yıl on iki buçuk milyon insan doğuyor. "Teknolojik bilgiyle atbaşı giden ahlaksızlık" diyebilirsiniz. "İletişim eksikliği" diyebilirsiniz. Bunlar muğlak, kolay cevaplar. Böylesi cevaplarda meselenin aslına veya derinliğine varamazsınız. Neden yıllardır bu ülkede hocalarınızla, Shankaralarınızla, Gitalarınızla, gurularınızla, olgunlaşmamış azizlerinizle birlikte yaşamış sizler, kendinizi şimdi fiilen bu halde, bu kargaşa, bu düzensizlik içinde buluyorsunuz? Niçin?

Ve doğrudan iletişim eksikliği gibi kolay cevapları –ki bunlar doğru olabilir– bir kenara bırakırsanız, asıl sebep, sefaletin gerçek kaynağı nedir? Siz yaşamıyor olsanız dahi iyilik, kibarlık, öldürmeme, vahşi olmama geleneğine sahip bu ülkede bunca hoca olmasına rağmen neden her şey büsbütün ters gidiyor? Meselenin derinlerine inmek için çok yakından incelemelisiniz; incelemek için de önyargısız olmalısınız. Keşfetmek için özgür ve korkusuz olmanız şart. Keşfedeceğiz yani sebebi ortaya çıkaracağız ama sebebi ortaya çıkarmak, o

sebepten kurtulmanıza yardım etmeyecek. Lütfen bu noktayı iyi anlayın. Kanser olduğunuz için kendinizi hasta hissettiğinizi biliyor olabilirsiniz ama kanser olduğunuzu bilmek sizi bu hastalıktan kurtarmaz, ameliyat olmanız gerekebilir. Aynı şekilde acılarınızın sebebini bulabilirsiniz ama bu, sizi o acıların etkisinden kurtarmaz; sizi ondan kurtaracak olan sebebi hemen fark etmeniz, onun üzerinde cerrahi bir operasyon yapmanızdır. Sebebe bakmalı, onu incelemelisiniz ve bunun için de özgür olmalısınız; korkuyor olabilirsiniz, çünkü özgürlük geçmişin, tanrılarınızın, inançlarınızın, ritüllerinizin, bütün bunların tümüyle reddi demektir. Çoğu insan özgür olmaktan korkar, oysa ancak özgür zihin, hevesli zihin, uyanık zihin bu felaketin, bu derin acının insanın başına nasıl geldiğini gerçekten ortaya çıkarabilir.

Öyleyse yolculuğa çıkmak için ilk önce emin olmanız gereken husus, bütün yüklerinizden arınmış, bütün önyargılarınızdan ve endişelerinizden sıyrılmış bir halde hafiflik içinde yol aldığınızdır. Ve bu içinizde tam bir devrime yol açacaktır; zihninizin tümüyle değişmesi gerek ve keşfetme özgürlüğüne sahip olmadığınız, olacaklardan korktuğunuz sürece bu dönüşümü gerçekleştiremezsiniz.

Eğer yeterince şanslıysanız ve nasıl dinleyeceğinizi ve bakacağınızı öğrenmişseniz, o zaman her bakış ediminde, her dinleme ediminde bir iyiliğin, bir hayrın yattığını kendiniz de görürsünüz; bir tanrıdan gelen bir iyilik değildir bu, tanrıların, ibadetlerin, tapınakların bir faydası yoktur; ancak sevmeyi öğrendiğinizde sözünü ettiğimiz iyilik oluşur.

Bülten 20, 1973-4

Sevgi Öğretilemez

Bombay, Hindistan, 1968

Konuşmacıları neden dinliyoruz? Bir fikir edinmek, bir şey öğrenmek için mi? Sırf meraktan dolayı mı? Yoksa kendinizi keşfetmek, konuşmacının sözlerinde gerçekte ne olduğunu bulmak için mi dinliyoruz? Şaşırtıcı bir gerçektir ki nereye giderseniz gidin dinleyiciler sadece bir sürü sözü, kuramı ve olasılığı dinliyormuş gibi görünüyorlar. Ve ne yazık ki burada da aynı durum geçerli. Siz orada oturmuş ben de burada kürsüdeyken, bu garip olguyu merak ediyorum; oldukça tuhaf, çünkü eğer nasıl bakacağımızı, bin bir türlü haliyle dünyayı nasıl göreceğimizi bilirsek ve ayrıca kendimize de nasıl bakacağımızı öğrenirsek, o zaman sanırım bir konferansa asla katılmayız, öğrenmek için asla başkalarına kulak kesilmeyiz, çünkü kendi içimizde bütün insanlık tarihi yazılıdır; eğer nasıl bakacağımızı, nasıl dinleyeceğimizi öğrenirsek, kendi içimizde insanın bütün hikâyesini, sefaletini ve uğraşını apaçık okuyabiliriz. Başka birinin bize nasıl bakılacağını öğretebileceğini sanıyoruz, başka birinin bize yolu gösterip bitmeyen sefalet ve çırpınmadan bizi kurtarabileceğini sanıyoruz. Eğer hem dışınızı hem de içinizi gözlemlerseniz, son derece çetrefil, karmaşık, sefil hayatınızı anlamanın anahtarını size verecek birinin olmadığını görürsünüz. Fakat biz bakmayı reddediyoruz, hikâyeyi bize ayrıntılarıyla tastamam anlatan, gerçekte olup biteni bize söyleyen şeyin telkin ve imalarına kulak tıkıyoruz.

Kısacası, kusura bakmayın ama konuşmacının size öğretecek bir şeyi yok; keza konuşmacı size gerçekliğe giden yeni bir felsefe, yeni bir sistem veya yeni bir yol salık vermeyecek. Gerçekliğe giden bir yol yoktur. İnsanın gerçekliğe gidecek diye uydurduğu bütün yollar korkudan doğar; aslına yol

diye bir şey yoktur. Yol kalıcı, statik, orada olan, değişmeyen bir şeyi ima eder; tek yapmanız gereken yolu yürümek, o zaman varırsınız. Korkarım işin aslı böyle değil, mesele çok daha karışık. Eğer yolun olmadığını, kurtarıcının olmadığını, kendi karmaşamızdan, çırpınıp didinmemizden ve bitmeyen arayışlarımızdan bizi kimsenin kurtaramayacağını anlarsanız bunda olağanüstü bir güzellik ve incelik vardır.

Zira daha önce de söylediğimiz gibi, eğer keşfetmeyi, bakmayı öğrenirseniz her şey orada duruyor; hepsi sizin içinizde, çünkü biz geçmişin sonucuyuz, sınırsız deneyimin, kapsamlı bir geleneğin sonucuyuz. Nasıl bakacağımızın, nasıl dinleyeceğimizin, ne yapacağımızın bize söylenmesini istiyoruz. Ne yapmalı, nasıl dinlemeli, nasıl farkına varmalı gibi soruları kimseye sormayın. Tek yapmanız gereken bakmak. Nasıl bakılacağı meselesi değildir bu; sadece bakın, bütün kalbinizle, zihninizle, böylece şeyleri olduğu gibi görebilirsiniz. Bakmayı reddediyoruz, çünkü kalbimiz zihinsel şeylerle dolmuş; zihnimiz bir sürü imgeyle dolu olduğu için ne berraklıkla bakabiliyoruz ne de sevgiyle. Ve sevgi öğretilemez; sevgi niteliğini ortaya çıkarabilecek ne bir okul, ne bir öğretmen, ne de bir kitap vardır. Ve sevgisiz ne yaparsanız yapın, hangi tapınağa, hangi kiliseye, hangi camiye giderseniz gidin, kendinizi ne kadar feda ederseniz edin, belli bir siyasi partiye ne kadar bağlanırsanız bağlanın, sevgi olmazsa sefaletiniz, kargaşanız, sancılı yalnızlığınız ve umutsuzluğunuz asla yok olmayacaktır.

Özgürlük verilemez; özgürlük onu aramadığınızda varlık kazanan bir şeydir; ancak bir tutsak olduğunuzu bildiğinizde, şartlanmış olduğunuzun tamamen farkına vardığınızda, toplumun, kültürün ve geleneğin boyunduruğu altında olduğunu öğrendiğinizde, size söylenenlerin doğrultusunda yaşadığınızı idrak ettiğinizde özgürlük ortaya çıkar. Özgürlük

düzendir, düzensizlik değildir asla. Ve insan hem dışsal hem de içsel anlamda tam bir özgürlüğe sahip olmalıdır. Özgürlük olmadan berraklık olmaz. Özgür olmadan sevemezsiniz. Özgür olmadan hakikati bulamazsınız. Keza özgür olmadan zihnin sınırlarının ötesine geçemezsiniz. Özgürlüğe sahip olmalısınız. Bütün varlığınızla onu istemelisiniz. Onu bu denli çok isterseniz, düzenin ne olduğunu kendi içinizde keşfedersiniz. Ve düzen bir kalıbı, bir planı takip etmek değildir. Bir alışkanlığın ürünü değildir düzen.

Lütfen söylediklerimi dikkatle dinleyin, kabullenmeyin veya reddetmeyin, sadece dinleyin.

Özgürlük olmayınca düzensizlik olur sadece. Toplumdaki düzensizlik asla ahlak değildir; bu toplum bir bakıma düzensizlikten yararlanıyor. Gözlemleyin! Birbirleriyle rekabet eden insanları, birbirini çekemeyen insanları, kendi güvencesi peşinde koşan insanları ve nihayet kendisi ve ailesi için güç, mevki ve itibar arayışı içinde olan insanları görebilirsiniz. Ve bu mücadele ve çatışmadan insan belli bir ahlak geliştirmiştir: düzensizliğe uyum gösterme ahlakı. Bu ahlak erdem olarak görülüp saygıyla karşılanıyor. Fakat bu ahlak, toplumun ahlakı, hiç de gerçek ahlak değildir. Toplumun yapısını, kültürünü, dinlerini, eğitimini, devletini yaratan ahlaksızlıktır. Biraz dikkat kesilirseniz görebilirsiniz bunu. Korku içindeki insanların güvence arayışını görebilirsiniz. Kendini tatmin etme derdinde olan (ama tatmin diye bir şeyin olup olmadığını sorgulamayı hiç denemeyen) insanları görebilirsiniz. Başarı olarak kabul edilen, sürünün başına ulaşma isteğindeki insanlara rastlayabilirsiniz.

Düzeni sağlamak için özgürlüğe sahip olmalıyız, çünkü toplumumuz tamamen keşmekeş içinde ve keza kendi içimizde de bir kargaşa sürüp gidiyor. Düzeni meydana getirmemiz gerek, ama devletin düzenini değil, hukukun düzenini değil,

parçalanan bir toplumun düzenini değil; ancak insanın hem dışında hem de içindeki bu düzensizliği fark edip anladığında oluşabilecek bir düzeni sağlamalıyız. Düzensiz erdem olmaz, saygınlık diye adlandırdığımız şey berbat bir şey olur.

Bu *mutlak düzeni –matematikteki gibi mutlak düzeni–* bulmak için kişinin ona temas etmesi gerekir ve bu da ancak kişinin içindeki düzensizliği kavramasıyla mümkün olabilir. Bizler serkeşiz, bir şeyi söyleyip başka bir şey düşünüyoruz ve yine bambaşka bir şey yapıyoruz. Kendimize karşı dürüst değiliz. Bu düzensizlik psikolojik güvence arayışıdır. Elbette insan dışsal güvenceye sahip olmalıdır; insanın evi, giyeceği ve yiyeceği olmalıdır; bu güvence şarttır; ama bu dışsal güvence içsel psikolojik güvence, inançtaki güvence, ideolojiler ve ilişkilerdeki güvence talebiyle yok edilmektedir. Psikolojik güvence diye bir şey yoktur. İçsel herhangi bir şeyin kalıcılığı yoktur; tanrılar, inançlar, uydurulmuş ideolojiler işte bu içsel güvence arayışının ürünüdür. Ve tanrılara öylesine boşu boşuna tapınılmaktadır ki bunun hiçbir anlamı yoktur; onların hepsi bizim zavallı küçük zihinlerimizin icatlarıdır.

İnsan bu düzensizliğin nasıl varlık kazandığını görebilir; insan hırslı bir şekilde başarı kazanmak için rekabete girip didinip durdukça acımasızlaşır; hırslı bir insan düzensizliği besler ve sevginin ne olduğunu asla bilemez. Korkudan dolayı bir şeye inandığınızda ve bir başkası da yine korkudan dolayı başka bir şeye inandığında, onun tanrısı ve senin tanrın, onun ülkesi ve senin ülken, sen bir Hintli, o bir Pakistanlı diye bölündüğünüzde, işte bu düzensizlik doğurur. Dolayısıyla sizin inançlarınız, dinleriniz, ideolojileriniz, toplumlarınız, aileleriniz bu düzensizliği yaratmıştır. Çevrenize bakın! Bu düzensizlik içinde düzen oluşturmaya çalışıyoruz; "şunu yapmalıyım", "onu yapmamalıyım" , "bu doğru", "o yanlış" diyoruz; hepsi de düzensizlik yapısı içinde gerçekleşiyor. Ve

erdem olan düzen matematikteki düzen gibi açık ve mutlaktır. Düzene sahip olmalısınız, aksi halde barış ve huzur olmaz, aksi halde meditasyonun ne olduğunu asla bilemezsiniz. Bu düzen alışkanlık değildir, bir şeyi defalarca tekrarlamak değildir. Düzensizliği kavradığımızda ve içimizden tamamen söküp attığımızda sözünü ettiğimiz düzen ortaya çıkar; artık açgözlü ve hasetçi olmadığınızda, artık korkmadığınızda, kendi küçük ideolojinizi, tanrılarınızı ve ülkenizi büsbütün terk ettiğinizde, işte düzensizliğin bu tümden reddi, düzeni getirir. Olumsuzlama yoluyla olumluya ulaşırız. Zira bu olumsuzlama için çok disiplinli bir zihne sahip olmalısınız; disiplinden kastımız baskı, kontrol ve taklit değildir. Hem içsel hem de dışsal anlamda düzensizliği anlamak, uyumsuzluğu, karmaşayı gözlemlemek, dinlemek disiplindir, değil mi? Konuşmacıyı dinlemek disiplindir. Bu disiplin ona dikkatinizi verdiğiniz anlamına gelir, kalbinizi ve zihninizi tamamen verdiğiniz anlamına gelir. Umarım bunu yapıyorsunuzdur. Bir şeye kalbinizi ve zihninizi bütünüyle vermek içsel bir disiplindir ve bu disiplinde güzellik vardır. Bir talebe olmalısınız –birisinin talebesi değil ama–, öğrenen, düzensizliği görmeyi öğrenen bir talebe. Düzensizliği görmekte düzen vardır; bir şey yapmak zorunda değilsiniz, yine de görmek için çok ama çok çalışmalısınız.

Dikkatinizi verdiğinizde, kalbiniz ve zihninizle dikkat kesildiğinizde, bu dikkat disiplindir ve erdemdir. Dikkatsizseniz erdem olmaz; düzensizliği yaratan da dikkatsizliktir.

Dolayısıyla bu, en harika şeylerden biri olan meditasyonun temelidir.

"Meditasyon" sözcüğüne özel bir dikkat sarf etmeyin. Bu sözcüğe aşina olduğunuzu biliyorum, ama sözcük varlık değildir. Bu sözcüğü telaffuz etmemle birlikte birdenbire yüzünüzün ciddi bir ifadeye büründüğünü ve daha dik oturdu-

ğunuzu gördüm. İnsanlar bu sözcüğün köleleri. Ne var ki bu sözcüğün ne anlama geldiğini bilmiyorsunuz. Tek bildiğiniz şey bu sözcüğün size sahip olduğunuz bir hayali hatırlatmasıdır. Dünyanın çeşitli yerlerinde değişik meditasyon türlerini öğreten okullar, swamiler ve yogiler var, biliyorsunuz. Gülmeyin, siz de kendi yordamınızla bunu yapıyorsunuz. Belli sözcükleri tekrarlamak suretiyle en olağanüstü hale ulaşacağınızı, bir mantrayı tekrarlamak suretiyle mucizevi bir deneyim yaşayacağınızı sanıyorsunuz. Bu hiç de meditasyon değildir, kendine telkinde bulunmak, kendini kandırmaktır. Meditasyon çok daha derin, çok daha esaslı bir şeydir. Fakat salt "sözcükler" ve "enerjiler"le oynayarak meditasyona ulaşamazsınız; ona ulaşmalısınız, çünkü onsuz sevginin ne olduğunu asla bilemezsiniz, onsuz saf sevinçten dolayı gözleriniz asla yaşarmaz, onsuz güzelliğin ne olduğunu asla öğrenemezsiniz. Uyuşturucu kullanarak, belli kelimeleri tekrarlayarak, bir imgeye tapınarak uçucu küçük deneyimler yaşayabilirsiniz ama insanın özlediği bu deneyimler kendi yansıtmalarınız, projeksiyonlarınızdır. İnsanların tecrübe ettikleri şey zaten bildikleri şeylerden kaynaklanır. Lütfen bu noktayı iyi anlayın, o zaman işin aslını görebilirsiniz; Onun ne olduğunu bilmeden bir şeyi "tecrübe" edemezsiniz. Eğer onu biliyorsanız o zaten eskidir. Dolayısıyla eğer derin deneyim özlüyorsanız ve onu tanıyabiliyorsanız o zaten hafızadan kaynaklanıyordur, olanın bir yansımasıdır, bir anımsamadır; ve bu meditasyon değildir.

Meditasyon özgür zihnin durumudur, bir şeyden özgür olan değil de herhangi bir dürtüden özgür olan zihnin; o bir sonuç değildir. Meditasyon ancak mutlak düzen olduğunda gerçekleşir, ama belli bir kalıba göre olan düzenden veya alışkanlık veya gelenekle tesis edilmiş düzenden söz etmiyorum. Düzen olduğunda erdem de olur, ama bu, toplumun erdemi

değildir, saygınlıkla, gelenekle veya düzensizlikle birlikte gelişen ahlakla hiçbir ilişkisi yoktur.

Erdem canlı bir şeydir, bir çiçek gibi güzellikle, nefis kokuyla doludur ama yetiştirilemez o. Erdem bir harekettir ve bütün canlı şeylerde olduğu gibi onu kavrayamazsınız, ele geçiremezsiniz. Ve özgürlük, düzen, disiplin, erdem –aslında hepsi aynı şeydir– olmayınca meditasyon sadece sözde olur, salt bir kaçıştır, gerçeklikten kaçış, günlük hayattan kaçış. Öte yandan düzen, özgürlük ve disiplin günlük hayatın içindedir; dolayısıyla günlük hayat meditasyondur, anlıyor musunuz? Umarım anlıyorsunuzdur. Meditasyon günlük hayatın içindedir, gülme biçiminizde, başkalarına bakış tarzınızdadır, özenin, yumuşak kalpliliğin, cömertliğin içindedir. O, öfkenin, gaddarlığın, şiddetin, saldırganlığın farkına varmaktır. Meditatif bir zihin vardır.

Bu parçalı değil bütünlüklü düzene sahip olduğunuzda sağlıklı düşünmeye erişirsiniz. Düzen derken zihninizin bir kısmındaki düzeni kastetmiyorum; düzen parçalı değildir, iki kere ikinin beş değil de dört etmesi kadar kesindir o. Düzensizlik vardır, çünkü inançlarımız, dogmalarımız, sahip olduklarımız ve aidiyetlerimiz konusunda akıl sağlığını yitirdik; sağlıklı düşünüp göre hareket etmiyoruz, çünkü her şeyin temelinde korku var. Dolayısıyla günlük hayatta –kullandığınız sözcüklerde, mimiklerde, duygularda, tutkularda– temeli meditasyonla attığınızda düzenin de temelini atmış olursunuz ve böylece ilerleyebilirsiniz.

Göreceğiniz üzere meditasyon konsantrasyon değildir. Dar, ayrılıkçı, dışlayıcı bir işlem olan konsantrasyonun meditasyonla hiçbir ilgisi yoktur. Gördüğünüz gibi, hakikati keşfetmek için başkalarının söylediği her şeyi, gurunuzu, dininizi, kitaplarınızı bir kenara atmalısınız. Hindî, Müslüman, Hıristiyan, İngiliz veya Alman olmaya karşı çıkmalısınız, ta-

mamen reddetmelisiniz; o zaman bu redd dişle birlikte düzensizlik içindeki hakikati görürsünüz, çünkü düzensizliğin nasıl varlık kazandığını görmekte hakikat yatar, doğrudaki yanlışı görmek gibi. Ve bu nasıl reddettiğinize bağlıdır, çünkü sırf tepkiden dolayı reddediyorsanız o zaman başka bir düzensizlik yaratırsınız.

O halde özgürlük –erdemi, düzeni ve disipliniyle– parçalı olmadığı için, zihnin yapısında ve doğasında artık parçalanma olmaz. Bu nedenle zihin artık mücadele ve çatışma hali içinde yaşamaz; böyle bir zihnin ucu bucağı yoktur, engindir, inanılmaz derindir, ölçülemez. Kendi içinde ölçülemez olan bu zihin sevgi, şefkat ve güzellikle yaşar. Ve sevgi ve güzellik olduğunda hakikat de var olur ve insan zihninin icat ettiği bir tanrı olmaz.

Günlük hayatı anlayan, günlük hayata düzen ve dolayısıyla güzellik ve sevgi getiren bir zihin dindar bir zihindir. Böyle bir zihnin ıstırabı yoktur, böyle bir zihin iyiliktir ve hesaplanamaz, engin bir mutluluk vardır.

Bu sabit şey sevgidir ama sözcük varlık değildir. Sevgi ne kadar duyarlı ve incelikli olursa olsun düşüncenin asla kavrayamayacağı kendine özgü bir devinime, güzelliğe sahiptir. Düşünce tamamen dingin ve sessiz olmalı, o zaman sabit olana dokunabilirsiniz belki. Meditasyon bu ikisini ikilik olarak algılamamaktır.

Meditasyon hayatın sürekli değişen devinimine dokunan sabiti görmektir. Bir günahkâr iken bir azize dönüşmüş bir insan bir yanılsamadan başka bir yanılsamaya geçmiştir. Bütün bu süreç bir yanılsamadır. Zihin bu yanılsamayı fark ettiğinde artık herhangi bir yanılsama yaratmaz, artık ölçümde bulunmaz. Bu nedenle düşünce daha iyi olma bakımından sona ermelidir. Bundan bir özgürlük hali doğar ve bu kutsaldır. Herhalde sadece bu, sabit olanı algılayabilir.

Bülten 22, 1974

Acıyı Anlamak

Bombay, Hindistan, Şubat 1968

Acının sona erip eremeyeceğini kendize hiç sordunuz mu bilmiyorum. İnsan çok eski zamanlardan beri acı çekmektedir, sadece bedensel acı değil, içsel ruhsal acılar da. Dinmeyen acının döngüsünü, her ikisi de derin acı veren yaşam ve ölüm döngüsünü takip etmiştir. İnsan asırlar boyu bu sorunu çözememiştir.

Her zaman çürüme içinde, dağılan bir toplum içinde yaşayan insanın mutlu, akıllı yani duyarlı, büyük bir içsel neşeyle, acının hiç dokunamayacağı bir neşeyle yaşaması mümkün müdür? İnsan bu soruyu sahiden kendine sorduğunda nasıl bir cevap verebilir acaba? Muhtemelen bu mümkün değil, unut gitsin diye cevap verecektir. İnsan acıyla, ihtiyarlıkla, ölümle, dürtüsü olmayan geçici neşeyle dolu bu çirkin dünyada yaşamak zorundadır denilecektir. Yahut insan bir çıkışı olmayan kısır bir döngüye hapsolmuştur denilecektir.

Öte yandan insan acıya son vermeden nasıl aydınlanabilir, bilgeliğe nasıl sahip olabilir ki? Bilgelik bir kitapçıdan satın alabileceğiniz veya biriktirebileceğiniz bir şey değildir, ne gelenekten kaynaklanır ne de deneyimle elde edilir. Bilgelik ancak acı sona erdiğinde oluşur; bilgelik acının sona ermesidir. Ama bizler acıyı nasıl sona erdireceğimizi bilmiyoruz; insanın acıyı sona erdirmesinin mümkün olup olmadığını keşfetmeye kalbimizi ve zihnimizi hiç adamadık. Farklı bir hayatı, bu ağrılı sefaleti, kargaşayı ve korkuyu üretmeyen bir hayatı yaşayıp yaşayamayacağımızı hiç sorgulamadık. Analitik araştırmada çok akıllandık, açıklama yapmakta çok zeki, çok entelektüeliz, tıpkı toprağı durmadan sürüp hiç tohum ekmeyen birisi gibi. Bu zekilik bizi çok dünyevi kıldı; dünyevilik şaşırtıcı ölçüde keskin, fevkalade bilgiç –asla "Bilmiyo-

rum" demeyen– zihnin parçalı gelişimidir. Dünyevilik tevazu eksikliğidir. Tevazu, bir ağacı, bir bahçeyi veya zihnin bir bölümünü işler gibi işleyebileceğiniz bir şey değildir. Tevazu zamana ait değildir, bundan dolayı şöyle diyemezsiniz: "Mütevazı olacağım, her zaman öğrenme, bakma, dinleme hali içinde olan zihnin son derece yalın niteliğine zamanla sahip olacağım."

Bilgelik tevazuyla birlikte gelir. Kendinizi olduğunuz gibi bildiğinizde tevazu sahibi olursunuz; öte yandan eğer üst benlik, alt benlik, atman ve hayal gücünün uydurduğu diğer tüm o zırvalıklara dayanan bir kurama sahip olduğunuzda kendini beğenmiş olursunuz. Ancak ıstırap halinden sıyrılmış bir zihin sevebilir ve sevginin güzelliğini görebilir; tek bakışta bir şeyi bütünüyle görebilir: yeryüzünün ve gökyüzünün muazzam güzelliğini, akşam yıldızını ve sabahleyin havalanan kuş sürülerini.

Soru sormak için tevazu gereklidir: 10.000 yıldır yaşayagelen bir zihin, acının hiç etki edemeyeceği bir hale ulaşabilir mi? Bu soruyu sormak ve tamamen masum bir zihinsel niteliğe ulaşmak için deneyimin tüm yapısını ve doğasını anlamamız gerekir. İnsan geçmişte olduğu gibi şimdi de her gün, her an bir sürü deneyim yaşıyor ve deneyimden kaçamaz; hoşlansın ya da hoşlanmasın deneyim hep vardır, bilincinde olsun ya da olmasın zihni deneyimden etkilenir. Onun zihni –zamanın, geleneğin, insanın dile getirilmemiş sefaletinin ürünü olan– deneyimden kurtulabilir mi? Ne yazık ki deneyimin gerekli olduğunu düşünüyoruz, zihni zenginleştirmek için her türden çok sayıda deneyime sahip olmamız gerektiğini düşünüyoruz, böylece güngörmüş, hayli okumuş ve yaşamış zihnimiz güya son derece keskin, açık olacak. Küçük ya da büyük olsun deneyimin hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olduğunu düşünüyoruz, hep daha fazla deneyim yaşamak is-

tiyoruz: seks deneyimi, Tanrı deneyimi, erdem deneyimi, aile deneyimi, yolculuk deneyimi. Ve kendi başımıza kaldığımızda gündelik hayatın o monoton, sıkıcı akışına katlanıyoruz. Bu şekilde yaşamayı kabullenmişiz.

Deneyimle birlikte kıyaslama da gelir. Kıyaslama yapmadan, kendinizi sizden daha zeki, daha parlak, daha yüksek bir mevkide, daha güçlü ve itibarlı biriyle karşılaştırmadan; sizden daha güzel bir yüze, daha neşeli bir gülümseyişe, daha berrak bir bakışa sahip olan biriyle kendinizi hiç karşılaştırmadan yaşadınız mı bilmiyorum. İnsanın içinde bitmeyen bir kıyaslamadır gidiyor; daha iyiyle, daha fazlasıyla kıyaslama; olagelenle olması gereken arasmda kıyaslama. Bu ölçüp tartma işi durmadan devam ediyor. Nitekim bir reklamda şöyle deniyor: "Bunu satın alırsanız daha güzel görünürsünüz." "Şunu kullanırsanız hayatınız zenginleşir." Kıyaslama olduğunda, kaçınılmaz olarak deneyimi davet edersiniz. Eğer kıyaslama yapmazsak, ölçüp tartmazsak, köreleceğimizi, aptallaşacağımızı ve ilerleme kat edemeyeceğimizi düşünüyoruz. Bir resmi başka bir resimle, bir yazarı başka bir yazarla, bir ömrü başka bir ömürle karşılaştırıyoruz. Dinlerin ve antropolojik araştırmaların kıyaslaması, incelenmesi suretiyle insan varoluşunu anlayabileceğimizi düşünüyoruz. Eğer kıyaslama yapmazsak körelir miyiz? Yoksa kıyaslama bize sadece körelmeyi mi öğretiyor? Başka biri daha duyarlı diye, daha güzel gözlere sahip diye karmaşasız mı yaşıyor sanki? Bu karşılaştırma sahiden size doğru bir anlayış kazandırıyor mu? Kendinizi bir başkasıyla kıyasladığınızda, gözlerinizin köreldiğinin, zihninizin karıştığının farkına varıyor musunuz? Teknolojik açıdan karşılaştırma şart, aksi halde bilimsel bilgi elde edilemez, ama bunun haricinde neden karşılaştırma yapıyoruz ki? Şayet karşılaştırma yapmazsak ne olur?

Beni dinlerken, bırakın zihniniz kendini gözlemlesin; o zaman zihninizin her zaman kıyaslama ve ölçüme saplandığını göreceksiniz; bu da tatminsizliğe yol açıyor ve tatmin olmayınca da daha fazlasını istiyorsunuz. Tatmin olmak istediğiniz için kendinizi bitimsiz deneyimlere davet ediyorsunuz.

Deneyim nedir? Büyük bir anlayış gerektiren bu meseleye girmeden önce, deneyimin ne olduğunu kavramamız gerek. Tamamen masum olan bir zihinden söz edeceğiz, çünkü ancak masum zihin, çok ama çok yalın bir zihin doğru olanı görebilir, apaçık bakabilir. Deneyimle dolu bir zihin karmaşık bir zihindir; her deneyim bu zihinde bir iz bırakır ve böyle bir zihin ne yaparsa yapsın masumiyetin mutluluğunu asla tadamaz.

Deneyimin doğasını irdelememiz gerek. Sözcüğün anlamı "geçirmek" demek ama zihin asla bir deneyimi "geçirmiyor", asla onu sona erdirmiyor. Her deneyim bir iz bırakır ve önceki deneyimlerin başka izleri, başka etkileri de olduğundan, her yeni deneyim önceki deneyimler, önceki izler, önceki anılar tarafından tercüme edilir, yorumlanır. Bunu kendinizde gözlemleyin. O zaman deneyimin zihni asla özgür bırakmadığını göreceksiniz; asla. İnsan bildiği herhangi bir deneyimi, ancak onu daha önce yaşadığı için bilir, aksi halde o deneyimi bilemezsiniz.

Deneyim iz bırakır; bu apaçık bir gerçektir. Bana hakaret ettiğinizde bu hakaret bende bir anı bırakır; gelecek sefer sizinle karşılaştığımda bu anımla birlikte karşılaşırım. Ve bana hakaret etmiş sizinle karşılaşmam anımı pekiştirir. Yahut beni övebilirsiniz, "Ne şahane bir adamsın sen!" diyebilirsiniz. Aynı şekilde bu övgü bende bir iz, bir anı bırakır ve gelecek sefer sizinle karşılaştığımda bu anım pekişir ve sizinle arkadaş olurum. Deneyimler gerek hoş gerekse nahoş izler bırakır. Peki bir deneyim yaşarken, onu başımdan geçirip bitirebilir miyim, öyle ki siz bana hakaret ettiğinizde veya öv-

güde bulunduğunuzda, bu hakareti veya övgüyü bütünüyle alımlayabileyim ve o, zihnimde hiçbir iz, hiçbir anı bırakmasın? Bu da demek oluyor ki zihin artık deneyim biriktirmesin. Lütfen konunun özünü iyi kavrayın. Kendisine hakaret veya övgüde bulunulduğunda, zihin öylesine açık, öylesine keskin ki hakareti veya övgüyü büsbütün özümsüyor, çünkü deneyime karşı çıkıyor. Lütfen gelecek sefer bunu yapın; sadece yapın, denemeyin, elinizden gelenin en iyisini yapmaya çalışmayın, bilfiil yapın, çünkü deneyimin zihni hiçbir zaman özgür bırakmadığını artık anlamış bulunuyorsunuz.

Dindar insanlar deneyim isterler, bir histeriden kaynaklanan bir sözcüğü tekrarlarlar; bu da onlara aşkın bir şeyin deneyimini sunar; ve genç nesilden pek çok kişi bir tür "aşkın" deneyim yaşamak için uyuşturucu madde kullanır. Hep aynı sorun. Kesinlikle anlamsız, umutsuz, ruhsal anlamda yoksul, çok monoton bir hayat sürmüş, bu taklitçi rutine saplanıp kalmış insan, doğal olarak kendisine daha büyük neşe, daha geniş vizyon, daha derin anlam verecek bir şey istiyor, dolayısıyla her zaman deneyim arıyor. Sizin yaptığınız da bu. Kanıt istiyorsunuz, onu arayıp bulmak istiyorsunuz, yani onu deneyimlemek istiyorsunuz. Fakat deneyimin doğasını sahiden kavradığınızda, onun nasıl oluştuğunu, aslını, hakikatini gördüğünüzde, artık kıyaslama yapmazsınız, artık birilerini veya bir şeyleri takip etmezsiniz, artık bir otoriteniz olmaz. Sizi hiç kimsenin deneyimin zirvelerine çıkaramayacağını anlarsınız.

Her nevi ölçümün deneyime davetiye çıkardığını anladığınızda, daha fazla deneyim isteğinin kendilerini otorite sayan kimseleri –din adamı, keşiş, çok bilen biri– beslediğini fark ettiğinizde, bunu idrak ettiğinizde, o zaman şu ıstırap meselesini irdeleyebilirsiniz. O zaman insanın neden acı çektiğini, sadece amansız hastalıklardan kaynaklanan bedensel acıları

değil, ruhsal acıları da çektiğini, sözgelimi birisi öldüğünde neden kedere boğulduğunu, başarı kazanamadığında, kendini tatmin edemediğinde neden ıstırap çektiğini, desteksiz kaldığı ve bel bağlayacak kimsesi olmadığı zaman neden kendini birdenbire yalnız hissettiğini, büsbütün tek başına hissedip acı ektiğini anlarsınız. Ve daha önce de söylediğimiz gibi, bunu anlamak için tevazu gerekir; ama siz mütevazı değilsiniz, çok ama çok kitap okudunuz, ıstırabın kaynağını ve nasıl sona erdirileceğini araştırdınız. Böylece ıstırabı sonlandırma arayışı içinde çok dünyevi oldunuz; ıstıraptan nasıl uzak duracağınızı, kurnazca ondan kaçış yolunu öğrendiniz.

Istırabı anlayıp ona son vermek için korkuyu anlamanız gerek, ama zihinsel veya sözel anlamda bir "anlama"dan değil, sizi bizzat gerçekle yüzleştirecek şekilde korkuyu bilfiil karşılamadan söz ediyorum. Gerçekle yüzleştiğinizde, düşünce işlemez; büyük bir şok, ağır bir kriz başınıza geldiğinde düşünce devreye girmez. Bunu hiç fark ettiniz mi bilmiyorum. Düşünce devreye girer girmez zaman varlık kazanır. Bütün bunları açıklamalı mıyım, düşüncenin zamanı nasıl beslediğini, zamanın nasıl olup da acı olduğunu, korku olduğunu açıklamalı mıyım? Evet mi? Çok kötü. Çünkü bildiğiniz gibi, sözcüklere ve açıklamalara bel bağlayan bir zihin, körelmiş bir zihin bir şeyin hakikatini hemen çabucak göremez, ama siz açıklama yapıldığında anlayacağınızı sanıyorsunuz. Açıklama ve tanım zihni daha fazla köreltmekten başka bir işe yaramaz. Size kısa bir açıklama yapacağım ama açıklama olgu değildir, açıklamayla yetinmeyin, tadılmış nahoş bir şeymiş gibi onu tükürün.

Düşünce zamandır ve düşünce korkudur. Bunu lafta değil de fiilen anlamalısınız, çünkü derin ölüm meselesine girmek, onu anlamak, onu yaşamak, onun güzelliğini görmek için zaman olarak düşünceyi, korku olarak düşünceyi anlama-

nız gerek. Dün mutluluk verici bir deneyim yaşadım. Bunun üzerine düşünce şöyle der: "Umarım bu deneyimi yarın yine yaşarım." Ne olduğuna bir bakın. Dün zevkli bir deneyim yaşadınız. Ve onun yarın tekrarlanmasını istiyorsunuz. Düşünce o deneyimi anı olarak saklıyor ve düşünce o deneyimin yarın tekrarlanmasını istiyor. Seks için de bu geçerli. Dün yaşadığınız haz dolu anları yarın tekrarlamak istiyorsunuz. Düşünce dünü ve yarını yaratmıştır. Ama yarın belirsiz, yarın tamamen farklı bir gün olabilir. Düşüncenin sahiden bildiği tek şey dün. Dolayısıyla düşünce düne aittir, düşünce eskidir, asla yeni değildir.

Düşünce –anılar demeti olarak depolanmış deneyim, bilgi olan ve tepki olan ve tepki olarak bunlardan doğan– dün olarak zamanı yaratır. Dün çok mutluydum. Nefes kesici günbatımını seyrettim, parıldayan güneş muhteşem denize batıyordu ve gökyüzünden geçen güzelim bulutlar gül rengine bürünmüştü. Bunu yaşadım, şimdiyse bir anı olarak zihnimde ve yarın yine oraya gideceğim. Güneş belki o kadar rengârenk, o kadar güzel batmayacak. Düşünce, zamanı dün ve yarın olarak yarattı. Bu çok basit bir gerçek. Aynı şekilde düşünce ölüm korkusunu da yaratmadı mı? Yarın, gelecekte bir son olacak, çünkü ölmüş olacaksınız, muhtemelen sokakta; ölümü biliyorsunuz, her gün yanınızdan geçiyor. Ve düşünce onu gelecekte, gelecek bir zamanda tasavvur ediyor; dolayısıyla ara zaman var, yaşamakla ölmek arasında. Bu ara, bu zaman dilimi korkudur. Bu zamanı, bu arayı düşünce yaratıyor.

Hayatı ve ölümü biliyoruz. Sürdüğümüz hayatı tanıyoruz: çatışmalarla, didişmeyle, sefaletle, sancılı kalplerle dolu sevgisiz ve güzellik yoksunu bir hayat. Bir de ölüm denilen gerçek var, aniden sona erme. İnsan ölümden sonra ne olacağına dair sayısız kuram geliştirmiştir. Tüm Asya reenkarnasyona inanır, bu bir ümitten öteye geçmez, çünkü eğer bu ümit ger-

çekten hayatımızın bir parçası olsaydı, o zaman bugün doğru düzgün yaşardınız, eylemleriniz ve düşünceleriniz erdemli olurdu, kibar, cömert, sevgi dolu olurdunuz; çünkü aksi halde gelecek yaşamda bunun bedelini ödeyeceksinizdir. Reenkarnasyon böyle söyler. Fakat siz buna inanmıyorsunuz, sizin için reenkarnasyon salt bir umut, bir fikir, o kadar; korkan insanın umudu. Öyleyse tüm meseleyi yeniden gözden geçirmeniz, inançlarınızı sorgulamanız gerek. Her halükârda inançların hiçbir değeri yoktur.

İnanç sahibi insan korkak insandır. İnsanın sürdüğü hayat –boşluk, sefalet, ıstırap, hiç bitmeyen çatışma– bir savaş alanı. Ve tek bildiğimiz de bu. Bu savaş alanı ve savaşın sona ermesi korkusu –ki ölüm diyoruz buna– tek bildiğimiz şey. Öyleyse yeniden incelemek, araştırmak, sorgulamak, yeniden bakmak zorundayız ki bu sayede yeni bir zihniyete ulaşalım.

Acı sona erebilir mi? Yani korku sona erebilir mi? Birinin ölümüne ağladığında kendin için mi ağlıyorsun yoksa başkası için mi? Başkası için hiç ağladın mı? Lütfen dinleyin. Başkası için hiç ağladınız mı? Sokakta üstü başı perişan şu zavallı erkek veya kadın için hiç ağladın mı? Şu gariban dilenci için hiç ağladın mı? Savaş alanında öldürülen oğlun için hiç ağladın mı? Ağladınız ama kendinize acıdığınız için mi ağladınız, yoksa bir insan öldürüldüğü için mi ağladınız? Eğer kendinize acıdığınız için ağladıysanız, o zaman gözyaşlarınızın hiçbir anlamı yoktur, çünkü derdiniz kendinizdir; kendiniz ise bir dizi anıdan, deneyimden, geçmiş gelenekten ibaret; ağladınız çünkü o kadar büyük bir sevgi yatırımında bulunduğunuz kişiden mahrum kaldınız; gerçek bir sevgi değildi o. Ölen kardeşiniz için ağlarsınız, kendiniz için değil onun için ağlayın. Onun ölümüne kendiniz için ağlamanız çok kolaydır. Ona ne olduğunu, niçin öldüğünü kendinize hiç sordunuz mu? Bana vereceğiniz bütün cevapları biliyorum. Has-

talıktan, kazadan ötürü öldüğünü söyleyeceksiniz; bu onun karması, onun payı, düzgün bir hayat sürmedi. Açıklamalar, açıklamalar, açıklamalar. Açıklamalar için mi ağlıyorsunuz, yoksa başka bir insan için mi ağlıyorsunuz? Hiç başka birinin halini düşündünüz mü?

Lütfen bu soruları kendi başınıza cevaplandırın, çünkü çok dünyevi ve kesinlikle umursamaz insanlara dönüştünüz. Ve eğer bir başkası için ağlarsanız, onun için bir şey yaparsınız. Ama eğer kendinize acıdığınız için, kendiniz için ağlarsanız, o zaman daha fazla umursamaz olursunuz. Her ne kadar görünüşte kalbinize dokunduğu için ağlıyor olsanız da, sadece kendinize acıdığınız için ağlıyorsunuzdur, kendinize acımanız sizi sertleştiriyor, çevrenize kapatıyor, sizi köreltiyor, aptallaştırıyor; insanlar bu hale geldi, çünkü kendileri için, kendi paylarına gözyaşı döküyorlar ve kendi payları da başka bir şeye kıyasla her zaman küçüktür.

Acının sona erdirilmesi bilgeliğin başlangıcıdır. İnsan kendini tanıdığında bilgelik kendiliğinden kolayca gelir. Yalnız kaldığınız için, terk edildiğiniz için, kendinize acıdığınız için ağladığınızı fark ettiğinizde bilgeliğe ulaşırsınız. Gözyaşlarınızı hep kendiniz için döktüğünüzü anlarsanız, yani bu gerçekle doğrudan temas kurarsanız, tıpkı bir ağaca, bir sütuna veya bir ele dokunur gibi, o zaman acının ben-merkezci olduğunu görürsünüz, acının her zaman düşünce tarafından yaratıldığını ve zamanın ürünü olduğunu idrak edersiniz. Oğlumu yıllar önce kaybettim, o artık ölü. Şimdi ben yalnızım, ona bakacağım, onunla birlikte olacağım, hiç kimsem kalmadı; bu durum gözlerimi yaşartıyor, kendime acıyorum; ve aslında derdim hiç de oğlum değil. Eğer derdim o olsaydı, ona doğru düzgün yiyecek, doğru terbiye, doğru eğitim verir, düzgün yaşamasını sağlardım; böylece tek başına ayakta durabilirdi, özgür bir insan olurdu. Ama siz bunu umursamadınız. Baş-

kası için ağlamadınız, kendi zavallı, küçük, bayağı benliğiniz için ağlıyorsunuz; benliğiniz bayağılaşma konusunda oldukça becerikli. Bütün bunların içinizde olup bittiğini sezebilirsiniz, gözlemleyebilir, görebilirsiniz. Eğer bakarsanız tek bir bakışta her şeyi tamamen görebilirsiniz. Bütün bir yapıyı tek bir bakışta, zamana yaymadan, analiz etmeden görebilirsiniz; "ben", "benim" gözyaşlarım, "benim" ailem, "benim" ülkem, "benim" inancım, "benim" dinim, "benim" milletim dediğimiz şu küçük bayağı şeyi görebilirsiniz; bütün bu çirkinlikler içinizde. Bu nedenle görebilirsiniz, bu ülkede ve başka ülkelerde cereyan eden her savaştan, her vahşetten sorumlusunuz. Bütün bunları zihninizle değil de kalbinizle görürseniz, kalbinizin en derinlerinden bakıp hakikaten görürseniz, o zaman acıya son verecek olan anahtara sahip olursunuz. Bu anahtar deneyimin hiç etkilemediği ve dolayısıyla masum olan zihne kapıyı açar; masum bir zihin düşünceyle masum kılınmış bir zihin değildir. Düşünce hiçbir şey yapamaz, düşünce eskidir. Masumiyetin güzelliği onun her zaman yeni ve dolayısıyla genç olmasıdır. Ancak bu tam masumiyet enginliği, zihnin ölçülemez halini, insanın asırlardır peşinde olduğu şeyi görebilir.

Bülten 29, 1976

Yüksüz Zihin

Yeni Delhi, Hindistan, Kasım 1969

Pek çok sorun var. Ev yanıyor, sadece sizin küçük yuvanız değil, herkesin yuvası yanıyor. Bu noktada insanın nerede yaşadığı önemli değil. İster Komünist dünya, ister zenginlerin dünyası, isterse de yoksulların dünyasında olsun ev yanıyor.

Bu bir kuram, bir fikir değil, uzmanın, bilirkişinin işaret ettiği bir şey değil. İsyanlar, ırksal çatışmalar, feci bir yoksulluk, nüfus patlaması gibi sorunlarımız var. Artık bizi kısıtlayan bir şey kalmadı, aya da gidebiliyoruz, hazzın uç noktalarına da. Doktrinleri, inançları, dogmaları ve din adamlarıyla örgütlü dinler tamamen hüsrana uğradı ve artık bir anlam ifade etmiyorlar. Savaş var ve politikacıların getirmeye çalıştıkları barış hiç de barış değil.

Bütün bunları görebiliyor musunuz? Bir kuram olarak değil, kabul etmeniz veya reddetmeniz için birisinin size işaret ettiği bir şey olarak değil, bir manastıra veya geçmişteki geleneksel bir ideale sığınmak suretiyle kaçamayacağınız bir şey olarak. Meydan okuma orada duruyor; onu göğüslemek sizin sorumluluğunuz. Eyleme geçmelisiniz, tamamen farklı bir şey yapmalısınız; ve eğer mümkünse, yeni bir eylemin, tüm varoluş olgusuna yeni bir bakış yolunun olup olmadığını keşfetmelisiniz. Şartlanmış, milliyetçi ve bireyci bir yaşam sürüp bütün bu sorunlara eski bir kafayla bakamazsınız. "Birey" sözcüğü bölünmemiş, bölünmeyen bir varlık anlamına gelir. Fakat günümüzde bireyler kendi içlerinde bölünmüş durumda, parçalanmış haldeler, çatışma içindeler. Siz neyseniz toplum ve dünya da odur. Demek ki dünya sizdir, sizin dışınızda farklı bir şey değil. Ve dünya genelindeki bu olguyu, iktidar şehvetiyle politikacıların ve eski tepkilerine dönüp Latince, Sanskritçe, Yunanca veya İngilizce birkaç kelime mırıldanan din adamının yarattığı bu kargaşayı gözlemlediğinizde artık hiçbir şeye ve hiç kimseye inanç ya da güven beslemezsiniz. Dış dünyada olup biteni ne kadar gözlemlerseniz, içinizi de o kadar gözlemlersiniz, herhangi bir şeye daha az güvenirsiniz, kendinize de.

Öyleyse mesele bütün şartlanmalardan hemen kurtulmanın mümkün olup olmadığıdır. Bu da demektir ki kriz sıradışı olduğu için, yeni bir zihne, yeni bir kalbe, zihinde yeni

bir niteliğe, yeni bir tazeliğe, masumiyete sahip olmalısınız. "Masumiyet" sözcüğü incinmemek demektir. Bir sembol, bir fikir değildir, zihninizin herhangi bir olaydan, herhangi bir psikolojik gerilimden, baskıdan, etkiden incinmeme kapasitesine sahip olup olmadığını keşfetmektir. Öyle ki zihnimiz büsbütün özgür olsun. Herhangi bir türde direnç olursa masumiyet olmaz. Zihin bu krize sanki ilk kez bakıyormuş gibi bakmalıdır, taze bir zihinle, genç ve dinç bir zihinle, isyan halinde olmayan bir zihinle. Öğrenciler kalıplara, yerleşik düzene karşı isyan ediyorlar, ama isyan, öğrencinin isyanını bir hayli aşan insani sorunları çözmüyor.

Oldukça şartlanmış olan zihin büyük bir derinlik kazanmak, eğitim, propaganda, edinilmiş bilginin sonucu olmayan bir vasıf kazanmak için bir kopuş yaşayabilir mi? Keza ıstırapla, günlük hayatın onca sorunuyla –çatışmalar, kargaşa, sefalet, hırs, rekabet– dolu kalp sevmenin ne anlama geldiğini öğrenebilir mi? Kıskançlık, haset taşımayan, zekânın dikte etmediği sevgi salt bir zevk değildir. Zihin görebilmek, gözlem yapabilmek için özgür olabilir mi? Zihin mantıklı, sağduyulu, nesnel olarak akıl yürütüp fikirlerin, çıkarımların köleliğinden kurtulabilir mi? Zihin korkusuz olabilir mi? Kalp sevmenin manasını keşfedebilir mi? Toplumsal ahlaka göre değil ama, çünkü toplumsal ahlak ahlaksızlıktır. Topluma bakılırsa sizler çok ahlaklısınız, ama aslına bakarsanız çok ahlaksızsınız. Gülmeyin. Bu bir gerçek. Hırslı, açgözlü, hasetçi, sahiplenmeci, nefretle dolu, öfkeli olabiliyorsunuz ve bu gayet ahlaklı bulunuyor. Ama şehvete kapıldığınızda bu anormal bulunuyor ve bunu kendinize saklıyorsunuz. Ayrıca düşünce ve eylem kalıplarımız var, ne yapmamız gerektiğini, bir sannyasinin nasıl davranması gerektiğini, onun evlenmemesi gerektiğini, bir bekârlık hayatı sürmesi gerektiğini söyleyen; ki bunlar tamamen saçmalıktır.

Şimdi bu meseleyi nasıl ele alacaksınız? Ne yapacaksınız? Öncelikle hepinizin sözcüklerin kölesi olduğunu fark etmeniz lazım. "Olmak" sözcüğü zihninizi şartlandırmış. Tüm şartlanmanız "olmak" fiiline dayalı. Şöyleydim, şimdi böyleyim, gelecekte şöyle olacağım falan. "Şöyleydim" "böyleyim"i şekillendirir ve o da geleceği kontrol eder. Bütün dinleriniz buna dayanıyor. Tüm kavramsal ilerlemeniz "olmak" terimine dayanıyor. Bu sözcüğü kullandığınız anda sözde manen de kendinizi kaçınılmaz olarak "Ben", "Ben Tanrı'yım", "Ben ebediyim", "Ben Hinduyum", "Ben Müslümanım" diye ortaya koymuş oluyorsunuz. Bu olmuş, olan ve olacak fikriyle, hissiyle yaşadığınız zaman bu sözcüklerin kölesi haline geliyorsunuz.

Kriz şimdiki zamanda cereyan ediyor. Kriz asla ne geçmişte ne de gelecekte. O şimdide, hayatın içinde, "olmak" terimiyle şartlanmış ve sorunla başa çıkamayan zihnin şimdiki fiili halinde. "Olmak" sözcüğüne ve bu sözcüğün anlamına saplanıp kaldığınız anda, zamana sahip olursunuz. Zamanın sorunu çözeceğini sanırsınız Söylediklerimi sadece lafta değil de kalben ve zihnen, bütün varlığınızla takip ediyor musunuz? Çünkü mesele son derece anlam ve önem taşıyor. Zira şimdiyi şartlandıran ve geleceği şekillendiren "olmak" sözcüğünden ve onun ardındaki anlamdan –geçmiş, olmuş olan– kurtulduğunuz zaman şimdiye tepkiniz ani olur.

Eğer bu noktayı anlarsanız, bakışınızda olağanüstü bir devrim gerçekleşir. İşte bu gerçek meditasyondur, zamanın deviniminden kurtulmaktır.

Kendinin bilincinde olan zihin, meselenin hakikatini nasıl kavrayabilir? Zihinsel düzeyde değil, çünkü bunun hiçbir anlamı yok. Bildiğiniz gibi, bir tehlike anında tehlikeye tepkiniz ani olur. Bir otobüsün son sürat size doğru geldiğini gördüğünüzde hemen tepki gösterirsiniz. "Seveceğim" dediğiniz-

de bu sevgi değildir. Lütfen bunu üzerinde düşünülecek bir kuram veya fikir olarak kabul etmeyin. Tehlike hakkında düşünmezsiniz. Zaman yoktur artık, sadece eylem vardır. Artık zaman, yani "olmak" açısından düşünmeyen zihin zamanın dışında hareket eder. Ve kriz, zamana ait olmayan eylemi gerektiriyor.

Bu en zor işlerden biridir. Anladığınızı söylemeyin. Devam edelim demeyin, çünkü bütün kültürünüz "Ben" sözcüğüne dayanıyor. "Ben" hissine kapıldığınız anda çelişki ve bölünme içine düşersiniz. "Ben" ve "sen", "biz ve onlar". Bölünmenin gerçekleştiği, "sen"de bir parçalanma olduğu anda artık siz bir birey, yani tekil bir bütün değilsinizdir. "Bütün" (whole) kelimesinin anlamını bilmiyor musunuz? Bütün sağlıklı, sağlam demektir, aynı zamanda kutsal. Dolayısıyla kendi içinde bölünmemiş birey sağlıklıdır, kutsaldır, yani çatışma içinde değildir.

Siz de konuşmacı kadar gayretli misiniz, yoksa sadece söylenenleri mi dinliyorsunuz? İletişim demek birlikte inşa etmek, yaratmak demektir ve iletişimin güzelliği de budur. Ve eğer konuşmacı bir otorite olup siz de sadece öğrenci veya mürit olarak dinlediğinizde iletişimin güzelliği yok olur. Sadece öğrenilen kalır ortada. Öğrendiğiniz şeyse geçmişe aittir ve geçmişten gelen birikimden hareket etmek bir sahiplenme sürecidir, oysa öğrenme birikim değil devinim olmalıdır.

Eğer bunu tüm kalbiniz ve zihninizle anlamış olsaydınız farklı bir hayat sürerdiniz. Öğrenmenin testi ve kanıtı hayatınızdır. Bu krizle yüzleşen bir zihin her zaman yeni, dinç ve tazedir. Ama eğer söz konusu krize geçmiş açısından tepki verirseniz, o zaman daha fazla sefalet, daha fazla kötülük, daha fazla savaş doğurur. Bir Hindu veya Müslüman olduğunuz sürece, kendinizi "Ben" diye ortaya koyduğunuz sürece kendi içinizde ve dünyada bozulmaya yol açarsınız.

Geçmiş açısından, gelecek açısından değil de hemen tepki veren zihnin ve kalbin yeni niteliği nedir? Zihin geçmiş açısından tepki verdiği anda, hâlâ "olmak" teriminin yapısı içinde yaşıyordur. Farklı bir şekilde ifade edeyim. Eylemimiz düşünceye, bilgiye, geleneğe dayanıyor; yani hafızaya. Teknolojik dünyada bu gereklidir. Tüm bilimsel gelişmeler, teknolojinin ilerlemesi deneyime, bilgiye ve birikime dayanır. Bu kesinlikle elzemdir. Fakat yeni bir niteliğe, yeni bir boyuta, yeni bir yola sahip olan bir zihin geçmişsiz ve geleceksiz hareket etmelidir ki bu da özgürlük demektir.

Eylemde bulunma özgürlüğü nasıl kazanılacak? Zihin geçmişsiz nasıl hareket edecek? Zira geçmiş, bir Hindu olarak şartlanmak demektir; geçmiş etkilenimin, eğitimin ve ırkın sonucudur. Eğer bu terimlerle hareket ederseniz krizle başa çıkamazsınız. Sorulması gereken soru şudur: Zihin nasıl eylemde bulunacak, yani geçmişten, "olmak" sözcüğünün anlamından nasıl kurtulacak?

Eğer sorumu anlamışsanız, o zaman önemli olanın algı, görmek, gözlemlemek olduğunu fark edersiniz. Eğer algı ile eylem arasında bir ara olursa, bu ara zamandır. Bedensel hasara yol açabilecek tehlikeyi gördüğünüzde, derhal tepki verirsiniz, onun üzerine düşünmezsiniz. Algı ile eylem arasında ara, boşluk olmaz; ani tepki ve eylem gerçekleşir. Şimdi bir sorunun geçmişten hareketle çözülemeyeceğini gördükten sonra, yani bu muazzam meydan okumaya geçmişten yola çıkılarak tam, yetkin bir tepkiyi hiçbir surette veremeyeceğimizi gördüğümüzde, bundan tamamen yeni bir eylem doğar. Anladınız mı? Bu tepkiyi anlıyor musunuz? Yoksa sadece zihinsel olarak, yani sözde mi anlıyorsunuz? Eğer sözel olarak anlıyorsanız, parçalı anlıyorsunuz demektir ve dolayısıyla bu tam bir tepki olmaz. Öte yandan içinde yetiştiğiniz kültürün, şartlanmanın tehlikesini fiilen gördüğünüzde, birdenbire özgürlük eylemi gerçekleşir.

Şimdi, zihin –zihinden kastımız içinde zekâ, beyin, hırs, duygu diye bir bölünmüşlük barındırmayan bir bütündür–, bütüncül bir zihin milliyetçiliğin, din denilen saçmalığın tehlikesini görebilir. Güya dindar insanların İsa, Buddha ya da Krishna'ya dair imgeleriyle geçmişi tekrarlayıp durduklarını görebilir. Geçmişe göre hareket ettiğinizde, kargaşaya, sefalete katkıda bulunmakla kalmayıp, kesinlikle bozulduğunuzu görebilir. Bozulma ancak tehlikeyi görüp bir şey yapmadığınızda gerçekleşir.

Tehlikeyi gördüğünüzde eyleme geçersiniz ve ancak gören, dinleyen, öğrenen zihin daima mutludur. Bu nedenle devamlı eylemde bulunur. Eylemde aktif ilkede bölünme yoktur, dolayısıyla çatışma da. Öğrenme devinim içindedir ve devinim içinde olan özgürdür. Fakat çıkarımları, formülleri, fikirleri, yargıları, kanıları olan bir zihin özgür bir zihin değildir. Devasa ve karmaşık yaşam sorunuyla karşılaştığında, onunla kutsallık duygusuyla birlikte bütünlüklü olarak tastamam başa çıkamaz. Hâsılı önünüzde duran mesele budur. Ev yanıyor ve geçmiş açısından yürüteceğiniz bütün çabalar bu yangını söndürmeyecek. Bu yangını söndürmek yeni bir zihin niteliği, kalbin hayati hareketini –tamamen farklı olan– gerektiriyor.

Sevgi zevk değildir. Sevgi arzu değildir. Bu niteliğe, pratiğini yapamayacağımız, zamanla geliştiremeyeceğiniz bu niteliğe sahip olmalsınız. Zira pratiği yapılan, işlenen şey mekanikleşir.

Hakikat ne sizindir ne de benim; o ne tapınaktadır, ne kilisede, ne bir imgede, ne de bir sembolde. Görüp tanımanız için orada duruyor hakikat. O özgür bir zihindir, gören ve eylemde bulunan berrak, algılayıcı, sevgi dolu bir zihindir o.

Bülten 17, 1973

Şefkatin Işığı

Madras, Hindistan, 1970

İnsanların iç dünyalarında psikolojik dönüşümüyle ilgileniyoruz. Bilincimiz psikolojik anlamda radikal bir dönüşümden geçmediği sürece, insan için umut kalmayacak. Bu ciddi bir meseledir: günlük hayatımız meselesine doğru birlikte yolculuğa çıkmak ve düşüncemizde, eylemlerimizde, davranışlarımızda ve bakış açımızda radikal bir psikolojik devrimi gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceğimizi görmek. Hayatlarımızla ilgileniyoruz, hayatımızı, günlük sefaletimizi, çatışmamızı, mutsuz hayatımızı anlamaya çalışıyoruz ve kendi içimizde derin, kalıcı bir dönüşümü gerçekleştirebilir miyiz diye merak ediyoruz.

Konuşmacı ve siz birlikte beyin meselesini keşfe çıkacaksınız. İnsan beyni propagandanın, kültürün, hırslarımızın, keder, tasa, korkular ve ayrıca zevklerimizin bitmeyen baskısı altında hayli hasar görmüş, hayli deforme olmuş ve hayli çarpıklaşmıştır. Beyin üzerinde sürekli bir baskı var. Bu bir gerçek, ve üzerinde baskı olduğu zaman, beyin kendini yenileyemediği için, çok az kişinin yapabildiği gibi baskı bittiğinde kendine gelemediği sürece bir çarpıklık kaçınılmazdır.

Dinleme sanatı, gözlemleme sanatı, görme ve öğrenme sanatı vardır. Belki de bu dinleme, gözlemleme, öğrenme sanatı dolayısıyla beyin üzerindeki baskı hiç hissedilmeyebilir, böylece beyin bozulmamış, esnek, genç, dinç, taze, masum kalabilir. Ancak masum bir zihin hakikati görebilir. Hırs, şiddet veya direnç, öfke, propaganda, gelenek olduğu sürece beyin üzerinde baskı gerçekleşir. Bu saydığımız unsurlar beyin üzerine muazzam baskılar yapıyor. Bu nedenle söz konusu baskılar altında yaşayan beyin kaçınılmaz olarak çarpıklaşıyor, deforme oluyor ve zarar görüyor. Dinleme sanatı, görme sa-

natı, öğrenme sanatı, bu üç sanatın anlamını kavrama yoluyla "olan" anlaşıldığında, bu baskılar çözümlenebilir ve beyin onlardan etkilenmeden kalabilir.

İnsan çeşitli baskıların beyin üzerindeki etkisini gözlemleyebilir. Hasara uğramış bir beyin yanılsamaya saplanır ve yıllarca meditasyon yapsa bile hakikati göremez. Hayli hasar görmüş bir beynin eski dinçlik, açıklık niteliğini yeniden kazanıp mantığa, akla dayanmayan ani kararlar verip veremeyeceğini anlamak çok önemlidir. Akıl ve mantığın belli bir değeri vardır ama onlar sınırlıdır. Eğer sözünü ettiğimiz baskıların bilincindeyseniz, şimdi bizim yaptığımız şey bu baskıları fark etmek, tanımak ve bilinçli düşüncemizin çeşitli baskıların sonucu olup olmadığını ve dolayısıyla düşünmenin çarpık bir beynin ürünü olup olmadığını kendi başımıza öğrenmektir. O zaman beyni eski özgün, bozulmamış haline döndürmenin ve dolayısıyla onun özgürce çalışmasını sağlamanın mümkün olup olmadığı meselesi gündeme geliyor. Bu mümkündür ama bir şartla ki dinleme sanatını, nasıl dinleyeceğinizi öğrenmeniz veya kavramanız gerek. Söylenenlere bir direnç oluştuğunda bu direnç sizin baskınızın sonucudur. Dinleme sanatını öğrenmek çok kolaydır.

Duyduğunuz şeyi yorumlamadığınızda, onu bir fikre dönüştürüp peşinden gitmediğinizde –o zaman konudan tamamen uzaklaşırsınız– dinlemede büyük bir mucize saklıdır. Öte yandan kalbinizle, dikkatlice, özenle dinlediğinizde işte bu dinleme, çiçeğin açmasına benzer. Dinlemede bir güzellik saklıdır. Aynı şekilde, bütün sefaleti, yoksulluğu, yozlaşması, kabalığı, gaddarlığı ve ayrıca bilimsel dünyada, teknolojik dünyada, dinsel örgütlenmelerde sürüp giden cazip şeyleri, çarpıklığı, hırsı, parayı ve gücüyle dünyayı, dış dünyayı gözlemlemek, kendi kişisel onayınızı veya reddinizi ya da inkârınızı araya sokmadan bütün bunları gözlemlemek, keli-

melere dökmeden, güzelliği görmeyi istemeden, sadece gözlemlemek. Ve sonra aynı şekilde insanın iç dünyasında olan bitenleri, düşünceleri, hırsları, açgözlülüğü, şiddeti, bayağılığı, şehveti gözlemlemek. İşte böyle sadece gözlemlediğinizde, içinizde uyanmuş o tamah ve kötü duyguların hepsi ölür, sona erer.

Ayrıca bir de öğrenme sanatı vardır. Çoğumuz için öğrenme genellikle bir bilgisayar gibi beyinde depolanan bilgi birikimi ve o bilgilere göre hareket etmek demektir. Biz ise bundan tamamen farklı bir şeyi öne sürüyoruz: biriktirmeden öğrenmek. Öğrenmek demek gerçeğe dair bir içgörüye sahip olmak demektir. İçgörü, sözgelimi tamahınızın tüm anlamını kavramak, tamahın tüm doğasını ve yapısını kavramak, ona dair içgörü edinmek, tamah denilen o tepkiyi bütünüyle idrak etmek demektir. İçgörü sahibi olduğunuzda öğrenmeye gerek kalmaz. Artık onu aşmışsınızdır. Şu üç edimi anlamak çok önemlidir: Gözlemlemek, dinlemek ve öğrenmek, çünkü bunların anlamını büsbütün kavradığınızda, o zaman beynin üzerindeki baskıyı da kavrayıp ortadan kaldırabilirsiniz. Ayrıca beyinde uygun alan olmadığı zaman baskı gerçekleşir.

Her şey bir alanın içinde mevcuttur: ağaçlar, çiçekler, bulutlar, yıldızlar, kuşlar ve insanlar. Bunların yaşamak için bir alana ihtiyaçları vardır. Dünya nüfusu giderek kalabalıklaşıyor ve yaşama alanı oldukça daralıyor. Bu apaçık bir gerçek ve şehirde yaşayan ve yeterli alan bulamayan insanlar üzerindeki baskı, şiddet faktörlerinden biridir. Ve içsel dünyamızda da pek alan kalmadı. Yani beyinlerimiz fazlasıyla işgal edilmiş, zihnimiz kendimizle, ilerlememizle, statümüzle, gücümüzle, parayla, seksle, endişelerle fazlasıyla meşgul; işte bu meşgale alanı kapatıyor. Bütün içsel dünyamız bu ya da şununla bitmeyen bir meşguliyet halinde. Alan yok ve alan olmadığı için meşguliyetin baskısı giderek büyüyor ve bu

yüzden beyin daha fazla zarar görüyor. Ancak boş zamanınız olduğunda öğrenebilirsiniz. Fakat zihin veya beyin fazlasıyla meşgul olduğunda boş zamanınız olmaz, yeni hiçbir şey öğrenemezsiniz, taze hava içeri girmez ve bu yüzden baskı yoluyla beynin gördüğü hasar büyür. Meditasyonun meselelerinden biri budur: bilinci bütün baskılardan kurtarmak, yani zihni özgürleştirmek.

Bizler nasıl meditasyon yapılacağını değil de, meditasyonun ne olduğunu inceliyoruz. Birine nasıl meditasyon yapılacağını sormak dünyanın en aptalca sorusudur. Bu demektir ki siz bir meditasyon sistemi istiyorsunuz. Bana göre meditasyonun bir sistemi yoktur. Meditasyonda irade edimi büsbütün sona erer, irade arzunun özüdür, daha yüksek bir arzu çeşididir. Hayatımız boyunca irademizle hareket ederiz: "Bunu yapacağım", "Şunu yapmayacağım", "Büyük adam olacağım". İradenin asıl özü hırs ve şiddettir. Günlük hayatımızı irade edimi, yani kontrol olmadan yaşayabilir miyiz?

Hayatta, günlük hayatta iradesiz, kontrolsüz hareket etmek mümkün müdür? Kontrol eden, zamandan zamana değişen arzunun özüdür. Bu nedenle kontrol eden ile kontrol edilen arasında hep bir çatışma vardır. Meditaysonu geleneksel olarak kabul ettiğin zaman, konsantre olmaya, düşüncelerini kontrol etmeye çalışırsın. Meditasyonu, bütün derinliği ve yüceliğiyle yaptığında, zihin her nevi irade ediminden kurtulur. Seçim olduğunda irade edimi olur. Seçim olduğunda kargaşa da olur. Yalnızca kafanız karışıksa seçim yaparsınız. Yalnızca berrak olduğunuzda seçim yapmazsınız. Demek ki seçim, irade, kontrol beraber yürür ve zihnin topyekûn özgürlüğünü engeller. Önemli bir nokta bu.

Diğer bir nokta da kendi kişisel bilincinizin benim veya bir başkasının bilincinden farklı olduğunu zannetmeniz. Gerçekten farklı mıdır peki? Sizin bilinciniz zihninize aşılanmış

bütün kültürü, geleneği, okuduğunuz kitapları, mücadeleyi, çatışmayı, sefaleti, karmaşayı, kibri, kendini beğenmişliği, zalimliği, kederi, ıstırabı, zevki içerir; bütün bunlar bir Hindu, bir Budist veya bir Müslüman olarak sizin bilincinizi oluşturur. Bu içerik bilincinizi oluşturur. Peki bu içerikten kurtulmak mümkün müdür? Bilinç diye bildiğimiz zihin içerikten arınabilir mi? Bunu anlamak çok önemlidir, bilincinizin içeriğini nasıl boşaltacağınız değil, öncelikle o içeriğin farkına varmaktır önemli olan. Farkındalık dünyayı olduğu gibi gözlemlemektir, dünyayı tanımaktır, ağaçları, doğayı, güzelliği ve çirkinliği, komşunuzun farkına varmak, ne giydiğini görmek ve ayrıca kendi içsel dünyanızın bilincinde olmak. Ve eğer yeterince farkına varırsanız bu farkındalık içinde bir sürü edimin gerçekleştiğini görürsünüz: hoşlanma ve hoşlanmama, ceza ve ödül. Seçimde bulunmadan farkında olabilir misiniz? Seçimsiz farkındalık, seçimsiz, önyargısız farkında olmak. Bilincinizin tamamen farkına varmak. Yani bilinç kendinin farkında olabilir mi? Bu da demek oluyor ki düşünceniz, düşünme etkinliğiniz kendinin farkına varabilir mi?

Beyin bilgisayara benzer. Kaydeder, deneyimlerinizi, umutlarınızı, arzularınızı, hırslarınızı kaydeder; her izlenimi kaydeder ve bu izlenimden, bu kayıttan düşünce doğar. Şimdi, soruyoruz: Doğan düşüncenin farkına varabilir misiniz, uyanan öfkenizin farkına varabildiğiniz gibi? Farkına varabilirsiniz, değil mi? İnsan kabaran öfkesinin farkına varabildiği gibi, filizlenen düşüncesinin de farkına varabilir mi? Filizlenen, gelişen bir şeyin farkına varmaktan söz ediyoruz. Aynı şekilde, bilincinizin tamamen farkına varabilir misiniz? Meditasyonun bir bölümü bunu içerir. Meditasyonun özüdür bu: seçim yapmadan dış dünyamn ve içinizdeki muazzam çatışmanın farkına varmak. Bu noktaya geldiğinizde, dünyanın sizden ayrı olmadığını idrak edersiniz; dünya sizsiniz.

Bilincin kendinin farkına varması sayesinde onu oluşturan parçalar ortadan kalkar. O zaman bilinç büsbütün farklı bir şey olur. O zaman bilinç parça değil bütün olur.

Çoğumuz sistemlere, değişik yoga türlerine, değişik yönetim biçimlerine, değişik bürokratik idarelere alışığız ve bunların hepsi sistemlere dayanır. Gurunuz size bir meditasyon sistemi önerir veya bir kitap alır, o kitaptan bir sistem öğrenirsiniz. Sistem parçadan bütünü anlamayı işaret eder. Parçayı incelemek suretiyle varoluşun bütününü kavramayı umarız. Beyniniz, zihniniz sistemleri, siyasi sistemleri, dini sistemleri, yoga sistemlerini veya kendi sisteminizi takip etmek üzere eğitilmiş. Bir sistemi takip ettiğinizde bir kovuğun içine girersiniz ve yaşamanın en kolay yolunu bulmuş olursunuz. Sistem trenyoluna benzer ve sistemin takipçileri kendilerinin raylarla sınırlı bir trenyolunda ilerleyen trene benzediklerinin farkında değillerdir.

Dolayısıyla konsantrasyon tüm diğer düşünce biçimlerine dirençtir. Siz direnci geliştiriyorsunuz, oysa biz konsantrasyonun sadece belli bir düzeyde gerekli olduğunu söylüyoruz. Bu düzeyde bile eğer dikkatinizi verirseniz konsantrasyon çok basittir. Dikkat kesilmek, kalbinizi, zihninizi, tüm duyularınızı bir şeye tamamen vermek ne demektir, bunu keşfedeceğiz. Dikkatinizi verdiğinizde, bütün duyu organlarınız tamamen uyanıp gözlemlediğinde, bu süreçte veya bu dikkat niteliğinde merkez yoktur. Merkez olmayınca alan sınırlaması da olmaz. Çoğumuz bir merkeze, "ben"e, egoya, kişiliğe, karaktere, eğilime, kendimize özgü niteliklere sahibiz. Her birimizde merkez, yani benliğin özü, bencillik var. Merkezin olduğu yerde alan sınırlaması da vardır. İşte bu nedenle meşgul bir zihnin her zaman merkez oluşturduğunu ve dolayısıyla onun meşgalesinin alanı sınırladığını söylüyoruz. Tam bir dikkat olduğunda, uyanmış bütün duyularınızla gözlemleyip dinleyip öğrendiğinizde merkez ortadan kalkar.

Bunu günlük hayatınızda, eşinizle, komşunuzla, doğayla olan ilişkilerinizde deneyin. İlişki ilişmek demektir. Ancak kendinize veya karşınızdaki kişiye dair bir imgeye sahip olmadığınızda ilişki kurabilirsiniz; o zaman doğrudan ilişkili olursunuz.

Bundan şefkat, bütün varlıklara karşı sevgi doğar. Ancak bu koku olduğunda, arzu, zevk ve düşüncenin edimi olmayan bu sevgi nitelikli olduğunda şefkat ortaya çıkar. Sevgi düşüncenin, çevrenin, duyumların oluşturamayacağı bir şeydir. Sevgi ne histir ne de duyum. Sevgi taşları, ağaçları, başıboş dolaşan köpekleri, gökyüzünü, güzelliği, günbatımını, komşuları, burada anlattığım şehvet duygusuna kapılmadan sevmektir. Hırslı olduğunuzda, güç, mevki, para peşinde koştuğunuzda sevgi varlık kazanamaz. Bir adamın aklı fikri bir şey olma, dünyada güç kazanma derdindeyse karısını nasıl sevebilir? Karısıyla uyuyabilir, çocuk sahibi olabilir, ama bu sevgi değildir, bütün sefaletiyle salt şehvettir. Ve sevgisiz şefkat olmaz. Şefkat olduğunda ondan doğan ışık ve berraklık da olur. Her edim açıklık kazanır ve bu açıklıktan beceri doğar; iletişimde beceri, eylemde beceri, dinleme, gözlemleme ve öğrenme sanatında beceri.

Meditasyon şefkat, berraklık ve zekânın kullandığı beceriden doğan zekânın uyanmasıdır. Zekâ kişisel değildir, zamanla geliştirilemez; o sadece şefkat ve berraklıktan doğar. Meditasyon bunları ve çok daha fazlasını içerir; ancak bunun için zihnin özgür ve tamamen sessiz olması gerekir. Alan yoksa sessiz olamaz zihin. Demek ki sessizlik pratik yaparak, kontrolle oluşmaz; iki gürültü arasındaki ara veya iki savaş arasındaki barış da değildir sessizlik. Sessizlik ancak beden ve zihin hiçbir sürtüşme olmadan tam bir ahenk içindeyse ortaya çıkar. O zaman bu sessizlik içinde zamanın sonu olan tam bir hareket yer alır. Yani zaman sona erer. Meditasyon-

da bundan çok daha fazlası vardır; en kutsal olanı bulmak. Tapınaklar, kilise veya camilerin putlarının kutsallığı değil; onlar insan yapımı, el yapımıdır, zihnin, düşüncenin ürünleridir. Düşüncenin tesir etmediği bir kutsallık vardır. Günlük hayatımızı tam bir düzene kavuşturduğumuzda bu kutsallık doğal olarak kolayca ve güzelce hayatmıza girer. Günlük hayatımızda bu düzen –düzen çatışmasızlık demektir– olunca bundan sevgi, şefkat ve berraklık doğar. Nitekim meditasyon da budur, hayattan, günlük hayattan bir kaçış değil. Ve meditasyonun bu özelliğini bilenler mutluluğa ererler.

Bülten 45, 1983

Meditasyon Üzerine

Hindistan, 1970

Binlerce yıldır yaşayan insan, zihnini kökten değiştirmeli ve kendini şartlanmadan kurtarmalıdır. Ancak o zaman varoluşun çok sayıda karmaşık sorunu çözülebilir. Zihin sadece beyin hücrelerinin yapısında değil, ayrıca kalbin ve zihnin vasfında da radikal bir ameliyat, kökten bir değişim geçirebilir mi? Böyle bir zihin modern toplumu oluşturan kaos, vahşet ve şiddetin ortasında olası herhangi bir direnç göstermeden ama toplumdan da el etek çekmeden sağlıklı ve sessizce işlev görebilme özgürlüğüne kavuşabilir mi?

Bir sürü deneyime sahip veya belli bir dinsel, sosyal veya ekonomik kültür kalıbına saplanmamış taze bir zihni yaratmanın elzem olduğunu apaçık görebiliyoruz. Yerleşik kalıplar orada burada biraz değişerek tarih boyunca kendilerini sürekli tekrarlamışlardır. Ekonomik ve sosyal devrimler aslında hiç de devrim değildir. Bu kargaşa dünyasında, büyük bir acı,

çirkinlik, şiddet dünyasında anlamsız bir hayat süren insan, zihninin kendini sahiden dönüştürüp dönüştüremeyeceğini merak ediyor. Sadece bu suretle tüm sorunlarımız, sevgi, gerçeklik, Tanrı'nın veya hakikatin var olup olmadığı ve insanların birlikte çatışmadan yaşayıp yaşayamayacakları meselesi çözülebilir. Bunu sahiden bütün kalbinizle, bütün varlığınızla keşfetmek için özgürlüğün olması gerek: bakma, keşfetme, algılama özgürlüğü. İlk nokta elbette budur: Gözlemleme özgürlüğü, çünkü herhangi bir önyargı, çıkarım, ideal, inanç ve her şeyden önce korku varsa özgürlük ortadan kalkar.

Herhangi bir türde korku varsa, zihin kesinlikle bütünü göremez. Aya gitmiş olabiliriz; bu olağanüstü bir başarı. Beyinlerimiz bu güce sahip. Fakat içsel dünyamızda köleleriz ve özgürlük yok; sosyoloji, din ve ekonomi alanlarında aynı modeli binlece kez tekrarlayıp duruyoruz. Ve ruhumuzda, varlığımızın derinliklerinde hiç değişim yok. Bizler modern canavarlarız.

Zihin bu muazzam, ani devrimi gerçekleştirebilir mi, öyle ki yeni bir nitelikle yaşayabilsin ve zevk –güzellikten ve neşenin filizlenmesinden tamamen farklı olan– arayışı içinde olmasın? Zevk asla neşe vermez, çünkü zevkte hep korku vardır. Ve coşkulu olmayan bir zihin özgür olamaz. Zevk düşüncenin ürünüdür ve düşünce hep eskidir; düşünce asla yeni değildir, düşünce asla özgür değildir, özgürlükten bahsetse bile. Düşünce hiçbir düzeyde özgür olamaz, çünkü düşünce hafızanın tepkisidir ve hafıza her zaman geçmişe aittir. Kökleri geçmişe ait olan zamanda yatar. Konuşmacı bu konudan söz ederken lütfen kendi içinizde sorgulayın, sadece kabul etmeyin veya karşı çıkmayın, çünkü bunun bir değeri yoktur.

Şaşırtıcı ölçüde yetenekli olan insan zihni özgür –aslında korkudan bağımsız– olup olamayacağını hiç irdelememiştir, çünkü bizler sayısız korkuyla doluyuz. İnsan keşfedebilmek için korkularını gözlemlemelidir, onları kınamadan, bastır-

madan ve onlardan kaçmadan. Bu gözlemde, gözleyen ile gözlemlenen arasında bölünme yoktur. Onları gözlemleyin, geçmişsiz, "ben"siz, yani gözlemcisiz.

Konuşmacı konuşurken siz de deneyin, çünkü bu akşam çok karmaşık bir meseleyi ele alacağız. Eğer bunu ta baştan yapmazsanız sonra gelecek olanı da takip edemezsiniz. Sonunda neyin geleceğini ben de bilmiyorum. Korkmuş bir zihin keskin, açık, berrak olamaz ve dolayısıyla sevincin, coşkunun niteliğini asla tanıyamaz.

Korkudan sıyrılmak gerek, sadece bilinç düzeyinde değil, bilinçdışı denilen zihnin derin katmanlarında da. Çoğumuz kendimizi adım adım analiz edip açıklığa kavuşturamıyoruz. Analizin kesin boşunalığını görmek için küçük bir yolculuğa çıkmalıyız. Tüm analiz süreci tamamen yanlıştır, eğer "yanlış" sözcüğünü kullanmakta bir beis yoksa. Çünkü analiz işleminde hep bir analizci, yani geçmiş, bilgi toplayan bir kişi vardır ve zihnin bütününün bir parçası olan o diğer parçaları analiz eder, biriktirdiği şeyden yola çıkıp tahlilde bulunur. Kendi içinde analiz sürecini gözlemlemek, ona doğru çok kısa bir yolculuğa çıkmak ve onun bütünüyle faydasız olduğunu görmek zihne bir algılama niteliği kazandırır.

Analiz eden ve analiz edilen iki ayrı durumdur, zihnin topyekûn parçalanmasının iki ayrı hareketidir. Analizci diye adlandırılan bir parça diğer parçayı analiz eder, bir çıkarıma ulaşır ve bu çıkarımdan yoluna devam eder. Fakat çıkarımın pek de değeri yoktur. Ve analiz zamanı işaret eder, çünkü analiz yapmak günlerce sürebilir.

İçebakış yoluyla analizin veya rüyalar yoluyla başkasını analiz etmenin pek bir anlamı yoktur. Eğer hafif veya ağır şekilde nevrotikseniz, ister komünist, isterse de kendi Hindu toplumunuz olsun çürümüş bir topluma uyum sağlamanın herhalde size pek bir faydası olmaz. Demek ki analiz hiç de

özgürlüğü doğurmaz. Bu kendinizin sürekli kazıp durduğu bir çukura düşmeye benzer; bu şekilde insan asla özgür olamaz. Öte yandan zihin cenette veya nirvanada özgürlüğün olduğunu söyler ki bu da yine bir kaçıştır.

Hiç çarpıtmadan gözlemlemek ancak bütün bedeniniz, sinirleriniz, zihniniz, kalbiniz, kulaklarınızla bütün dikkatinizi verdiğinizde gerçekleşebilir. O zaman pürdikkat olduğunuzda gözlemci diye bir varlığın olmadığını fark edersiniz. O zaman sadece dikkat vardır.

Beynin doğası ve özü hayatta kalmaktır, bu açık. Beyin hayatta kalmakta ısrar eder, aksi halde var olamazsınız; ve beyin asırlardan beri gelen şartlanmalara karşılık kimi tepkiler geliştirir. Bizim ele almaya çalıştığımız mesele beynin asıl yapısının ve doğasının kendi içinde bir değişim meydana getirip getiremeyeceğidir. Ve eğer mümkünse bizler bunu tek başımıza değil de birlikte öğreneceğiz. Bu bir saçmalık veya hayal değildir, çünkü fevkalade derinlemesine keşif yaparken hayal gücüne hiçbir surette yer kalmaz; teori yok, çıkarım yok, sadece bir gerçekten diğerine geçiş var.

Zihnin niteliği son derece duyarlı olmalı –ve eğer korku varsa, herhangi bir çıkarım, dogma, inanç varsa zihin duyarlı olamaz–; böylece ağır şekilde şartlanmış zihin tamamen sessiz olabilir ve kendi geleneksel işleyişine göre tepki vermez. Mesele zihne ve dolayısıyla tüm sinir sistemine ve vücuda duyarlılık niteliğinin nasıl kazandırılacağı, ayrıca beyin hücrelerinin nasıl hareketsiz, tastamam sessiz kılınacağıdır, ki böylece zihin son derece duyarlı, zeki ve uyanık olabilsin. Uyanık, zeki ve duyarlı: Bunlar üç ayrı şey değil, eşanlamlı şeylerdir. Ve beynin gözlemcisiz algılayabilmesi için kesinlikle sessiz olması gerekir. Bu meditasyondur yani beyni sessiz kılmak, tamamen sesiz, zihni oldukça duyarlı ve dolayısıyla zeki kılmak. Bu harekete ulaşmak meditasyondur.

Meditasyonun bir sistemi, sürekli tekrarlanacak bir yönelimi, pratiği olabilir mi? Bu, zihni duyarlı, uyanık, aktif, zeki kılar mı? Aksine, zihni mekanik yapar.

Bu nedenle, Zen sistemi, Hindu sistemi veya Hıristiyan sistemi gibi herhangi bir sistem büsbütün saçmadır. Bir sistemi, bir yöntemi, bir mantrayı pratiğe döken bir zihin doğru olanı algılayamaz. Şu müziği dinliyorsunuz [yan binadan müzik geliyor]. Bir tonu var ve eğer çok dikkatli dinlerseniz, sözleri değil tınıyı, sesi dinlerseniz ses içinizde yankılanabilir. Ve zihin tınının, sesin devinimini sürdürüp size olağanüstü bir hareket duygusu verebilir. Ve buna meditasyon denebilir, sesi, içsel sesi üreten bir dizi sözcüğün tekrarlanması, böylece bu sesle ilerleyebilir, devinebilirsiniz.

Fakat bu oyunu oynamak, kendinizi bir ses ve sözcük dizgesiyle telkin etmek meditayson mudur? Bu tür meditasyonlar öz-telkin çeşitleridir. Sizi hiçbir yere götürmez. Aksine, zihninizi oldukça köreltir, kelimenin en derin anlamıyla ahlaklı –toplumsal ahlaktan söz etmiyorum, çünkü o aslında ahlak değildir– olmayan bir zihin haline getirir. Ancak hiçbir surette çatışma olmadığı zaman erdem niteliği ortaya çıkar. Ancak o zaman erdem olur. Fakat erdemli olmaya çalışan bir adam silikleşmiştir, çünkü çatışma içinde yaşıyordur. Bütün sistemleri elinizin tersiyle itebilirsiniz, çünkü sistemler otoriteyi işaret eder; herhangi bir türde otoritenin etkisi altındaki bir zihin özgür değildir ve dolayısıyla gözlem yapamaz. Genelde uygulanan sözümona meditasyonda, hakikati, çeşitli görüleri, halleri vs. deneyimleme isteği hep vardır.

Deneyim, deneyimleyeni, deneyimleyen diye bir varlığı işaret eder. Bu nedenle deneyimleyen, deneyimlerken neyi deneyimlediğini tanımalıdır, aksi takdirde o deneyim olmaz. Ve tanıdığında zaten biliyordur; bundan dolayı deneyim geçmişe aittir. Zihin uyuşturucu maddelerle deneyim arar, şim-

dilerde Batı'da moda olduğu gibi, cennete müthiş yolculuk yapmak için değişik türlerde uyuşturucu alır. Aşkın, evrenötesi ve benzeri deneyimleri özleyen, araştıran, umutla bekleyen deneyimciler her zaman vardır.

Ve siz deneyim peşindeyken, deneyimi hep deneyimleyenin zihninin şartlanması içinde, o kalıpta bulursunuz. Demek ki deneyimleyen ile deneyimlenen arasında bir bölünme ve dolayısıyla bir araştırma, isteme, arama, çatışma hep vardır. Ve bunun meditasyon olmadığını söylüyoruz. Tamamen dingin olan zihnin en yüksek duyarlılık hali sevgidir. Eğer kalbinizde ona yer vermişseniz sevginin en olağanüstü şey olduğunu bilirsiniz. Sevgi zevk değildir. Sevginin korkuyla bir ilgisi yoktur. Seksle ilintisi yoktur. Sevgi özgür, duyarlı, zeki zihnin ve geçmiş açısından tepki vermeyen ve dolayısıyla dingin olan beynin niteliğidir. O zaman kalp sevgi denilen kokuyu alabilir. Bunu anlamak meditasyondur. İşte meditasyonun temelidir bu.

Onsuz erdem olmaz; erdem, içinde hiçbir surette çatışma barındırmayan harekettir. Bir gerçekliğin olup olmadığını, insanların asırlardır Tanrı dediği varlığın olup olmadığını kendi başınıza keşfetmeniz için özgürlüğün, sevgi duygusunun olması gerekir; keşfetmek için, "Tanrı'ya inanıyorum" demek için değil, çirkin yoz bir politikacının çıkarı gereği dediği gibi. Ne var ki tarif, tarif edilen değildir. Ve o zamansız niteliği, zamansız hareketi keşfetmek için çatışmanın olmaması, enerjinin, şaşırtıcı ölçüde uyanmış enerjinin ve zekânın olması gerek ve bu nedenle meditasyon pratiği yapılamayan bir şeydir. Meditasyon yaşam tarzıdır, gün boyu meditasyon yapmak, bakmak, gözlemlemek, hareket etmek, öğrenmek. Ve bunu gözlemlemek için dingin bir zihin olmalıdır.

Hayatın sayısız sorunları, ekonomik ve sosyal adaletsizlik, insanlar arasındaki çatışma, kadınla erkeğin anlaşamaması,

gruplar arasında kavgalar ve sosyal bölünmeler, dinlerin bölünmesi, bütün bunların pek bir anlamı yoktur. Bir devrim, zihnin içsel devrimi bütün bu sorunları çözmek için gereklidir. Ve bizim sözünü ettiğimiz meditasyon bu son derece karmaşık hayatı anlamak için gereklidir.

Bizler insanız, etiket değil ve bu ıstırapla dolu sefil dünyada yaşayan insanlar olarak dünyayı, onunla ilişkimizi, temasımızı anlamak zorundayız. Biz dünyayız, dünya bizden ayrı değildir. Sürüp gitmekte olan savaşlar bizim savaşlarımız, çünkü insanlar o savaşlara katkıda bulunuyorlar. Bu gözlemciyi, yani kendinizi anlamalısınız ama analiz yoluyla değil. Bu gözlemde edimde bulunmanın görmek olduğunu keşfedersiniz. Ancak böyle bir zihin gerekliliğin var olup olmadığını ortaya çıkarabilir. Onun spekülasyonları, kuramları, kitapları, öğretmenleri, öğrencileri yoktur. Ve böyle bir zihin coşkunun farkında olan zihindir.

Bülten 7, 1970

Özgürlük

Saanen, İsviçre, 19 Temmuz 1973

Bütün parçalanma ve bölünmeleriyle, gaddarlıkları, yanılsamaları, yalanları, şiddeti, savaşları ve sürüp giden dehşetleriyle her birimizin yarattığı şu dünyaya bakınca iki temel sorun görüyoruz. Birincisi, bu dünyaya sırtımızı dönmek, yani asırlar boyunca insanın oluşturduğu kültüre ve uygarlığa sırt çevirip bu şartlanmadan zihni kurtarmak mümkün müdür? Birinci mesele bu. İkincisi, zihni şartlanmadan kurtarma süreci içinde zihnin bu dünyaya ait olmaması, bu dünyaya karışmaması mümkün müdür?

Bu meselenin ne kadar ciddi olduğunuzu hiç düşündünüz mü bilmiyorum. Bu bir eğlence değil, bir zevk veya umutsuzluk kaynağı da değildir, tüm olan bitenin farkında olmak, bu dünyada içimizde ve dışımızda sürüp giden curcunanın bilincine varmak demektir. Bu meseleler acilen ele alınması gereken meselelerdir. İnsan doğayı mahvetti ve çeşitli hayvan ve kuş türlerinin neslini tüketti. En güzel katedraller, camiler, tapınaklar inşa etti; edebiyatta, resimde ve müzikte nefes kesici ilerlemeler kaydetti. Ve bu bizim kültürümüzün bir parçası: güzellik, çirkinlik, acımasızlık, insanın insana yaptığı feci kıyım. Bir parçasını oluşturduğumuz uygarlık bunlardan ibaret. Bütün bu mevzuların ekonomik, sosyal ve dinsel içeriğini sahiden enikonu hiç düşündünüz mü bilmiyorum. Eğer bunlarla derinlemesine ilgilenmişseniz, yapının, bu dünyayı oluşturan yapının değiştirilip değiştirilemeyeceğini merak etmişsinizdir. Bu yapıyı neyin meydana getirdiğini ve salt yapıyı değiştirmek suretiyle insanın da değişip değişmeyeceğini sormuşsunuzdur. Dünyaya ilişkin kuramlardan biri bu: Dış koşulları değiştir, o zaman insan da içsel değişim geçirecektir. Her zaman savunulmuştur bu düşünce. Ama gördüğünüz gibi işler böyle yürümüyor. Demek ki değişmesi gereken önce insan ve değişen insan yapıyı da değiştirecek.

Şimdi, zihin, sizin zihniniz bu kültürden bağımsız olabilir mi? Ve kültürden bağımsız olmak ne demek? Bu bir analiz meselesi midir? Bir zaman meselesi midir? Daha rasyonel, daha mantıklı çıkarımlar meselesi mi? Yoksa düşüncenin hareketsizliği meselesi mi? Lütfen bu mesele üzerinde biraz daha ilerleyelim. Biraz zor olabilir. Bu tarz düşünmeye alışık olmayabilirsiniz, bu meseleleri hiç düşünmemiş olabilirsiniz. O halde lütfen biraz sabırlı olun ve bu fevkalade önemli meseleyi benimle paylaşın. Zaman, deneyim ve bilgiyle oluşmuş bu zihinsel şartlanma analizle çözülebilir mi? Ele almamız gereken hususlardan biri budur.

Analiz kelimesinin anlamı parçalamaktır. Ve parçalama yoluyla gerek bilinç düzeyinde gerekse bilinçdışı düzeyde karmaşık şartlanma sorununu anlayıp çözmeyi umuyoruz. Bu, analiz ile analiz edilen şey arasında aylarca, yıllarca süren analizle yapılabilir mi? Bütün bu süreç zamanı içerir ve o zaman geldiğinde ölmüş olabilirsiniz. Kendimi çok dikkatli, adım adım analiz edebilir, sebebi, sonucu ve sebebe dönüşen sonucu, yani analiz zincirini araştırabilirim. Zihin kendini analiz edip kendine özgü özellikleri, şiddeti, batıl inançları, çeşitli çelişkileri çözebilir ve bu sayede tam bir uyum yaratabilir mi?

Daha önce de söylediğimiz gibi, analiz zamanı işaret eder, peki nedir zaman? Zaman hem fiziksel hem de psikolojik bir harekettir. Fiziksel olarak buradan oraya, psikolojik olarak da "olan"dan "olması gereken"e doğru ilerleyen, bir ideolojiyle, yani zamanda bir hareketle "olan"ı dönüştüren bir harekettir. Doğru mu? Bu meseleyi birlikte ele alıyoruz, lütfen sadece beni dinlemekle yetinmeyin, birlikte yol alalım, araştıralım, doğru olanı birlikte ortaya çıkaralım. Konuşmacının söylediğini kabul etmekle yetinmeyin, bunun hiçbir değeri yoktur, ne sözel olarak ne de fiilen. Önemli olan incelemeyle, gözlemle, çok dikkatli bir farkındalıkla kendi başımıza keşfettiklerimizi paylaşmaktır. Değerli olan budur; bir anlam ve gerçeklik taşıyan şey budur. Sadece bir dizi sözü dinleyip o sözleri fikirlere dönüştürmenin ve ardından o fikirleri eyleme geçirmenin bir anlamı yoktur.

Şu halde zamanın bir hareket olduğunu söylüyoruz. Fiziksel olarak buradan oraya gitmek zaman alır. Psikolojik olarak da zaman bir harekettir, "olan"dan "olması gereken"e yol almaktır. Geçmişin sonucu "olan", zamanda şimdiye bir harekettir ve "olması gereken de geleceğe doğru bir harekettir. Tüm hareket zamandır. Doğru mu? Ve düşünce her ko-

şulda zamanda bir süreçtir, çünkü düşünce hafızanın, yani geçmişin tepkisidir, bilgiye –ki o da geçmiştir– dayanır ve bu şartlanmaya göre düşünce tepki verir ki bu da bir harekettir. Demek ki düşünce zamanda bir harekettir. Keza analiz de zamanda bir harekettir, kendini inceleyen düşüncenin hareketi. Ve bizler analiz yapmaya şartlanmışızdır. Eğer meselenin derinlerine inerseniz bunun bizim şartlanmamız olduğunu görürsünüz. Sebebin sonuç, sonucun da sebep olduğunu hiç görmüyoruz. Zamanda bir harekettir bu. Zamanın sonucu olan analiz zihni özgür kılmaz.

Bunu fark ettiniz mi bilmiyorum. Kendinizde gözlemlerseniz oldukça basit olduğunu görürsünüz. Diyelim ki kızgınım. Sebebini analiz ediyor ve bu analiz süreci içinde bir çıkarıma varıyorum, bu da sonuçtur. Ve bu çıkarım bir sonraki sonucun sebebi oluyor. Ve bu, düşüncenin zamanda bir hareketidir. Düşünce zamandır. Ve düşünce bu şartlanmayı inşa eder. Bütün kültürümüz hissetmek, fiziksel tepkiler ve benzeri olarak düşüncenin sonucudur. Demek ki analiz insan zihninin şartlanmasını çözemez. Umarım açıkça ifade edebilmişimdir, sözel beyanatı veya onun tekrarını, değerlendirmeyi değil de meselenin hakikatini, fiili gerçeği. Analiz zihni özgür kılmaz. Analizin bir değeri yoktur.

O halde analizin yanlışlığını gören zihin analizin zihni özgür kılmadığı gerçeğini keşfeder, yani yanlıştaki doğruyu bulur. Şimdi, analiz sadece bilinçli zihni değil ayrıca yine zamanın sonucu olan bilincin derin katmanlarını da içerir. Bilinç ile bilinçdışı arasındaki bu bölünme yapaydır. Bilinç bütündür. İncelemek için onu bölüp parçalayabiliriz ama o, zaman alanı içinde bütün bir harekettir. Ve bilince ve onun içeriğinin tamamına baktığınızda bilinçdışı önemini yitirir. Anlıyor musunuz? Kendimize parçalı bakıyoruz. Düşüncenin edimiyle bakıyoruz kendimize.

Bakın, benim bilincim bütün bir harekettir. Bilinç ve bilinçdışı, eylem ve eylemsizlik, tamah, haset ve hasetsizlik diye bölünebilir; ama o sadece incelenmek için parçalanabilen bir bütünlüktür, külli bir harekettir. Parçalarm incelenmesinin bütünü anlamayı sağlamadığını görüyorum. Doğru mu? Gereken şey, salt parçaların değil bütünün farkına varmak, zaman alanı içinde olan bilincin tüm hareketinin farkında olmaktır. Düşünce, düşünce olarak ben bu bilinci inceleyebilir miyim? Gördüğünüz gibi, benim söylemeye çalıştığım husus şudur: Kişisel olarak kendimi hiç incelemedim. Gerçekleşen şey ise gözlemdir ve bu gözlem içinde, bütün açığa çıkar çünkü "olan"ın ötesine geçme niyeti yoktur, burada "olan"ın ötesine geçmek zamanın hareketidir. Bu nokta yeterince açık mı?

Demek ki şunu apaçık görüyorum, zihin analizsiz bilincin tüm hareketini keşfedebilir, gözlemleyebilir. Önemli noktalardan biri bu. Bizim burada ilgilendiğimiz şey, zihnin kendini şartlanmadan kurtarıp kurtaramayacağıdır. Analiz zamanı içerdiğinden zihnin analiz yoluyla kendini şartlanmadan kurtaramayacağını ve zamanı zamanla çözmenin mümkün olmadığını anladım. Peki düşünce çözebilir mi? Düşünce zihni dönüştürüp şartlanmadan kurtarabilir mi? Şimdi lütfen bu noktayı iyi dinleyin. Düşünce zamanda harekettir. Düşünce hareket ve dolayısıyla zamandır. Ve bir şeyi şartlanma düşüncesiyle incelemek yine zaman alanı içinde gerçekleşir, dolayısıyla düşünce şartlanmayı çözemez, çünkü o, zihnin içinde yetiştiği bu uygarlığı meydana getiren bilgi, deneyim ve hafıza olarak düşüncedir. Bu nokta açık. Demek ki düşünce onu çözemez. Analiz de öyle. O zaman geriye ne kaldı? Anlıyor musunuz? Düşünceyi keşfetme, yıkma, değiştirme, analiz etme, çözme aracı olarak kullandık. Ve düşüncenin zihni özgürlüğe kavuşturamayacağını anlıyorum. Düşünce

harekettir. Dolayısıyla hareket-olmayan zamandan bağımsız olmaktır. Doğru mu? Düşüncenin hareketsiz-olmaması zihnin zamandan bağımsız olduğu bir haldir. Şimdi bu meseleye girince işin aslını anlayacaksınız.

Uygarlığın, kültürün şartlandırması rekabetçi olmamı vurguluyor, şiddet dolu olmayı öğretiyor bana. Böylece zihin şiddete eğilimli oluyor; "olan" budur. Peki zihin düşüncenin hareketi olmaksızın şiddetten, "olan"dan arınabilir mi? Sorumu anlıyor musunuz? Şiddet doluyum ve düşünce diyor ki, "Bu şiddetin üstesinden gel, kontrol et onu, bu şiddetten faydalan". Böylece teşvik veya kontrol kendi amaçları için şiddeti şekillendiriyor. Hepimizin daima yaptığımız şey bu. Dolayısıyla bir hareket olan düşünce sürekli "olan"a -zaman ve düşüncenin sonucu olan- göre hareket ediyor. Doğru mu? Peki, düşünce hiç hareketsiz olamaz mı, öyle ki düşüncenin müdahalesi olmadan sadece "olan" kalsın. Bakın, ben şiddet doluyum; bütün sebeplerini biliyorum, şiddetin nasıl ortaya çıktığını biliyorum. Bu apaçık ortada. Kültürün bir parçası bu şiddet ve ekonomik durumla, eğitimle filan körükleniyor. Ben şiddet doluyum ve "olan" bu. Peki zihin hiç hareketsiz "olan"a bakabilir mi? Her hareket zamandır. Öyleyse zihin bu şiddeti hareketsiz, yani zamansız gözlemleyebilir mi?

En azından sorumu anladınız mı? Şartlanmam şunu diyor: "Düşünceyi kullanıp şiddeti kontrol et, şekillendir, yok et, ona karşı mücadele et; şiddet dolu olmak çirkindir, insan barışçıl olmalı." Böylece o, düşüncenin hareketi olan bütün gerekçeleri, açıklamaları, yargıları sunar. Düşünce zamandır ve hareket de zamandır. Yine de şu gerçek değişmez: İnsan şiddet doludur. Buraya kadarı açık.

Zihin hiçbir harekette bulunmadan "olan"a bakabilir mi? "Olan" şiddettir. Şimdi ben "şiddet" adını verdiğim bir duy-

guyu ifade etmek için bir sözcük kullandım ve aynı anlamda bu sözcüğü daha önce de kullanmıştım. Dolayısıyla eski olanın açısından o duyguyu tanıyorum. Bir şeyi tanıdığımda o şey eskidir. Demek ki "olan" düşüncenin sonucudur. Şimdi zihin hareketsiz, yani düşüncenin ürünü olan zamansız şekilde "şiddet" dediğim olguyla yüzleşiyor. Peki, hareketsizlik zamanın hareketi olan düşünceyle buluştuğunda ne gerçekleşir? Takip ediyor musunuz?

Bakın, oğlum öldü diyelim. Yalnızlık, keder gibi çeşitli nedenlerden ötürü büyük bir acı çekerim. Sonra düşünce araya girip şöyle der: "Bunun üstesinden gelmeliyim". "Olan" acıdır ve düşüncenin hareketi zamandır. Zihin bu acıyla yüzleşir ve onu dindirmek için bir şey yapmaya çalışır, seanslarda, medyumlarda, inançlarda rahatlık arar. Düşünce olarak zamanın bir hareketi olan bu süreçten geçer. Şimdi hiç hareketsiz şekilde bu acıyla yüzleştiğimde ne olur? Bunu hiç denediniz mi? Eğer denerseniz görürsünüz ki hareketsizlik zamanın devinimini büsbütün dönüştürüyor ve acı dediğimiz şey de zamandır. Yani acı zihinde hiçbir iz bırakmıyor, çünkü hareketsizlik zamansızlıktır.

Yani, zihin kültürle, çevreyle, bilgiyle, deneyimle şartlanır ve bütün bunlar zamanın hareketidir ve düşünce de zamanın bir hareketidir. Dolayısıyla analiz gibi bir düşünce zihni dönüştüremez ve onu şartlanmadan kurtaramaz. Sorumuz şudur: Zihin hiç hareketsiz kalarak bu şartlanmayı, bu eğitimli varlığı gözlemleyebilir mi? Eğer bunu yaparsanız, kontrolün, taklidin, uyumun tamamen ortadan kalktığını görürsünüz.

Bülten 21, 1974

Düşüncenin ve Zamanın Ötesinde

Brockwood Park, İngiltere, 8 Eylül 1974

İnsan zihninin ve kalbinin dönüşümüyle ciddiyetle ilgiliysek, sorunlarımızı çözme konusunda kesinlikle kararlı olmalıyız, çünkü bilincimizin içeriği dünyanın içeriğidir. Bazı ufak farklılıklar olsa da her birimizin bilinci dünyanın geri kalanının bilincidir. Ve şayet bu bilinçte köklü bir değişim gerekleşirse, bu bilinç dünyanın geri kalanını etkiler. Bu apaçık ortada olan bir gerçektir. Sorunlarımızı çözmek için büyük bir çaba –düşünsel, duygusal ve fiziksel enerji– sarf ettik ama ruhsal sorunlarımızın hiçbirini çözemedik. Onca çelişkileriyle, çatışmalarıyla ve değişik kasten yıkıcı edimleriyle bunca enerji harcadık ama insani sorunlarımızı çözemedik. Sanırım bu gerçeğe kimse karşı çıkamaz. Eğer onu kullanabilirsek sorunlarımızı çözebilecek farklı türde bir enerjinin olup olmadığını ortaya çıkarmaya çalışıyoruz.

Kısacası, kendi içinde çelişmeyen, düşüncenin bölücü edimine dayanmayan, çevreye, eğitime, kültürel etkiye bağlı olmayan farklı türde bir enerjinin olup olmadığını birlikte araştırıyor, birlikte irdeliyoruz. Ben-merkezci etkinliklere, benliğin, "ben"in bütün çelişkileriyle yarattığı enerjilere ve etkinliklere bağlı olmayan farklı bir hareketin, değişik bir etkinliğin olup olmadığını sorguluyoruz. Sebebi olmayan bir enerji var mıdır? Çünkü sebep zamanı işaret eder.

Biz beynimizin sadece çok küçük bir alanını kullandık ve bu küçük alan düşünceyle kontrol edilip şekillendirilmekte. Düşünce zihinsel, duygusal ve fiziksel olarak çelişkili bir enerji, "ben" ve "sen", "biz" ve onlar", olduğumuz ve olmamız gereken, ideal, kusursuz örnek gibi kategoriler yarattı. Umarım beni takip ediyorsunuzdur. Birlikte çalıştığımızı, konuşmacının size ne yapmanız gerektiğini söyleme-

diğini çünkü onun bir otorite taşımadığını idrak etmek çok önemlidir. Ruhsal meselelerde otorite çok yıkıcı oldu, çünkü otorite uyum sağlamayı, korkuyu, itaati, takip etmeyi ve kabullenmeyi ima eder. Fakat birlikte araştırdığımız zaman bunda takip etmek yoktur, kabullenmek veya karşı çıkmak yoktur, sadece gözlemleme, araştırma vardır. Birlikte bunu yapıyoruz. Bu nedenle birlikte olduğumuzda "sen" ve "ben" ortadan kalkar. Önemli olan siz veya ben değil yaptığımız iştir. Demek ki, şimdinin edimini geçmişten ayıran bir sebebe dayanmayan tamamen farklı türde bir enerjinin olup olmadığını ortaya çıkarmak için birlikte çalışıyoruz.

Şimdi beynimizde düşünceyle lekelenmemiş, evrimin ürünü olmayan ve kültürün tesir etmediği bir alanın var olup olmadığını irdeliyoruz. Eski zamanlardan beri insan kötüyle iyinin savaşını barındıran beyninin ancak çok küçük bir alanını kullanagelmiştir. Bunu bütün resimlerde, bütün sembollerde, insanın bütün eylemlerinde görüyoruz. İyi ile kötü arasında, "olan" ile olması gereken arasında, "olan" ile ideal arasındaki bu çatışma Hıristiyan, Hindu, Budist veya başka türlü bir kültür yarattı. Ve bu kültürle beynin o küçük alanı şartlandı. Zihin kendini bu şartlanmadan, bu sınırlı alandan kurtarıp zamanın, nedenselliğin, yönün kontrol etmediği bir alana geçebilir mi?

O halde zamanın ne olduğunu, yönün ne olduğunu ve insanların psikolojik alanda neye ulaşmaya çalıştıklarını sorarak işe başlamalıyız. Psikolojik olarak zaman nedir? Saatlerin ölçtüğü kronolojik bir zaman vardır, ama psikolojik olarak zaman var mıdır? Zaman hareket demektir, değil mi? Zaman ayrıca yönü işaret eder. Psikolojik olarak biz "olan"ın ancak kademeli bir süreçle değiştirilebileceğini ve bunun da zamanı gerektirdiğini söylüyoruz. Ve kademeli süreç belli bir yönde, idealin belirlediği yöndedir. Bunu başarmak için buradan

oraya bir hareket olarak zamana sahip olmalısınız ve bizler bu zaman alanına sıkışıp kalırız. Yani, ben şu an olduğum gibiyim ama kendimi olmam gerekene dönüştürmeliyim ve bunu yapmak için zamanın devinimine ihtiyacım var ve yön, ideal, formül, düşüncenin yarattığı kavram tarafından kontrol edilip şekillendirilir.

Demek oluyor ki ideal, düşünce tarafından, "Ben böyleyim ama şöyle olmalıyım" diyen düşünce tarafından yaratılır ve bu yönde hareket edilir. İnsanın dönüşümüne geleneksel yaklaşımdır bu. Şimdi biz birlikte bu yaklaşımı sorguluyoruz. Şu halde zaman düşüncenin ortaya koyduğu belli bir yönde harekettir, doğru mu? Ve bu yüzden bizler daima çatışma içinde yaşıyoruz. Olduğum hal ile olmam gereken hal arasındaki bölücü süreç kendi içinde bölücü, parçalı olan düşüncenin edimidir. Düşünce insanları milletlere, dinlere bölmüştür: "sen" ve "ben". Dolayısıyla her zaman çatışma içinde yaşıyoruz ve sorunlarımızı bu zaman alanında çözmeye çalışıyoruz.

Öyleyse bu gelenek içinde oldukça şartlanmış zihin ondan kurtulabilir ve "olması gereken"le değil de yalnızca "olan"la ilgilenebilir mi? Bunu yapmak için enerjiye ihtiyacınız var ve bu enerji düşüncenin "olan"dan uzaklaşma hareketinin olmadığı yerde ortaya çıkar ve varlığını sürdürür. Zihniniz, yani insan zihni ben-merkezci etkinlikle gelecekte değil de hemen şimdi, kendini şartlanmadan kurtarabilir mi? Sizler birey değil kolektifsiniz, çünkü birey demek insan olarak bölünmeyen, parçalanmayan bütün demektir. Zihniniz zaman düşüncesi olmadan kendini şartlanmadan kurtarabilir mi?

Zaman gözlemci, yani geçmiştir ve gözlemlenen şimdidir. Anlıyor musunuz? Zihnim şartlanmış ve gözlemci şöyle diyor: "Bütün bu sorunların sahibi benim ve onları çözemiyorum. Öyleyse şartlanmamı gözlemleyeceğim, onun farkı-

na varacağım ve onu aşacağım." Bu, tepki veren gelenektir, doğru mu? Öyleyse gözlemci, yani geçmiş, zamanın özü gözlemlediği şeyin, yani şartlanmasının üstesinden gelmeye, onu aşmaya, onun ötesine geçmeye çalışıyor. Peki gözlemci, yani geçmiş gözlemlediği şeyden farklı mıdır? Onun gözlemlediği şey şartlanması üzerinden gördüğü şeydir elbette. Bu durumda o zamanın ürünü olan düşünceyle gözlemler ve zaman aracılığıyla sorunu çözmeye çalışır. Fakat gözlemci aynı zamanda gözlemlenendir.

Bakın, çok basitçe anlatacağım. Şiddet "Ben şiddet doluyum" diyen gözlemciden farklı mıdır? Şiddet şedid olan failden farklı mıdır? Elbette ikisi aynı şeydir, değil mi? Öyleyse gözlemleyen gözlemlenendir ve gözlemleyen ile gözlemlenen arasında bir bölünme olduğu sürece çatışma kaçınılmazdır. Bu bölünme, gözlemleyen gözlemlediği şeyden farklı olduğunu sandığında ortaya çıkar. Bu meseleye biraz dalarsanız anlatmak istediğimi anlarsınız.

Fiziksel, psikolojik ve zihinsel olarak tam bir düzensizlik, kargaşa ve çelişki içinde yaşıyoruz. Bir şeyi söyleyip başka bir şeyi yapıyoruz, bir şeyi düşünüp başka bir şeyi yapıyoruz. Ne var ki beynin doğru düzgün nesnel şekilde çalışması için için düzen şarttır. Eğer beyin bir makine gibi olması gerektiği şekilde çalışmıyorsa bir fayda sağlamaz; bu apaçık bir gerçektir. Peki, bu keşiften düzen doğar mı? Din adamına, sosyal düzene –ahlaksızlık olan– göre olan düzenden değil de çatışmasız, kontrolsüz, zamanı kabullenmeyen düzenden söz ediyoruz. Erdem olan bu kusursuz düzen, içinde yaşadığımız bu düzensizliğin gözlemlenmesinden doğar mı? Yani zihin bu düzensizliği gözlemleyebilir, onun farkına varabilir mi, onunla nasıl başa çıkacağını veya onu nasıl aşacağını dert etmeden, seçim yapmaksızın onun farkına varabilir mi? Ve seçimsiz farkına varmak için gözlemcinin gözleme müdahale etme-

mesi gerekir. Gözlemci, yani geçmiş şöyle der: "Bu yanlış, şu doğru, bunu seçmemeliyim, şunu seçmeliyim, bu olmalı, şu olmamalı." İşte bu gözlemci gözleme müdahale etmemelidir.

Şimdi siz düzensizliğinizi düşüncenin hareketi, yani zamanın müdahalesi olmadan gözlemleyebilir misiniz? Gözlem dikkati işaret eder elbette ve düzensizliğe tam bir dikkat sarf ettiğinizde, düzensizlik varlığını sürdürebilir mi? Böylece düzen eksiksiz bir düzen olan matematiğin en üst formuna ulaşır. Demek ki kontrolsüz bir yaşam tarzı, yani zaman olarak düşüncenin hareketi olmadan gözlemlemek söz konusudur. Meseleye derinlemesine girerseniz görürsünüz. Zamanı yaratan şey, gözlemleyen ile gözlemlenen arasındaki bölünmedir ve tam bir dikkat ve farkındalık olduğunda bu bölünmeyi bütünüyle ortadan kaldırırsınız. Bu nedenle önceki konuşmalarımızda değindiğimiz günlük hayatınızdaki ilişki "sizin" imgenizle "onun" imgesinin var olmadığı fiili bir ilişkidir. Şimdi bu düzeni tesis ettikten sonra şunu soruyoruz: Beyin, kültür ve zaman tarafından hayli kontrol edilen, şekillendirilen beyin, zihin, küçük alan, bütün bunlardan sıyrılıp bilgi alanında etkin şekilde işleyebilir mi?

Farklı bir şekilde ifade edeyim. İnsan çabasının, insan şiddetinin, umudun, arzunun falan hiç tesir etmediği bir beyin alanı var mıdır? Sorumu anladınız mı? Zihin bu küçük alanda düzeni oluşturmuştur ve bu düzen olmayınca araştırma özgürlüğü de olmaz. Düzen özgürlük demektir elbette. Düzen güvence demektir, böyle rahatsızlık olmaz. Şimdi zihin şöyle diyor: "İlişkide düzenin, sorumluluğun gereğini görüyorum ama insan sorunları henüz çözülmedi." Sonra zihin sorar: "Farklı türde bir enerji var mı?" Takip edebiliyor musunuz beni? Bu meditasyondur, sessizce oturup, belli şekilde nefes alıp vermek, bir sistemi, bir guruyu takip etmek değil, çünkü bunların hepsi saçmalıktır. Meditasyon farklı türde bir ener-

jinin barındığı bir beyin bölgesinin mevcut olup olmadığını, zamanın ve dolayısıyla ölçülemez uzamın olmadığı bir alanın mevcut olup olmadığını keşfetmektir. Zihin böyle bir şeyin var olup olmadığını nasıl keşfedecek?

Öncelikle şüpheye gerek var. Şüphe arındırıcı bir unsurdur ama makul düzeyde tutulmalıdır. Şüphelenmelisiniz ama şüphenizi makul düzeyde tutmalısınız, aksi halde her şeyden şüphe edersiniz ki bu da çok aptalca olur. Öyleyse şüphe gereklidir, deneyimlediğiniz her şeyden şüphelenin, çünkü deneyiminiz deneyimleyene dayanır. Deneyimleyen deneyimdir, anlıyor musunuz? Bu yüzden daha fazla deneyim arayışı saçmadır. Zihin yanılsama yaratmamak konusunda çok açık olmalı; insan yeni bir düşünce türüne sahip olduğunu, zamansız hale ulaştığını hayal etmelidir, bu nedenle yanılsamaya sahip olmadığından emin olmalıdır. Ancak bir şeyi başarma arzusu olduğunda –psikolojik olarak konuşuyoruz– yanılsama varlık kazanır. Tanrı, ne olursa olsun ona ulaşmak istediğimde, kendimden yola çıkarak yarattığım bu Tanrı, bir yanılsamadır. Öyleyse bu isteği ve bu isteğin körüklediği dürtü ve enerjiyi apaçık anlamalıyım. O halde şüphe olmalıdır ve yanılsama faktörü olmamalıdır. Anlıyor musunuz? Bu çok ciddi bir meseledir, oyun değildir. Bütün dinler yanılsama yarattı, çünkü dinler din adamlarının sömürdüğü arzularımızın ürünüdür.

Eğer sözünü ettiğimiz türde enerji varsa, eğer ölçülemez bir hal varsa ona ulaşmak için düşüncenin tamamen sessiz, kontrolsüz kalması gerek. Bu mümkün müdür? Düşüncemiz sürekli gevezelik ediyor, her zaman faal. "Böyle bir halin olup olmadığını merak ediyorum. Pekâlâ, şüpheleneceğim, yanılsama sahibi olmayacağım, düzenli bir hayatı sürdüreceğim, çünkü bu düzen durumu şahane olabilir, öyleyse o hale ulaşmalıyım." Düşünce sürekli gevezelik eder. Bu gevezelik kont-

rolsüz, baskısız sona erdirilebilir mi? Çünkü her tür baskı ve kontrol beynin bütün hareketini çarpıtır. Bütün çarpıtmaların sona ermesi gerek, aksi halde beyin nevrotik bir güvence yanılsamasının içine düşer.

Zihin tamamen sessiz olmadıkça, herhangi bir alana geçemez, kendi ivmesini eğer varsa "öteki"ne taşır, çünkü herhangi bir yanılsamaya düşmemek için –ki bu çok kolay, çok ucuz, çok bayağıdır– "öteki"nden her zaman şüpheleniyorum. Bu sorunu çözmeniz için, bu amaçla kapasitenizi, beyninizi kullanmanız için, zihninizin tamamen sessiz olup olamayacağını keşfetmeniz için size sunuyorum. Zihnin tamamen sessiz olması demek zamanın, düşüncenin eforsuz, kontrolsüz, baskısız sona ermesi demektir. Zihniniz hiç sessiz kaldı mı? Gündüz düşü görmesini, başıboş dolaşmasını kastetmiyoruz. Sessiz, uyanık, farkında olmasından söz ediyoruz. Bunu zaman zaman hiç yaşamadınız mı? Bir şeyi görmek, bir şeyi duymak için zihnin sessiz olması gerek, değil mi? Söylenenlere dikkat kesilmeniz dinleyen zihnin bu sessizliğini doğurur. Sizin ne söylediğinizle ilgileniyorum, çünkü o benim hayatımı, yaşam tarzımı etkiliyor ve sizi eksiksiz dinliyorum, sadece sözlerle, düşüncenin semantik hareketiyle değil, bunların ötesinde de. Ne söylediğinizi tastamam anlamak istiyorum, onu yorumlamadan, kendi zevkime veya kibrime göre tercüme etmeden. Dolayısıyla sizi dinlemenin yoğunluğu içinde sessiz bir zihne sahip olmalıyım. Bu noktayı anladınız mı bilmiyorum. Zihnimi sessiz olmaya zorlamıyorum; sizi dinlemeye dikkat kesilmemin kendisi sessizliktir. Zihnin tamamen sessiz olup olamayacağını keşfetmeye yönelik dikkat sessizliktir. Ve zihnin bu sessizliği gereklidir; eğitimli sessizlik değil, çünkü eğitimli sessizlik gürültüdür. Anlamsızdır. Bu nedenle meditasyon kontrollü, yönlendirilmiş bir etkinlik değildir. "Düşüncesizliğin" etkinliğidir o.

O zaman isimlendirilemeyen, zamanın alanı içinde olmayan bir şeyin var olup olmadığını kendi başınıza keşfedebilirsiniz. Bunu keşfetmeden, buna erişmeden, bunun doğruluğunu veya yanlışlığını görmeden hayat sığ ve boş bir şey olur. Kendi içinizde kusursuz bir düzene sahip olabilirsiniz, hiç çatışma yaşamayabilirsiniz, çünkü çok uyanık, çok açık olmuşsunuzdur, ama bütün bunlar öteki olmadan kesinlikle yüzeyseldir.

Demek ki meditasyon, derin düşünce –Hıristiyan veya Asyatik anlamda değil– yalnızca bilinenin alanında işleyen düşünce ve başka bir alana giremeyeceğini kendi başına keşfeden düşünce demektir. Bu nedenle düşüncenin sona ermesi zamanın da sona ermesi anlamına gelir.

Bülten 25, İlkbahar 1975

Zaman, Eylem ve Korku

Saanen, İsviçre, 20 Temmuz 1975

Çok ciddi bir mesele üzerinde birlikte konuşuyoruz. Söz konusu mesele şudur: Psikolojik korkulardan arınma, tam bir özgürlük sağlanabilir mi? Bu meseleyi çok derinlemesine ele almak için sadece zamanın ne olduğunu kavramakla yetinmeyip, eylemin ne olduğunu da kavramalıyız çünkü eylem, anı olarak depolanan korkuyu besler ve bu anı eylemi sınırlar, kontrol eder ve şekillendirir. Öyleyse korkudan kurtulmak istiyorsanız korkunun zaman olduğunu anlamanız gerek. Eğer zaman olmasaydı korku da olmazdı. Bu hususu anladınız mı merak ediyorum. Eğer yarın olmasaydı, sadece şimdi olsaydı düşüncenin bir hareketi olarak korku biterdi.

Kronolojik zaman ve psikolojik zaman var. Bu alan içinde yaşıyoruz. Zaman olarak düşüncenin hareket alanı içinde eylem var, Hıristiyan olarak, Komünist olarak, Sosyalist olarak, Budist olarak veya Hindu olarak eylemde bulunuyoruz, daima zaman ve ölçüm olarak düşüncenin hareket alanı içinde. Bu noktanın açık olduğunu sanıyorum, o halde korkunun kaynağının ne olduğu meselesine girebiliriz şimdi.

Şimdi burada otururken hiçbir şeyden korkmuyor olabilirsiniz. Fakat açıkçası bilincinizde korku var. Bilincinizde veya bilinçdışınızda endişe, acı, keder, ıstırap ve korku dediğimiz feci şeyler var. İnsan psikolojik olarak yarından korkabilir, ne olacağından veya başaramayacağı şeyden korkabilir. Büyük bir zevk, büyük bir rahatlık veren ilişkisi devam edecek mi, kalıcı olacak mı? Yoksa değişime mi uğrayacak? Zihin bu değişimden korkar, çünkü zihin, beyin çalışmak için istikrara, güvenceye ihtiyaç duyar. Lütfen bu konuyu iyi takip edin. Beyin kendisine güvence verdiği için herhangi bir çıkarıma ulaşabilir. O akılcı veya akıldışı bir çıkarım olabilir, ahmakça bir inanç veya rasyonel bir gözlem olabilir. Beyin bu çıkarımlara sarılır, çünkü bunlar eyleme tam bir güvence duygusu kazandırır.

Şu halde bilinçli ve bilinçdışı, insan zihninin derinliklerinde saklı, hiç keşfedilmemiş, hiç ortaya dökülmemiş korkular vardır. Korku ıstırap gibi bütün eylemleri çarpıtan kara bir buluttur. Umutsuzluğu, şüpheciliği veya umudu besler ki bütün bunlar akıldışıdır. Hakeza korku zaman olarak düşüncenin hareketidir, dolayısıyla kurgusal değil gerçektir.

Şimdi, bizim sorunumuz zihnin, sizin çok derinlerinize kök salmış bu korkuyu nasıl açığa çıkaracağınızdır. Korku ortaya çıkarılabilir mi? Yoksa hep orada mı kalır, zaman zaman bir kriz veya kaza anında, bir meydan okuma sırasında başını şöyle bir yukarı çıkarır mı? Yoksa korku büsbütün açığa vuru-

labilir mi? Analizin parçalama işlemi olduğunu söylemiştik. Zihin korkudan tamamen kurtulması gerektiğini anladığında, insan ne yapacak? Rüyalar yoluyla bilinçdışının imalarını, işaretlerini mi bekleyecek, analize zaman mı ayıracak? Hiçbir anlam ifade etmediği için bütün bunları teoride değil pratikte bir kenara atarsanız o zaman korkunun tam olarak neye dönüşecektir? Eğer zihin korkunun bütününe bakıp onu anlayabilirse o zaman bilinçdışının pek bir anlamı kalmaz, o zaman büyük olan küçüğü silip atar. Bu noktayı anladınız mı? Biraz bekleyin.

Lütfen bu hususu iyi takip edin. Düşünce mikrofonu icat etmiştir, ama mikrofon kendini icat eden düşünceden bağımsızdır, değil mi? Dağ düşünce tarafından icat edilmemiştir; düşünceden bağımsızdır o. Korkuyu düşünce oluşturur. Bu düşünce korkudan bağımsız mıdır? Korku düşünceyi yaratmış olsa da düşünceden bağımsız mıdır? Eğer korku, dağ gibi düşünceden bağımsızsa o zaman düşüncenin oluşturmadığı korku yaşamaya devam eder. Şayet korku mikrofon gibi düşünce tarafından yaratılmışsa, o zaman korku olarak düşüncenin bütün hareketinin algısı söz konusu olur. Bu size bir şey ifade ediyor mu?

İnsan bir şeyin bütününü nasıl algılayabilir? Farklı formlarda bölünmüş korku parçalarını değil de korkunun bütününü, bilinçli korku ve bilinçdışı korkuyu değil de korkunun bütününü. Benin bütününü, düşünce tarafından oluşturulmuş, yalıtılmış, parçalanmış "ben"in bütününü nasıl algılayacağım? Düşünce kendi içinde parçalı olduğu için "ben"i yaratır ve "ben"in düşünceden bağımsız olduğunu zanneder. "Ben" düşünceden bağımsız olduğunu sanır ama düşünce "ben"i, bütün endişeleri, korkuları, kibri, acısı, zevki ve umuduyla "ben"i yaratmıştır. Düşünce tarafından yaratılan "ben" kendi hayatına sahip olduğunu sanır, tıpkı düşünce tarafından icat

edilmiş ama ondan bağımsız olan mikrofon gibi. Dağ düşünce tarafından yaratılmamıştır ve ondan bağımsızdır. Düşünce tarafından yaratılan "ben", "düşünceden bağımsızım ben" der. Şimdi bu noktayı anladınız mı?

Öyleyse insan korkunun bütününü nasıl görecek? Bir şeyin bütününü görmek veya bir şeyi tamamen dinlemek için özgürlüğün olması gerek; önyargılardan, çıkarımlardan, korkudan kurtulma isteğinden uzak olmak gerek; korkunun mantığa büründürülmesinden, onu kontrol etme arzusundan sıyrılmak gerek. Zihin bütün bunlardan bağımsız olabilir mi? Aksi halde bütünü göremez. İnsan sahip olduğu bütün korkulara bakabilir mi? Lütfen iyi dinleyin. İnsan zaman olan, korkuya yol açan düşüncenin hiçbir hareketi olmadan korkularına bakabilir mi? Anlıyor musunuz? Filanca kişi olamamaktan korkarım, çünkü sanatçı, mühendis, doktor, politikacı veya ne isterseniz onu olmam gerektiğini söyleyen toplum tarafından eğitildim, şartlandırıldım. Ve burada korkunun tohumları ekilidir. Ayrıca kesin olamamanın getirdiği korku var ve düşünce asla kesin olamaz, çünkü kendi içinde parçalanmıştır, ancak parçalı olarak gözlemleyebilir. İnsan çeşitli korku türlerini tarif edebilir, her biri çözümsüz olan, çünkü onlar düşünce tarafından parçalanmıştır. Bu durumda soruyoruz: Korkunun kökü nedir? Sadece bütün bir korku ağacını değil, aynı zamanda onun köklerini de görebilir miyim?

Gerek bilinçli gerekse bilinçdışı korkuların kökü nedir sizce? Bir sorunla karşılaştığınızda nasıl karşılık veririsiniz? Biz size meydan okuduğumuzda nasıl tepki verirsiniz? Korku dediğimiz o şeyin bütün sebebini görüp algılıyor musunuz yoksa onu size birinin söylemesini mi bekliyorsunuz? Ve ardından "Evet, onu görüyorum" diyorsunuz ki bu da onu gerçekten görmediğiniz anlamına gelir. Siz tarifi görüyorsunuz. Zaman, düşüncenin hareketi olarak zaman korkunun

kökü müdür? Korkunun kaynağı fiziksel eylemi ve dolayısıyla toplumu etkileyen belirsizlik ve istikrarsızlık, psikolojik güvencesizlik midir? Eğer psikolojik olarak tam bir güvence olsaydı korku olmazdı. Bu noktayı anlıyor musunuz merak ediyorum. Öyleyse zihin tam –görece değil mutlak– güvenceyi nerede bulacak?

Düşünce güvende olmak istiyor. Beyin tam bir güvence talep ediyor, çünkü ancak o zaman mantıklı çalışabilir. Bu nedenle bilgide, bilimde, ilişkide, kilisede, çıkarımlarda güvence arıyor ve bunların hiçbirinde güvenceyi bulamıyor. Peki, güvenceyi nerede bulacaksınız? Dışarıda bir yerde mi? Yoksa başka bir yerde mi? Ne olursa olsun düşüncenin projeksiyonlarında güvence aramanın beyhudeliğini birlikte öğreniyoruz. Kesin güvenceyi nerede bulacağımı öğrenmek istiyorum. Eğer insan bu güvenceyi bulursa bütün o korku sorunu, bedensel ve ruhsal korkuları sona erer.

Zihnimiz aktif, bir düşünceden diğerine geçiyor. Düşüncenin devinimi içinde zihnimiz düşünceler arasında boşluğa, zaman aralığına sahip. Ve düşünce her zaman süreğenlik anlamında kalıcı olmanın peşinde. Parçalı olan düşüncenin yarattığı şey topyekûn güvencesizlik. Bu noktayı kavrıyor musunuz diye merak ediyorum. Bu nedenle tamamen hiçbir şey olmakta, yani düşüncenin yarattığı bir şey olmamakta tam bir güvence vardır. Kesinlikle hiç olmak, öğrendiğiniz her şeyle, düşüncenin ortaya koyduğu her şeyle büsbütün çelişmek demektir. Bir şey olmamak. Eğer hiçbir şeyseniz tam bir güvenceye sahip olursunuz. Yalnızca oluşta, istemekte, arzulamakta, çabalamakta güvencesizlik yatar.

Dolayısıyla kronolojik zamandan ayrı olarak, zamanın doğasını, yani düşüncenin hareketini, korkunun doğasını –ki bu da düşüncenin *hareketidir– gördükten sonra* eylemin hiç tam olmadığını, daima parçalı olduğunu anlıyoruz. Bir fik-

ri hayata geçirmek, geçmişte, romantik, duygusal, bönce bir geçmişte yaşamak veya bilgi içinde yaşamak, bütün bunlar parçalıdır. Eylem şimdi eylemek demektir ve bu ancak tam bir güvence olduğunda gerçekleşebilir. Düşüncenin yarattığı güvence hiç de güvence değildir. Bu kesinlikle doğrudur. Ve mutlak doğru hiçbir şeyin olmadığı zaman, bir hiç olduğunuz zaman ortaya çıkar. Hiç olmanın anlamını biliyor musunuz? Hırs yok –bu demek değil ki ot gibi yaşayacaksınız–, rekabet yok, saldırganlık yok, direnç yok, incinmişliğin yol açtığı engeller yok. Siz tam bir hiçsiniz. Hiç olduğumuz zaman ilişkilerimize ne olur? Anlıyor musunuz? O zaman ilişkili olmak ne anlama gelir? Bunu hiç düşündünüz mü, yoksa bu konu sizin için tamamen yeni mi?

İlişkimiz asla sabit değil ve dolayısıyla sürekli bir kavga, bölünme hali arz ediyor. Herkes kendi amaçları doğrultusunda, kendi keyfinin peşinde. Güvencesiz olan bu ilişki kaçınılmaz olarak bölünmeyi ve dolayısıyla çatışmayı doğuruyor, değil mi? Bu ilişkide tam bir güvence olsaydı çatışma olmazdı. Fakat siz tam bir hiç olabilirsiniz ama ben olmayabilirim. Eğer siz psikolojik olarak, içsel anlamda bir hiçseniz, bundan dolayı da tam bir güvence içindeyseniz ama ben hâlâ güvencesiz, kavga eden, çekişen, kafası karışık biriysem o zaman ne olur? Siz ile benim aramdaki ilişki nedir? Sizinki, düşüncenin yarattığı kesinlik, "Buna inanıyorum" diyen ve korkuyu ve dolayısıyla bölünmeyi besleyen bir inancı, bir şartlanmayı tesis eden adamın kesinliği değildir. Ve hep bu şartlanma sürüp gidiyor. Anlıyor musunuz? Oysa bundan tamamen farklı bir şeyden söz ediyoruz. Siz sözünü ettiğimiz hiçliğin içinde tam bir güvencenin yattığı gerçeğini algıladınız, idrak ettiniz, kavradınız, gördünüz ama ben görmedim. O zaman sizinle benim aramda ne olur? Siz bu müthiş sarsılmaz istikrardan doğan sevgiye, şefkate, merhamete sahipsiniz ama diyelim sizin eşiniz veya arkadaşınız olan ben, onlara sahip değilim.

Bu durumda ne olur? Benimle ne yaparsınız? Beni tatlı sözlerle kandırır rahatlatır mısınız, ne kadar aptal olduğumu mu söylersiniz? Ne yaparsınız?

Şimdi farklı bir açıdan bakalım. Bu çadırda 1.500 civarında insan var ve umuyorum ki en azından bazılarınız beni çok dikkatli dinledi, dikkatini, ilgisini, sevgisini verdi ve dünyanın siz, sizin de dünya olduğunu anladı, sözde değil de esaslı şekilde meselenin özüne vardı. Köklü şekilde değişmenin acil ve hayati sorumluluğunu idrak ettiniz, çünkü tartışmadınız, bir fikir ileri sürmediniz, sadece dinlediniz, meselenin hakikatini kavradınız. Ve bu köklü dönüşüm gerçekleştiğinde dünyayla ilişkiniz ne olur? Aynı soru işte, görüyor musunuz? Ne yaparsınız? Bir şeyin olmasını mı beklersiniz? Bir şeyin olmasını beklerseniz hiçbir şey olmaz.

Öte yandan eğer dünyanın siz, sizin de dünya olduğu gerçeğini bilfiil görürseniz, içinizdeki temel dönüşümün hayati önemini idrak ederseniz, o zaman dünyanın bütün bilincini etkilersiniz; bu kaçınılmazdır. Ve eğer konuştuğumuz anlamda eksiksiz, tam bir güvencede olursanız belirsiz, çaresiz, bağımlı olan beni etkilemez misiniz? Elbette etkilersiniz. Ama asıl önemli olan dinleyen kişi olarak sizin bu hakikati görmenizdir. O zaman hakikat sizin olur, başka biri tarafından size verilmiş bir şey olmaz.

Bülten 26, 1975

Hayatın Bir Anlamı Var mı?

Brockwood Park, 5 Eylül 1976

Hayati öneme sahip bir mesele üzerinde konuşmamız gerektiğini düşünüyorum. Bu mesele her birimizi ilgilendiriyor,

çünkü hayatımızı, gündelik eylemlerimizi, günleri ve yılları geçirme biçimimizi etkiliyor. Bütün bunlar ne için? Neye yarıyor? Bizler doğuyoruz ve ölüyoruz ve bu acı ve ıstırap, neşe ve zevk yılları boyunca hep bir mücadele ve çaba var, kırk veya elli yıl ofise veya fabrikaya gidiyoruz, başarı merdivenini tırmanmaya çalışıyoruz, para, zevk, deneyim ve bilgi edinmeye çalışıyoruz ve sonunda da ölüm. Bazı bilim insanları bilgiyle insanın yükseldiğini söylüyor. Bu doğru mu? Biyoloji, arkeoloji, tarih ve benzeri pek çok konuda muazzam bilgilere sahibiz ama açıkçası bilgi insanı kökten, derinden değiştirmedi; aynı çatışma, mücadele, acı, zevk, bitmeyen yaşam kavgası devam ediyor.

Her ülkede ve coğrafyada süren bu gidişat ne için? Duygusal, romantik, nevrotik bir açıklama veya entelektüel, rasyonel bir açıklama sunmak çok kolaydır. Fakat açıkçası ne kadar entelektüel olursa olsun çok yüzeysel olan bu açıklamaları bir kenara koyarsanız, soru sormanın ve o soruya kendi cevabını aramanın çok önemli bir mesele olduğunu düşünüyorum. Bir din adamına, bir guruya, felsefi bir kavrama bel bağlamadan, hiçbir şey ileri sürmeden, bir şeye inanmadan, bir ideale sahip olmadan sadece derinlemesine gözlem yapmak fevkalade önemlidir. Aksi halde çok mekanik bir hayat yaşarız. Beyinlerimiz mekanik bir hayat tarzına alışmış durumda. Beynimizin bir bölümü gerektiği zaman bilgi edinmek ve hayatın her alanında, dışsal ve teknolojik her etkinlikte o bilgiyi ustaca kullanmak için mekanik olmalı. Fakat insanın edindiği ve giderek yığdığı bu bilgi şu temel soruya cevap vermez: Hayatımızın anlamı, derinliği nedir?

İnsanlığın tam bir birlik içinde olmasının gereğini görebiliyoruz, çünkü insan soyunun fiziksel, biyolojik olarak ayakta kalmasının tek yolu bu. Politikacılar bu sorunu çözmeyecekler asla. Aksine onlar bölünmeleri sürdürmeye gayret edecek-

ler, çünkü bu onlar için çok kazançlı. Bütün bir insanlık birlik olmalı, hayat için gerekli bu, ama bu birlik yasalarla, bürokratik dogmalarla, kurallarla falan gerçekleşemez. Dolayısıyla para için silah satıldığı, insanların fikirler, ülkeler, Tanrı için birbirlerini öldürdüğü deliye dönmüş bu kaotik dünyayı gören insan ne yapmalı? Ve bütün bu olanların anlamı nedir?

Dinler, yani örgütlü, propagandist, ritüelist dinler hayatın anlamını izah etmeye çalışmışlardır. Fakat asırlar boyunca insanı kimi ilkeler, kimi düşünceler, kimi çıkarımlar öne sürmekten öteye geçmemiştir ki bunların hepsi de gerçekçi olmayan yüzeysel lafazanlıklardır. Öyleyse, eğer insan ciddiyse hayatın anlamını kendi başına keşfetmesi çok önemlidir. Nitekim insanın ciddi olması gerekir, aksi halde bir hayatı olamaz. Ciddi olmak hiç gülmemek veya gülümsememek demek değildir; hayat meselesine sımsıkı sarılmak anlamında kullanıyorum ciddiyeti. Şu halde hayatın anlamı nedir diye sorduğumuzda, beynimizin bir âdete, alışkanlığa, geleneğe, eğitimimizin şartlanmasına, bilgi ve malumat toplamaya saplanıp kaldığını ve bu yüzden giderek daha fazla mekanikleştiğini görüyoruz.

Şayet bu meselenin derinlerine ineceksek büyük bir şüpheye sahip olmalıyız. Şüphe, kuşkuculuk gerekli, çünkü bu sayede insanın ortaya koyduğu her şeyi –hepsi düşüncenin hareketi olan dinleri, ritüelleri, dogmaları, inançları– reddetmek suretiyle belli ölçüde özgürlüğü kazanıyoruz. Düşüncenin maddi bir süreç olduğunu bilim insanları bile kabul eder. Fakat düşünce sorunlarımızı çözmemiştir, kendi derinliklerine dalamamıştır, sadece kendi de parçalı olduğu için bütün varoluşu parçalara ayırmıştır. Demek ki kimi alanlarda gerekli olan bir mekaniksel beyin niteliği var, ama iç dünyamızda, insan zihninin psikolojik yapısında özgürlük yok. O, şartlanmış, inançla ve sözde ideallerle boyunduruk altına alın-

mış. Dolayısıyla insan bütün bunlardan kuşkulanıp, hepsini kuramsal anlamda değil de fiilen, özenle bir kenara attığında geriye ne kalıyor? İnsan bunu yapmaktan korkuyor, çünkü kendi kendine şöyle diyor: "Düşüncenin ortaya koyduğu her şeyi reddedersem geriye ne kalacak?" Düşüncenin doğasını anlayıp onun ötesine geçersem, onu olumsuzlarsam geriye ne kalır? Düşüncenin doğası zamanın, ölçümün, hafızaya tepkinin mekanik sürecidir ve bu süreç insanlığa daha fazla acı, ıstırap, endişe ve korku getirir.

Geriye ne kaldığını keşfetmek için özgürlükle başlamalıyız, çünkü özgürlük ilk ve son adımdır. Özgürlük –seçme özgürlüğü değil– olmadan insan salt bir makinedir. Seçim yoluyla özgür olduğumuzu sanıyoruz, ama seçim ancak zihin karışıksa olur. Zihin berraksa seçim olmaz. Hiçbir çarpıtma, hiçbir yanılsama olmadan şeyleri apaçık gördüğünüzde seçim olmaz. Seçimsiz zihin özgür bir zihindir ama seçen ve dolayısıyla bir dizi çatışma ve çelişki yaratan zihin asla özgür değildir, çünkü kendi içinde karışıktır, bölünmüştür, parçalanmıştır.

Öyleyse herhangi bir alanda keşif yapmak için özgürlüğün, araştırma özgürlüğünün olması gerek, böylece her araştırmada, incelemede çarpıtma söz konusu olmaz. Çarpıtma olduğunda, bu çarpıtmanın ardında bir dürtü vardır, bir cevap bulma dürtüsü, bir isteği yerine getirme dürtüsü, sorunlarımıza bir çözüm bulma dürtüsü, geçmiş deneyimlere, geçmiş bilgilere –keza bütün bilgiler geçmiştir– dayanan bir dürtü. Dürtünün olduğu yerde çarpıtma da mutlaka olur. Öyleyse zihnimiz çarpıtmadan arınabilir mi? Ve zihnimizi incelemek ortak zihnimizi incelemektir, çünkü bizim bilincimizin içeriği, kim olursa olsunlar, nerede yaşarlarsa yaşasınlar, aynı korku, acı, çile, endişe ve bitmeyen içsel ve dışsal çatışma sürecinden geçen bütün insanlarınkiyle aynıdır. Bu insanlığın ortak bilincidir.

Öyleyse kendi bilincinizi incelerken, insanın bilincine bakıyorsunuz ve dolayısıyla bu kişisel ve bireyci bir inceleme değil. Aksine dünyanın -yani kendinizin- bilincine bakıyorsunuz. Ve bunun bir gerçek olduğunu meselenin derinlerine indiğinizde anlarsınız. Özgür bir zihne sahip olmak müthiş bir talebi yerine getirmeyi gerektirir; sizden bir insan olarak bilincin içeriğinin dönüştürülmesine kendinizi tamamen adamanızı talep eder, çünkü içerik bilinci oluşturur. Ve bizler dönüşümle, bu bilincin topyekûn psikolojik devrimiyle ilgileniyoruz. Bunu keşfetmek için büyük bir enerjiye, boşa harcanmadığı zaman varlık kazanan bir enerjiye ihtiyacınız var. İnsan, "olan"ın üstesinden gelmeye, "olan"ı inkâr etmeye veya ondan kaçmaya ya da "olan"ı analiz etmeye çalışarak enerjisini boşa harcar, çünkü analiz eden, analiz edilendir; analiz eden, analiz ettiği şeyden ayrı değildir. Yıllardır yaptığımız konuşmalarda söylediğimiz gibi, bu temel bir gerçektir.

Eğer varsa hayatın anlamının ve değerinin ne olduğunu soruyoruz. Hayatın anlamı vardır diyorsanız, kendinizi halihazırda bir şeye adamışsınız demektir, bu nedenle araştırma yapmazsınız, zaten bir çarpıtmayla başlamışsınızdır. Aynı şekilde, eğer hayatın anlamı yok diyorsanız, bu da başka tür bir çarpıtmadır. Dolayısıyla insan bu iki çarpıtmadan, olumlu ve olumsuz değerlendirmelerden tamamen uzak durmalı. Nitekim meditasyonun gerçek başlangıcı budur. Hindistan'da mantar gibi biten ve dünyanın her tarafına yayılan gurular meditasyona pek çok anlam yüklediler. Transandantal meditasyon var -keşke bu güzel tabiri kullanmasalardı-. Bu meditasyonda belli ücretler karşılığında verilen kimi sözcüklerin tekrarı söz konusu, günde üç defa yirmi dakika boyunca yapılan bir tekrar. Herhangi bir sözcüğün sürekli tekrarlanması elbette sizi bir ölçüde sakinleştirir, çünkü beyninizi mekanik bir sakinliğe indirgemiş olursu-

nuz. Fakat bunun ötesinde aşkın bir şey söz konusu değildir. Ve bu sayede düşüncenin maddi sürecinin ötesinde bir şeyi deneyimlemeyi umarız.

İnsan sıradan gündelik deneyimlerden başka deneyimler arıyor. Hayatımızda yaşadığımız bütün deneylerden bıktık usandık ve düşüncenin ürünü olmayan bir deneyim yakalamayı umuyoruz. "Deneyim" sözcüğü "başından geçmek", bir şeyi sonuna kadar yaşamak, onu anımsayıp sonraya taşımamak anlamına geliyor. Ama biz bunu yapmıyoruz. Bir deneyimi tanımak için onu zaten biliyor olmanız gerek; o yeni bir şey değildir. Öyleyse salt fiziksel, psikolojik deneyimlerden başka deneyim arayan, bunun çok ötesinde uzanan bir şeyi talep eden bir zihin kendi projeksiyonunu deneyimleyecek ve dolayısıyla yine mekaniksel, materyalist ve düşüncenin ürünü olacaktır. Herhangi bir deneyimi talep etmediğinizde, defalarca belirttiğimiz gibi arzunun anlamının duyum, artı düşünce ve onun imgesi olduğunu kavradığınızda, o zaman çarpıtma ve yanılsama olmaz. Ancak o zaman zihin, bilincin tüm yapısı özgür olabilir, hiç çarpıtma, hiç çaba olmadan kendine bakabilir. Çaba olduğunda çarpıtma da olur, değil mi? Çaba "ben" ile başaracağım şey, "ben" ile o arasındaki bölünme demektir. Bölünme kaçınılmaz olarak çatışmayı doğurur. Ancak çatışma tamamen ortadan kalktığında meditasyon gerçekleşebilir. Bu nedenle çabanın, pratiğin, kontrolün yer aldığı bir meditasyonun hiçbir anlamı yoktur. Lütfen konuşmacının söylediğini kabullenmeyin. Birlikte araştırıyoruz, bu nedenle söyleneni kabullenmeyip kendi başınıza irdelemeniz önemlidir.

Öyleyse kontrol meselesine girmeliyiz. Ta çocukluğumuzdan beri kontrol etmek, duygularımızı denetim altına almak üzere eğitim aldık. Kontrolde, kontrol eden ve kontrol edilen vardır; kontrol eden, kontrol etmek istediği şeyden farklı

olduğunu düşünür. Dolayısıyla kendini zaten böldüğü için her zaman çatışma olur. Yani düşüncenin bir bölümü kendine şöyle der: "Düşüncenin diğer bölümlerini kontrol etmeliyim." Fakat bunu diyen düşünce de parçalanmış bir düşüncedir. Kontrol eden, kontrol edilendir, deneyimleyen, deneyimlenendir, onlar iki ayrı varlık veya hareket değillerdir. Düşünen düşünülendir, düşünce yoksa düşünen de yoktur. Bu çok önemli bir noktadır, çünkü bu sadece sözde, teoride değil de tamamen, derinlemesine, fiiliyatta anlaşıldığında, çatışma sona erer. İnsan bunu hakikat, yasa olarak esaslı şekilde anlarsa bütün çabalar sona erer ve meditasyon ancak her nevi çabanın sona erdiği durumda gerçekleşebilir.

Hayatın anlamının olup olmadığını ortaya çıkarmak için meditasyon yapmak gereklidir. Ayrıca meditasyon doğru davranışların temelini atar, ama doğru derken bir ideale, bir kalıba, bir formüle göre doğruyu kastetmiyoruz. İnsanın içinde olan bitenin eksiksiz gözlemlenmesinden doğan eylemi kastediyoruz. Ve meditasyon yoluyla insanlar arasında doğru ilişkiyi, yani çatışmasız ilişkiyi tesis etmeliyiz. İki imge arasında bölünme olduğunda çatışma ortaya çıkar ki bu konuya çok değindik. Senin başkasına dair imgen ve o başkasının sana dair imgesi. Ve meditasyonda hiçbir surette psikolojik korku olmamalı ve acıya son verilmelidir. Daha önce sözünü ettiğimiz sevgi ve şefkat olmalıdır. Meditasyonun esası, temeli budur. Bu olmadan hayatınızın geri kalanında bir ağacın dibine bağdaş kurup otursanız ve doğru nefes alıp verseniz, bütün o oyunları oynasanız bile bunların hiçbiri size yardımcı olmaz.

O halde kendi içinde bir son barındırmayan, sadece bir başlangıç taşıyan bir yaşam tarzını derinlemesine bilfiil tesis ettiğinizde yolunuza devam edip, zihnin yani bütünün, beynin, tüm bilincin, çarpıtmasız sessiz olup olamayacağını keş-

fedebilirsiniz. Ancak zihniniz sessiz ve dinginse sağlıklı duyabilirsiniz. Değişik sessizlik türleri vardır: İki gürültü arasındaki sessizlik, iki düşünce arasındaki sessizlik, biriyle yapılan uzun bir kavgadan sonraki sessizlik, iki savaş arasındaki sessizlik ki siz buna barış diyorsunuz. Bütün bu sessizlikler gürültünün ürünüdür. Sessizlik değildir bu. Üretilmeyen veya işlenmemiş bir sessizlik vardır, dolayısıyla bu sessizliği gözlemleyecek "ben" yoktur, sadece sessizlik, dinginlik vardır.

Bir soruyla başladık: Hayatın anlamı var mıdır? Bu sessizlikte bu soruyu aslında sormazsınız; keşfetmeye yeterli zihin alanını hazırladık. Yine de bir cevap bulmalıyız. Cevabı nerede bulacağız ve onu kim verecek? Bir insan olarak ben mi cevap vereceğim? Yoksa cevap bu sessizlikte mi yatıyor? Yani, dürtü, çaba, deneyim talebi, gözlemci ile gözlemlenen arasında, düşünen ile düşünülen arasında bölünme yüzünden çarpıtma olmazsa enerji israf edilmez. Şimdi bu sessizlikte büyük bir enerji gizlidir ve sözcüklerin ötesini görmek için bu enerjiye, bu canlılığa, bu güce ihtiyaç vardır. Zira sözcük varlık değildir, tarif, tarif edilen değildir. Aya gitmek, bir milyon parçalı bir aygıt yapmak için 300.000 insanın işbirliğine ve muazzam bir enerjiye gerek vardır. Fakat bu enerji, bizim sözünü ettiğimiz enerjiden tamamen farklıdır.

Gördüğünüz gibi, konuşmacı bu konularda çok ciddi. Elli yıldır bu konular hakkında konuşuyor. Çoğu zihin, derin ya da yüzeysel alışkanlıklara hapsolduğundan insan hep merak ediyor, acaba beyin bir alışkanlık peydahlayıp kendini bu alışkanlık içinde güvende mi hissediyor diye. Zira insan ne kadar güzel, ne kadar hoş, ne kadar rahatlatıcı olsa da bir alışkanlığa saplanıp kaldığında zihni mekanikleşir, tekrarlayıcı olur ve dolayısıyla derinliğini ve güzelliğini yitirir. O zaman soruyoruz: Sessizlik mekaniksel midir? "Benim ötemde bir şey olmalı ve onu bulmak için sessiz olmalıyım, kendimi

kontrol etmeliyim, her şeyi keşfetmeye seferber etmeliyim" diyen düşüncenin ürünü müdür sessizlik? Bu yine düşüncenin hareketidir, değil mi? Öyleyse konsantrasyon, farkındalık ve dikkat arasındaki farkı anlamamız gerek.

Konsantrasyon kişinin enerjisini belli bir yöne odaklaması, tüm diğer yönleri dışlaması, diğer her şeye karşı bir direnç duvarı örmesi demektir. Farkındalık oldukça basittir, eğer onu karmaşıklaştırmazsanız. Çevrenizdeki her şeyin farkına varmanız için sadece gözlemleyin. Ayrıca dikkat var. Dikkat, onu dayanak noktası alarak dikkat kesildiğiniz bir merkezin olmaması demek. Merkez "ben"dir ve eğer bu merkezi dayanak noktası alarak farkına varıyorsanız, o zaman farkındalığınız sınırlı olur. Seçim olduğunda merkez var olur ve seçimin olduğu yerde her zaman "ben", "benim" deneyimim, "benim" bilgim, senden ayrı "ben" de vardır.

Şimdi, bizim sözünü ettiğimiz mesele herhangi bir merkez barındırmayan dikkattir. Şimdi orada otururken sözünü ettiğim şekilde dikkat kesilirseniz, dikkatinizin engin olduğunu ve sınır taşımadığını sezersiniz, böylece tüm zihniniz, her şey tamamen dikkat kesilir, seçimsiz ve dolayısıyla merkezsiz, "Ben dikkatliyim" diyen "ben"siz. Bu dikkatte sessizlik vardır, artık boşa harcanmayan enerjiyi taşıyan bir sessizlik. Ancak böyle bir zihin cevabı bulabilir, bütün bu eziyetlerin, bütün bu sefaletin ötesindeki şeyi –ne yazık ki onu tarif edersem, gerçek dışı olur o– keşfedebilir. Tüm enerjinizi, zamanınızı, kapasitenizi buna verirseniz, artık sığ ve anlamsız bir hayat sürmezsiniz. Ve işte bütün bunlar baştan sona kadar meditasyondur.

Bülten 35, 1978

Sessiz Bir Zihin

Saanen, İsviçre, 22 Temmuz 1979

Zihnimizin çok nadiren sessiz kaldığını hiç fark ettiniz mi? Biz nadiren sorunsuz özgür bir zihne sahip oluyoruz; sorunlarımız olsa da sadece geçici bir süreliğine onları bir kenara itiyoruz. Fazla boşluk mu var? Karışık ve dağınık olmayan, bir şey aramayan, mutlak sessizlik içinde gözlemleyen, sadece dış dünyada olan biteni değil, kişinin kendi iç dünyasındaki sancıları ve yönelimleri de sırf gözlemleyen bir zihne hiç rastladınız mı? Yoksa siz sürekli arama, sorma, analiz yapma, talep etme, tatmin olma, birisini veya bir ideali takip etme veya başkalarıyla iyi ilişkiler kurma çabası içinde misiniz? Niçin bu hiç bitmeyen mücadele, çırpınma ve arayış var? Oraya gittiğinizde gerçekleşeceğini sandığınız olağanüstü bir şey bulma umuduyla Hindistan'a gidersiniz, size dans etmeyi, şarkı söylemeyi veya istediğiniz başka bir şeyi öğreten kişiyi takip edersiniz. Sizi belli şekilde meditasyon yapmaya, otoriteyi kabul etmeye, belli ritüelleri yerine getirmeye, hoşunuza gittiğinde çığlık atmaya zorlamaya çalışan kimseler vardır. Bütün bunları niye yapıyorsunuz? O bitmeyen susuzluğunuzun sebebi ne? Aradığınız şey nedir sahi?

İnsan kendi evinde sessizce otururken veya tek başına gezintiye çıkarken bu hiç bitmeyen susuzluğun sebebini sorabilir mi? Korkudan, acıdan ve zevkten söz ettik; ayrıca zekâdan, sevgiden ve şefkatten de bahsettik. Zekâ olmadan sevgi veya şefkatin olamayacağını belirttik. Bunlar birlikte yürür. Kitapların zekâsından, düşüncenin kurnaz hünerlerinden, çok zeki, ince zihnin zekâsından söz etmiyoruz biz. Yanlış olanı, tehlikeli olanı doğrudan algılayan ve bu algısıyla algıladığı şeyi anında salıveren zekâdan söz ediyoruz. İşte zihnin bu niteliği zekâdır.

Belki de meditasyonun doğası üzerine birlikte konuşabiliriz. Hayatta, sadece maddi etkinliklerde ve mülkiyette, para, seks ve duyumlarda değil, bunların ötesinde sahiden kutsal olan ve düşünce ürünü olmayan bir şeyin var olup olmadığını birlikte sorgulayabiliriz. Aslında belki kendi başımıza meditasyon yoluyla bütün yanılsamalardan, yalanlardan ve aldatmalardan sıyrılıp çok dürüst bir şekilde düşünerek kutsal olan bir şeyin var olup olmadığını ortaya çıkarabiliriz.

Çoğu insan çeşitli deneyimler yaşamıştır, sadece duyumsal deneyimler değil, kendilerinde çeşitli duygusal, içli ve romantik hisler uyandırmış hadiseler de yaşamıştır. İnsanın yaşadığı bu deneyimler pek de önemli değildir; belki de bütün deneyimler o kadar önemli değildir. İnsan hepimizin aradığı, istediği, özlediği şeyin ne olduğunu irdelemeye başladığında, onun arzunun istediği salt duyumsal ve oldukça yüzeysel bir şey olmaması gerektiğini seziyor. Bu konu üzerinde birlikte düşünürken yüzeysellikten, daha derin, daha kapsamlı bir sorgulamaya geçebilir miyiz? Yani, bütün özlemlerimizin salt yüzeysel ve duyumsal mı olduğunu yoksa bütün bunların ötesinde bir şeyin susuzluğunu, özlemini mi çektiğimizi ortaya çıkarabilir miyiz?

Bunu nasıl araştırırsınız? Analizle mi? Analiz, yine geriye bakan düşüncenin aynı hareketidir. Düşünce kendini ve deneyimlerini analitik olarak inceler; ama onun incelemesi yine sınırlıdır, çünkü düşüncenin kendisi sınırlıdır. Bu nokta açık. Ama bu sahip olduğumuz tek araç ve sınırlı olduğunu, sorunu çözemediğini ve derin araştırma yapamadığını bildiğimiz aynı aracı kullanmaya devam ediyoruz. Bu aracın ne kadar keskin veya ne kadar kullanışlı olursa olsun sorunu çözemeyeceğini asla idrak edemiyoruz. Onu bir kenara atamıyoruz.

Düşünce teknolojik dünyayı yaratmıştır. Düşünce dünyadaki bütün bölünmelere sebep olmuştur; sadece ulusal bölünmeler değil, dinsel bölünmeler, ideolojik bölünmeler ve birbirlerini ne kadar sevdiklerini sansalar da iki insan arasındaki her türden bölünmeye. Geçmişin sonucu olan ve sınırlı etkinlikte bulunan düşünce kaçınılmaz olarak bölünme ve dolayısıyla kısıtlama getirir. Düşünce bütünü asla göremez. Bu etkinlik yüzeysel midir? Yoksa düşünce sınırlı olsa bile derin araştırma yapabilir mi?

Gözlem düşüncenin bir aracı mıdır? Gözlemlemek düşüncenin hareketini içerir mi? Gözlemde bulunabilir, sonra bu gözlem yoluyla kavrayıp yaratabilirsin. Gözlemden doğan bu yaratım düşüncenin hareketidir. İnsan bir rengi görür; onu basitçe gözlemler; sonra hoşlanma veya hoşlanmama tepkisi, önyargı, düşüncenin hareketi gelir. İnsan düşüncenin hiç hareketi olmadan gözlemleyebilir mi? Bu, bir tür disiplini gerektirir mi? Disiplin kelimesinin kökü öğrenmektir. Öğrenmek, uyum sağlamak değil, taklit etmek değil, zihni rutin içinde köreltmek değil. Şimdi, insan gözlem etkinliğini, bu gözlemden imgeler yaratan ve daha sonra o imgelere göre hareket eden düşünce olmadan öğrenebilir mi? İnsan salt gözlem yapabilir mi? Gözlem yapmak, öğrenmek, farkında olmak, gözleme karışan düşüncenin hareketinin ayırdına varmak. Öğrenmek. İşte bu fiili disiplindir, öğrenmektir..

Diyelim bir şeye duyduğumuz özlemi veya susuzluğu gözlemlerken, insan dürtüsüz, geçmişsiz, yani arzusuz veya fiili gözleme karışan düşüncenin çıkarımı olmadan bakabilir mi? Genellikle öğrenmenin amacı bilgi toplamak ve buna göre ustaca veya acemice hareket etmektir. Buna alternatif olarak da eylemde bulunur ve sonra öğrenirsiniz, yani eylemden bilgi edinirsiniz. Demek ki eylemimiz her zaman geçmişe dayanıyor veya geleceği yansıtan geçmişe ve bu yansıtmaya göre eylemde bulunuyoruz.

Biz bilgi biriktirip sonra eylemde bulunmaktan tamamen farklı bir şeyden söz ediyoruz. İnsanın geçmişin sonucu olan veya geleceğin projeksiyonu olan eylemlerinden, zamana –şimdiyle, bugünle buluşan, kendini değiştirip devam eden düne– dayanan eylemlerden tamamen farklı bir şeyden bahsediyoruz. İnsanın eylemi normalde buna dayanır, bu yüzden eylemlerimiz hep eksiktir doğal olarak. Bu tür eksik eylemlerde pişmanlık ve hüsran duygusu yatar.

Biz tamamen farklı bir şeyi işaret ediyoruz: içinde geçmiş ve gelecek olmayan bir şey. Sadece gözlemlemek –iyi bir bilimcinin mikroskopla yaptığı gibi–, basitçe fiilen olan biteni gözlemlemek. İnsan fiilen olan biteni gözlemlerken gözlemlenen şey değişime uğrar. İnsan özlemi, arayışı, itkiyi gözlemleyebilir mi? Geçmişin hareketi olmadan gözlemlemek için gereken yoğun enerjiye insan sahip midir?

İnsanın hayatında ne istediğini, ne aradığını, neyi özlediğini gözlemleyin. Çoğunuz bir şey arıyorsunuz, aksi halde burada olmazdınız. İnsanlar felsefe, psikoloji veya güya din kitapları okuyorlar. Din kitaplarında hep ötede olan, daha derin bir şeyin olduğu belirtiliyor. Bu kitapları okuyan insan "Galiba var, onu arayacağım" diyebilir. Sonra bu insan din adamlarının, guruların, son moda akımların filan tuzağına düşüyor. Ve insan tatmin edici bir şey bulduğunu düşünebilir ve sonra şöyle der: "Tam mutluluğa kavuştum, artık aramayacağım." Fakat bu bir yanılsama olabilir. Nitekim çoğu insan yanılsama içinde yaşamaktan hoşlanır. Ve tüm arayışlarınız, talepleriniz ve açlığınız iyi bir toplum, şiddet barındırmayan huzur içinde bir toplum kuramadı.

Bütün sorgulamalarımızın amacı insanların korkusuz, çatışmasız, mücadelesiz, zulümsüz, ıstırapsız mutlu bir halde yaşadıkları iyi bir toplum inşa etmek. Toplum insanların ilişkilerinden oluşur; eğer ilişkilerimiz gerçek, doğru, tam, değil-

se makul olmayan bir toplum yaratırız. Nitekim şimdilerde dünyada olup biten de budur.

İnsanlar neden ayrı? Siz bir şey arıyorsunuz, başkası tamamen farklı bir şey arıyor; her zaman bu ben-merkezci etkinlik var. Yarattığımız toplum ben-merkezci hırsa, ben-merkezci tatmine ve "Şunu yapmalıyım, bunu yapmamalıyım" diyen ve şiddet doğuran ben-merkezci disipline dayanıyor. Biz ayrıca zihninizi inceliyoruz. "Zihin" sözcüğünü kullandığımızda sizin veya benim zihnimi değil, zihnin kendisini kastediyoruz. Sizin zihniniz milyonlarca insanın zihnine benziyor; çabalayan, mücadele eden, talepte bulunan, takip eden, kabullenen, karşı çıkan, idealize eden, bir dine bağlı olan, acı çeken, dertlenen, endişelenen milyonların zihnine. Sizin zihniniz böyle ve diğer zihinler de bundan farklı değil. Bu hususu göremeyebilirsiniz, çünkü kibriniz, kendinizi fazla önemseyişiniz bu gözleme fiilen engel olabilir. İnsanlar psikolojik açıdan benzerdir, dünyanın her yerinde çok mutsuzlar. Dua edebilirler, ama dua sorunlarına cevap vermiyor; hâlâ mutsuzlar, hâlâ çırpınıp duruyorlar, hâlâ umutsuzlar. Ortak zihin bu. Bu nedenle sadece sizi veya beni değil insanı inceliyoruz; biz insanız.

İnsan bölünmeleri, terörü, tehlikeleri, siyasi suçlarıyla çıkarımda bulunmadan dış dünyayı gözlemleyebilir mi? Dış dünyada ve iç dünyada olan biteni aynı ölçüde gözlemlersek eylemlerimiz sizin veya benim eylemlerimiz olmaz, çünkü aynı şeyi birlikte gözlemlemişizdir.

Kendinize sorun: Ne arıyorsunuz? Para mı, güvence mi, daimi zevke sahip olmak için korkudan arınmak mı, acının, sadece kendi acınızın değil dünyanın acısının da yükünden kurtulmak mı? Yoksa zamansız bir şeyi, düşüncenin tesir etmediği bir şeyi, özgün ve asla bozulmaz bir şeyi mi arıyorsunuz? Dünyadaki diğer insanlar gibi bir insan olarak kendi

başına neyi aradığını, neyin açlığını çektiğini keşfet. Değişik türde pek çok deneyim yaşadın ve "Yeter artık, bütün bunları yaşadım, başka bir şey istiyorum" diyerek yeni bir tür deneyim mi arıyorsunuz? Büyük bir keyif, büyük bir anlayış, bir aydınlanma, bir dönüşüm sağlayacak bir deneyim mi arıyorsunuz? Bunu nasıl bulacaksınız? Bulmak için yanılsamalardan kurtulmanız gerek. Bu da demektir ki zihninizin kendini kandırmaması için tam bir dürüstlüğe sahip olmalısınız. Kendinizi kandırmamak için arzunun tüm doğasını anlamanız gerek. Ne de olsa arzu yanılsama yaratır, arzu yoluyla insan tatmin ister, daha fazlasını bekler. Arzunun tüm doğasını ve yapısını anlamadığınız sürece zihin kaçınılmaz olarak yanılsama yaratacaktır. Arzunun etkinliğini anlayan zihniniz onun görece değerini öğrenip böylece gözlemleme özgürlüğüne kavuşabilir mi? Bu da hiçbir yanılsama olmadan gözlemlemeniz demektir. Yanılsamaların farkında mısınız? Zihin yanılsamalardan arındığında, ikiyüzlülükten tamamen kurtulur, açık ve dürüst olur. O zaman araştırmaya, zamansız varoluşun, zamansız hakikatin mevcut olup olmadığını irdelemeye başlayabilirsiniz. İşte bu noktada meditasyon devreye girer.

Muhtemelen meditasyonla, transandantal meditasyonla, Tibet meditasyonuyla, Hindu meditasyonuyla, Budist meditasyonuyla veya Zen meditasyonuyla ciddi olarak veya öylesine uğraşmışsınızdır. Anlayabildiğimiz kadarıyla bu meditasyonların özü, düşüncenin kontrol edilmesi, disipline sahip olmak, tüm duygularınızı kontrol etmek, daimi uyanıklık yoluyla "olan"dan başka bir şeye seferber kılmaktır. Şimdi, eğer başkalarının söylediklerini kabul etmekle yetinmeyip meditasyonun ne olduğunu kendiniz öğrenmek istiyorsanız, kimi bariz şeylerin şart olduğunu anlamanız gerek. Meditasyonda otorite olmamalı, aksi halde bağımlı olursunuz, müca-

dele edersiniz, taklit eder ve uyum sağlarsınız. Ayrıca insanın kontrolün doğasını ve kontrolcünün kim olduğunu anlaması gerek. Ta çocukluktan beri kontrol etmek veya bastırmak ya da öteki uca savrulmak, yani günümüzde olduğu gibi kafanıza esen her istediğiniz şeyi yapmak üzere eğitildik, terbiye edildik. Hiçbir kontrol türünün olmadığı bir yaşam tarzı var mıdır? Bu demek değil ki her istediğinizi yapacaksınız, başıboş filan kalacaksınız. Kontrolün gölgesinin bile düşmediği bir yaşam tarzı var mıdır? Bunu öğrenmek için kontrolcünün kim olduğunuzu sormanız gerek.

"Duygularımı kontrol etmeliyim" veya "Duygularımın açığa çıkmasına izin vermeliyim" diyen kontrolcü kimdir? Kontrol eden ve kontrol edilen var, dolayısıyla bir bölünme var. Bu kontrolcü kim? O yine düşüncenin bir hareketi değil mi? Düşünce şöyle demiştir: "Bunu deneyimledim, şunu yapmaya niyetliyim", ki o geçmiştir; demek ki geçmiş kontrolcüdür. Şimdi olan biten şey, kontrolcü, yani geçmiş tarafından kontrol edilmelidir.

Kendi yararıma konuşmuyorum. Elli iki yıldır konuşma yapmama rağmen konuşma heveslisi değilim. Öte yandan sizin de aynı şeyi keşfedebilmenizle ilgileniyorum, böylece hayatınız tamamen farklılaşsın, dönüşsün, sorunlarınızdan, sıkıntılarınızdan, çilelerinizden ve özlemlerinizden kurtulun diye. Konuşmamın sebebi işte budur, yoksa kendimi tatmin etmek, keyif almak filan değil. Kontrolcü yapı, düşüncenin, bilgiye dayanan ve geçmiş olan düşüncenin ürünüdür. Düşünce "Şimdi olan biteni kontrol etmeliyim" der. Şimdi olan biten ise örneğin kıskançlık veya haset olabilir, hepinizin bildiği şeyler. Düşünce "Onu kontrol etmeliyim, analiz etmeliyim, bastırmalıyım veya hayata geçirmeliyim" der. Böylece düşünce bir bölünme yaratır. Bu bölünmede kandırma var,

kontrolcünün kontrol ettiği şeyden farklı olduğunu söyleyen bir kandırma. Oysa her ikisini de düşünce yaratmıştır. Demek ki kontrolcü kontrol edilendir. Eğer bunu gerçekten anlar, kendi başınıza çok ciddi olarak bu noktayı ele alırsanız, kontrolcünün gerekli olmadığını, yalnızca gözlemin gerekli olduğunu fark edersiniz. Gözlem yaparken kontrolcü ve kontrol edilen yoktur, yalnızca gözlem vardır. Sözgelimi hasetinizi gözlemleyin, onu adlandırmadan, yadsımadan veya kabullenmeden, sadece duyuma, haset adında doğan tepkiye bakın ve ona sözcüksüz bakın. Çünkü sözcük geçmişi temsil eder. "Haset" sözcüğünü kullandığınızda o, geçmişi pekiştirir.

Hiçbir kontrol duygusu olmadan yaşama imkânı vardır. Bunu bir teori olarak değil bir gerçeklik olarak söylüyorum. Konuşmacı yaptığı şeyi söylüyor, uydurduğu bir şeyi değil. Hiçbir kontrol duygusu ve dolayısıyla hiçbir çatışma ve bölünme duygusu taşımayan bir hayat tarzı var. Bu hayat ancak saf gözlem olduğunda varlık kazanabilir. Yapın bakın göreceksiniz. Test edin. Hiçbir surette çatışma olmadığında zihninizde neler oluyor? Çatışma hareketi ima eder; hareket de zamandır: buradan oraya fiziksel ve psikolojik olarak geçiş; bir merkezden diğerine hareket veya bir çevreden diğerine hareket. Hayatımızda bu süreğen hareket var. Şimdi, eğer bu hareketi çok dikkatli gözlemlerseniz zihninizde ne olur?

Düşüncenin doğasını, onun beyinde hafıza olarak depolanmış sınırlı bilgi olduğunu ve hafızanın faal haldeki düşünce olarak hareket ettiğini öğrendiniz. Bilginin her zaman cehaletin bir parçası olduğunu da öğrendiniz. O halde zihinde ne olup bitiyor? Bizim ele aldığımız zihin yalnızca apaçık, nesnel, gayrişahsi düşünme yetisine değil, yanı sıra düşünceden değil de saf gözlemden hareket etme kapasitesine de sahip olduğunu anlamaktır. Gerçekte ne olup bittiğini gözlemlemek için insanın olan biteni şekillendiren geçmişin tepkisi

olmadan bakması gerekir. Saf gözlemden eylem doğar. Zekâ budur işte. Ve bu aynı zamanda sevgi ve şefkat dediğimiz olağanüstü şeydir.

Demek ki zihin zekâ vasfına ve doğal olarak zekâyla birlikte sevgi ve şefkate de sahiptir. Sevgi salt duyumdan başka bir şeydir; bizim taleplerimiz ve tatminlerimizle falan hiç ilgisi yoktur sevginin. Böylece zihin bu niteliğe, bu dinginliğe sahip olur. Bir su akıntısının, bir nehrin ortasındaki taş gibi hareketsizdir. Ve hareketsiz olan sessizdir. Bu noktayı iyi anlayın. Bu berraklık dinginliktir; o zaman bu berraklık her türlü sorunu çözebilir. Bu berraklık olmayınca zihin karışır, çelişir, parçalanır; değişken, nevrotik, arayış içinde, didinip duran, mücadele eden bir zihne dönüşür. Böylece, zihnin tamamen berrak ve dolayısıyla bütünüyle dingin, hareketsiz olduğu bir noktaya geldik. Hareketsiz, bir dağın hareketsizliği gibi değil de tamamen sorunsuz olmak anlamında hareketsiz, bu nedenle fevkalade istikrarlı ve ama aynı zamanda esnek.

Böyle bir zihin sessizdir ve sizin tamamen, nispeten değil de tamamen sessiz olan bir zihne ihtiyacınız var. Akşam vakti ormana gezintiye çıktığınızda bu sessizliği duyumsarsınız; bütün kuşlar sessiz sakindir, rüzgâr ve yaprakların hışırtısı dinmiştir; her tarafı derin bir sessizlik kaplamıştır. Ve insanlar bu dinginliği hissedince "Bu sükûnet içinde olmalıyım" derler ve yalnız olmanın, tek başına kalmanın dinginliğini isterler. Ama dinginlik değildir bu. Ne de "Dingin olmalıyım, sessiz olmalıyım, gevezelik etmemeliyim" diyen düşünce dinginlik yaratabilir, çünkü bu gürültü çıkaran düşüncenin ürünüdür. Biz herhangi bir şeye bağlı olmayan bir dinginlikten söz ediyoruz. Ancak bu dinginlik vasfı, zihnin bu mutlak sessizliği zamansız, isimsiz ve ebedi olanı, yani meditasyonu idrak edebilir.

Bülten 39, 1980

Acının Bitmesi Sevgidir

Bombay, Hindistan, 10 Şubat 1985

Bu akşam birçok konuya değineceğiz. Dün akşam acıdan ve acının sona erdirilmesinden konuştuk. Acının sona ermesiyle birlikte tutku ortaya çıkar. Aslında çok azımız acı meselesini anlamış veya derinlemesine düşünmüşüzdür. Bütün acılara son vermek mümkün müdür? Bu, belki de çok bilinçlice olmasa da bütün insanlar tarafından sorulmuş bir sorudur. İnsanlar bizim yaptığımız gibi insanın acılarına ve cefalarına son vermenin mümkün olup olmadığını iyiden iyiye merak etmişlerdir. Zira acı sona ermeden sevgi varlık kazanamaz.

Acı, sinir sistemi için büyük bir şoktur, tüm fizyolojik ve psikolojik varlığa inen büyük bir darbedir. Ve bizler genellikle uyuşturucu madde kullanarak, içki içerek ve değişik dinsel hülyalara dalarak, kinik olarak veya her şeyi kaçınılmaz olarak kabul ederek acıdan kaçmaya çalışırız.

İnsan ciddiyetle bu meselenin derinlerine inebilir mi? Acıdan hiç kaçmamak mümkün müdür? Oğlum öldü diyelim ve müthiş bir acı, şok yaşıyorum ve gerçekten çok yalnız bir insan olduğumu fark ediyorum. Bu gerçekle yüzleşemiyorum, buna dayanamıyorum, bu nedenle gerçekten kaçıyorum. Türlü çeşitli kaçışlar var: Dini, dünyevi ve felsefi kaçışlar. Yalnızlık acısından, kederden, sancıdan, şoktan hiçbir surette kaçmayıp tamamen olayla, acı denilen hadiseyle baş başa kalmak mümkün müdür? Sizin için bir sorunu tutmak, onu çözmeye çalışmadan tutmak, değerli bir mücevhere, zarif bir sanat eserine bakar gibi ona bakmak mümkün müdür? Mücevherin güzelliği öylesine albenili, öylesine zevklidir ki gözlerimizi ondan alamayız. Aynı şekilde düşüncenin hareketine veya kaçışa yeltenmeden acımızı tutarsak, tam da bu gerçekten kaçmama edimi *acıyı* doğuran şeyden tamamen kurtulmamızı sağlar.

Biz ayrıca güzelliğin ne olduğunu öğrenmek istiyoruz, ama bir kişinin güzelliği, müzedeki bir resmin veya heykelin güzelliği, duygularını taşta, resimde veya şiirde ifade etmeye yönelik eski insanların çabaları değil. Bunun yerine kendimize soruyoruz: Güzellik nedir? Güzellik hakikat olabilir. Güzellik sevgi olabilir. Fakat "güzellik" dediğimiz bu olağanüstü sözcüğün doğasını ve derinliğini anlamadan kutsal olana asla erişemeyiz. Öyleyse güzellik nedir meselesine girmemiz gerek.

Masmavi gökyüzünün altında karlarla kaplı bir dağın güzelliği gibi harikulade güzel bir şeyi gördüğümüzde ne olur? Bir an o dağın yüceliği, görkemi, mavi gökyüzü altındaki hatları bizi kendine çeker. İşte o anda dağı seyreden "ben" yoktur. Dağın büyüklüğü bir an için kendimizi tamamen unutup ona yönelmemize yol açar. Kesinlikle bunun ayırdına varmalısınız. Oyuncakla oynayan bir çocuğu hiç seyrettiniz mi? Gün boyunca yaramazlık yapar ki doğasında vardır bu ve siz ona bir oyuncak verirsiniz; sonra kırana kadar oyuncakla oynar, fevkalade sessizleşir. Oyuncak onu etkisi altına almış, yaramazlığını yutmuştur. Aynı şekilde olağanüstü güzel bir şey gördüğümüzde, bu güzellik bizi içine çeker. Güzelliğin olduğu yerde kendimizle meşgul olmayız, kendimizle ilgilenmeyiz. Bunu anlıyor musunuz? Bir dağ veya gölgeli bir vadi gibi fevkalade güzel bir şeyin cazibesiyle sarsılmadan, onun etkisine kapılmadan güzelliği anlamak, benliksiz güzelliği anlamak mümkün müdür? Çünkü benliğin olduğu yerde güzellik olmaz. Kendinle meşgul olduğun zaman sevgi olmaz; ve sevgi ve güzellik ayrı değil el ele gider.

Biz ayrıca ölüm nedir meselesi üzerinde konuşmalıyız. Ölüm hepimizin er ya da geç karşılaşacağımız bir olay. İster zengin ister fakir olalım, ister cahil ister bilgin olalım, ister genç ister yaşlı olalım, her insan mutlaka bir gün ölümü ta-

dacaktır; hepimiz öleceğiz. Ve ölümün doğasını asla anlayamayacağız; ölmekten hep korkuyoruz, değil mi? Ölümü anlamak için yaşamanın ne olduğunu irdelememiz gerek. Hayatımızı heba ediyoruz, çeşitli yollarla enerjimizi tüketiyoruz, uzmanlaşmış mesleklerle kendimizi ziyan ediyoruz. Zengin olabilirsiniz, çok yetenekli olabilirsiniz, uzman olabilirsiniz, büyük bir bilim insanı veya işadamı olabilirsiniz; güce, makama sahip olabilirsiniz ama hayatınızın sonunda bütün bunlar boşuna mı gidecek? Bütün bu didinmeler, bu acılar, muazzam endişe, güvensizlik, insanın edindiği aptalca yanılsamalar, tanrıları, azizleri vesaireler, hepsi boşuna mı gidecek? Bu hepinizin kendine sorması gereken ciddi bir sorudur. Bir başkası sizin için bu soruya cevap veremez.

Hayatı ölümden ayırdık. Ölümü hayatın sonuna koyduk; onu olabildiğince uzaklaştırdık, uzun bir zaman aralığının sonuna attık. Ama uzun çok uzun bir yolculuktan sonra öleceğiz. Peki yaşamak dediğimiz şey nedir? Para kazanmak, dokuzdan beşe işe gitmek midir? Ayrıca şu bitmeyen çatışmalarınız, korkularınız, tasalarınız, yalnızlığınız, umutsuzluğunuz, bunalımınız da var. Bizim hayat dediğimiz varoluş tarzı, insanın bu bitmeyen muazzam koşuşturmacası, sonu gelmeyen çatışma, aldanış, çürüme: Bu mudur yaşamak? Bizim yaşam dediğimiz şey bu; bunu biliyoruz, buna aşinayız, bu bizim gündelik varoluşumuz. Ve ölüm bunların hepsinin sonu demek, düşündüğümüz her şeyin sonu, biriktirdiğimiz, keyif aldığımız her şeyin sonu. Ve biz bütün bunlara bağlanmışız. Ailemize, paraya, bilgiye, onlarla yaşadığımız inançlara, ideallere bağlanmışız; bütün bunlara bağlanmışız. Ve ölüm diyor ki: "Bunların sonu geldi, ihtiyar."

Ölmekten korkuyoruz, bildiğimiz her şeyi, deneyimlediğimiz, biriktirdiğimiz her şeyi, sahip olduğumuz mobilyaları ve güzelim resim koleksiyonunu yitirmekten korkuyoruz. Ölüm

gelip şöyle diyecek: "Artık bunların hiçbirine sahip olamazsın." Bu yüzden bilinene sarılıp, bilinmeyenden korkuyoruz. Reenkarnasyonu uydurabiliriz ama gelecek hayatta neyin bizi beklediğini sorgulamadık.

Şimdi sorumuz şudur: Beyin neden yaşamı ölümden ayırdı? Bu bölünme neden oldu? Bağlanma olduğu için mi bu bölünme var? İnsan modern dünyada ölümle yaşayabilir mi? İntihardan bahsetmiyoruz, bütün bağlanmaların sona ermesinden, yani ölümden söz ediyoruz. İçinde yaşadığım eve bağlanmışım. Onu satın almış, onun için epey bir miktar para ödemişim ve tüm o mobilyalara, resimlere, aileme, bütün bunların anılarına bağlanmışım. Ve ölüm gelip bunların hepsini silip süpürüyor. Öyleyse hayatınızın her günü ölümle yaşayıp, her gün her şeyi, bütün bağlılıklarınızı sona erdirebilir misiniz? Zira ölmek budur. Bizler ölümü hayattan ayırdık, bu yüzden daima korkuyoruz. Oysa ölümü ve hayatı, yaşamayı ve ölmeyi bir araya getirirseniz, o zaman hafıza olarak bütün bilgilerin sona erdiği bir zihin halinin olduğunu görürsünüz.

Bir mektup yazmak, buraya gelmek, İngilizce konuşmak, hesap yapmak, eve gitmek vesaire için bilgiye ihtiyacınız var. Beyin gerektiği zaman bilgiyi kullanıp yine de bütün bilgilerden arınmış olabilir mi? Beynimiz sürekli kayıt yapıyor; şimdi söylenenleri kaydediyorsunuz. Bu kayıt bir anıya dönüşüyor ve bu kayıt, bu anı belli bir alanda, fiziksel etkinlik alanında gerekli. Öyleyse zihin gerektiğinde bilgiyi kullanıp yine de eski bilgilerden arınabilir mi? Beyin farklı bir boyutta bütünlüklü işlemek için özgür olabilir mi? Yani her gün eve gittiğinizde, biriktirdiğiniz her şeyi silip atıyorsunuz; günün sonunda ölüyorsunuz.

Şu sözü duymuşunuzdur: Yaşamak ölmektir; bunlar hiç de ayrı şeyler değillerdir. Bu sözü dikkatle dinlerseniz, sadece kulağınızla duymakla kalmayıp bütün varlığınızla hisseder-

seniz o zaman sözün hakikatine, gerçekliğine vakıf olursunuz. Ve sözün açıklığını şu an görebilirsiniz. Öyleyse her birimizin günün sonunda gerekli olmayan her şeye, her incinme anına, inançlarımıza, tasalarıma, acılarımıza son vermemiz, her gün bütün bunları süpürüp atmamız mümkün müdür? O zaman hep ölümle, sonlandırmak anlamında ölümle yaşadığınızı görürsünüz.

İnsan pek çok şeye bağımlı durumda: gurusuna, biriktirdiği bilgiye, paraya, taşıdığı inançlara, ideallere, oğlunun veya kızının anısına vesaire. Anı sizsiniz; bütün beyniniz anılarla dolu ve siz bu bütün bilince bağımlısınız. Bu bir gerçek. Sonra ölüm gelip şöyle diyor: "Bağlanmanın sonu geldi." Hem bizler korkuyoruz, bütün bunlardan özgür kalmaktan korkuyoruz, ölümden korkuyoruz, sahip olduğumuz her şeyi kaybetmekten korkuyoruz. Reenkarnasyonu uydurup "Gelecek hayatta devam edeceğim" diyebilirsiniz, ama bu devam eden şey ne? Sorumu anlıyor musunuz? Bu devam etme isteği ne anlama geliyor? Düşüncenin bir araya getirdiği şeylerden başka devam eden bir şey var mı?

Düşünce sınırlıdır ve dolayısıyla çatışma yaratır; bu meseleyi ele almıştık. Ve benlik, ego, kişi, bir dizi eski ve yeni anılar demetidir. Anılarla yaşıyoruz. Doğuştan veya sonradan elde edilen bilgilerle yaşıyoruz ve bu bilgiler bizi oluşturuyor. Benlik geçmiş deneyimlerin, düşüncelerin alan bilgisidir. Benlik budur. Benlik içimizde ilahi bir şey icat edebilir ama bu yine düşüncenin etkinliğidir. Ve düşünce her zaman sınırlıdır. Bunu kendinizde görebilirsiniz, kitaplar okumanız, felsefe çalışmanız gerekmez. Bir anılar demeti olduğunuzu kendinizde apaçık görebilirsiniz. Ve ölüm bütün bu anılara bir son veriyor. Bu nedenle insan korkuyor. Soru şudur: İnsan modern dünyada ölümle birlikte yaşayabilir mi?

Öte yandan sevginin ne olduğunu da birlikte konuşmalıyız. Sevgi duyum mudur? Sevgi arzu mudur? Sevgi zevk midir? Sevgiyi düşünce mi yaratır? Karınızı, kocanızı veya çocuklarınızı seviyor musunuz? Sevgi kıskanç mıdır? Hayır demeyin. Sevgi korku, endişe, acı mıdır? Sevgi nedir? Ve bu nitelik, bu koku, bu ateş olmadan –çok zengin olabilirsiniz, güce, mevkiye, itibara sahip olabilirsiniz– sevgisiz sadece boş bir kabuksunuzdur. Öyleyse bu sevgi meselesine girmemiz gerek. Çocuklarınızı sevmiş olsaydınız savaş olur muydu? Keza çocuklarınızı sevmiş olsaydınız onların başkalarını öldürmesine izin verir miydiniz? Lütfen bu olguyla yüzleşin.

Sevginin zevkle, duyumla hiçbir ilgisi yoktur. Sevgiyi düşünce yaratmaz; bu nedenle sevgi beynin yapısı içinde değildir. Tamamen beynin dışındadır, çünkü beyin yapısı, doğası gereği bir duyumsama ve sinirsel tepki verme aracıdır. Salt durumun olduğu yerde sevgi olamaz. Hafıza sevgi değildir.

Ayrıca dindar hayatın ve dinin ne olduğu konusunu da konuşmamız gerek. Bu da çok karmaşık bir konudur. İnsanlar fiziksel olanın ötesinde, acı, ıstırap veya zevkin günlük varoluşunun ötesinde bir şeyi her zaman aramışlardır. Ötelerdeki bir şeyi aramışlardır, önce bulutlarda; şimşek tanrıların sesi olmuştur. Sonra ağaçlara, taşlara tapınmışlardır. Bu çirkin, sevimsiz şehirden uzaktaki köylüler de taşlara, ağaçlara, küçük suretlere tapınmışlardır. İnsan kutsal olan bir şeyin mevcut olup olmadığını öğrenmek istiyor ve din adamı araya girip şöyle diyor: "Sana göstereceğim", tıpkı gurunun yaptığı gibi. Batı'daki din adamının ritüelleri, tekrarları, süslü elbisesi ve belli bir imgeye tapınması söz konusu. Ve siz de kendi imgelerinize sahipsiniz. Yahut bunların hiçbirine inanmıyorsunuz, ateist olduğunuzu söylüyorsunuz. Fakat siz ve konuşmacı zamanın ötesinde, bütün düşüncelerin ötesinde bir şeyin var olup olmadığını merak ediyor. Dolayısıyla dinin ve dindar hayatın ne olduğunu ve modern dünyada dindar

bir hayat sürmenin mümkün olup olmadığını öğrenmek için beynimizi, aklımızı, mantığımızı kullanıp birlikte sorgulama yapacağız.

O halde önce gerçek, dindar bir hayatın ne olduğunu öğrenmekle başlayalım. Ve bunu ancak dinin gerçekte ne olduğu anlarsak öğrenebiliriz. Bunun için de bütün o zırvalıkları, bir dine, bir örgüte, bir guruya, sözümona ruhani bir otoriteye bağlanmayı bir kenara atmalıyız. Hiçbir surette ruhani otorite diye bir şey yoktur; bu bizim işlediğimiz suçlardan biridir. Hakikat ile aramızda bir aracı uydurduk.

Dinin ne olduğunu irdelemeye başladığınızda dindar bir hayat yaşıyorsunuzdur; sonda değil başta. Tam da bakma, gözlemleme, tartışma, şüphelenme, sorgulama, inanç veya iman sahibi olmama süreci içinde dindar bir hayat yaşıyorsunuzdur. Bunu şimdi yapacaksınız.

Dinsel meselelere gelince bütün aklınızı, mantığınızı ve sağduyunuzu kaybetmiş gibi görünüyorsunuz. Öyleyse bizlerin mantıklı, rasyonel, şüpheci, insanın ortaya koyduğu her şeyi –tanrıları, kurtarıcıları, guruları ve onların otoritelerini– sorgulayıcı olması gerek. Din bu değildir, bu sadece bir azınlığın bir otoriteyi benimsemesidir. Otoriteyi onlara siz veriyorsunuz. O halde bütün bunları bir kenara bırakalım.

Sosyal ve siyasi hayatta, insanlararası ilişkilerde düzensizliğin olduğu yerde diktatörlere, idarecilere gün doğduğunu hiç fark ettiniz mi? Hayatınızda düzensizlik olduğunda bir otorite yaratırsınız. Otoriteden siz sorumlusunuz ve otoriteyi sevmeye teşne pek çok insan var. Korkunun olduğu yerde insan kaçınılmaz olarak kendini koruyacak, kendine güvence hissi verecek bir şey arıyor. Ve bu korkudan dolayı tanrılar icat ediyoruz. Bu korkudan dolayı ritüeller, din adına yürütülen o sirki hazırlıyoruz. Bu ülkedeki bütün tapınaklar, bütün kiliseler ve camiler düşüncenin ürünüdür. Doğrudan vahyin

olduğunu söyleyebilirsiniz. Bu vahiyden kuşku duyun. Kabul edebilirsiniz, ama mantığınızı, aklınızı kullandığınızda sahip olduğunuz hurafelerin farkına varabilirsiniz; bütün bunlar din değildir. Bu apaçık bir gerçek. Dinin doğasının ne olduğunu ve dindar hayatı yaşayacak zihnin, beynin ne olduğunu keşfetmek için bütün hurafeleri bir kenara atmalıyız. Korku dolu bir insan olarak, yanılsama yaratmadan korkuyla yüzleşebilir misin? Korkuyla kalırsan, ondan kaçmazsan, bilakis bütün dikkatini ona verirsen korku tamamen yok olur. Bu korkuya bir ışık yakmak, yüzüne büyük bir flaş çakmak gibidir; o zaman korku büsbütün ortadan kalkar. Ve korku olmadığında tanrı da olmaz, ritüel de; bütün bunlar gereksiz ve aptalca gelir. Düşüncenin icat ettiği şeyler dindışı olur, çünkü düşünce deneyim, bilgi ve hafızaya dayanan maddi bir süreçtir. Düşünce bütün o deli saçmasını, anlamını büsbütün yitirmiş organize dinlerin yapısını yaratmıştır. Sonunda bir ödül beklemeden bütün bunları canı gönülden bir kenara atabilir misiniz? Bunu yapabilir misiniz? Bunu yaptığınızda dinin ne olduğunu sormaya gerek kalmaz.

Bütün zamanların ve düşüncelerin ötesinde bir şey var mı? Bu soruyu sorabilirsiniz, ama eğer düşünce ötede bir şey icat ederse, bu yine maddi bir işlem olur. Düşünmek maddi bir işlemdir, çünkü beyin hücrelerinde bilgiyi tutar. Konuşmacı bir bilim insanı değil, ama bu olguyu kendinizde görebilirsiniz, beyninizdeki etkinliği, yani düşünce etkinliğini gözlemleyebilirsiniz. Dolayısıyla bütün bunları bile isteye, kolayca, direnmeden bir kenara atarsanız o zaman mutlaka şu soruyu sorarsınız: Bütün zamanların ve mekânların ötesinde bir şey var mı? Hiç kimse tarafından daha önce hiç görülmemiş bir şey var mı? Baştan sona kutsal bir şey var mı? Beynin hiç dokunmadığı bir şey var mı? Dolayısıyla bunu keşfedeceğiz, eğer ilk adımı atıp din denilen bütün zırvalıkları silip süpü-

rürseniz. Beyninizi, mantığınızı kullanıp şüphelendiğiniz için sorguluyorsunuz.

Diğer yandan dinin bir parçası olan meditasyon nedir? Nedir meditasyon? Dünyanın gürültüsünden patırtısından kaçmak mı, sessiz bir zihne, dingin ve huzurlu bir zihne sahip olmak mı? Bunun için, farkına varmak, düşüncelerinizi kontrol altında tutmak amacıyla bir sistemi, bir yöntemi, bir modu hayata geçirirsiniz. Bağdaş kurup oturur, bazı mantraları tekrarlarsınız. Durmadan tekrarlarsınız ve egoist bir şekilde kendinizle meşgul olarak bunu sürdürürsünüz ve mantra anlamını kaybeder.

Öyleyse meditasyon nedir? Meditasyon bilinçli bir çaba mıdır? Bir şeyi başarmak için, sessiz bir zihne, beyne sahip olmak için, beynin uyarımını sağlamak için bilinçlice meditasyon, pratik yapıyorsunuz. Meditasyon yapan ile "Para istiyorum, onun için çalışıyorum" diyen adam arasındaki fark nedir? Bu ikisi arasındaki fark nedir? Her ikisi de bir şeyi başarmaya çalışıyor. Biri manevi bir başarı, diğeri maddi bir başarı ama her ikisi de başarıya endeksli. Bana göre bu hiç de meditasyon değildir; iradeyle hareket eden herhangi bir bilinçli, kasıtlı, aktif arzu meditasyon değildir.

Bu durumda insan soruyor: Düşüncenin ürünü olmayan bir meditasyon var mı diye. Farkında olmadığınız bir meditasyon var mı? Bunu anlıyor musunuz? Herhangi bir kasıtlı meditasyon işlemi meditasyon değildir. Bu çok açık. Hayatınızın geri kalanında bağdaş kurup oturabilir, düzgün nefes alıp verebilirsiniz falan filan, ama ötekinin yanına bile yanaşamazsınız, çünkü bu bir amacı başarmaya yönelik kasıtlı bir eylemdir: sebep ve sonuç. Ama sonuç sebep olur. Kısır bir döngünün içine girersiniz. Arzunun, iradenin, çabanın ürünü olmayan bir meditasyon var mıdır? Bence var. Ona inanmak zorunda değilsiniz; aksine ondan kuşku duymalısınız, onu

sorgulamalısınız, benim de sorguladığım, şüphelendiğim, eleştirdiğim gibi. Zoraki olmayan, organize olmayan bir meditasyon var mıdır? Bu meseleye girmek için şartlanmış ve sınırlı olan beyni, sınırsız, ölçülemez ve zamansız olanı –eğer öyle bir şey varsa– anlamaya çalışan beyni kavramamız gerek. Ve bunun için de sesi anlamalıyız. Ses ve sessizlik birlikte gider.

Biz sesi sessizlikten ayırdık. Ses dünyadır; ses sizin çarpan kalbinizdir; evren sesle doludur; bütün semalar, milyonlarca yıldız, tüm gökyüzü sesle doludur. Ve biz bu sesi dayanılmaz bir şey haline getirdik. Fakat sesi dinlediğinizde, tam da bu dinleyiş sessizliktir. Ses ve sessizlik ayrı değildir. Demek ki meditasyon zorlama, organize bir şey değildir. Meditasyon vardır. İlk adımla birlikte, bütün psikolojik incinmelerden kurtulduğunuzda, bütün birikmiş korkularınızdan, endişeden, yalnızlıktan, umutsuzluktan, acıdan kurtulduğunuzda meditasyon başlar. Temel budur, yani ilk adım ve ilk adım son adımdır. İlk adımı attığınızda iş bitmiştir. Ama biz ilk adımı atmak istemiyoruz, çünkü özgür olmak istemiyoruz. Bağlanmak istiyoruz, paraya, diğer insanlara, çevreye, deneyimlerimize ve bilgimize bağlanmak istiyoruz. Bütün bu bağlanmalardan, korkulardan asla arınmıyoruz.

Acının sonu sevgidir. Sevginin olduğu yerde şefkat de olur. Ve şefkatin kendi bütüncül zekâsı vardır. Ve bu zekâ eyleme geçtiğinde o eylem daima doğrudur. Bu zekânın olduğu yerde çatışma olmaz. Bunları duydunuz, korkunun sonunu, acının sonunu duydunuz, güzelliği ve sevgiyi duydunuz. Ama duymak başka eylem başkadır. Doğru mantıklı, makul olan bütün bu anlatılanları duydunuz ama buna göre hareket etmiyorsunuz. Eve gidip tekrar endişelenmeye, çatışmaya, sefalet çekmeye başlıyorsunuz. Bu durumda sormadan edemiyoruz: Bütün bunlar neye yaradı? Ona göre yaşamadıktan

sonra konuşmacıyı dinlemenin anlamı ne? Dinlemek ama yapmamak hayatınızı ziyan eder. Eğer doğru olan bir şeyi dinleyip ona göre davranmıyorsanız, hayatınızı boşa harcıyorsunuz demektir. Oysa hayat çok değerlidir. Sahip olduğumuz tek şeydir. Ayrıca bizler doğayla temasımızı da yitirdik, böylece doğanın bir parçası olan kendimizle temasımızı da. Ağaçları, kuşları, suları ve dağları sevmiyoruz; yeryüzünü mahvediyoruz ve birbirimize zarar veriyoruz. Bütün bunlar hayatımızı heba ediyor. Bütün bunları kavradığımızda, teoride ve lafzen değil de gerçekten kavradığımızda dindar bir hayat yaşamaya başlarız. Bir peştemal giymek veya dilencilik etmek ya da manastıra çekilmek dindar bir hayat değildir. Dindar bir hayat çatışma olmadığında, sadece bir kişiye adanan, dolayısıyla sınırlı olan sevgi değil de evrensel sevgi duygusu olduğunda yaşanır.

Demek ki, eğer bütün kalbinizi, zihninizi ve beyninizi verirseniz bütün zamanların ötesinde bir şeyin olduğunu sezersiniz ve bunda bir iyilik, hayır vardır; tapınaklarda, kiliselerde, camilerde değil. Bu iyilik sizin olduğunuz yerdedir.

Bülten 54, 1989

Güzellik, Acı ve Sevgi

Ojai, Kaliforniya, 18 Mayıs 1985

Dünyanın her yerinden insanların günlük hayatın, gündelik meşakkatli, sıkıntılı ve yalnız hayatlarının ötesinde aradıkları şey nedir? Sadece birey için değil bütün insanlık için ötede olan şey nedir? Düşüncenin dokunmadığı, isimsiz, ebedi, kalıcı, payidar olan şey nedir? Bizler bu konuları ve yoga ile meditasyonu konuşacağız. Herkes yogayla ilgili görünüyor, genç ve güzel kalmak istiyoruz.

Yoga günümüzde diğer her şey gibi bir işe dönüştü. Dünyanın her yerinden yoga hocaları var. Ve her zaman olduğu gibi para kazanıyorlar bu işten. Ne var ki yoga bir zamanlar –bu konuda çok şey bilen birileri bana anlatmıştı– çok ama çok az kişiye öğretiliyordu. Yoga sadece bedeninizi sağlıklı, normal, aktif ve zeki tutmak demek değildir. Sanskritçede "yoga" sözcüğü "birlikte katılmak" anlamına gelir. Nitekim yoga yüksek ve alçak olanı birleştirmek de demektir; gelenek budur. En üst türünün raja yoga –yogaların kralı– diye adlandırıldığı değişik yoga türleri var. Bu yaşam tarzı yalnızca bedensel sağlıkla ilgilenmiyordu, ayrıca ve daha ziyade ruhla ilgileniyordu. Disiplini, sistemi, günbegün tekrarlanacak bir pratiği yoktu. Düzen içinde, her zaman aktif olan ama gevezelik yapmayan bir beyne sahip olmayı amaçlıyordu. Çeşitli yeminler etmeye dayanmayan, çok derinlikli düzenlenmiş bir manevi, etik ve disiplinli bir hayata sahip olmayı hedefliyordu. Bu nedenle beden sağlıklı tutulsa da birincil öneme sahip değildi. Birincil öneme sahip olan şey berrak, açık, aktif –ama fiziksel hareket anlamında aktif değil kendi içinde aktif, canlı ve yaşam dolu– bir beyne, zihne, iyilik haline ulaşmaktı gaye. Oysa şimdi yoga çok sığlaştı ve kâr ve riyakârlığın kaynağı haline geldi.

En tüksek yoga türü gelişigüzel öğretilmez. Mükemmel bedensel farkındalığa kavuşmanız için belki de her gün yapmanız gereken bir şeydir o. Bedeninizi seyredersiniz, böylece hiçbir hareket, hiçbir mimik gözünüzden kaçmaz. Bedeniniz gereksiz hareket etmez, ama kontrol altında da değildir. Herhalde yogayı kaslarınızı geliştirmek, kaslı bir bedene sahip olmak için günbegün pratiğe dökülmesi gereken bir şey olarak görüyorsunuz. Hiç de böyle değildir. Bütün gün boyunca uyanık, gözlem halinde, berrak halde yaşadığınız bir şeydir o.

Önceki gün doğayla, dünyanın güzelliğiyle, dağlarla, vadiler ve tepelerle, göllerle ve nehirlerle olan ilişkimizden söz ediyorduk. İnsan ile dağın, tarlaların, çiçeklerin arasına giren düşüncenin yarattığı imgeden söz ettik, tıpkı insanın karısına veya kocasına dair oluşturduğu imge gibi; bu imge eksiksiz bir ilişkiye engel olur.

Şimdi, sizinle konuşmacı arasında bir ilişki var. Bu ilişkiyi anlamak çok önemlidir. Konuşmacı sizi herhangi bir görüşe ikna etmeye veya dinleyip kabullenmeniz veya reddetmeniz için bir çeşit baskı uygulamaya çalışmıyor. Onun otoritesi yok, o bir guru değil. Psikolojik veya manevi liderlik fikrinden nefret ediyor. Bu ona tiksinti veriyor. Ve bu konuda gayet ciddi.

Yaptığımız sohbetler karşılıklı oldu. Tek taraflı sohbetler değildi onlar. Dünya zorbalıklarla dolu, dini zorbalıklar, gazeteler, politikacılar, gurular, din adamlarıyla ilgili ve ailevi zorbalıklar. Bu zorbalıklar kendimizi suçlu hissetmemize yol açıyor. İlkin onlar saldırıyor ve siz de kendinizi onlardan korumak zorunda kalıyorsunuz. İlişkilerimizde sürüp giden bir oyun bu ve bir suçluluk duygusu doğuruyor. Korkudan ve binlerce yıldır evrilmiş insanın korku denilen o feci yükle neden yaşadığından söz ettik. Korku bir duyumdur. Duyum değişik kılıflara bürünebilir: uyuşturucuların duyumu, alkolün duyumu, seksin duyumu, bir şeyi başarmanın duyumu, dünyevi veya sözümona ruhsal bir merdivene tırmanmanın duyumu. Sadece insan kapasitesini zayıflatmakla kalmayıp, beyni çarpıtan, biyolojikve psikolojik etkinliklerimizi çarpıtan, perdeleyen veya sınırlayan çeşit çeşit korkularımız var. Bu meseleye girmek istiyoruz. Korkunun kökeninin zaman ve düşünce olduğunu söyledik.

Bu konuyu üstünkörü veya ciddi olarak dinleyebilirsiniz, tıpkı birbirinizin sözlerini dinlerken yaptığınız gibi. Ama sözcükler varlık değildir. Korku sözcük değildir; ama sözcük

korku yaratabilir. Sözcük resimdir, ideadır. Fakat korkunun gerçeği oldukça farklıdır. Öyleyse dünyanın korkuyu beslediği veya körüklediği konusunda açık olmalıyız. Sonra korkunun üstesinden gelmek sözcüğün üstesinden gelmektir, gerçeğin değil.

Ayrıca gerçekle yüzleşmenizin çok önemli olduğunu söyledik; gerçeğin kendisinin değil de ona yaklaşım tarzınızın önemine değindik. Eğer insan olarak korkuya, çıkarımlarla, onunla nasıl başa çıkılacağına, onun nasıl bastırılacağına veya onun nasıl aşılacağına dair fikirlerle yaklaşırsanız, korkuyu yenmek için birinden medet umarsanız, o zaman korku bu veya şu şekilde devam eder. Ve korkudan dolayı insan ürküng şeyler yapmıştır. Güvencede olma korkusu duyduğumuz için milyonlarca insanı öldürdük. Son savaş ve önceki savaş bunu gözler önüne serdi; ve korkunun olduğu yerde Tanrı vardır ve yanılsamalardan her tür rahatlık doğar. Fakat psikolojik güvence ve dolayısıyla biyolojik güvence olduğunda, korkudan kurtuluruz. Önce fiziksel güvence, sonra da psikolojik güvence gelir diye bir şey yok. Sosyalistler ve totaliterler dışarıda düzeni tesis etmeye çalıştılar ve başarılı olamadılar. Sadece baskı yaptılar. Fakat insan kendinin, her insanın bütün psikolojik yapısını anlamaya başladığında, o zaman korkunun doğasını da anlamaya başlar ve korkuya son verebilir.

Böyle güzel bir sabah vaktinde güzellik meselesine girmek iyi olur. Güzellik nedir? Eğer bu soru size kibarca sorulsaydı ne cevap verirdiniz? Güzellik nedir sahi? Güzellik dağlarda ve ovalarda, şu ağaçların altındaki benekli ışıkta mıdır? Ay ışığındaki durgun suların yüzeyinde veya berrak bir akşam göğündeki yıldızlarda mıdır? Yoksa gayet biçimli güzel bir yüz içsel güzelliğe sahip midir? Yahut güzellik müzelerdeki resimlerde ve heykellerde midir? Louvre Müzesi'nde Victory

of Samothrace (Samothrace Zaferi) adında şahane bir heykel var. Güzellik bu mudur? Yoksa ince hatlara sahip hoş bir kadında mı saklıdır güzellik?

İnsan bu soruyu kendine sormalı, çünkü her zaman güzelliği arıyoruz. Bu nedenle müzeler çok önemli hale geldi. Kendi içimizde çok çirkin, darmadağın, bölük pörçük olduğumuz için mi asla bir şeyi bütün olarak göremiyoruz? Asla bütüncül bir hayat yaşamıyoruz ve bundan dolayı güzelliği dışarıda, bir resimde, Keats'ın harikulade bir şiirinde veya nefis yazılmış bir edebi eserde arıyoruz.

Öyleyse nedir güzellik? Güzellik sevgi midir? Güzellik zevk midir? Güzellik size, her an bir duyum veren bir şey midir? Şuranın arkasındaki tepeleri, mavi gökyüzünü ve onun altında uzanan dağları, gölgeleri, güneşin kavurduğu çimenleri, ışıltılı ağaçları, üzerinden kar kalkmayan yüksek dorukları, hiç kirlenmeyen gökyüzünü gördüğünüzde, bütün bunları gördüğünüzde, bunlara baktığınızda, hemen kelimelere dökmeden baktığınızda, o zaman ne olur? Dağların yüceliği, muazzam ıssızlığı, ona baktığınız anda bütün üzüntülerinizi, tasalarınızı, sorunlarınızı, faniliğinizi ve yaşam çilenizi unutturup sizi kendine çeker. O anda sessiz kalırsınız.

Tıpkı bütün gün ortalıkta bağıra çağıra dolaşıp biraz da yaramazlık yapan küçük bir çocuk gibi. Kendisine sevimli süslü bir oyuncak verdiğinizde bu yaramaza ne olur? Bütün enerjisini bu oyuncağa verir ve artık afacanlık yapmaz. Oyuncak onu kendine çeker, her şeyden önemli olur. Çocuk onu el üstünde tutup sever. Oynanmaktan yıpranmış oyuncak ayılar görmüşsünüzdür. Ve dağlar da sizi bir an için kendine çeker ve kendinizi unutturur. Muteşem bir heykel –sadece eski Yunan heykelleri değil, olağanüstü dünya, zenginlik, kalıcılık ve yücelik duygusuyla eski Mısır heykellerini de– gördüğünüzde, o an heykelin yüceliği veya büyüklüğü bizim faniliğimi-

zi alıp götürür. Aynı şekilde biz yetişkinler de oyuncaklarla oyalanırız; oyuncağımız belki işimiz, belki siyasetteki düzenbazlığımız vesairedir. Bu gibi şeyler bizi emer ve onlar sizden alındığında depresyona girersiniz ve olduğunuz halden kaçmaya çalışırsınız.

Öyleyse güzellik "sen" olmadığında gerçekleşen bir şey değil midir? Bütün sorunlarınla, güvencesizliğinle, endişelerinle ve sevilip sevilmediğin tereddütüyle, bütün bu psikolojik sıkıntılarınla "sen" olmadığında bu hal güzelliktir. "Sen" olmadığında ne zevk ne de duyum olan bu güzellik ortaya çıkar.

Bizim için zevk son derece önemli bir şeydir; günbatımının zevki, size keyif veren birini göremenin zevki. O halde zevk kavramını konuşmamız gerek, çünkü eğer dürüstçe söylersek zevk bizim aradığımız şeydir. Ve bizim sorunumuz da budur, kendimize karşı hiç dürüst olmuyoruz. Kendimize karşı dürüst olmanın sadece kendi başımıza değil, başkalarının başına da dert açacağını düşünüyoruz.

Zevk nedir peki? Güzel bir arabaya, hoş antika mobilyalara sahip olmak, parlatmak, bakmak, değerlendirmek midir? O zaman insan kendini mobilyayla özdeşleştirir ve mobilya olur, çünkü insan kendini neyle özdeşleştiriyorsa odur. Bu bir imge olabilir, bir mobilya parçası olabilir, bir fikir, bir çıkarım, bir ideoloji olabilir. Ve özdeşleşme tatmin ve rahatlık sağlayan bir şeydir; sizi fazla rahatsız etmediği gibi büyük ölçüde zevk de verir. Ne var ki zevk korkuyla beraber yürür. Bunu hiç gözlemlediniz mi bilmiyorum.

Madalyonun diğer yüzüdür bu, ama insanlar bu yüze bakmak istemezler ve zevkin dünyanın her tarafında yaygınlaşan uyuşturucularla dahi olsa en önemli şey olduğunu kendi kendilerine söylerler. Ayrıca bir kadına veya bir erkeğe sahip olmakta, bir kişi olmakta, karı veya koca üzerinde güç sahibi olmakta da zevk vardır. Güce hayranız, gücü övüyoruz, gücü idealize

ediyoruz; bu ister dinsel hiyerarşinin manevi gücü olsun, isterse de politikacının veya paranın gücü olsun. Bana göre güç kötüdür. Bilgi, aydınlanma yoluyla güç isteyen insanlar var. Bahsettikleri, onlara güç veren türde aptalca aydınlanma değil de hakiki bir aydınlanma vardır. Eğitim, televizyon, çevre, hepsi bizi bayağılaştırıyor. Başka insanların ne söylediklerine dair çok okuduk. Ve başarı, başarı kesinlikle bayağıdır.

Kendimiz güçten, mevkiden, itibardan yoksun olduğumuz için bunları bir başkasına yüklüyor, sonra da o kişiye taparcasına hayranlık duyuyoruz. Binlerce yıldır bu şekilde yaşayıp güç, güvence ve para peşinden koşarak bunların bize özgürlüğümüzü kazandıracağını sandık. Oysa onların verdiği hiç de özgürlük değildir. Bu şartlarda istediğin her şeyi keyfine göre seçebilirsin ama bu özgürlük müdür? Gerçek özgürlüğün ne olduğunu hiç düşündünüz mü? Cennette değil. Şu fıkrayı hatırlıyor musunuz bilmiyorum? İki adam kanatları ve başlarında haleleriyle cennettedir. Biri diğerine dönüp şöyle der: "Eğer ölüysem kendimi niye bu kadar berbat hissediyorum." Demek ki her tür zevk hayatımızın bir parçası ve giderek daha kolay, daha kaba ve bayağılaşıp iştah kabartıyor. Böylece zevk ve sefa sürmeye devam ediyoruz ve peşinden korku geliyor.

"Duyum" sözcüğü "duyuların etkinliği" anlamına gelir. Duyuların etkinliği her zaman kısmi, sınırlıdır, bütün duyular tamamen uyanmadığı sürece. Geçmiş duyum yeterli olmadığı için hep daha fazlasını istersiniz. Bütün duyular için bütüncül bir etkinlik var mıdır? Duyumlarımız sınırlıdır ve daha parlak duyumlar yaşamak için uyuşturucu madde kullanırsınız. Fakat onlar da sınırlıdır ve böylece durmadan daha fazlasını istersiniz. Duyumlarınız sınırlı olduğu için daha fazlasını istiyorsunuz. Bu durumda soruyorum: Bütün duyumlar için bütüncül bir etkinlik var mıdır? Öyle ki bu etkinlik sayesin-

de daha fazlasını isteyemezsiniz. Ve bütün duyuların bu tam farkındalığı olduğunda –onun farkında olan "ben" değil–, kendi içinde duyuların farkındalığı olduğunda, o zaman bu bütünlüğün farkındalığının kaynağı olan bir merkez oluşmaz. Şu tepelere baktığınızda, onları sadece gözlerinizle görmezsiniz –optik sinirler elbette çalışıyordur–, bütün duyularınızla, bütün enerjinizle, bütün dikkatinizle görürsünüz. O zaman "ben" diye bir şey yoktur. "Ben" olmayınca da daha fazlasına istemek veya daha büyüğünü başarma çabası da olmaz.

Konuştuğumuz bütün bu meseleler birbiriyle alakalıdır. Suçluluk duygusu, çoğu insanın mustarip olduğu ruhsal yaralar ve bu yaraların neticeleri. İnsanın geliştirdiği zekânın doğurduğu kibir ve kendine dair oluşturduğu imgeler; yaralanan işte bu imgelerdir, başkası değil. İlişki, korku ve zevk; bunların hepsi birbiriyle bağlantılıdır, parça parça ya da ayrı ayrı ele alınabilecek mevzular değillerdir. Dolayısıyla "Bu benim sorunum" ya da "Eğer bunu çözersem, gerisi o kadar önemli değil" demek doğru olmaz. Gerisi orada durur. Bu nedenle insan bu hareketi zamanda kısmi bir hareket olarak değil de bir bütün olarak görmelidir.

Acı derin bir meseledir. Ta zamanın başından beri acı insanların zihnini meşgul etmiş ve hiçbir zaman bitmemiştir. Eğer yolculuğa çıkarsanız, özellikle Asya veya Afrika'ya giderseniz, oralarda büyük bir yoksulluğa şahit olursunuz. Ve gözyaşı dökersiniz veya sosyal reform yaparsınız ya da insanlara yiyecek ve giyecek verirsiniz ama acı devam eder. Kaybettiğiniz kişi için acı çekersiniz. Şömine rafına veya duvara resmini asarsınız, karşısına geçip ona bakarsınız ve o an o kişiyle ilgili bütün anılar zihninizde canlanınca gözleriniz yaşarır. Bu resim aracılığıyla o kişi zihninizde varlığını canlandırır, sürdürür. Ne resim ne de anılar kişidir; ama bizler anılara sımsıkı sarılırız ve bu da bize daha fazla acı verir. Ha-

yatlarında fazla şeye sahip olmayanlar, kıt kanaat, sadece birkaç parça mobilyaya sahip olanlar da acı çeker. Cehalet içinde yaşarlar; yüce bir şeyin cahili olarak değil de, yaşamlarının cahili olarak, yaşamlarını zengin kılmayarak. Zengin insanların da bunlardan farkı yoktur. Banka hesapları var ama hayatları boş. Ayrıca insanlığın şu büyük acısı var: savaş. Milyonlarca insan öldü ve halen ölüyor. Avrupa'da düz hatlar boyunca uzanan mezarlar görürsünüz. Her toplumda, her ülkede, her devlette feryat figan eden insanların haddi hesabı yok. Tarih boyunca her yıl savaş olmuştur; aşiret savaşları, ulusal savaşlar, ideolojik savaşlar, din savaşları. Ortaçağda inançsız görülen insanlara işkence ediliyordu. İnsanın yeryüzüne adım atmasından beri acı değişik şekillerde varlığını sürdürmüştür. Yoksulluk acısı, arzuları gerçekleştirememenin verdiği acı, başarının verdiği acı, çünkü her zaman başarılacak daha fazlası vardır; bütün bunlar katmerli acılara yol açar, sadece kişisel acıya değil, insanlığın acısına da. Totaliter devletlerde neler olup bittiğini okuyoruz ama hiç gözyaşı dökmüyoruz. Hepimiz kayıtsız kalıyoruz, çünkü kendi acılarımız, kendi yalnızlığımız, kendi yetersizliğimiz bizi tüketmiş durumda. Bu nedenle kendimize soruyoruz: Acının bir sonu olamaz mı? Bütün neticeleriyle acıya son vermek mümkün müdür? Eğer adamakıllı ciddiysek, öğrenmeye can atıyorsak sormalıyız: Acı bitebilir mi? Eğer bitebilirse, o zaman ne olur? Ne de olsa biz hep bir ödül istiyoruz. Eğer acıyı bitirirsek şuna sahip oluruz diye düşünüyoruz. Bu yüzden bir şeyi sırf kendisi için asla bitiremiyoruz.

Acı ile sevgi arasındaki ilişki nedir? İnsan acının ne olduğunu bilir: büyük ıstırap, keder, yalnızlık, tecrit olma duygusu. Birisinin acısı diğerininkinden tamamen farklı şekilde hissedilir ve tam da bu his içinde insan kendini soyutlar. Varlığımızın ta derinlerinde acının ne olduğunu sözde değil fiilen

hissediyor, biliyoruz. Peki acı ile sevgi arasındaki ilişki nedir? Sevgi nedir? Bu soruyu kendinize hiç sordunuz mu? Dokunaklı bir şiir okumak, şu muhteşem ağaçlara bakmak cinsel bir duyum mudur? Sevgi zevk midir? Lütfen, kendinize karşı çok dürüst olun, aksi halde keyif alamazsınız. Mizah gereklidir: gülmek, birlikte, kendi başınıza değil de birlikte güzel bir şakaya gülmek. Kendimize soruyoruz: Sevgi nedir? Sevgi arzu mudur? Sevgi düşünce midir? Sevgi sahip olabileceğiniz, elinizde tutabileceğiniz bir şey midir? Sevgi bir heykele, imgeye, sembole tapınırken hissettiğiniz şey midir? Sevgi bu mudur? Sembol, heykel ya da resim düşüncenin ürünüdür. Dua da düşüncenin ürünüdür. Sevgi bu mudur? Elbette korku sevgi olamaz. Nefreti hiç düşündünüz mü? Nefret ettiğinizde korkunuz dağılır. Eğer birinden sahiden nefret ederseniz korkunuz kalmaz. İnsan kendi içinde sevgi olmayanı toptan olumsuzlarsa, sevgi olmayan her şeyi bir kenara atarsa o zaman sevgi denilen o şeyin mis kokusunu almaya başlar. İnsan sevgi olmayan şeylerin hepsini elinin tersiyle ittiğinde sevgi açığa çıkar ve hiç yok olmaz. O zaman sevecenlikle birlikte yürüyen sevgi kendi zekâsını getirir, bilimsel beynin zekâsı değildir bu. İnsan sevgiye, şefkata sahip olduğunda artık ne acısı, ne kederi, ne de tasası kalır. Sevgi olmayan her şeyi olumsuzladığınızda sevgi varlık kazanır. Sevgi olduğunda bir başkasını asla öldürmezsiniz, asla! Yemek için bir hayvanı asla öldürmezsiniz. Elbette size et yemeyin demiyorum, yiyin. Sevgiye erişmek müthiş bir şeydir. Hiç kimse bir başkasına sevgiyi veremez. Hiçbir şey size sevgiyi veremez. Öte yandan siz kendi içinizde sevgi olmayan her şeyi, düşüncenin bütün ürünlerini silip atarsanız, o zaman gerçekten yenilenirsiniz, sorunlarınız buharlaşıp gider. Bu en olumlu, en makul şeydir. Hayatta en ahmakça şey silah yapıp, başka insanları öldürmek değil midir? Vergileriniz buna harca-

nıyor. Ben bir politikacı değilim, gördüklerimi anlatıyorum sadece. Siz de ne olup bittiğine bakın. İşte şu toplumu kendi ellerimizle kurduk. Toplum bizden farklı değil, toplumu biz oluşturuyoruz. Sevginin herhangi bir organizasyonla veya kişiyle ilgisi yoktur. Denizden esen serin bir meltem gibidir sevgi, onu ya engellersiniz veya onunla yaşarsınız. Onunla yaşadığınızda hayatınız tümden farklılaşır. Sevgiye giden bir yol yoktur, hakikate giden bir yol olmadığı gibi, hiçbir suretle yol söz konusu değildir. İnsan sevgiyle yaşamalıdır. İnsan ancak kendinin psikolojik doğasını ve yapısını kavradığında sevgiye dokunabilir.

Yarın ölümden konuşalım. Ürkütücü bir konu değil ölüm. Uzak durulması gereken bir şey de değil. Eğer sözünü ettiğimiz şeyi, ölümü yaşarsanız meselenin hakikatine sessiz sakin, doğal olarak, zarifçe erişirsiniz. Büyük bir ağırbaşlılıkla, içsel bir saygıyla ölümü kavrarsınız. Ölüm de doğum gibi muazzam bir şeydir. Ölüm aynı zamanda icadı değil, yaratımı işaret eder. Bilimciler icat ederler; onların icadı bilgiden doğar. Yaratım devamlıdır. Başlangıcı ve sonu yoktur. Bilgiden doğmaz. Ve ölüm yaratımın anlamı olabilir; öldükten sonra daha iyi imkânlarla, daha güzel bir evle, daha gelişmiş bir buzdolabıyla yeni bir hayata doğma meselesi değildir ölüm. Başı sonu olmayan bitimsiz muazzam bir yaratım olabilir ölüm.

Bülten 51, 1986